Kommunerna och näringslivet

En redogörelse för gällande rätt jämte förslag till lagtekniska ändringar i den kommunala kompetenslag-

Ur KB:s samlingar
Digitaliserad år 2013
KUNGL. BIBLIOTEKET
National Library of Sweden

Betänkande av utredningen om kommunal kompetenslagstiftning

SOU 1982:20

Kommunerna och näringslivet

En redogörelse för gällande rätt jämte förslag till lagtekniska ändringar i den kommunala kompetenslag-stiftningen

Betänkande av utredningen om kommunal kompetenslagstiftning

SOU 1982:20

Statens offentliga utredningar
1982:20
Kommundepartementet

Kommunerna och näringslivet

En redogörelse för gällande rätt jämte förslag till lagtekniska ändringar i den kommunala kompetenslagstiftningen

Utredningen om kommunal kompetenslagstiftning
Stockholm 1982

Omslag: Johan Ogden
Jernström Offsettryck AB

ISBN 91-38-06770-6
ISSN 0375-259X

Gotab, Kungälv 1982

Till statsrådet och chefen för kommundepartementet

Genom beslut den 6 december 1979 bemyndigade regeringen chefen för kommundepartementet, statsrådet Boo, att tillkalla en särskild utredare för att dels utreda frågan om sammanförande av vissa lagar om den kommunala kompetensen till en lag, dels lämna en redogörelse för kommunernas och landstingskommunernas befogenheter beträffande näringslivsfrämjande åtgärder. Chefen för kommundepartementet bemyndigades också att besluta om sakkunniga, experter, sekreterare och annat biträde åt utredaren.

Med stöd av bemyndigandet tillkallades den 10 december 1979 hovrättsrådet Ulf Lindquist som särskild utredare.

Att såsom sakkunniga biträda utredaren förordnades den 21 februari 1980 numera direktören Curt Riberdahl, Svenska kommunförbundet, och den 31 mars 1980 numera förbundsjuristen Jan Sahlin, Landstingsförbundet.

Hovrättsassessorn Bo Rolfson förordnades som sekreterare fr. o. m. den 1 mars 1980.

Utredningen har arbetat under namnet utredningen om kommunal kompetenslagstiftning.

Utredningen har haft samråd och informationsutbyte med kommunalbesvärskommittén (Kn 1977:05), kommunalföretagskommittén (Kn 1978: 01), utredningen (Bo 1979:02) om planmässig sanering efter industrinedläggningar och utredningen om inomregional skatteutjämning (Kn 1980:01).

Utredningen får härmed överlämna betänkandet Kommunerna och näringslivet, en redogörelse för gällande rätt jämte förslag till lagtekniska ändringar i den kommunala kompetenslagstiftningen.

De sakkunniga är ense med utredningsmannen i alla frågor.

Utredningsuppdraget är härmed slutfört.

Göteborg i februari 1982

Ulf Lindquist

/Bo Rolfson

Innehåll

Förkortningar 9

Sammanfattning 11

Lagförslag 13

Uppdraget m. m. 19

I Kommunerna och näringslivet

1 *Lagstiftningen m. m.* 21
1.1 Inledning 21
1.2 1948 års kompetensreform 22
1.3 1953 års kommunallagsreform 26
1.4 1958 års riksdag 27
1.5 1964 års riksdag 27
1.6 Kommunalrättskommittén 29
1.6.1 Direktiven 29
1.6.2 Kommitténs analys och överväganden 30
1.6.3 Kommitténs förslag 33
1.7 1977 års KL 34
1.8 Särskilt om landstingskommunerna 36

2 *Olika former för statligt stöd till företag* 37
2.1 Inledning 37
2.2 Regionalpolitiskt stöd 37
2.2.1 Lokaliseringsstöd 40
2.2.2 Sysselsättningsstöd 41
2.2.3 Utbildningsstöd 41
2.2.4 Offertstöd 42
2.2.5 Glesbygdsstödet 42
2.2.6 Transportstödet 44
2.2.7 Norrlandsfonden 44
2.2.8 Stiftelsen Industricentra 45
2.3 Arbetsmarknadspolitiskt stöd 45

2.4 Näringspolitiskt stöd 47
2.4.1 Industrigarantilån 47
2.4.2 Strukturgarantier 48
2.4.3 De regionala utvecklingsfonderna 48

3 *Ansvaret för arbetsmarknadspolitiken* 51
3.1 Utvecklingen 51
3.2 Kommunala arbetslöshetsnämnder 52
3.3 Beredskapsarbete 53
3.4 Skyddat arbete 54
3.5 Arbetsmarknadsinstituten 55
3.6 Sysselsättningen för ungdomar 55

4 *Rättspraxis beträffande kommunalt stöd till näringslivet* 57
4.1 Inledning 57
4.2 Sedvanlig kommunal affärsverksamhet 58
4.2.1 Energiförsörjning 60
4.2.2 Kollektivtrafik m. m. 64
4.2.3 Bostadsförsörjning 67
4.3 Det egentliga näringslivet 68
4.3.1 Åtgärder som allmänt främjar näringslivet 70
4.3.1.1 Markupplåtelser och teknisk service till företagen 71
4.3.1.2 Lokaler m. m. 72
4.3.1.3 Utställningar, mässor och annan kollektiv marknadsföring 75
4.3.1.4 Branschstöd 78
4.3.2 Verksamheter med särskild anknytning till befintlig kommunal verksamhet 79
4.3.3 Bortfall av enskild service 84
4.3.4 Arbetslöshet 87
4.3.5 Förmögenhetsskydd 90
4.3.6 Samverkande särskilda omständigheter 91

5 *Andra nordiska länders rätt i fråga om kommunernas förhållande till näringslivet* 93
5.1 Danmark 93
5.1.1 Tillsynen 93
5.1.2 Avgränsningen mellan den kommunala och den enskilda sektorn 94
5.1.3 Kommunal affärsverksamhet med speciell anknytning till traditionell kommunal verksamhet 96
5.1.4 Allmänt näringsfrämjande kommunala åtgärder . . 96
5.1.5 Kommunalt stöd till enskilda företag för att motverka arbetslöshet 97
5.1.6 Samverkan mellan kommuner och enskilda 99
5.2 Finland 103
5.2.1 Kommunerna och näringslivet 104
5.2.2 Rättspraxis 105
5.2.3 Litteratur 106

5.3 Norge 107
5.3.1 Kommuneloven 107
5.3.2 Kommunala angelägenheter 107
5.3.3 Kommunal näringsverksamhet 108
5.3.4 Kommunalt stöd till näringslivet 108
5.3.5 Tillsyn 110
5.3.6 Budgetföreskrifter 111

II Frågan om att sammanföra vissa lagar om den kommunala kompetensen

6 *Oreglerad och specialreglerad kompetens* 113

7 *Frågans tidigare behandling* 115
7.1 1948 års kompetensreform 115
7.2 Kommunalrättskommittén 116
7.3 1977 års KL 118
7.4 Motioner m. m. 119

8 *Lagen (1947:523) om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande m. m.* 121

9 *Lagen (1962:638) om rätt för kommun att bistå utländska studerande* 127

10 *Lagen (1968:131) om vissa kommunala befogenheter inom turistväsendet* 129

11 *Lagen (1969:596) om kommunalt partistöd* 133

12 *Lagen (1970:663) om vissa kommunala befogenheter i fråga om sysselsättning för handikappade* 135

13 *Lagen (1975:494) om rätt för kommun och landstingskommun att lämna internationell katastrofhjälp* 137

14 *Lagen (1977:1094) om skatteutjämning i Stockholms läns landstingskommun* 141

15 *Utredningens överväganden* 143

16 *Specialmotivering* 149

III Rättsfall

Inledning 153

Förteckning över rättsfallen i rättsfallssamlingen 155

Förkortningar i rättsfallssamlingen 159

Sökordsregister 161

Rättsfall 1926–1981 165

Förkortningar

Ami	Arbetsmarknadsinstitut
AMS	Arbetsmarknadsstyrelsen
AMU	Arbetsmarknadsutbildning
AU	Arbetsmarknadsutskottet
BoU	Bankoutskottet
CU	Civilutskottet
KL	Kommunallagen (1977:179)
KU	Konstitutionsutskottet
LL	Landstingslagen (1954:319)
LU	Lagutskottet
L^2U	Andra lagutskottet
L^3U	Tredje lagutskottet
prop.	Proposition
R	Regeringsrättens årsbok
ref.	Referat
RF	Regeringsformen
rskr	Riksdagsskrivelse
SFS	Svensk författningssamling
SIA	Skolans inre arbete
SIDA	Swedish international Development Authority
SOU	Statens offentliga utredningar
SU	Statsutskottet
Syo	Studie- och yrkesorientering
TU	Trafikutskottet
UbU	Utbildningsutskottet

Bostadsförsörjningslagen	Lagen (1947:523) om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande m. m.
Katastrofhjälpslagen	Lagen (1975:494) om rätt för kommun och landstingskommun att lämna internationell katastrofhjälp
Partistödslagen	Lagen (1969:596) om kommunalt partistöd
Lagen om sysselsättning för handikappade	Lagen (1970:663) om vissa kommunala befogenheten i fråga om sysselsättning för handikappade

Studerandelagen	Lagen (1962:638) om rätt för kommun att bistå utländska studerande
Skatteutjämningslagen	Lagen (1977:1094) om skatteutjämning i Stockholms läns landstingskommun
Turistbefogenhetslagen	Lagen (1968:131) om vissa kommunala befogenheter inom turistväsendet
1957 års avgiftslag	Lagen (1957:259) om rätt för kommun att uttaga avgift för vissa upplåtelser å allmän plats m. m.

Sammanfattning

De kommunala befogenheterna med avseende på näringslivet är bara i några undantagsfall reglerade i speciallagstiftning. Sådan lagstiftning finns i fråga om turistväsendet och i fråga om sysselsättning för handikappade. I övrigt är man hänvisad till den allmänna kompetensbestämmelsen i 1 kap. 4 § KL enligt vilken kommunerna och landstingskommunerna själva får sköta sina angelägenheter. Sitt mera konkreta innehåll får denna paragraf genom en del uttalanden som regering och riksdag gjorde år 1948 då lagrummet fick sitt nuvarande sakliga innehåll. Den numera viktigaste källan för bestämning av paragrafens innehåll är regeringsrättens avgöranden i kommunalbesvärsmål. Under de drygt tre decennier som paragrafen har funnits till har det förekommit ett mycket stort antal avgöranden som närmare belyser just de kommunala befogenheterna med avseende på näringslivet. Detta redan på grund av sin kvantitet svåröverskådliga material är av särskilt intresse eftersom innehållet i 1 kap. 4 § KL inte är en gång för alla fastlagt utan har erkänts kunna variera efter samhällets och teknikens utveckling. Betänkandets *första del* innehåller nu en beskrivning av gällande rätt i fråga om kommunernas och landstingskommunernas förhållande till näringslivet. Rättsläget kan sammanfattningsvis beskrivas på följande sätt.

Kommunerna har av tradition en helt oomstridd rätt att engagera sig i en serie verksamhetsgrenar som enligt vanligt språkbruk är att anse som en del av det svenska näringslivet. Det handlar här i främsta rummet om engagemang i rörelser för att bygga och driva kollektivanläggningar av olika slag exempelvis hamnar, flygplatser, el-verk och va-verk eller för att lämna kollektivservice exempelvis på kommunikationsväsendets område. Formen för den kommunala insatsen i sådana rörelser är av underordnad betydelse. Det föreligger exempelvis stor frihet när det gäller att välja mellan att driva verksamheter av hithörande slag inom den kommunallagsreglerade organisationen eller i ett aktiebolag. Gränsen mellan denna del av näringslivet, där kommunerna har i stort sett fria händer, och den andra delen av näringslivet – av utredningen kallad det egentliga näringslivet – är teoretiskt oklar men vållar i praktiken inte några större bekymmer. Till det egentliga näringslivet är framför allt att hänföra varuproduktionen och främst då den industriella produktionen. I fråga om kommunernas och landstingskommunernas förhållande till denna del av näringslivet gäller flera i förarbeten och rättspraxis strängt upprätthållna restriktioner i fråga om kommunala ingripanden. Huvudregeln är att kommunerna inte får stödja enskilda företag. Denna regel har dock vissa undantag.

En kommun får vidta åtgärder som syftar till att allmänt främja näringslivets utveckling inom kommunen. Kommunerna får ställa i ordning byggklara industriområden och tillhandahålla lokaler för hantverk och småindustri med plats för flera företag. Kommunerna har också vissa om än mycket begränsade möjligheter att engagera sig i utställningar, mässor och andra former av kollektiv marknadsföring och branschstöd. Det är emellertid helt klart att näringslivets kapitalförsörjning i princip inte är någon kommunal angelägenhet.

Av huvudregeln följer att det inte är en kommunal angelägenhet att under normala förhållanden ge individuellt stöd till det egentliga näringslivet eller att göra andra liknande ingripanden där. Källan för denna huvudregel är bl. a. ett flertal riksdagsbeslut om riktlinjer för regionalpolitiken och arbetsmarknadspolitiken. Utgångspunkten för dessa riksdagsbeslut har varit att behovet av samhälleligt stöd till näringslivet i princip skall tillgodoses av staten. Kommunerna och landstingskommunerna har emellertid en del extraordinära befogenheter på området. De flesta av dem är av nödrättslig natur. De viktigaste omständigheterna som kan rättfärdiga kommunala ingripanden i det egentliga näringslivet är sysselsättningskris i kommunen eller landstingskommunen, bortfall av enskild service av viktigare art och intresset av att skydda kommunala tillgångar som på nödrättslig grund eller på annan kompetensenlig grund har tillförts det enskilda näringslivet.

I *andra delen* av betänkandet tar utredningen upp den lagtekniska frågan om att sammanföra kompetensrättsliga smålagar som finns för en del speciella kommunala verksamheter (bostadsförsörjning, bistånd till utländska studerande, turistväsende, partistöd, sysselsättning för handikappade, katastrofhjälp och inomregional skatteutjämning). Med utgångspunkt från förslag som inom kort väntas från kommunalbesvärskommittén föreslår utredningen att reglerna i de s. k. kommunala smålagarna flyttas in i 1 kap. KL som därmed blir ett verkligt kompetenskapitel med bättre besked om räckvidden av kommunernas och landstingskommunernas befogenheter än man nu har i 1 kap. 4 § KL.

Lagförslag

1 Förslag till Lag om ändring i kommunallagen (1977:179)

Härigenom föreskrivs i fråga om kommunallagen (1977:179)

dels att 1 kap. 3–5 §§ skall ha nedan angivna lydelse,

dels att i lagen skall införas åtta nya paragrafer, 1 kap. 6–13 §§, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
3 §	
Medlem av kommun är den som är kyrkobokförd i kommunen, äger fast egendom där eller är taxerad till kommunalskatt där.	Medlem av *en* kommun är den som är kyrkobokförd i kommunen, äger fast egendom där eller är taxerad till kommunalskatt där.
Medlem av landstingskommun är den som är medlem av kommunen inom landstingskommunen.	Medlem av *en* landstingskommun är den som är medlem av kommunen inom landstingskommunen.
4 §	
Kommun och *landstingskommun* får själva vårda sina angelägenheter.	*Kommuner* och *landstingskommuner* får själva vårda sina angelägenheter.
Stockholms läns landstingskommun får handha angelägenhet som avser del av landstingskommunen och som ankommer på kommun, om det är påkallat med hänsyn till betydande behov av samverkan mellan kommunerna inom nämnda del.	*Som kommunala och landstingskommunala angelägenheter anses ej uppgifter som saknar anknytning till kommunens respektive landstingskommunens område eller medlemmar.*
	Kommuner och landstingskommuner får ej lämna ekonomiskt stöd åt enskilda eller driva näringsverksamhet i annat fall än då det på särskild grund är tillåtet.

Nuvarande lydelse

Om vissa angelägenheter som ankommer på kommun eller landstingskommun finns särskilda bestämmelser. Vad som sägs i andra stycket gäller ej i fråga om sådana angelägenheter.

Föreslagen lydelse

Kommunerna och landstingskommunerna skall behandla sina medlemmar lika så att ej vissa medlemmar obehörigen gynnas eller missgynnas i förhållande till andra. Beslutsmakten får ej användas för ovidkommande syften.

Kommunala och landstingskommunala avgifter skall bestämmas så att de ej överskrider kommunens respektive landstingskommunens självkostnader.

Beslut med tillbakaverkande kraft som är till nackdel för en medlem av kommunen eller landstingskommunen får ej fattas utan särskilt skäl.

I 5–11 §§ finns undantag från bestämmelserna i denna paragraf.

5 §

Kommuns och landstingskommuns beslutanderätt utövas av fullmäktige.

Förvaltning och verkställighet ankommer på styrelsen och övriga nämnder. Nämnderna bereder även ärenden som skall avgöras av fullmäktige. För sådan uppgift kan tillsättas särskild beredning bestående av en eller flera personer.

I kommuner och landstingskommuner får inrättas partssammansatta organ med uppgift att svara för viss beredning, förvaltning och verkställighet inom styrelsens eller andra nämnders verksamhetsområden.

Fullmäktige får uppdraga åt styrelsen eller annan nämnd att i fullmäktiges ställe fatta beslut i viss grupp av ärenden, i den mån ej annat följer av lag eller annan författning. Sådant uppdrag får ej avse ärenden som är av principiell beskaffenhet eller i övrigt av större vikt.

Stockholms läns landstingskommun får handha angelägenheter som avser en del av landstingskommunen och som ankommer på en kommun, om det är påkallat med hänsyn till betydande behov av samverkan mellan kommunerna inom nämnda del.

Stockholms läns landstingskommun får lämna bidrag och lån till en kommun inom landstingskommunen, i den mån det är påkallat för att främja skatteutjämning.

Nuvarande lydelse *Föreslagen lydelse*

6 §

Kommuner och landstingskommuner får bistå ett främmande land med den utrustning som de kan avvara om det sker i samband med krig, naturkatastrof, epidemi eller liknande händelser i det främmande landet eller i samband med återuppbyggnadsarbete efter sådana händelser. Utrustningen får också överlämnas till en internationell hjälporganisation för att användas, om sådana händelser skulle inträffa.

Kommuner och landstingskommuner som har beslutat att lämna bistånd med utrustning får i skälig omfattning anvisa medel för att ställa i ordning och transportera utrustningen. De får också tillhandahålla och svara för ersättning till personal som behövs för att utrustningen skall kunna tas i bruk.

7 §

Kommuner och landstingskommuner får beträffande dem, som i anslutning till svenskt utvecklingsbistånd vistas i kommunen respektive landstingskommunen för studier eller annan utbildning, vidta åtgärder för att underlätta deras vistelse där och främja deras välfärd och trivsel.

8 §

Kommuner och landstingskommuner får lämna ekonomiskt bidrag till de politiska partier som under den tid beslut om bidrag avser är representerade i fullmäktige. Beslutet skall innehålla att bidrag lämnas till varje sådant parti med samma belopp för varje plats som partiet under nämnda tid har i fullmäktige.

Nuvarande lydelse *Föreslagen lydelse*

9 §

En kommun får främja bostadsförsörjningen inom kommunen genom att ställa medel till förfogande för att, enligt de grunder och i den ordning som kommunen bestämt, användas till åtgärder för att minska den enskildes kostnader för att skaffa och inneha en fullvärdig bostad. En kommun får också bedriva denna verksamhet inom område, i vilket kommunen ingår och som kan anses utgöra en enhet i bostadsförsörjningshänseende. Verksamheten får dock ej bedrivas inom en annan kommun utan att denna samtyckt därtill.

I fråga om ett bostadsföretag, vari en kommun äger bestämmande inflytande och vars grundkapital delvis består av kapitaltillskott från någon annan än kommunen, får kommunen ställa medel till förfogande för att täcka en förvaltningsförlust som uppkommit hos bostadsföretaget även till den del förlusten belöper på medintressenten i företaget.

Är en fastighet ställd under tvångsförvaltning enligt bostadsförvaltningslagen (1977:792) och behövs medel ofördröjligen för sådan åtgärd för fastighetens skötsel som ej kan anstå utan risk för att bostadshyresgäst lider allvarligt men, får kommunen på begäran av förvaltaren förskottera visst belopp.

Om skyldigheter för kommunen i fråga om bostadsförsörjningen finns bestämmelser i lagen (1947:523) om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande m. m.

10 §

En kommun får vidta åtgärder för att uppföra och driva turistanläggningar i den mån det är påkallat för att främja turistväsendet inom kommunen.

Nuvarande lydelse *Föreslagen lydelse*

11 §

En kommun får driva affärsverksamhet för att bereda arbetsanställning åt handikappade, i den mån handikappade inom kommunen ej i tillräcklig omfattning kan beredas lämpliga anställningar på annat sätt. Affärsverksamheten får drivas under förutsättning att

1. verksamheten är anordnad så att den är särskilt lämpad för sysselsättning av handikappade,

2. anställning i verksamheten sker efter anvisning av den offentliga arbetsförmedlingen eller, efter dennas medgivande, av kommunens socialnämnd.

12 §

Genom särskild lag kan bestämmas att en uppgift skall vara en kommunal eller en landstingskommunal angelägenhet.

Om vissa angelägenheter som ankommer på kommuner och landstingskommuner finns särskilda bestämmelser. Vad som sägs i 5 § första stycket gäller ej i fråga om sådana angelägenheter.

13 §

Kommuners och landstingskommuners beslutanderätt utövas av fullmäktige.

Förvaltning och verkställighet ankommer på styrelsen och övriga nämnder. Nämnderna bereder även ärenden som skall avgöras av fullmäktige. För sådan uppgift kan tillsättas en särskild beredning bestående av en eller flera personer.

I kommuner och landstingskommuner får inrättas partssammansatta or-

Nuvarande lydelse *Föreslagen lydelse*

gan med uppgift att svara för viss beredning, förvaltning och verkställighet inom styrelsens eller andra nämnders verksamhetsområden.

Fullmäktige får uppdra åt styrelsen eller annan nämnd att i fullmäktiges ställe fatta beslut i viss grupp av ärenden, i den mån ej annat följer av lag eller annan författning. Sådant uppdrag får ej avse ärenden som är av principiell beskaffenhet eller i övrigt av större vikt.

Denna lag träder i kraft den

Genom lagen upphävs

1. lagen (1962:638) om rätt för kommun att bistå utländska studerande,
2. lagen (1968:131) om vissa kommunala befogenheter inom turistväsendet,
3. lagen (1969:596) om kommunalt partistöd,
4. lagen (1970:663) om vissa kommunala befogenheter i fråga om sysselsättning för handikappade,
5. lagen (1975:494) om rätt för kommun och landstingskommun att lämna internationell katastrofhjälp,
6. lagen (1977:1094) om skatteutjämning i Stockholms läns landstingskommun.

Vad som föreskrivs i 5 § andra stycket skall gälla till utgången av år 1984.

2 Förslag till Lag om ändring i lagen (1947:523) om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande m. m.

Härigenom föreskrivs att 1 och 6 §§ lagen (1947:523) om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande m. m.[1] skall upphöra att gälla fr. o. m.

[1] Lagen senast omtryckt 1975:131. Senaste lydelse av lagens rubrik 1975:131. Senaste lydelse av 1 § 1975:131. Senaste lydelse av 6 § 1978:379.

Uppdraget m. m.

I riksdagsmotionen 1978/79:573 av Hilding Johansson m. fl. (s) framställdes önskemål om en särskild lagstiftning som skulle möjliggöra kommunala solidaritetsyttringar på det internationella fältet. En särskild fråga, som borde övervägas i sammanhanget, var enligt motionen om de olika speciallagar som reglerar den kommunala kompetensen borde sammanföras till en lag.

I motionen 1978/79:1068 av Hans Gustafsson (s) hemställdes om utredning av frågan om att öka kommunernas befogenhet när det gäller näringslivsfrämjande insatser.

Motionerna behandlades av konstitutionsutskottet i betänkandet 1979/80:11. Motionen 1978/79:573 avslogs i sak under hänvisning till att en motion som syftade till vidgning av den kommunala kompetensen i internationella frågor hade behandlats vid 1977/78 års riksmöte och att det inte fanns anledning att frångå den avvisande ståndpunkt som då intogs i frågan. Utskottet underströk emellertid angelägenheten av att en utredning av frågan om sammanförande av de särskilda kompetenslagarna kom till stånd och föreslog att detta borde ges regeringen till känna. I fråga om motionen 1978/79:1068 med begäran om utredning av frågan om vidgning av kommunernas befogenheter att bereda näringslivet goda arbetsbetingelser och utvecklingsmöjligheter anförde utskottet följande.

De rättsliga reglerna om kommunernas kompetens i förhållande till näringslivet utformas i huvudsak genom regeringsrättens praxis i kommunalbesvärsmål.

Kommunallagens allmänna kompetensregel är utformad så att den möjliggör en anpassning av kommunernas befogenheter efter samhällsutvecklingens krav. Regeringsrättens praxis fyller därför en mycket viktig funktion som vägledning för kommunerna i frågor om deras möjligheter att göra insatser i näringslivsfrämjande syfte. Denna praxis är emellertid så omfattande att den även för experter är svår att överblicka. Det ligger samtidigt i sakens natur att den inte kan täcka alla de verksamheter som kommunerna engagerar sig i. Det kan följaktligen ibland vara mycket svårt att med säkerhet avgöra om en kommunal åtgärd är tillåten eller ej. Det finns enligt utskottets mening anledning att uppmärksamt följa utvecklingen av rättspraxis i fråga om kommunernas befogenheter att vidta näringslivsfrämjande åtgärder. Det är också angeläget att denna rättspraxis blir känd i kommunerna. Mot denna bakgrund anser utskottet att en så långt möjligt uttömmande redogörelse för kommunernas befogenheter i nuläget beträffande näringslivsfrämjande åtgärder skulle vara värdefull. En sådan sammanställning, som bör omfatta även landstingskommunerna, bör göras i samband med den tidigare nämnda utredningen om sammanförande av vissa speciallagar om den kommunala kompetensen till en lag. Vad utskottet nu anfört bör ges regeringen till känna.

Vad utskottet hade anfört blev godkänt av riksdagen (rskr 1979/80:20).

Under åberopande av vad sålunda förekommit och med stöd av bemyndigande av regeringen den 6 december 1979 blev den särskilde utredaren tillkallad för att dels utreda frågan om sammanförande av vissa lagar om den kommunala kompetensen till en lag, dels lämna en redogörelse för kommunernas och landstingskommunernas befogenheter beträffande näringslivsfrämjande åtgärder. Några särskilda utredningsdirektiv har inte utfärdats.

Uppdraget att redogöra för kommunernas och landstingskommunernas befogenheter beträffande näringslivsfrämjande åtgärder har inte strikt kunnat avgränsas till frågor som rör främjande av näringslivet och stöd åt näringslivet. För att få fram en begriplig bild av rättsläget på detta tämligen avgränsade område har det varit nödvändigt att gå in på kommunernas och landstingskommunernas befogenheter att även i andra former engagera sig i verksamheter som kan hänföras till näringslivet. Uppdraget i denna del redovisas i del I av betänkandet. I det inledande avsnittet finner man bl. a. en sammanfattande redogörelse för det regionalpolitiskt, sysselsättningspolitiskt och företagsekonomiskt betingade stöd som staten lämnar till näringslivet. En sådan redogörelse är enligt utredningens mening nödvändig för att man skall förstå de restriktioner som i olika hänseenden finns när det gäller kommunernas och landstingskommunernas rätt att lämna stöd till näringslivet. Del I av betänkandet avslutas med en kortfattad redogörelse för rättsläget i de övriga nordiska länderna. Dessa redogörelser har granskats av departementstjänstemän från resp. land. I del III till betänkandet har utredningen gjort referat av sådana rättsfall som enligt utredningens mening är av närmare intresse för bedömning av kommunernas och landstingskommunernas befogenheter med avseenden på det egentliga näringslivet. Syftet med detta är att betänkandet så långt som möjligt skall kunna läsas utan tillgång till regeringsrättens årsbok, som inte alltid finns att tillgå för de många kommunala förtroendevalda ute i landet som har att hantera lokala näringslivsfrågor. I den löpande texten har de fall som finns i rättsfallssamlingen markerats med kursiv stil.

Frågan om att sammanföra de kommunala smålagarna på kompetensrättens område behandlar utredningen i del II av betänkandet.

Utredningen har beaktat de allmänna direktiven om finansiering av reformer (Dir. 1980:20) och om begränsning av statlig normgivning till kommuner och landstingskommuner (Dir. 1981:42).

I Kommunerna och näringslivet

1 Lagstiftningen m. m.

1.1 Inledning

I regeringsformen (RF) finns grundläggande bestämmelser om bl. a. innebörden av den kommunala självstyrelsen och den kommunala beskattningsrätten. I 1 kap. 1 § RF slås fast att den svenska folkstyrelsen förverkligas genom ett representativt och parlamentariskt statsskick och genom kommunal självstyrelse. I samband med RF:s tillkomst framhöll föredragande departementschefen att det varken är lämpligt eller möjligt att en gång för alla dra orubbliga och preciserade gränser i grundlag kring en kommunal självstyrelsesektor (prop. 1973:90 s. 190). Arbets- och befogenhetsfördelningen mellan stat och kommun måste kunna ändras i takt med samhällsutvecklingen. Av grundläggande betydelse för kommunernas och landstingskommunernas kompetens är att de utöver sina åligganden enligt särskild lagstiftning har en fri sektor inom vilken det finns utrymme för en kommunal initiativrätt. Denna initiativrätt bildar kärnan i den kommunala självbestämmanderätten. Genom att begreppet "kommunal självstyrelse" skrevs in i 1 kap. RF gavs enligt departementschefen uttryck åt principen om en självständig och inom vissa ramar fri bestämmanderätt för kommunerna och landstingskommunerna.

Den närmare ansvarsfördelningen mellan staten och kommunerna anges inte i RF. Däremot anvisar RF på vilket sätt kommunernas och landstingskommunernas uppgiftsområden skall avgränsas. I 8 kap. 5 § sägs sålunda att föreskrifter om kommunernas och landstingskommunernas befogenheter och åligganden skall meddelas i lag.

Den kommunala beskattningsrätten regleras i 1 kap. 7 § andra stycket RF. Enligt denna bestämmelse får kommuner och landstingskommuner ta ut skatt för skötseln av sina uppgifter. Denna bestämmelse är att betrakta som ett principstadgande varigenom det nära sambandet mellan den kommunala initiativrätten och den kommunala beskattningsrätten understryks (prop. 1973:90 s. 190 och 231). Grunderna för den kommunala beskattningen skall enligt 8 kap. 5 § RF bestämmas i lag.

Den grundläggande bestämmelsen om kommuners och landstingskommuners kompetens finns i 1 kap. 4 § KL där det heter:

Kommun och landstingskommun får själva vårda sina angelägenheter.

Stockholms läns landstingskommun får handha angelägenhet som avser del av landstingskommunen och som ankommer på kommun, om det är påkallat med hänsyn till betydande behov av samverkan mellan kommunerna inom nämnda del.

Om vissa angelägenheter som ankommer på kommun eller landstingskommun finns särskilda bestämmelser. Vad som sägs i andra stycket gäller ej i fråga om sådana angelägenheter.

Kompetensregeln fick sin nuvarande lydelse vid 1977 års kommunallagsreform. Tidigare fanns motsvarande bestämmelser i 3 § 1953 års kommunallag (1953:753), 3 § kommunallagen (1957:50) för Stockholm, 4 § landstingslagen (1954:319) och 1 § lagen (1969:215) med särskilda bestämmelser om Stockholms läns landstingskommun.

1977 års lagstiftning innebar inte någon saklig ändring i förhållande till vad som tidigare gällde beträffande kommunernas och landstingskommunernas kompetens (prop. 1975/76:187 s. 339, KU 1976/77:25 s. 49). För närmare kännedom om den konkreta innebörden av 1 kap. 4 § KL är man alltså alltjämt hänvisad till förarbetena till de tidigare kompetensbestämmelserna.

1.2 1948 års kompetensreform

För kommunernas vidkommande fick kompetensregeln sitt nuvarande innehåll genom en lagändring som trädde i kraft den 1 juli 1948 (kompetensreformen). Före denna ändring gällde att kommunerna själva fick ordna sina "gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter". Uttrycket gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter användes redan i 1862 års kommunallagar. Så t. ex. föreskrevs i 1 § första stycket förordningen (1862:13) om kommunalstyrelse på landet följande:

Varje socken på landet utgör för sig en särskild kommun, vars medlemmar äga att själva, efter vad denna förordning närmare bestämmer, vårda sina gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter, såvitt icke, enligt gällande författningar, det tillkommer offentlig ämbetsmyndighet att dem handhava.

Det centrala i kompetensreformen var att gemensamhetsintresset ersattes av allmänintresset som norm för kompetensen. Kännetecknande för kommunala åtgärder skulle vara att de tillgodosåg allmänna till kommunen knutna intressen. I kommunallagskommitténs betänkande (SOU 1947:53 s. 68) som föregick reformen uttrycktes saken på följande sätt:

Låter man samhällsintresset vara det ledande motivet för kommunalverksamheten, kan större beaktande skänkas de olika angelägenheternas art och natur. Befinnes det med hänsyn till arten av ett visst ändamål vara ett allmänt intresse att en kommun främjar ändamålet, bör kommunen vara berättigad därtill, även om åtgärden kommer blott en mindre del av kommunens område eller ett mindre antal av dess medlemmar direkt till godo. Den kommunala befogenheten i fråga om viss angelägenhet får sålunda bedömas ur synpunkten om det är lämpligt, ändamålsenligt, skäligt osv. att kom-

munen befattar sig med angelägenheten. Givet är att man vid detta bedömande icke kan helt bortse från om den åtgärd varom är fråga gagnar ett större eller mindre antal kommunmedlemmar. Det förhållandet att en åtgärd tillgodoser ett behov hos flertalet kommunmedlemmar innefattar tvärtom i regel en anvisning om att ett samhällsintresse föreligger. Men det väsentliga är, att ett allmänt, ett samhälleligt intresse icke nödvändigtvis förutsätter att ett sådant kvantitativt betydande behov är för handen.

I förarbetena har också utvecklats hur den nya kompetensbestämningen är avsedd att verka på olika områden.

Under rubriken *Kommunal affärsverksamhet och stöd till enskilda näringsföretag* anförde kommunallagskommittén bl. a. följande:

Kommunerna och bland dem i första rummet städerna bedriva en rad olika verksamhetsgrenar, som pläga sammanfattas under beteckningen kommunal affärsverksamhet. Hit höra sådana företag som gasverk, elektricitetsverk, spårvägar, vattenledningsverk, renhållningsverk, hamnar, saluhallar m. m. Den kommunal verksamheten på vissa av dessa områden får huvudsakligen anses innebära ett fullföljande och tillgodoseende av uppgifter, som ankomma på kommunerna enligt särskilda författningar. Vattenlednings- och renhållningsverk kunna hänföras till denna kategori, i det de ha nära samband med vissa av kommunernas uppgifter enligt hälsovårdsstadgan. Andra företagsgrenar, bland vilka de nyssnämnda industri- och kommunikationsverken äro de ekonomiskt mest betydande, bedrivas däremot utan annat legalt stöd än kommunallagarnas allmänna kompetensbestämmelse. Dylika arter av kommunal affärsverksamhet äro de som äro av största intresset i förevarande sammanhang.

Utmärkande för de viktigaste kommunala affärsverken är deras faktiska monopolställning. Denna är väsentligen beroende av kommunens bestämmanderätt över sin publika mark, dvs. gator, torg och andra allmänna platser. För anbringande av ledningsstolpar och nedläggande av ledningar å sådan mark erfordras tillstånd av kommunen. Den kommunala förfoganderätten över marken nödvändiggör givetvis icke i och för sig kommunalt handhavande av exempelvis distributionen av elektrisk energi – mångenstädes ombesörjes sådan distribution av enskilt företag med stöd av kommunal koncession – men är en av de faktorer som bidragit till att sådan drift, som kräver kontinuerlig tillgång till kommunens mark, kommit att i stor utsträckning ombesörjas av kommunen eller kommunägda företag.

Framförallt betingas emellertid den kommunala driften av gas- och elektricitetsverk, spårvägar osv. av de stora allmänna intressen, som äro förbundna med handhavandet av dessa verksamhetsgrenar. Det gäller här tillhandahållande av nyttigheter eller tjänster, som äro oumbärliga för kommunens medlemmar i gemen. Det är ett samhällsintresse, att tillgången till dessa nyttigheter tryggas och att desamma kunna erhållas till så låga priser som möjligt. Man har ansett, att dessa intressen bäst tillgodoses genom kommunal drift bl. a. därför att denna icke är förbunden med enskilt vinstintresse. Det är en i rättspraxis upprätthållen grundsats, vilken kom till uttryck redan under förarbetena till kommunalförordningarna, att kommun icke äger inlåta sig på företag enbart i syfte att erhålla ekonomisk vinst därav ("spekulativa företag"). Taxorna för anlitande av ifrågavarande kommunala anordningar anses i enlighet härmed icke kunna bestämmas så, att de medföra ren företagarvinst.

För kommunal drift av sådana företag av monopolkaraktär, som nyss omnämnts, bereder praxis inga hinder. Ej heller ställer den sig i princip avvisande till att kommuner idkar sådan rörelse, som naturligt ansluter sig till monopoldriften, såsom koksförsäljning, elektrisk installationsverksamhet m. m.

Vid sidan av de nu nämnda affärsföretagen, dvs. dels företag som anknyta till kommunernas i särskilda författningar reglerade uppgifter och dels de utan föran-

ledande av speciella författningsföreskrifter bedrivna monopolliknande företagen, förekommer i viss utsträckning kommunal affärsrörelse av annat slag. Det förekommer dessutom, att kommuner lämna understöd åt eller eljest främja enskilda näringsföretag.

Kommittén konstaterade att det blivit allt vanligare att kommuner – utan att läget på arbetsmarknaden påkallat det – lämnat företagen subventioner i form av kontanta flyttningsbidrag, bekostade vägar, vatten- och avloppsledningar m. m. Syftet härmed hade varit att dra till sig industriföretag eller att förmå sådana att avstå från en planerad flyttning. I fråga om tillåtligheten av åtgärder av den här typen fann kommittén att rättspraxis varit restriktiv.

Beträffande kommunal affärsverksamhet och stöd till enskild näringsverksamhet i allmänhet var det kommitténs uppfattning att rättspraxis kännetecknades av verklighetsblick och anpassning efter de med olika tider växlande behoven av samhälleliga insatser. I detta sammanhang tillade kommittén följande:

Det bör emellertid starkt understrykas, att man här befinner sig på ett område som är föremål för oavlåtliga förändringar. Den allmänna ekonomiska och sociala utvecklingen samt de tekniska framstegen kunna framkalla behov av kommunala åtgärder på verksamhetsfält, som hittills helt eller huvudsakligen varit förbehållna den enskilda företagsamheten. Det är av vikt, att rättstillämpningen vid bedömandet av sådana åtgärder icke låter binda sig av traditionella synpunkter utan beaktar vad de allmänna intressena kunna anses kräva i olika fall. Att närmare förutse vad som enligt ett sådant bedömande kan komma att hänföras till tillåten verksamhet är givetvis icke möjligt. En positiv inställning hos praxis synes i första hand böra förväntas i fråga om sådana företag som på ett eller annat sätt anknyta till redan befintlig kommunal verksamhet. En sådan anknytning kan ofta te sig naturlig. Såsom exempel härå kunna nämnas kommunal stuveriverksamhet i hamnar, biografrörelse i av kommun disponerad allmän samlingslokal, förädling och försäljning av skogsprodukter från kommuns skogar, försäljning av grus från kommunalt grustag osv. Behovet att skapa arbetstillfällen åt arbetslösa eller hindra hotande arbetslöshet kan motivera igångsättande och drivande av företag, som icke ha ett sådant samband med äldre kommunala verksamhetsgrenar. I övrigt kunna arten och omfattningen av de näringsföretag, beträffande vilka kommunal drift kan ifrågakomma, icke överblickas. Det måste hänskjutas till rättspraxis att med beaktande av omständigheterna i de särskilda fallen bedöma vad som bör vara tillåtet för kommunerna.

Motsvarande synpunkter torde i tillämpliga delar vara att anlägga på kommunernas understödjande av den enskilda företagsamheten. Föreligger ett allmänt intresse av kommunalt stöd åt enskilt företag, bör kommunen i princip kunna lämna sådant stöd. Särskilt är det angeläget att kommunerna äga befogenhet att medelst lån, tecknande av borgen eller annorledes medverka till uppehållande av driften vid industrier eller andra företag i sådana fall, där ett nedläggande eller inskränkande av driften skulle föranleda arbetslöshet i kommunen.

Beträffande de sist omnämnda fallen framhöll kommittén att dessa borde bedömas med beaktande även av synpunkter rörande näringslivets lokalisering. Kommittén anförde vidare:

Såsom ovan berörts förekommer på många håll en subventionsverksamhet till förmån för den enskilda industrien, som huvudsakligen har en annan karaktär. I syfte att erhålla ökat skatteunderlag och komma i åtnjutande av andra fördelar, som tillkomsten av en ny industri anses medföra, ha kommuner lämnat understöd i olika former

åt enskilda industriföretag. På åtskilliga håll ha tillsatts särskilda kommittéer eller nämnder med uppdrag att verka för industriens utveckling och förkovran inom kommunen. I dagspressen och facktidskrifter och även på annat sätt bedrives en omfattande reklam i syfte att få nya industriföretag förlagda till kommunen. En viss konkurrens om industrien har på detta sätt uppkommit mellan olika kommuner. Denna konkurrens har stundom tagit sig mindre tilltalande uttryck, såsom då två eller flera kommuner i tävlan om en viss industri överbjudit varandra beträffande subventioner och förmåner av olika slag.

I fråga om tillåtligheten av dylika subventioner bör först framhållas, att det får anses tillhöra kommuns befogenheter att allmänt befrämja näringslivets utveckling inom kommunen. I enlighet härmed reserveras i synnerhet i stadssamhällena särskild mark för industriändamål; industriområdena förses med trafikleder, stickspår, ledningar för vatten och avlopp m. m. För tillgodoseendet av hantverkets och småindustriens behov av arbetslokaler har man i vissa kommuner gått ett steg längre, i det man för ändamålet anskaffat och iordningställt särskilda byggnader, där ett flertal verkstäder kunnat inrymmas. Dylika och därmed jämförliga åtgärder synas på grund av sin allmänna natur falla inom kommuns kompetensområde. De äro visserligen ofta ägnade att minska driftskostnaderna för vederbörande rörelseidkare, men de ha icke den individuella karaktär som utmärker de egentliga industrisubventionerna.

Huruvida eller i vad mån subventioner av sistberörda slag böra vara tillåtliga är däremot synnerligen tvivelaktigt. Å ena sidan kan det ofta framstå såsom ett betydande intresse för en kommun att tillförsäkra kommunen en industri, t. ex. för åstadkommande av en i näringsekonomiskt hänseende lämplig avvägning av olika näringsgrenar, för upptagande av överskottsarbetskraft etc. Ur kommunal synpunkt kan i dylika fall en subvention i en eller annan form synas berättigad. Å andra sidan finnas starka skäl, som tala emot en fri subventionsrätt för kommunerna. Det kommunala auktionerandet i fråga om förmåner åt industrien är redan i och för sig en föga önskvärd företeelse. Vad som i detta sammanhang är av större vikt är emellertid, att kommunala initiativ och åtgärder på förevarande område kunna komma i motsättning till de pågående strävandena att åstadkomma en ur rikssynpunkt rationell lokalisering av näringslivet till olika orter och områden. En ohämmad kommunal konkurrens om industrien med lämnande av subventioner i allehanda former skulle allvarligt äventyra framgången för nämnda strävanden. Med hänsyn härtill synes man ha all anledning att ställa sig tveksam till en uppmjukning av den nuvarande restriktiva praxis i fråga om industrisubventioner. I alla händelser förefaller denna praxis böra bibehållas intill dess någon form av allmän kontroll eller reglering av näringslivets lokalisering kommit till stånd.

I de frågor som nu beskrivits förklarade sig departementschefen i huvudsak ense med kommittén och anförde (prop. 1948:140 s. 78 f):

Jag delar sålunda kommitténs uppfattning att införandet av allmänintresset som kompetensreglerande faktor åtminstone icke f. n. kan innebära en vidgning av gränserna för kommunernas befogenheter på detta område, sådana dessa gränser uppdragits av praxis. Affärsverksamhet i uteslutande syfte att erhålla ekonomisk vinst synes icke kunna betraktas som en naturlig kommunal angelägenhet. Det torde vidare vara ett riksintresse, att en ur hela samhällets synpunkt ändamålsenlig lokalisering av näringslivet erhålles. En fri kommunal subventionering av enskilda industriföretag med därav följande konkurrens mellan kommunerna om företagen bör därför icke vara tillåten. Såsom kommittén framhållit, bör hittillsvarande praxis bibehållas intill dess någon form av allmän kontroll eller reglering av näringslivets lokalisering kommit till stånd. De farhågor som från några håll uttalats för att den företagna kompetensutvidgningen skulle innebära risker för den kommunala ekonomin och medföra affärsverksamhet inom de grenar av näringslivet, som hittills varit förbehållna det

privata initiativet, anser jag med hänsyn till det anförda överdrivna. Man rör sig emellertid här på ett område, där en snabb utveckling äger rum med förskjutningar i betraktelsesättet och där det därför är särskilt värdefullt att liksom hittills ha en elastisk regel.

Departementschefens uttalanden lämnades utan erinran av riksdagen (KU 1948:24 s. 25; rskr 270).

1.3 1953 års kommunallagsreform

I betänkandet (SOU 1951:6) Näringslivets lokalisering presenterades bl. a. en undersökning rörande omfattningen av kommunernas försök att påverka lokaliseringen av företag och formerna härför. Utredningen fann att den kommunala aktiviteten haft en utomordentlig räckvidd. Praktiskt taget varje stad eller större köping hade vidtagit åtgärder av olika slag för att få företag lokaliserade till orten. Undantag utgjorde egentligen endast de allra största städerna till vilka företagen tenderade att lokalisera sin verksamhet utan påverkan. De åtgärder som vidtagits av kommunerna hade i princip varit av två slag, nämligen å ena sidan en allmän reklambetonad aktivitet för att främja expansion av näringslivet i kommunen och å andra sidan ekonomiska stödåtgärder av sådan natur, att de med större eller mindre rätt kunde betecknas som subventioner till näringslivet.

Utredningen betonade att ett främjande av ortens näringsliv genom planeringsåtgärder och information om ortens förutsättningar från lokaliseringssynpunkt var centrala uppgifter för kommunerna.

På grundval av 1951 års lokaliseringsbetänkande beslöt statsmakterna år 1952 om vissa åtgärder för näringslivets lokalisering. Beslutet var första steget i riktning mot den regionalpolitik som vi har idag. I propositionen som föregick beslutet (prop. 1952:127) underströk departementschefen att det var önskvärt att de kommunala subventionerna upphörde. Han framhöll också att AMS i egenskap av statligt lokaliseringsorgan vid fortlöpande samarbete med kommunerna borde ha sin uppmärksamhet riktad på den här frågan. Tillståndstvång för näringslivet vid företagsetablering ansågs emellertid inte nödvändigt (prop. s. 14). Departementschefens uttalanden godtogs av riksdagen (SU 1952:137 s. 20, rskr 246).

I betänkande med förslag till kommunallag m. m. (SOU 1952:14) tog kommunallagskommittén på nytt upp frågan om industrisubventioner. Kommittén ansåg bl. a. att en skärpning av underställningsskyldigheten skulle få allvarliga följder för den kommunala självbestämmanderätten och tillade:

Det skulle för övrigt, vilket också lokaliseringsutredningen påpekat, möta stora svårigheter att finna otvetydiga och verksamma lagbestämmelser rörande de beslut som skulle underställas. Över huvud innefattar underställningsinstitutet en olämplig form för kontrollen över kommunernas subventionsgivning, och dess utnyttjande för sådant ändamål synes kunna komma i fråga blott i nödfall, dvs. endast om övriga tänkbara åtgärder att hindra en snedvridning av näringslivets lokalisering genom kommunala subventioner visa sig resultatlösa.

Kommitténs uttalanden föranledde inte något ställningstagande i samband med den år 1953 avlåtna kommunallagspropositionen (prop. 1953:210).

1.4 1958 års riksdag

I motioner vid 1958 års riksdag begärdes utredning av frågan om KL kunde ändras så att kommunal drift av industri- eller affärsverksamhet utöver "serviceområdena" blev klart lagenlig. Motionärerna menade att sådana befogenheter skulle vara av stor betydelse när det gällde att motverka avflyttning från glesbygderna. Vidare skulle sådana befogenheter verka sanerande på den överbudspolitik beträffande subventioner, som enligt påståendena bedrevs mellan kommunerna.

Motionerna avstyrktes av KU och avslogs av riksdagen. Som motivering anförde KU i huvudsak att en viss utveckling på detta område av den kommunala kompetensen var naturlig och önskvärd samt att besvärsmyndigheterna borde ta hänsyn till samhällsutvecklingen. Att utan inskränkning tillerkänna kommuner rätt att stödja eller driva industri- och affärsverksamhet av rent spekulativ natur var emellertid en långtgående åtgärd som väckte betänkligheter. En ur rikssynpunkt olämplig lokalisering av näringslivet kunde därigenom framkallas. En sådan vidgning av kompetensen som ifrågasatts i motionerna kunde också medföra risk för att de ekonomiskt starkare kommunerna drog till sig industri- och affärsverksamhet från de svagare.

1.5 1964 års riksdag

Det var år 1964 som riksdagen fattade beslut om en mer aktiv och målmedveten lokaliseringspolitik. Såsom tidigare nämnts hade dessförinnan vissa regionalpolitiska insatser gjorts men inte på det samlade sätt som nu startade. Med statliga stödinsatser skulle industrisysselsättningen ökas i landets norra delar. Det skedde i form av lokaliseringsstöd till industrin och viss turistverksamhet inom vad man kallade det norra stödområdet.

Till grund för statsmakternas ställningstaganden låg ett av kommittén för näringslivets lokalisering år 1963 avgivet betänkande (SOU 1963:58) Aktiv lokaliseringspolitik, jämte bilagorna SOU 1963:49 och 62 i vilket kommittén bl. a. behandlade det kommunala stödet till företagen (se prop. 1964:185 s. 97 f).

Kommittén skilde mellan kommunal service och kommunala subventioner. Till service hänfördes åtgärder för att förbättra de allmänna förutsättningarna för olika slag av företagsamhet såsom förutseende markplanering för industrier och bostäder, investeringar i bostäder, gator och vägar, vatten och avloppsanläggningar, skolor m. m. Till subventioner hänförde kommittén ekonomiskt stöd i olika former till företag som startade verksamhet i kommunen och till företag som hotades av driftnedläggelse eller som övervägde att flytta till annan kommun. Kommittén erinrade om att de statliga stödåtgärderna var ett led i strävandena att få till stånd en förstärkning och differentiering av näringslivet i vissa orter och områden där

en sådan utveckling av samhällsekonomiska och sociala skäl var särskilt angelägen. De kommunala stödåtgärderna hade däremot till syfte att i första hand ta till vara den egna kommunens intresse. Från denna utgångspunkt kunde dylika åtgärder många gånger framstå som rimliga och berättigade exempelvis för att motverka rådande eller befarad arbetslöshet. Fall kunde givetvis förekomma där kommunalt stöd kunde leda till även från allmänna synpunkter gynnsamt resultat. Allmänt gällde emellertid att kommunerna i sin stödverksamhet hade begränsade möjligheter att ta hänsyn till om den lokalisering de medverkade till var förenlig med allmänna lokaliseringssynpunkter. Den kommunala subventionspolitiken kunde därför i många fall komma i motsättning till principerna för den samhälleliga lokaliseringsverksamheten. Härtill kom att kommunernas möjligheter att stödja enskilda företag var starkt varierande. Det var ingalunda säkert att en expansion av näringslivet främst borde eftersträvas i de kommuner som hade de bästa ekonomiska resurserna att genom ekonomiskt stöd stimulera nyetablering och inflyttning av företag. Även från andra synpunkter ingav de kommunala subventionerna starka betänkligheter. Många kommuner hade lämnat stöd till företag som inte visat sig vara bärkraftiga. Förklaringen härtill ville kommittén söka i att de kommunala myndigheterna inte hade haft tillräckliga insikter i företagsekonomiska och tekniska frågor. Den kommunala konkurrensen om företagen hade i andra fall lett till att stöd lämnats när något behov att kompensera företaget för extra kostnader i samband med lokalisering av en industrianläggning till en viss ort inte förelegat. En del av företagets kostnader för etableringen överfördes därmed på kommunen utan att någon egentlig motprestation från företagets sida krävdes. Uppenbarligen kunde det kommunala stödet därigenom få konsekvenser som inte var önskvärda från konkurrenssynpunkt. Ekonomiskt stöd tycktes även i betydande omfattning lämnas till företag som på grund av bristande lönsamhet eller av andra skäl hade svårt att driva sin verksamhet. Sådana åtgärder syntes i vissa fall kunna fördröja en anpassning av produktionen till ändrade marknads- och konkurrensförhållanden. Det förekom vidare, att kommunerna erbjöd speciella förmåner till företag, som stod i begrepp att flytta verksamheten till en annan kommun. Sådan aktivitet ingav betänkligheter med hänsyn bl. a. till att den kunde orsaka en från såväl företagsekonomiska som samhälleliga synpunkter felaktig lokalisering av olika produktionsenheter.

Kommittén uttalade den bestämda uppfattningen, att kommunalt ekonomiskt stöd för att påverka enskilda företags lokalisering och utveckling inte borde ifrågakomma.

Vad kommittén anförde gentemot kommunala subventioner gillades av remissinstanserna. Från skilda håll underströks dock kommunernas roll när det gällde att genom framsynt samhällsplanering skapa gynnsamma betingelser för företagsamheten (prop. s. 130).

I propositionen (s. 207) framhöll departementschefen att kommunernas roll i en aktiv lokaliseringspolitik främst skulle vara att sörja för en förutseende planering och för att de samhälleliga investeringar som föll inom ramen för den kommunala kompetensen byggdes ut och dimensionerades på ett sätt som svarade mot servicebehoven. Departementschefen anförde vidare:

Däremot anser jag i likhet med kommittén och en så gott som enhällig remissopinion, att kommunala subventioner som syftar till att påverka enskilda företags lokalisering och utveckling bör bestämt avvisas. De omfattande kommunala initiativen under senare år i form av erbjudanden av varjehanda förmåner i syfte att förmå företag att etablera sig på orter, som utifrån lokala eller kommunalpolitiska bedömningar ansetts behöva industriell förstärkning, har i många fall lett till direkta felinvesteringar. Dylika icke samordnade aktioner låter sig långtifrån alltid förenas med en efter vidare samhällsekonomiska bedömningar förd lokaliseringspolitik och kan leda till att kommunernas ekonomiska möjligheter och villighet att erbjuda stöd blir avgörande för företagens lokalisering. Som en konsekvens av den statliga aktivitet som enligt mitt förslag skall bedrivas i lokaliseringsfrågor, varvid olika kommunala intressen i möjligaste mån skall beaktas, utgår jag från att något utrymme för kommunalt ekonomiskt engagemang på detta område icke längre skall föreligga. Jag anser mig således ha anledning räkna med att kommunalt stöd i syfte att påverka enskilda företags lokalisering och utvidgning inte skall förekomma i fortsättningen. Beträffande gränserna för kommunernas kompetens härvidlag ämnar jag föreslå KM:t att föranstalta om särskild utredning.

Riksdagen instämde i vad departementschefen anfört (BoU 1964:48 s. 34; rskr 408).

1.6 Kommunalrättskommittén

1.6.1 *Direktiven*

År 1965 uppdrogs åt kommunalrättskommittén att se över reglerna om de borgerliga primärkommunernas kompetens. I direktiven till kommittén angavs att utgångspunkten vid översynen borde vara, att reglerna även i fortsättningen skulle vara grundade på huvudprincipen att kommunala åtgärder skall tillgodose allmänna till kommunen knutna intressen. Utredningen borde därför inriktas på att inom denna ram söka nå en lämplig precisering av kommunernas befogenheter. Om preciseringen borde ske i KL eller genom specialreglering eller på båda dessa vägar, fick prövas av kommittén. Under alla förhållanden skulle dock i fortsättningen också ett betydande utrymme lämnas åt rättstillämpningen att anpassa kompetensen efter utvecklingen.

Preciseringen av den kommunala kompetensen ansågs särskilt angelägen i fråga om den kommunala driften av rörelser och kommunalt stöd åt enskilda näringsföretag. I denna del uppdrogs åt utredningen att först pröva frågan om kommunernas befogenhet att anordna och driva semesterbyar, turisthotell, linbanor och liknande turistanläggningar. Detta föranledde kommittén att avge delbetänkandet (SOU 1967:50) Kommunala befogenheter inom turistväsendet, som också följdes av lagstiftning i ämnet (se s. 129).

Vad beträffar kommunernas förhållande till det enskilda näringslivet uttalades i direktiven att något kommunalt stöd åt enskilda företag i princip inte borde komma i fråga. Det hänvisades därvid till prop. 1964:185 angående riktlinjer för en aktiv lokaliseringspolitik m. m. (se s. 27) i vilken det angetts vara ett riksintresse och därför väsentligen en statlig uppgift att verka för den från samhällssynpunkt lämpligaste lokaliseringen av näringslivet. Kommittén borde med hänsyn härtill söka skapa ett regelsystem, som hindrade

att kommunala subventioner lämnades i syfte att påverka enskilda företags lokalisering och utvidgning. Däremot borde det liksom tidigare vara en kommunal angelägenhet att allmänt främja näringslivets utveckling inom kommunen. Kommittén hade i detta sammanhang att överväga hur kommunernas dåvarande befogenhet att inrätta småindustri- och hantverkshus lämpligen borde avgränsas gentemot den verksamhet i lokaliseringspolitiskt syfte som låg utanför den kommunala kompetensen.

Enligt direktiven skulle också särskild uppmärksamhet ägnas åt att undersöka bl. a. hur kompetensreglerna borde utformas för att medge kommunerna att genomföra långsiktiga markförvärv och i vilka undantagsfall tillhandahållande av lokaler för annat än kommunala ändamål kunde falla inom den kommunala kompetensen.

1.6.2 *Kommitténs analys och överväganden*

Under rubriken Kommunalt stöd till näringslivet anförde kommittén följande:

Det förekommer i viss utsträckning att kommunerna befattar sig med verksamhet av affärsmässig art utanför det nyss beskrivna i praktiken inte särskilt omstridda området för kommunal service. Det är här fråga om åtgärder som i ett eller flera hänseenden avviker från de traditionella i 3 § KL inbyggda principerna om allmängiltighet, likställighet och självkostnad eller är oförenliga med de till detta lagrum hörande reglerna om kommunal verksamhets anknytning till kommunområdet resp. det principiella förbudet mot kommunalt understöd åt enskild. Huvudsakliga syftet med dessa insatser är inte att tillhandagå med olika nyttigheter inom kommunen utan att på längre eller kortare sikt stärka eller bevara näringsliv och sysselsättning i kommunen. Insatserna har ett huvudsakligen närings- eller arbetsmarknadspolitiskt syfte. Formerna för kommunernas insatser är här desamma som vid kommunal service av affärsmässig art, men olika slag av ekonomiska, mestadels individuellt inriktade tillskott till enskilda företag – i fortsättningen benämnda stödåtgärder – dominerar framför självständig kommunal verksamhet.

Det kommunala stöd som utgetts till företagen uppgår enligt tillgängliga undersökningar till icke oväsentliga belopp. Enligt en undersökning som föreligger för perioden 1964–1966 och som bygger på uppgifter från kommunerna, skulle under denna period kreditstödet i form av borgensåtaganden och lån utgöra ca 50 milj. kr per år. Man kan utgå från att undersökningens siffror ligger i underkant. Stödkommunerna synes vara tämligen jämnt fördelade över hela landet. Stödet tycks huvudsakligen utgå till industriföretag men det har även funnits exempel på kommunalt stöd till enskilda jordbrukare. Det har någon gång förekommit att fullmäktige antagit normer, flerårsplan och medelsram för direkt ekonomiskt stöd till olika kategorier av företagare i kommunen.

I fråga om denna kommunala verksamhet har rättstillämpningen sedan gammalt intagit en restriktiv hållning. Vissa allmänt näringsfrämjande, ofta med den tidigare beskrivna serviceverksamheten jämförliga åtgärder, såsom medverkan i utställningsverksamhet eller åtgärder för att tillgodose hantverkets och den mindre industrins behov av kollektiva verkstadslokaler har ansetts tillåtna.

Däremot har som principiellt otillåtet ansetts sådant som direkta bidrag till näringsföretag, ingripanden i näringslivets kreditförsörjning eller tillhandagående med annat som fallit utanför området för kommunal service samt sådan service till individuellt bestämda underpriser. Det enda som enligt rättstillämpningen kunnat legalisera sådana åtgärder är befarad eller rådande arbetslöshet i kommunen. En rikhaltig

rättspraxis ger numera vissa konturer åt denna undantagsbefogenhet såvitt avser ingripanden som kan betecknas som stöd åt näringsidkare.

Det fordras att den arbetslöshet som kommunen vill motverka eller avvärja skall vara av inte obetydlig omfattning för att vinna beaktande. Stödet skall stå i rimlig proportion till de aktuella sysselsättningssvårigheterna och skall ha avsevärd effekt på sysselsättningssituationen. Stödet erkänns endast som ett defensivt medel mot arbetslöshet. Intresset av att avhjälpa dold arbetslöshet bland kvinnor eller önskemål att åstadkomma en lämplig differentiering av näringslivet i kommunen och därigenom på längre sikt motverka olägenheter av uppkommande arbetslöshet har sålunda inte ansetts kunna legalisera företagsstöd. Motsvarande torde gälla även vid självständiga kommunala insatser såsom kommunal drift av näringsföretag. Att befogenheten inskränks av intresset av en från riks- eller regionalsynpunkt rationell lokalisering av näringslivet är också klart. Det uttalades redan i förarbetena till 1948 års kompetensreform. Men någon närmare precisering av hur detta till sin natur svårbestämbara intresse tänkes inverka på befogenheten i det enskilda fallet har naturligt nog inte kunnat åstadkommas i rättstillämpningen. Inte heller kan man där se hur befogenheten tänkes påverkad av den numera nästan helt förstatligade arbetsmarknadspolitiken, som delvis är inriktad på att stimulera arbetskraftens rörlighet över kommungränserna.

Kommittén finner att rättsläget på förevarande område genom de olika intressen som numera gör sig gällande blivit så komplicerat att det inte lämpar sig för fortsatt hantering enbart genom rättstillämpningen. Kommunernas befogenheter på området kan behöva preciseras i lagstiftning, lämpligen då i en särskild kommunallag.

Den primära utgångspunkten för kommitténs överväganden ges i statsmakternas uttalanden vid 1964 års riksdag, då riktlinjerna för lokaliseringspolitiken fastlades. KM:t uttalade då med riksdagens uttryckliga godkännande att något kommunalt stöd åt enskilda näringsföretag i princip inte vidare borde komma i fråga. Kommunerna borde inte med sådana medel påverka företagens lokalisering och utveckling. Samma ståndpunkt hade intagits av den utredning som låg till grund för lokaliseringspolitikens utformning och av majoriteten av remissinstanserna.

På grundval av de riktlinjer som antogs vid 1964 års riksdag har sedermera efter hand utformats en på regional grund vilande verksamhet (regionalpolitiken) i vilken statliga bidrag och statligt kreditstöd till näringslivet ingår som viktiga hjälpmedel. Detta stöd, som administreras främst av AMS (lokaliseringsstöd), kommerskollegium (garantilån till hemslöjd, hantverk och småindustri), företagareföreningarna i länen (direkta hantverks- och industrilån) samt lantbruksstyrelsen och lantbruksnämnderna (garantilån till jordbrukare) men även av andra organ exempelvis statens investeringsbank, utgår med beaktande bl. a. av regionala utvecklingsplaner, formade under fortlöpande samspel mellan kommunerna, länsstyrelserna och statsmakterna. 1964 års riktlinjer har därmed fullföljts på ett sätt som visar att de refererade uttalandena alltjämt har full aktualitet.

Kommittén kan också ansluta sig till principen att direkt eller indirekt ekonomiskt stöd till enskilda företag i syfte att påverka företagens lokalisering och utveckling inte bör ingå i kommuns befogenhet. Samhälleligt engagemang i den övervägande del av näringslivet, som tämligen oomstritt faller utanför den kommunala serviceverksamheten, är förenat med sådana ekonomiska bördor och risker och berör i sådan grad nationella och regionala intressen att verksamheten inte vidare bör betraktas som en angelägenhet för den lokala självstyrelsen. Det ter sig knappast som en framkomlig väg till en jämnare välfärdsfördelning i olika delar av landet att låta kommunerna med sådana medel driva en aktiv närings- och sysselsättningspolitik, vägledda av sina egna intressen. Företagsstödet har emellertid lokalt betingade socialpolitiska aspekter, vilka tillsammans med argument, som söker sig fram ur intresset av kommunal självstyrelse, kan påkalla vissa modifikationer.

De synpunkter som samlar sig för den principiella huvudregeln kan sägas vara följande.

Kommunalt företagsstöd är mest aktuellt för ekonomiskt svagare kommuner, som är mindre attraktiva för näringslivet och som kännetecknas av vikande befolkningsunderlag med ogynnsam åldersfördelning. Stöd i form av bidrag blir en ren kostnad. Lån och borgensåtaganden ligger i hög riskklass. De kan väntas förekomma först när varken bankerna, staten eller företagareföreningarna är beredda att göra insatser. Det kommunala stödet har alltså en tendens att medföra extra belastning på människorna i svagare kommuner, där utdebiteringen redan av andra orsaker är hög.

Kommunalt företagsstöd är sällan effektivt när det gäller att vända en ogynnsam utveckling i kommunen. Den s. k. infrastrukturen (bostäder, skolor, sjukhus, vägar och övriga kommunikationer samt annan offentlig service) som till stor del är regionaliserad, dvs. beroende på beslut av länsorgan, är väl så viktig.

En företeelse som man kunnat iaktta inom industrin under 1960-talet är utflyttning av arbetsställen från storstadsregionerna, ofta i form av filialutläggningar. Denna omlokalisering är spontan och beror främst på konkurrensen om arbetskraften i storstadsregionerna med därav följande löneglidning. Ibland stimuleras sådan utflyttning genom statliga åtgärder, såsom frigivning av investeringsfonder, geografisk begränsning av investeringsavgifter och föreskrifter om lokaliseringssamråd. Valet mellan flera för företaget och samhället likvärdiga orter inbjuder kommunerna till att lämna företagsstöd för att få dessa omlokaliseringar till den egna kommunen. Även ett stöd i syfte att behålla ett arbetsställe kan tänkas inveckla flera kommuner i budgivning om förmåner. Ett inte ovanligt inslag i näringslivets rationalisering är att flera arbetsställen i samma bransch koncentreras till en enda ort. I inledningen av ett sådant händelseförlopp kan varje berörd kommun se sitt arbetsställe hotat och finna anledning att erbjuda förmåner för att behålla sitt arbetsställe. De kommunala engagemangen för att åstadkomma den för ett framgångsrikt näringsliv nödvändiga infrastrukturen är betydande. Nedläggning eller utflyttning av företag äventyrar det i infrastrukturen nedlagda kapitalet. Det ligger nära till hands för företagaren att begagna sig av situationen och utverka ett kommunalt stöd som från kommunens synpunkt är onödigt högt eller i sämsta fall helt överflödigt.

Som tidigare nämnts kan stödet vara förenat med direkta utgifter. Över de statliga skatteutjämningsbidragen får dessa utgifter delvis bäras av det nationella skattekollektivet. Medlet ger sålunda kommunen ett diskutabelt inflytande över denna omfördelningsprocess.

Kommunens mål sammanfaller inte alltid med de centrala/regionala målen. Det finns risk för att kommunalt stöd såväl generellt som i enskilda fall används på ett sätt som kan motverka den statliga närings-, lokaliserings- och arbetsmarknadspolitiken.

De skäl som talar för att huvudprincipen förses med vissa modifikationer eller undantag, vilka bevarar ett utrymme för kommunala initiativ, är företrädesvis följande.

När en viss samhällelig verksamhet, såsom i detta fall samhälleligt stöd till näringslivet, i princip lagts under centralt/regionalt huvudmannaskap, uppkommer regelmässigt restbehov, kanske företrädesvis av temporär art, som inte blir tillgodosedda av det ordinära systemet. Det kan vara lämpligt att kommunerna, som står de aktuella samhälleliga realiteterna närmast, får möjlighet att här träda till.

Riskerna för ett ohämmat kommunalt näringsstöd begränsas av praktiska ekonomiska förhållanden. Kommunalskatten har en praktisk övre gräns. Eventuella överskridanden av denna gräns betalas endast delvis av skatteutjämningssystemet.

De misstag som i en del fall gjorts på kommunalt håll kan inte sällan antas bero på bristfälligt beslutsunderlag. Det är vanligt att besvär över kommunalt näringsstöd innehåller anmärkning om att utredningen om konsekvenserna av stödet varit otillräcklig. I de större kommuner som skapas genom kommunindelningsreformen får förutsättningarna för en tillfredsställande beredning antas bli bättre än hittills. Kommunområdenas utformning efter näringsgeografiska förhållanden minskar i viss mån riskerna för fellokalisering av näringslivet genom kommunala åtgärder. De kommunala

initiativen blir inriktade på områden som är avsedda att bestå som lokala förvaltningsenheter.

Arbetsmarknadspolitiken och lokaliseringspolitiken skall visserligen utan varje tvekan vara en i princip statlig/regional angelägenhet. Det krävs överblick och samordning för att de tillgängliga resurserna skall bli insatta där de blir till största gagn. Fördelningen av resurserna bör väsentligen ske på grundval av riks- och regionalplaneringen. Samtidigt måste emellertid accepteras att all vår produktion svårligen kan ordnas i ett maximaleffektivt utvecklingsfrämjande system. Viss sysselsättning måste av sociala skäl hållas igång trots att den inte fyller måtten. Detta kan vara nödvändigt bl. a. av hänsyn till viss arbetskraft, som av olika skäl inte kan omskolas eller flyttas. Det kan exempelvis röra sig om hänsyn till äldre, specialinriktad arbetskraft, som på olika sätt är så rotad i en bygd att omställningar knappast är möjliga. Ett stöd från det allmännas sida i sådana lägen har både arbetsmarknadsmässiga och miljöpolitiska aspekter, som blir speciellt framträdande i områden som hotas av total avfolkning. Kommunerna har särskilda möjligheter att fånga upp och bedöma sådana fall samt att finna ut de lämpligaste vägarna att lösa frågorna.

Vid avvägning av de synpunkter som sålunda anmält sig finner kommittén att kommunernas nuvarande i rättstillämpningen utformade formella befogenheter att främja och stödja näringslivet i stort sett ter sig ändamålsenliga och lämpade att läggas till grund för en lagreglering på området. Vägledande för en sådan reglering bör främst vara att kommunerna endast bör ha ett sekundäransvar i fråga om samhälleligt direktstöd till näringslivet och att kommunernas insatser i detta hänseende bör vara samordnade med det statliga stödet.

1.6.3 *Kommitténs förslag*

Kommittén gjorde den bedömningen att vissa kommunala befogenheter rörande näringslivet borde brytas ut ur den allmänna kompetensbestämmelsen och närmare bestämmas i en särskild lag. En särreglering ansågs främst påkallad i fråga om kommunernas befogenheter att tillhandahålla lokaler åt näringslivet och att lämna sysselsättningspolitiskt stöd till företagen.

Kommittén föreslog i överensstämmelse härmed att kommunerna skulle få befogenhet att vidta åtgärder för att tillhandahålla lokaler åt enskilda företag inom handel, hantverk eller industri om lokalen tillhandahölls mot ett med hänsyn till kostnaderna skäligt vederlag. Kommittén tog därmed i princip avstånd från en subventionerad kommunal lokalhållning åt näringslivet. För att samordna de kommunala investeringarna i industribyggnader m. m. med regionalpolitiken och förhindra att kommunerna skulle göra investeringar som rätteligen borde göras av företagen själva, eventuellt med anlitande av statligt kreditstöd eller statliga bidrag, föreslog kommittén att vissa kommunala åtgärder för lokalhållning bara skulle få vidtas i samråd med AMS. Samrådet skulle avse frågan om den kommunala åtgärdens lämplighet från regionalpolitisk synpunkt. Det föreslogs också att regeringen skulle få fullmakt att meddela förordnande om sådant samråd om det behövdes från regionalpolitisk synpunkt. Lagen kompletterades med en kungörelse med närmare bestämmelser om i vilka fall uppförande av industribyggnader m. m. skulle anses ha regionalpolitisk betydelse. Samrådet skulle enligt kungörelsen begränsas med avseende på våningsyta. Med ledning av de överväganden som gjordes i motiven till lagen (1971:725) om lokaliseringssamråd föreslogs att gränsen skulle sättas vid en yta av 500 m^2.

Kommittén ansåg att kommunerna även i fortsättningen borde ha möjligheter att lämna sysselsättningspolitiskt stöd till enskilda företag. En förutsättning för sådant kommunalt stöd föreslogs emellertid i fortsättningen vara att stödet lämnades i samråd med AMS. Kommittén menade att stödåtgärder av det här slaget i första hand borde vara en statlig angelägenhet och att kommunala åtgärder bara borde få förekomma när det av särskilda skäl framstod som ändamålsenligt att insatsen gjordes av kommunen.

Utöver vad ovan sagts föreslogs att en kommun skulle ha befogenhet att främja näringslivet i kommunen genom åtgärder av allmän natur. I övrigt skulle kommunen bara få stödja enskild näringsverksamhet när stödet behövdes för att tillgodose allmänna behov av tjänster eller förnödenheter i kommunen, för att nyttiggöra i kommunens ägo befintliga naturtillgångar eller för att skydda kommunen mot förmögenhetsförlust.

Kommittén föreslog vidare, att AMS såsom organ för det allmänna fick rätt att anföra kommunalbesvär över beslut som fattats med tillämpning av den föreslagna lagen. Motivet härför angavs vara att de statliga och regionala intressena inte skulle kunna tillgodoses gentemot de kommunala enbart genom besvärsrätt för kommunmedlemmarna. Besvärsrätten, som antogs sällan få aktualitet, skulle användas endast i ärenden som från principiella eller sakliga synpunkter var av särskild vikt.

Flertalet av remissvaren tillstyrkte en särreglering av kommunernas befogenheter när det gäller insatser till förmån för enskild näringsverksamhet. Den vidgning av befogenheterna som bestod i att lokaler för hantverk och småindustri inte behövde inrymmas i kollektivhus och att lokaler för handel tillkom samt att gränsdragningen i fråga om industrilokaler blev mera flexibel, ansåg framför allt tillfrågade kommuner vara av värde. En majoritet av remissinstanserna förordade också en lagändring som förhindrade en kollision mellan de kommunala besluten och regionalpolitiken. I fråga om den föreslagna besvärsrätten för AMS visade det sig föreligga en bred opinion mot förslaget.

Betänkandet ledde inte till lagstiftning men kommitténs analys av rättsläget kom att bli av stort värde som upplysningskälla för kommuner och besvärsmyndigheter.

1.7 1977 års KL

År 1970 tillsattes kommunallagsutredningen. Denna fick i uppdrag att göra en lagteknisk översyn av kommunallagarna. Utredningen avgav 1974 betänkandet (SOU 1974:99) Enhetlig kommunallag. Utredningens förslag lades sedermera till grund för de ändringar i kompetensbestämmelsen som gjordes år 1977 då paragrafen fick sin nuvarande utformning.

Omarbetningen av bestämmelsen innebar inte någon saklig ändring av vad som tidigare gällde i fråga om kommunernas och landstingskommunernas kompetens. Formellt gjordes den ändringen att även landstingskommunernas befogenheter, som då reglerades i landstingslagen, inarbetades i kommunallagens kompetensbestämmelse. Samtidigt upphävdes lands-

tingslagen. Även den särskilda kommunallagen (1957:50) för Stockholm och lagen (1969:215) med särskilda bestämmelser om Stockholms läns landstingskommun upphävdes. I stället fogades särbestämmelsen om Stockholms läns landstingskommun till kommunallagens kompetensstadgande. Det kan också nämnas att uttrycken "efter vad i denna lag närmare bestämmes" och "såvitt icke handhavandet därav enligt gällande författningar tillkommer annan" ansågs överflödiga och slopades helt.

I specialmotiveringen till ändringarna (prop. 1975/76:187 s. 339) anförde departementschefen bl. a. följande:

Paragrafen avses inte innebära någon saklig ändring i förhållande till vad som nu gäller i fråga om kommunernas och landstingskommunernas kompetens. Enligt min mening är det inte möjligt att på något mera preciserat sätt ange kommunernas och landstingskommunernas allmänna kompetens. Området för den allmänna kompetensen är ju utomordentligt omfattande och där inryms uppgifter av vitt skilda slag. Jag har därför funnit att kommunernas och landstingskommunernas allmänna kompetens liksom hittills måste regleras genom en generalklausul.

Med anledning av att några remissinstanser uttalade farhågor för att förslaget kunde leda till kompetenskonflikter mellan kommunerna och landstingskommunerna förklarade departementschefen att han hade övervägt om ett förtydligande tillägg kunde göras till den regel som utredningen föreslog. Departementschefen fortsatte:

De exempel på landstingskommunala angelägenheter som ges i 4 § LL avser till största delen uppgifter som regleras i specialförfattningar. I enlighet med utredningens förslag har de därför tagits bort. Jag har inte funnit det lämpligt att ersätta dem med exempel på angelägenheter som faller inom den allmänna kompetensen. Avgörande för denna bedömning har varit att den dominerande delen av landstingskommunernas uppgifter är specialreglerade. Jag har inte heller funnit det lämpligt att, som några kommuner föreslår, uttryckligen föreskriva att landstingskommun inte får ombesörja kommunala uppgifter som berör endast en del av landstingskommunens område. Enligt min mening är det inte lämpligt att behålla de nuvarande bestämmelserna om att kommuns och landstingskommuns kompetens inte omfattar angelägenheter som ankommer på annan. Denna begränsning följer ju redan av regeln om att kommun och landstingskommun får vårda *sina* angelägenheter. Därtill kommer att den begränsande eller förtydligande regeln är svår att på ett naturligt sätt foga in i en bestämmelse som avser både kommuner och landstingskommuner.

Jag har alltså inte funnit någon framkomlig väg att på grundval av det underlag som föreligger ange skillnaderna mellan å ena sidan kommunernas och å andra sidan landstingskommunernas kompetensområde. Paragrafen har därför i denna del utformats i enlighet med utredningens förslag.

Jag delar den uppfattning som har framförts av både utredningen och några remissinstanser att det är otillfredsställande att den allmänna kompetensbestämmelsen kompletteras av ett tämligen stort antal särskilda lagar som ger kommunerna och landstingskommunerna rätt att vidta åtgärder på vissa områden. Jag ämnar därför överväga om åtgärder kan vidtas för att undanröja de olägenheter från lagteknisk och praktisk synpunkt som den nuvarande ordningen innebär.

1.8 Särskilt om landstingskommunerna

Som inledningsvis angavs reglerades landstingskommunernas kompetens tidigare i 4 § landstingslagen (1954:319). Där föreskrevs att landstingskommunerna ägde att själva, efter vad i landstingslagen närmare bestämdes, vårda sina angelägenheter avseende hälso- och sjukvård, undervisning, socialvård, jordbrukets och andra näringars utveckling m. m. dylikt, såvitt inte handhavandet därav enligt gällande författningar tillkom annan. Utformningen av stadgandet byggde på 1862 års landstingsförordning. Kommunallagskommittén föreslog år 1952 att kompetensstadgandet i landstingslagen skulle utformas på samma sätt som i dåvarande kommunallagen (SOU 1952:48, s. 47 f). Denna lösning avvisades av departementschefen i propositionen (prop. 1954:119, s. 70 f). Som framgått av föregående avsnitt upphävdes landstingslagen år 1977 varvid reglerna om landstingskommunernas kompetens infördes i 4 § KL.

Eftersom den landstingskommunala och den kommunala kompetensen har bestämts på samma sätt i 1 kap. 4 § KL, är det möjligt för landstingskommunen att inom landstingsområdet främja verksamhet av samma art som den som kommunerna får bedriva inom sina områden. Skillnaden i kompetens mellan landstingskommuner och kommuner avser deras verksamhetsområden i lokalt hänseende. KL:s kompetensregel utgör inte något hinder mot att landstingskommunen vidtar åtgärder för endast en del av landstingsområdet, förutsatt att åtgärden tillgodoser ett intresse som är knutet till landstingskommunen och att övriga delar under motsvarande betingelser får samma förmån.

På grund av uttalanden i förarbetena till besluten om de regionala utvecklingsfonderna har landstingskommunerna en speciell befogenhet att stödja näringslivet i landstingskommunen genom medelstillskott till utvecklingsfondernas verksamhet (se närmare s. 49).

2 Olika former för statligt stöd till företag

2.1 Inledning

Statligt stöd till företag utgår främst av regional-, arbetsmarknads-, närings- eller försörjningspolitiska skäl. I det följande lämnas en kortfattad redogörelse för några regional-, arbetsmarknads- och näringspolitiska stödformer.

2.2 Regionalpolitiskt stöd

De viktigaste formerna för stödåtgärder med regionalpolitiskt syfte finns i förordningen (1979:632) om *regionalpolitiskt stöd* (ändrad senast 1981:1130). Förordningen trädde i kraft den 1 juli 1979 och ersatte förordningen (1970:180) om statligt regionalpolitiskt stöd.

Till statliga stödinsatser med regionalpolitiskt syfte hör också, *glesbygdsstödet, transportstödet, Stiftelsen Norrlandsfonden* och *Stiftelsen Industricentra*. Glesbygdsstödet regleras i förordningen (1979:638) om statligt stöd till glesbygd och transportstödet i förordningen (1980:803) om statligt regionalpolitiskt transportstöd. Bestämmelser om Stiftelsen Norrlandsfonden finns i stadga den 18 december 1980 och om Stiftelsen Industricentra i stadga den 29 juni 1973.

Det regionalpolitiska stödet till näringslivet koncentreras till de områden i landet som är mest utsatta för långvariga sysselsättningsproblem. Landet är indelat i stödområden. Stödinsatserna är graderade med det högsta stödet i stödområde 6 och det lägsta i stödområde 1. Hela stödområdet omfattar 77 % av landets yta men endast 29 % av befolkningen.

Den nuvarande stödområdesindelningen framgår av karta på följande sida.

När avsevärda sysselsättningssvårigheter uppkommit eller förutses till följd av industrinedläggning kan liksom tidigare regionalpolitiskt stöd ges även utanför stödområdena. Riksdagen beslöt våren 1981 (AU 1980/81:23, rskr 1980/81:233) att regionalpolitiskt stöd enligt de regler som gäller för stödområde 4 (exkl. sysselsättningsstöd) temporärt skall kunna lämnas i orter i Bergslagen som särskilt drabbats av strukturomvandlingen inom stålindustrin och gruvnäringen samt i Olofström i Blekinge län. Regeringen har senare förordnat (SFS 1981:685) att detta förstärkta stöd skall kunna lämnas intill utgången av juni 1982.

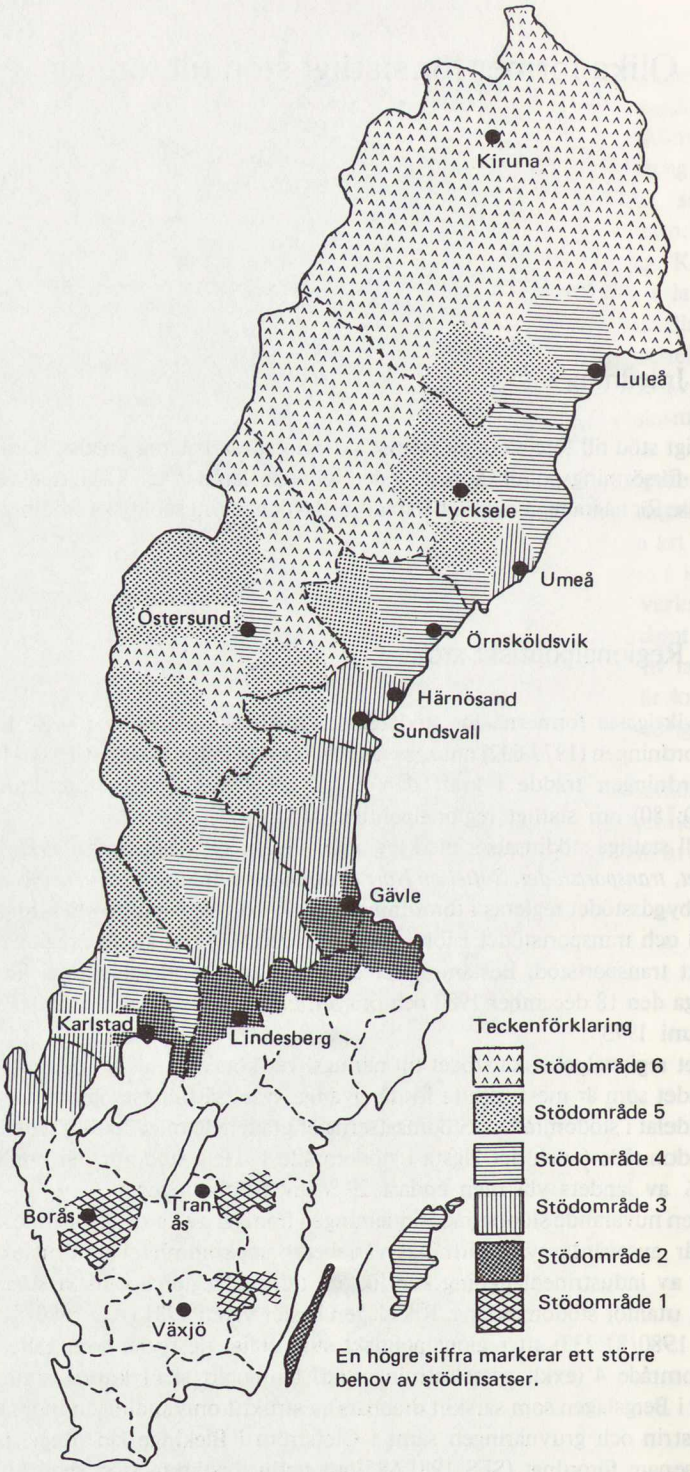
Kiruna
Luleå
Lycksele
Umeå
Östersund
Örnsköldsvik
Härnösand
Sundsvall
Gävle
Karlstad
Lindesberg
Borås
Tran-
ås
Växjö
Teckenförklaring
Stödområde 6
Stödområde 5
Stödområde 4
Stödområde 3
Stödområde 2
Stödområde 1
En högre siffra markerar ett större behov av stödinsatser.

I prop. 1981/82:113 föreslås ett stödområde som med vissa ändringar omfattar nuvarande stödområde 4–6. Det föreslås att stödområdet skall benämnas stödområde A, B resp. C, med de mest förmånliga stödmöjligheterna i stödområde A. Enligt förslaget bör också det stöd som nu lämnas i stödområde 1–3 ersättas med ett begränsat bidrag för byggnads- och maskininvesteringar. Det föreslås att denna stödmöjlighet skall finnas i alla län och att länsstyrelserna får besluta var stödet skall lämnas. Vidare föreslås att regeringen får möjlighet att i särskild ordning ange kommuner utanför det fasta stödområdet där till följd av svåra strukturomvandlingsproblem den centrala beslutsmyndigheten skall kunna ge ett begränsat lokaliseringsstöd till projekt mellan 7 och 20 milj. kr. Slutligen bör regeringen enligt förslaget liksom hittills i alla delar av landet i särskilda fall kunna bevilja regionalpolitiskt stöd både inom och utom stödområdet.

1979 års förordning om regionalpolitiskt stöd reglerar i huvudsak följande stödformer: lokaliseringsstöd (avskrivningslån och lokaliseringslån), sysselsättningsstöd, utbildningsstöd och offertstöd.

Regionalpolitiskt stöd kan lämnas till den som utövar eller ämnar utöva industriell eller industriliknande verksamhet, industriserviceverksamhet, partihandel eller uppdragsverksamhet med väsentlig betydelse för industrins utveckling i regionen samt verksamhet inom turistnäringen. Därutöver har regeringen möjlighet att efter prövning i varje enskilt fall besluta om stöd till företag med annan verksamhet, om verksamheten bedöms få väsentlig betydelse för näringslivet i regionen eller annars bedöms ha särskild regionalpolitisk betydelse.

Stöd kan utgå till svenska och utländska fysiska och juridiska personer som bedriver stödberättigade verksamheter. Vidare kan stöd utgå för att bygga lokaler. Dessa kan ägas dels direkt av det rörelsedrivande företaget, dels av ett fastighetsförvaltande företag om ägarkretsen är gemensam för företagen.

Regionalpolitiskt stöd kan också utgå till kommunerna. Till kommuner i stödområdena 4–6 får sådant stöd lämnas för *turistverksamhet* och för *uppförande av industrilokaler*.

Stödet till industrilokaler är främst avsett för mindre lokaler på mindre orter och först efter undersökning av möjligheterna för de tilltänkta hyresgästerna att själva bygga lokalerna. Endast om det finns särskilda skäl får utanför stödområdena 5 och 6 stöd meddelas utan att preliminärt hyreskontrakt är tecknat för åtminstone en del av lokalen. Uthyrning får ske endast till företag med industriell eller industriliknande verksamhet eller industriserviceverksamhet. Företaget skall vidare ha uppfyllt de allmänna villkoren för stöd och sakna möjlighet att själva uppföra industrilokal. Om det finns särskilda skäl kan stöd utgå till turistverksamhet i kommuner inom stödområdena 1–3 och därvid företrädesvis för anläggningar inom primära rekreationsområden i stödområde 3. Riksdagen beslutade år 1979 att regionalpolitiskt stöd under budgetåren 1979/80–1983/84 får beviljas inom en ram av 7 400 milj. kr.

2.2.1 *Lokaliseringsstöd*

Avskrivningslån kan utgå till ny-, till- eller ombyggnad av lokal som är nödvändig för verksamhet samt för kostnader för anskaffning av maskiner, arbetsredskap och verktyg. Såsom förutsättning gäller att investeringarna beräknas leda till ökad sysselsättning.

Avskrivningslånen är ränte- och amorteringsfria. Efter ansökan kan AMS medge avskrivning av halva lånebeloppet efter tre år och återstoden efter sju år. Avskrivning medges om låntagaren gjort vad som skäligen kan begäras för att syftet med stödet skall uppnås. Därvid skall sysselsättningsutvecklingen särskilt beaktas. Om avskrivning inte medges och lånet inte sägs upp till omedelbar betalning skall avskrivningslånet helt eller delvis omvandlas till ett lokaliseringslån. Avskrivningslån får inte beviljas med högre belopp än vad som behövs för att projektet skall komma till stånd. Lånets storlek bestäms med hänsyn till subventionen per nytt arbetstillfälle, investeringens storlek och inriktning samt angelägenheten från samhällssynpunkt av att den genomförs.

För budgetåren 1981/82 anslogs 250 milj. kr för utbetalning av avskrivningslån m. m.

Lokaliseringslån kan utgå till ny-, till- eller ombyggnad eller förvärv av byggnader eller markanläggningar och till investeringar i maskiner eller inventarier med en beräknad avskrivningstid av mer än tre år. Lokaliseringslån kan även utgå för anskaffning av patent, licenser eller liknande och till kostnader för marknadsföring, produktutveckling eller liknande. I stödområdena 4–6 kan lokaliseringslån också utgå för anskaffning av omsättningstillgångar. Den längsta lånetiden är 20 år. Vid lån till turistanläggningar kan dock tiden förlängas till 25 år. Lokaliseringslån uppgår till högst 35 % av det godkända stödunderlaget, vartill kommer eventuella avskrivningslån. Summan av avskrivningslån och lokaliseringslån får uppgå till högst 70 % av det godkända stödunderlaget.

För budgetåret 1981/82 anslogs 600 milj. kr för lokaliseringslån.

Gemensamt för avskrivnings- och lokaliseringslån gäller att stöd inte får beviljas om det för samma ändamål har beviljats lånegaranti enligt förordningen (1978:507) om industrigarantilån, rörelselån enligt förordningen (1978:506) om statligt kreditstöd genom regional utvecklingsfond.

Lokaliseringsstöd utgår endast till verksamhet som bedöms få tillfredsställande lönsamhet och ge de anställda en varaktig sysselsättning och som utövas eller skall utövas i en ort med goda förutsättningar för verksamheten.

Länsstyrelsen beslutar i ärenden om avskrivnings- och lokaliseringslån om ansökan gäller industriell eller industriliknande verksamhet och det sammanlagda godkända stödunderlaget för investeringen uppgår till högst 5 milj. kr.

Länsstyrelsen får dock inte besluta i ärendet, om stödet till någon del gäller

1. verksamhet inom en bransch som regeringen genom särskilt beslut har undantagit från länsstyrelsens prövning
2. åtgärd som innebär att ett nytt fristående arbetsställe etableras eller att en verksamhet flyttas från ett län till ett annat; vid nyetablering får länsstyrelsen dock pröva ärendet då företaget eller, om företaget ingår i en koncern, koncernen redan bedriver sin huvudsakliga verksamhet i länet

3. åtgärd i omläggnings-, ersättnings- eller rationaliseringssyfte
4. anskaffning av omsättningstillgångar, patent, licenser eller liknande om stödet gäller enbart sådan anskaffning eller det godkända stödunderlaget för sådan anskaffning överstiger 700 000 kr
5. kostnader för marknadsföring, produktutveckling eller liknande
6. företag som är, nyligen har varit eller kan väntas bli föremål för bevaknings- eller uppföljningsåtgärd eller
7. företag som omfattas av det genom avtal mellan staten och näringslivet gällande systemet med lokaliseringssamråd.

Arbetsmarknadsstyrelsen skall pröva ärendet, om det sammanlagda godkända stödunderlaget för investeringen uppgår till högst 15 milj. kr och ärendet inte skall prövas av länsstyrelsen eller regeringen.

Regeringen skall pröva ärendet, om det sammanlagda godkända stödunderlaget för investeringen överstiger 15 milj. kr.

Regeringen skall även pröva ärendet bl. a. om

1. ansökningen avser stöd till verksamhet utanför stödområdena
2. ansökningen avser stöd till turistverksamhet inom stödområdena 1–3
3. AMS överlämnar ett ärende om stöd till företag som omfattas av det genom avtal mellan staten och näringslivet gällande systemet med lokaliseringssamråd.

För avskrivningslån och lokaliseringslån skall ställas den säkerhet som kan fordras med hänsyn till låntagarens ekonomiska ställning och behov av ekonomisk rörelsefrihet samt till övriga omständigheter.

2.2.2 *Sysselsättningsstöd*

Sysselsättningsstöd utgår till företag för verksamhet inom stödområdena 4–6. Stödet utgår som förstaårsstöd och fortsatt stöd. Förstaårsstödet grundar sig på en jämförelse mellan sysselsättningsnivån under kvalifikationsåret och det av de tre närmast föregående åren som visar den högsta sysselsättningsnivån. Fortsatt stöd utgår för det antal årsarbetskrafter som kvarstår av sådan sysselsättningsökning som berättigat till förstaårsstöd. Stödet kan längst utgå t. o. m. sjunde året efter sysselsättningsökningen.

Beslut om sysselsättningsstöd fattas av länsarbetsnämnden. I vissa fall skall dock nämnden överlämna ärendet till arbetsmarknadsstyrelsen för beslut. Stödet betalas ut i efterskott för kalenderår.

För sysselsättningsstöd anslogs budgetåret 1981/82 20 milj. kr.

2.2.3 *Utbildningsstöd*

Regionalpolitiskt utbildningsstöd kan lämnas till företag som nyanställer personal i samband med nyetablering eller utvidgning av verksamheten. Stödet utgår under högst ett år för utbildning av det antal personer som nyanställts i nystartad eller utvidgad verksamhet. Som förutsättning gäller att det finns behov av särskilt kvalificerad utbildning, att de anställda har godkänts för stöd av arbetsförmedlingen och att utbildningen sker enligt den plan som har godkänts av arbetsgivarnas och arbetstagarnas organisationer inom branschen. Stöd får beviljas med högst 20 kr för varje arbetstimme.

Vid investering som sker i samband med sådan väsentlig omläggning av verksamheten som är nödvändig för att bevara sysselsättningen kan utbildningsstöd lämnas även för tidigare anställd personal.

En ansökan om utbildningsstöd inges till länsarbetsnämnden.

Till utbildningsstöd anslogs för budgetåret 1981/82 30 milj. kr.

2.2.4 *Offertstöd*

Offertstöd kan utgå för verksamhet inom stödområdena 4–6. Stödet innebär att staten på offert från ett företag betalar ersättning till företaget för att det vidtar åtgärder som staten i regionalpolitiskt syfte önskar att det skall vidta. Inom samtliga stödområden kan offertstöd lämnas till företag för projekt inom den privata tjänste- och servicesektorn och, beträffande större industriföretag, för administrativa funktioner. Offertstöd kan utgå när övriga regionalpolitiska stödformer inte är tillämpliga.

För budgetåret 1981/82 anslogs till offertstöd 40 milj. kr.

2.2.5 *Glesbygdsstödet*

Glesbygdsstödet regleras i förordningen (1979:638 ändrad 1980:471) om statligt stöd till glesbygd. Stöd kan lämnas för att främja sysselsättning och service i områden med gles bebyggelse och långa avstånd till sysselsättning eller service samt till skärgårdar och andra liknande områden. Länsstyrelsen avgränsar de områden inom vilka stöd kan utgå. Stöd kan lämnas till följande typer av ändamål.

- Sysselsättningsfrämjande åtgärder vid företag.
- Kommersiell service.
- Intensifierade kommunala sysselsättningsinsatser (IKS).
- Samhällelig service.

Stöd till sysselsättningsfrämjande åtgärder vid företag i glesbygder lämnas i form av avskrivningslån eller kreditgaranti.

Avskrivningslån får lämnas för

- investeringar i byggnader eller andra anläggningar som är avsedda för stadigvarande bruk,
- anskaffning av maskiner som är avsedda att monteras i sådana byggnader eller anläggningar,
- anskaffning av båtar som är nödvändiga för drift av företag i skärgården eller
- iståndsättning av åkermark.

Avskrivningslån kan lämnas med högst 125 000 kr och får motsvara högst 50 % av investeringskostnaden. Avskrivningslån till uthyrningsstugor kan lämnas med högst 20 000 kr.

Kreditgaranti kan lämnas för samma typ av investeringar som avskrivningslån och dessutom för förvärv av mark eller företag. Garanti kan lämnas för hela kostnaden för investeringen.

Ärenden prövas av lantbruksnämnden. I Stockholms samt Göteborgs och Bohus län beslutar utvecklingsfonderna i ärenden som inte rör jordbruks-

fastigheter. Lantbruksnämndernas beslut kan överklagas hos lantbruksstyrelsen, vars beslut i sin tur kan överklagas hos regeringen. Utvecklingsfondens beslut kan inte överklagas.

Stöd till kommersiell service i glesbygd lämnas för att upprätthålla försörjning av dagligvaror och drivmedel. Stöd kan lämnas till kommun, näringsidkare med fast försäljningsställe och, om särskilda skäl föreligger, näringsidkare som säljer dagligvaror från varubil. Stöd utgår i form av hemsändningsbidrag, avskrivningslån, investeringslån samt driftstöd.

Hemsändningsbidrag utgår till kommuner som bekostar hemsändning av dagligvaror till hushåll. Bidraget utgör 35 % av kommunens nettoutgift för hemsändningen.

Avskrivningslån kan lämnas för

- anskaffning, uppförande, ombyggnad eller utrustning av affärslokaler eller
- anskaffning, ombyggnad eller utrustning av varubil.

Ett avskrivningslån får motsvara högst 35 % eller, om särskilda skäl föreligger, 50 % av investeringskostnaden. Någon beloppsgräns finns inte.

Investeringslån får lämnas för samma ändamål som avskrivningslånet. Tillsammans med avskrivningslån får det uppgå till högst två tredjedelar av kostnaden för investeringen. Om särskilda skäl föreligger, får räntefrihet beviljas för högst tre år.

Kreditgaranti kan, om särskilda skäl föreligger, lämnas för lån för anskaffning av varulager.

Driftstöd kan utgå om synnerliga skäl föreligger och om sådant stöd utgör den mest ändamålsenliga stödformen under en begränsad övergångstid och i avvaktan på andra åtgärder.

Stöd till kommersiell service prövas av länsstyrelse i samråd med kommun, köpmannaorganisationer och konsumentföreningar. I ärenden om driftstöd skall samråd ske också med kosnumentverket. Besluten kan överklagas till regeringen.

Stöd till intensifierade kommunala sysselsättningsinsatser kan utgå i form av bidrag till kommuner inom stödområde 5 och 6 för att öka sysselsättningen i glesbygder. Stöd kan lämnas till inventering av lokalt tillgängliga arbetsprojekt samt till planering och genomförande av sysselsättningsinsatser.

Bidrag kan lämnas med 75 % av bidragsunderlaget för varje godkänt arbetsprojekt. Bidrag till objekt i enskild regi får lämnas med högst 20 000 kr. Arbetsobjekten skall inte ingå i den normala kommunala verksamheten och de skall inte lämpligen kunna utföras som beredskapsarbete. Arbetena reserveras företrädesvis för äldre lokalt bundna arbetslösa som anvisas av arbetsförmedlingen.

Vid kommunens val av arbetsobjekt skall samråd ske med länsarbetsnämnden och i vissa fall med lantbruksnämnden.

Länsstyrelsen beslutar om stöd och besluten kan inte överklagas.

Stöd till samhällelig service kan lämnas till kommun eller landstingskommun för särskilda insatser som avser främst vård eller service åt äldre och handikappade samt aktiviteter för barn och ungdom. Stöd lämnas i form av investeringsstöd och driftstöd.

Investeringsstöd kan lämnas för anskaffning, uppförande, ombyggnad och utrustning av lokaler. Det kan utgå med högst 75 % av investeringskostnaden och om särskilda skäl föreligger med högre belopp.

Driftstöd lämnas endast om synnerliga skäl föreligger och får avse ett inledningsskede av längst tre år av verksamheten. Det kan utgå med högst 50 % av driftkostnaderna och, om särskilda skäl föreligger, med högre belopp.

Länsstyrelsen beslutar om stöd och besluten kan inte överklagas.

Till åtgärder i glesbygder anslogs för budgetåret 1981/82 100 milj. kr.

2.2.6 *Transportstödet*

Transportstödet utgår för transporter från, inom och i viss utsträckning till Norrland samt delar av Dalarna och Värmland. Stödet har tillkommit för att främja en samhällsekonomisk och i övrigt lämplig lokalisering av näringslivet. Det omfattar stöd för transporter från och inom områdena av industriprodukter förädlade till hel- eller halvfabrikat och jordbruks- och livsmedelsprodukter som härrör från eller har framställts inom de uppräknade områdena. Stöd utgår inte för vissa pappersprodukter samt rundvirke, järn, stål, metaller, metallegeringar, skrot och begagnade varor. Stöd för transporter till stödområdet utgår för vissa råmaterial och halvfabrikat som skall bearbetas inom stödområdet. Transportstödet utgår för transporter med järnväg eller landsvägstransport i yrkesmässig trafik (dvs. stöd utgår inte för transport med firmabilar). Stöd utgår inte för flyg eller sjötransport. Stödet utbetalas i efterhand två gånger per år.

Transportstöd utgår även för transporter till och från Gotland. Detta transportstöd är utformat som en subvention av färjeavgifterna för tyngre fordon, dock med undantag av fordon med viss last.

Riksdagen har under hösten 1981 beslutat om ändrade bestämmelser för transportstödet (prop. 1981/82:30, TU 1981/82:5). De viktigaste ändringarna är att stödet slopas helt för papper, järn- och stålvaror, vissa former av livsmedel samt i vissa delar av de stödberättigade områdena för sågade trävaror.

Frågor om transportstöd handläggs av transportrådet.

Till transportstöd utgick för budgetåret 1981/82 228 milj. kr varav 70 milj. kr för Gotland.

2.2.7 *Norrlandsfonden*

Norrlandsfonden, som är en statlig stiftelse, förvaltas av en av regeringen utsedd styrelse.

Norrlandsfondens verksamhet är inriktad på fyra huvudområden, nämligen industriellt utvecklingsarbete, utredningar och inventeringar, forskning samt industriell utbyggnad. Fondens stödinsatser inom dessa områden sker i olika former.

Industriellt utvecklingsarbete kan stödjas genom lån med villkorlig återbetalningsskyldighet. Återbetalningsskyldighet inträder om utvecklingsarbetet leder till exploatering. Lånen avser som regel en delfinansiering av de totala utvecklingskostnaderna.

För forskningsprojekt samt utredningar och inventeringar tillämpas bidragsformen.

Stöd till industriell utbyggnad utgår i form av medellånga eller långfristiga lån. Amorteringstiden, som är högst 20 år men vanligen 10–15 år, fastställs med hänsyn till det aktuella investeringsobjektets beräknade ekonomiska livslängd. Långivningen begränsas till att avse medel som företaget inte kan erhålla från andra kreditinstitut, inkl. lokaliseringsstöd och eget kapital. Lånen avser således alltid toppfinansiering och är av speciellt riskvillig karaktär. Realsäkerhet för lånen saknas därför inte sällan. Bland låntagarna dominerar de mindre företagen.

Norrlandsfonden fick för budgetåret 1981/82 ett medelstillskott av 30 milj. kr. Dessutom disponerar fonden amorteringsmedel och ränteintäkter på sammanlagt omkring 60 milj. kr.

2.2.8 *Stiftelsen Industricentra*

Industrilokaler för uthyrning uppförs på några från regionalpolitisk synpunkt strategiska orter inom stödområdena 5–6. Dessa s. k. industricentra finns eller byggs f. n. ut i Haparanda, Lycksele, Vilhelmina, Strömsund, Ånge och Ljusdal. De finansieras främst med lokaliseringsstöd.

Förvaltningen av industricentra sköts av Stiftelsen Industricentra i Skellefteå.

2.3 Arbetsmarknadspolitiskt stöd

Staten vidtar också många stödåtgärder som i första hand är avsedda att främja sysselsättningen. Stöd av detta slag riktas dels direkt till de arbetslösa (beredskaps- eller praktikarbeten, arbetsmarknadsutbildning osv.), dels till företag för att förmå dessa att antingen utöka sin arbetsstyrka eller avstå från att minska den. Speciellt stöd utgår också för att underlätta för särskilt utsatta grupper såsom äldre och handikappade att få och behålla en anställning.

Stödet till företag kan vara utformat som en särskild skatteförmån (t. ex. avsättning till investeringsfond) eller som direkt bidrag.

I den rådande lågkonjunkturen har det arbetsmarknadspolitiska stödet till företag fått ökad betydelse och omfattning. Vissa nya stödformer av tillfällig karaktär har införts.

Vid sidan av det regionalpolitiska utbildningsstödet förekommer olika former av *arbetsmarknadsutbildning* med statligt stöd även i många andra former. Arbetsmarknadsutbildning sker i huvudsak vid AMU-center och kan beviljas den som är arbetslös eller riskerar att bli det. Utbildningsbidrag utgår därvid till kursdeltagaren. Utbildning till yrken med stor brist på yrkesutbildad arbetskraft s. k. bristyrkesutbildning står öppen även för den som inte är arbetslös. Utbildningsbidrag kan för deltagare i bristyrkesutbildning kompletteras med lön från arbetsgivaren. Arbetsmarknadsutbildning kan även ske inom enskilda företag. Bidrag utgår då till arbetsgivaren med ett visst belopp per anställd och utbildningstimme. Beloppet uppgick våren 1982 till 20 kr.

Syftet med denna utbildning är att motverka permittering eller uppsägning av personal men den har också satts in för att främja andra arbetsmarknadspolitiska mål, t. ex. att främja jämställdheten mellan män och kvinnor i arbetslivet samt att underlätta för äldre och handikappade att få eller behålla en anställning.

Såsom gemensamma bestämmelser för arbetsmarknadsutbildning i företag gäller att den som utbildas skall vara anställd i företaget från utbildningens början och uppbära avtalsenliga löne- och andra anställningsförmåner samt att arbetsmarknadens parter skall medverka vid planering och genomförandet av utbildningen. Vidare skall utbildningen i regel följa en läroplan om högst sex månader samt stå under tillsyn av särskilda tillsynsmän för arbetsmarknadsutbildning i företag.

Fråga om bidrag för utbildning vid påtaglig risk för permittering eller uppsägning prövas av länsarbetsnämnden. Övriga bidrag till arbetsmarknadsutbildning i företag prövas av arbetsförmedlingen. Förmedlingens beslutanderätt utövas av chefen för distriktskontoret eller distriktsarbetsnämnden.

För sysselsättningsskapande åtgärder har vidare anslagits väsentliga belopp som huvudsakligen är avsedda att disponeras av arbetsmarknadsverket. Programmet för sysselsättningsskapande åtgärder består av delprogrammen beredskapsarbeten, tillfälligt sysselsättningsbidrag och industribeställningar.

För sysselsättningsskapande åtgärder anslogs för budgetåret 1981/82 3 768,9 milj. kr.

Delprogrammet *beredskapsarbeten* omfattar statliga beredskapsarbeten samt statsbidrag till kommunala och enskilda beredskapsarbeten samt statligt stöd till tidsbegränsad fortsatt drift vid nedläggningshotade företag. Beredskapsarbeten syftar till att motverka arbetslöshet till följd av säsong- och konjunkturnedgång eller när arbetstillgången av andra skäl är otillräcklig. Vidare ges genom beredskapsarbeten sysselsättning åt äldre, lokalt bunden eller handikappad arbetskraft, som har svårigheter att få arbete på öppna marknaden även i goda konjunkturer. Bestämmelser om beredskapsarbeten återfinns i arbetsmarknadskungörelsen (1966:368, omtryckt senast 1981:543). Till detta delprogram hänförs också företagsstöd enligt kungörelsen (1972:302) om statsbidrag i vissa fall till nedläggningshotade företag (ändrad 1974:370).

Till kommunala beredskapsarbeten utgick under budgetåret 1979/80 1 207 milj. kr. För statliga och enskilda beredskapsarbeten utgick sammanlagt 1 347 milj. kr.

Stöd till nedläggningshotade företag kan utgå till företag som driver industriell eller industriliknande tillverkning och som trätt i likvidation eller försatts i konkurs. Bidrag kan utgå med en tredjedel eller i vissa fall hälften av lönesumman inkl. sociala kostnader under en period av sex månader eller, efter regeringens medgivande, i högst tolv månader. Bidraget får inte utan särskilda skäl utgå till företag med mindre än 50 anställda. Stödet syftar till att bereda erforderligt rådrum för omplacering av de anställda vid hot om nedläggning av företag eller för överväganden om fortsatt drift av nedläggningshotade företag.

Delprogrammet *tillfälligt sysselsättningsbidrag* omfattar statsbidrag enligt förordningen (1981:542) om tillfälligt sysselsättningsbidrag för äldre arbets-

kraft inom textil- och konfektionsindustrin. För att upprätthålla sysselsättningen för äldre arbetskraft kan tillfälligt sysselsättningsbidrag enligt denna förordning lämnas till företag inom textil- och konfektionsindustrin samt företag som tillverkar rayonfiber. Bidrag får lämnas endast för arbetstagare som har fyllt 50 men inte 65 år och som sysselsätts med tillverkningsarbete.

Till tillfälligt sysselsättningsbidrag anslogs för budgetåret 1981/82 320 milj. kr.

Under delprogrammet *industribeställningar* faller kostnader för statliga industribeställningar som läggs ut av sysselsättningsskäl.

AMS får lägga ut beställningar av förnödenheter som behövs i statlig verksamhet hos industriföretag som har varslat om nedläggning eller större driftsinskränkning om de anställda inte kan beredas sysselsättning på annat sätt (rådrumsbeställningar). Härigenom kan sysselsättningen för begränsad tid upprätthållas inom ett företag för att bereda rådrum för omplacering av personalen.

För budgetåret 1981/82 har anslagits 110 milj. kr för industribeställningar, varav 50 milj. kr för rådrumsbeställningar och 60 milj. kr för vanliga industribeställningar.

2.4 Näringspolitiskt stöd

2.4.1 *Industrigarantilån*

Statliga garantier för att främja utvecklingen av små och medelstora företag lämnas numera enligt förordningen (1978:507) om industrigarantilån. Lånegaranti får lämnas för kredit till den som utövar eller ämnar utöva verksamhet som enligt svensk näringsindelning (SNI) huvudsakligen är att hänföra till

- jordbruk, skogsbruk, jakt och fiske
- andra gruvor och mineralbrott
- tillverkningsindustri
- visst byggnadshantverk
- produktionsvaruinriktad partihandel
- handelsförmedling av produktionsvaror
- viss uppdragsverksamhet eller
- på tillverkningsindustrin inriktad verksamhet inom renings-, renhållnings- och rengöringsverksamhet
- reparation av motorfordon
- tvätteriverksamhet.

Lånegaranti bör i första hand lämnas till tillverkande företag. Om särskilda skäl finns får lånegaranti även beviljas till sammanslutning av företagare med verksamhet enligt ovan eller till annat företag eller näringsidkare.

Lånegaranti utgår endast till verksamhet som har eller bedöms kunna få tillfredsställande lönsamhet. Garanti ges på företagsekonomiska grunder med beaktande även av de industri-, regional- och sysselsättningspolitiska mål som staten uppställt. Endast om synnerliga skäl finns får lånegaranti lämnas när lånet skulle kunna placeras på den allmänna kreditmarknaden

under normala marknadsmässiga villkor. Å andra sidan skall för industrigarantilån ställas den säkerhet som kan fordras med hänsyn till låntagarens ekonomiska ställning och behov av ekonomisk rörelsefrihet samt till övriga omständigheter.

Ärende om lånegaranti, som inte direkt tas upp av regeringen, prövas av Statens Industriverk.

Särskilt kreditstöd till turisthotellnäringen kan fås i form av hotellgarantilån. Bestämmelser för garantilånen finns intagna i kungl. brev den 30 juni 1965. För garantigivningen gäller i väsentliga delar samma bestämmelser som för industrigarantilån.

Hotellgarantilån får lämnas till företag inom turisthotellnäringen i och för ny-, till- och ombyggnad eller inredning av lokaler eller anläggningar som är nödvändiga för verksamheten. Industriverket beslutar om lånegaranti.

Ramen för beslut om statliga garantier för industrilån och turisthotellån uppgick budgetåret 1981/82 till 300 milj. kr.

2.4.2 *Strukturgarantier*

Ett system med *strukturgarantier* infördes 1972 i syfte att med statliga lånegarantier åstadkomma en mer planmässig strukturomvandling inom vissa branscher. Verksamheten med strukturgarantier omfattar möbelindustrin, gjuteriindustrin, snickeriindustrin och trähusindustrin. Teko-industrierna och den manuella glasindustrin kan få lån mot *särskild strukturgaranti*. Såväl strukturgaranti som särskild strukturgaranti beviljas och infrias av Statens Industriverk. Den sammanlagda garantiramen var för budgetåret 1980/81 425 milj. kr.

2.4.3 *De regionala utvecklingsfonderna*

Den 1 juli 1978 startade de regionala utvecklingsfonderna sin verksamhet, en i varje län. Utvecklingsfondernas föregångare var företagareföreningarna.

För varje utvecklingsfond finns en styrelse utsedd av landstinget. Ledamöterna skall vara väl förtrogna med länets näringsliv och har i flera fall erfarenhet av eget företagande eller facklig verksamhet. Chef för en utvecklingsfond är en verkställande direktör.

Målet för utvecklingsfondernas verksamhet är att främja utvecklingen av ett internationellt konkurrenskraftigt svenskt näringsliv som ger möjlighet till en ökad och trygg sysselsättning. Detta sker med speciell inriktning på småföretagen.

Utvecklingsfonderna arbetar huvudsakligen med företagsservice och kreditverksamhet.

Utvecklingsfonderna ger fortlöpande information till företag om t. ex. nya lagar och förordningar, aktuella kredit- och stödformer och informerar om kurser och nyheter inom ekonomi, marknadsföring, produktförnyelse och produktionsteknik. I rådgivningsverksamheten, som anses vara en viktig gren av utvecklingsfondernas verksamhet, ingår en allmän och översiktlig genomgång av företaget och dess utvecklingsmöjligheter. När det gäller mer djupgående analyser och mer omfattande förslag till åtgärder kan fristående konsulter kopplas in.

Kreditstöd utgår, liksom vad gäller industrigarantilån, endast till verksamhet som har eller bedöms kunna få tillfredsställande lönsamhet och får inte utan synnerliga skäl ges om finansieringen kan ske på den allmänna kreditmarknaden under normala marknadsmässiga villkor. Vid prövningen av ärende om kreditstöd skall beaktas de industri-, regional- och sysselsättningspolitiska mål som staten ställer upp.

Kreditstöd lämnas i form av lån eller garanti för banklån. Lån kan ges som rörelselån eller som produktutvecklingslån. Stödformerna kan kombineras inbördes och med andra former av statligt stöd. Rörelselån får dock inte beviljas om för samma ändamål utgått lokaliseringsstöd eller stöd enligt förordningen om särskilt regionalpolitiskt stöd inom vissa varvsregioner.

Rörelselån lämnas för anskaffning av anläggnings- eller omsättningstillgångar eller för främjande av rörelsens utveckling på annat sätt. Långivningen riktar sig till samma målgrupp som industrigarantilånen. Utvecklingsfondernas småföretagsinriktade verksamhet har dock ytterligare understrukits genom en bestämmelse enligt vilken kreditstöd i första hand lämnas till företag med högst 200 anställda. En begränsning i utnyttjandet av rörelselånen är att de regionala utvecklingsfonderna inte utan samråd med statens industriverk får bevilja en och samma sökande lån till högre belopp än 1 milj. kr. Vad angår kravet på säkerheter gäller samma bestämmelser som för industrigarantilån.

Produktutvecklingslån lämnas för att stödja utveckling och marknadsföring av nya produkter, processer eller system för industriell produktion. Lån får beviljas en och samma låntagare med högst 3 milj. kr. Samråd med styrelsen för teknisk utveckling skall ske innan lån överstigande 500 000 kr beviljas. Produktutvecklingslån får beviljas till högst 50 % av den beräknade kostnaden för projektet eller om särskilda skäl finns, högst 65 %. Någon särskild säkerhet för produktutvecklingslån behöver inte ställas, och återbetalningsskyldigheten kan helt eller delvis efterges om låntagaren visar att förutsättningar uppenbarligen saknas att utnyttja projektets resultat lönsamt.

I fråga om garantier för banklån gäller samma bestämmelser som för rörelselån.

Ansvaret för finansieringen av utvecklingsfondernas verksamhet åvilar staten och landstingen gemensamt. Med hänsyn till det länsdemokratiska inslaget i fondernas verksamhet har det ansetts naturligt att landstingen successivt påtar sig ett allt större ekonomiskt ansvar. Landstingen är oförhindrade att tillhandahålla resurser för utvecklingsfondernas kreditverksamhet (prop. 1977/78:40 s. 153). Det är emellertid staten som till helt övervägande del tillhandahåller medel för kreditverksamheten.

Fondernas sammanlagda möjligheter till garantigivning uppgick för budgetåret 1980/81 till ca 300 milj. kr.

3 Ansvaret för arbetsmarknadspolitiken

3.1 Utvecklingen

Ännu i början av 1900-talet inskränkte sig samhällets insatser på det arbetsmarknadspolitiska området i huvudsak till kommunala åtgärder i form av fattigvård. Bl. a. för att minska utgifterna för denna infördes efter hand kommunala arbetsförmedlingar.

Fram till de första åren av 1930-talet var de samhälleliga ingripandena på arbetsmarknaden begränsade till socialpolitiskt motiverade stödåtgärder under depressionstider. En vändpunkt kom år 1933 då den moderna konjunkturpolitiken fick sitt genombrott. Arbetsförmedlingen förblev tills vidare en kommunal angelägenhet men ansvaret för verksamheten lades på landstingen (1934).

Under andra världskriget övertog den centrala statliga arbetsmyndigheten till väsentlig del ansvaret för arbetsmarknadspolitiken. Statsmakterna vidtog en rad provisoriska åtgärder, vilka bl. a. innebar att arbetsförmedlingen förstatligades. Dessa provisorier gjordes permanenta genom beslut av 1947 års riksdag.

Ett av huvudmålen för statsmakternas politik under efterkrigstiden blev att upprätthålla full sysselsättning. Som en följd härav har de arbetsmarknadspolitiska ambitionerna efter hand vuxit och kraven på differentierade åtgärder ökat. Utvecklingen återspeglas i förändringarna i statens utgifter för arbetsmarknadspolitiska åtgärder. År 1948 uppgick utgifterna till 51 milj. kr. I budgetpropositionen år 1982 beräknas utgifterna för arbetsmarknad m. m. till omkring 7 575 milj. kr och för arbetsmiljö till omkring 4 671 milj. kr.

Riktlinjerna för den svenska arbetsmarknadspolitiken drogs upp i prop. 1966:52, och lades fast av riksdagen samma år (SU 1966:107, rskr 1966:251). Propositionen byggde på erfarenheter som hade vunnits under uppbyggnadsskedet av arbetsmarknadspolitiken sedan slutet av 1950-talet.

I inledningen till propositionen sägs sammanfattningsvis att målet för arbetsmarknadspolitiken skall vara att åstadkomma och bevara en full, produktiv och fritt vald sysselsättning.

Politiken och de olika instrumenten har sedan slutet av 1950-talet genomgått förändringar och successivt anpassats till nya krav och förutsättningar. Av särskild betydelse är självfallet att det sedan mitten på 1960-talet växt fram två nya utvecklingsfrämjande statliga aktiviteter med nära anknytning till sysselsättningspolitiken, nämligen regionalpolitiken och industripolitiken. Under 1970-talet har det också inom det arbetsmarknadspolitiska om-

rådet skett stora förändringar. Vissa grundläggande nya lagar kom till, exempelvis lagen (1974:12) om anställningsskydd, lagen (1974:13) om vissa anställningsfrämjande åtgärder och lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet.

I prop. 1980/81:126 om arbetsmarknadspolitikens framtida inriktning anges beträffande arbetsmarknadspolitikens uppgifter att arbetsmarknadspolitiken skall medverka till att minska arbetslösheten och höja sysselsättningen. Den skall i samverkan med andra ekonomisk-politiska åtgärder motverka konjunkturvariationernas verkningar genom att höja resursutnyttjandet i högkonjunkturer och motverka arbetslöshet i lågkonjunkturer. Att minska friktions- och strukturarbetslösheten är arbetsmarknadspolitikens grundläggande uppgift. Till detta kommer uppgiften att hålla tillbaka konjunkturarbetslöshet resp. överhettningstendenser på arbetsmarknaden. De stabiliseringspolitiska ingripandena är emellertid i första hand en uppgift för den generella ekonomiska politiken. Ansvaret för att arbetsmarknadspolitiken genomförs i enlighet med riksdagens och regeringens allmänna målsättningar och direktiv åvilar AMS (prop. s. 126). Under AMS lyder länsarbetsnämnder och arbetsförmedlingar och benämningen på den samlade organisationen är arbetsmarknadsverket.

Åtgärdernas omfattning liksom antalet arbetsmarknadspolitiska instrument har sedan grunddragen för arbetsmarknadspolitiken lades fast vuxit kraftigt. Bland de uppgifter som arbetsmarknadsverket nu har ansvar för finns uppgifter som i egentlig mening inte är arbetsmarknadspolitiska och andra uppgifter som ligger på gränsen mellan arbetsmarknadspolitik och andra politikgrenar. Som exempel härpå kan nämnas flyktingverksamheten, utplacering av vapenfria tjänstepliktiga i utbildning, anskaffning av platser för skolans yrkes- och arbetslivsorienterande verksamhet samt investeringsfonder.

Under våren 1982 väntas regeringen tillsätta en parlamentarisk utredning med uppgift att närmare klarlägga arbetsmarknadsverkets primära ansvarsområde.

3.2 Kommunala arbetslöshetsnämnder

Enligt lagen (1944:475) om arbetslöshetsnämnd (omtryckt 1977:208) skall i varje kommun finnas en arbetslöshetsnämnd. Kommunerna får antingen tillsätta en särskild arbetslöshetsnämnd eller uppdra åt en annan nämnd att vara arbetslöshetsnämnd. Om så inte har skett är kommunstyrelsen arbetslöshetsnämnd.

Arbetslöshetsnämnderna har till uppgift att vidta eller på annat sätt främja kommunala åtgärder för att förebygga arbetslöshet eller minska verkningarna av arbetslöshet. Det åligger arbetslöshetsnämnderna särskilt att

1. handlägga frågor om kommunens hjälpverksamhet vid arbetslöshet enligt arbetsmarknadskungörelsen (1966:368),
2. samarbeta med myndigheter och enskilda vilkas verksamhet rör sysselsättningsfrågor samt
3. omedelbart underrätta länsarbetsnämnden om sådana arbetskonflikter som påverkar hjälpverksamheten inom kommunen.

Arbetslöshetsnämnderna har också att göra de framställningar till kommunfullmäktige och kommunstyrelsen som behövs för nämndens verksamhet. Den får också infordra yttranden och upplysningar från kommunstyrelsen, annan nämnd, beredning eller tjänsteman hos kommunen.

Lagen fick sin nuvarande utformning i samband med arbetet med att minska den statliga detaljregleringen av kommunerna m. m. (prop. 1976/77:1).

Behovet av att behålla arbetslöshetsnämnderna har ibland ifrågasatts, i synnerhet sedan den kommunala kontantunderstödsverksamheten fr. o. m. år 1974 har ersatts av en statlig stödform vid arbetslöshet. I flertalet kommuner torde det inte finnas någon permanent arbetslöshetsnämnd. I praktiken är det vanligen sociala centralnämnden som vid behov tjänstgör som arbetslöshetsnämnd.

3.3 Beredskapsarbete

Bestämmelser om beredskapsarbete finns i arbetsmarknadskungörelsen (1966:368, omtryckt 1979:528). Som förutsättning för att få ett beredskapsarbete gäller att den arbetslöse

1. fyllt 18 men inte 65 år,
2. är arbetsför och i övrigt oförhindrad att åta sig arbete för annans räkning,
3. är anmäld som arbetssökande hos den offentliga arbetsförmedlingen i den ordning som arbetsmarknadsstyrelsen föreskriver,
4. inte kan anvisas lämpligt arbete på den öppna marknaden och för vilken inte heller annan åtgärd lämpligen kan vidtas för att underlätta hans placering i sådant arbete,
5. behöver sådant arbete på grund av arbetslöshet som varat minst fem arbetsdagar efter det att ansökan om arbetslöshetshjälp gjorts.

Beredskapsarbete utförs för statens räkning (statligt beredskapsarbete), för kommuners och landstingskommuners räkning (*kommunalt beredskapsarbete*) och för enskilds räkning (enskilt beredskapsarbete). Regleringen får antas utgå från att ett kommunalt beredskapsarbete skall vara sådant att det i och för sig faller in under kommunens kompetens enligt KL.

Såsom beredskapsarbete anses bara sådant angeläget arbete som inte skulle utföras under löpande period för den statliga årsbudgeten, om det inte fick utföras som ett beredskapsarbete. Byggnads- och anläggningsarbete får utväljas till beredskapsarbete endast om länsstyrelsen godkänt arbetet med hänsyn till regionalpolitiska synpunkter.

AMS meddelar närmare bestämmelser om hur beredskapsarbeten skall anordnas och drivas och om antalet sysselsatta vid sådant arbete.

Till kommunalt beredskapsarbete utgår statsbidrag om arbetet påbörjats med tillstånd av AMS. Bidraget grundas på sådana kostnader för arbetet som godkänts av AMS. Bidraget utgår i form av grundbidrag och tilläggsbidrag. I fråga om arbeten, till vilket statsbidrag får beviljas enligt särskild författning, utgår statsbidrag efter de grunder som anges i författningen.

Grundbidrag utgår med 75 % av lönekostnaderna för den arbetskraft som anvisats till arbetet. När det gäller arbete som medför investeringar i bygg-

nader eller anläggningstillgångar som är avsedda för stadigvarande bruk utgår dessutom tilläggsbidrag med 20 % av skillnaden mellan den för arbetet godkända kostnaden och grundbidraget. Fr. o. m. den 1 juli 1982 kommer tilläggsbidraget att ändras till 15 % och utgå på skillnaden mellan de totala godkända kostnaderna och lönekostnaderna.

Ansökan om statsbidrag görs hos AMS inom ett år från den dag då arbetet har avslutats som beredskapsarbete.

3.4 Skyddat arbete

Samhället har sedan många år anordnat olika former av industriell verksamhet för att ge arbete åt arbetshandikappade och andra som inte fått eller kunnat behålla en anställning på den reguljära arbetsmarknaden.

Verkstäder för skyddat arbete har drivits av landsting, kommuner och i ett fåtal fall av ideella organisationer. Kontorsarbetscentraler med länsarbetsnämnderna som huvudmän började inrättas under 1960-talets första hälft. Syftet var att skapa bättre och mer ordnade arbetsförhållanden för vissa grupper sysselsatta i arkivarbete. Landsting och vissa kommuner har också anordnat hemarbete som ett led i arbetsmarknadspolitiken under AMS tillsyn. Hemarbete tillkom för att ge arbete åt arbetshandikappade som hade svårigheter att ta sig till en arbetsplats men också åt arbetshandikappade i glesbygd. Under konjunkturavmattningen under åren 1967 och 1968 började anordnas industriella beredskapsarbeten med AMS som huvudman. Avsikten var att ge arbete åt arbetslösa som friställts vid företagsnedläggelser och som inte kunde anvisas andra former av beredskapsarbeten.

Riksdagen fattade i december 1977 beslut om nytt huvudmannaskap och ny organisation för det skyddade arbetet. Som underlag för beslutet låg regeringens prop. 1977/78:30 om skyddat arbete och yrkesinriktad rehabilitering m. m.

Beslutet kom att innebära en samordning och en enhetlig organisation för allt skyddat arbete, dvs. för tidigare verkstäder för skyddat arbete, kontorsarbetscentraler, hemarbete och industriella beredskapsarbeten. Staten och landstingen har bildat regionala stiftelser för skyddat arbete inom varje län. Staten svarar fr. o. m. år 1983 för samtliga kostnader för verksamheten. En central stiftelse (Stiftelsen Samhällsföretag) har inrättats av staten för vissa övergripande och gemensamma frågor.

Samhällsföretagsgruppen, som hela stiftelseorganisationen för skyddat arbete kallar sig, omfattar dels den nämnda centrala Stiftelsen Samhällsföretag med dotterbolaget SAMHALL AB, dels 24 rörelsedrivande regionala företag. Företagsgruppen skall genom avlönat arbete bereda arbetshandikappade som inte kan få arbete på den reguljära arbetsmarknaden en trygg och meningsfull sysselsättning. Arbetsförmedlingen disponerar samtliga platser för arbetshandikappade och anvisar de personer som är i behov av anställning hos företagen.

De regionala företagen utgör juridiskt självständiga företag med ansvar för företagsgruppens verksamhet inom resp. län. Under åren 1982–1983 be-

räknas dessa tillsammans ha 30 900 anställda, fördelade på 370 verkstäder och 24 huvudkontor. Antalet arbetshandikappade beräknas till omkring 25 200 och antalet direkt anställda (tjänstemän, arbetsledare, instruktörer m. fl.) till ca 5 700.

Såsom bidrag till Stiftelsen Samhällsföretag anslogs för budgetåret 1981/82 2 054 milj. kr.

Bestämmelser om de regionala stiftelserna för skyddat arbete finns i lagen (1979:47) om regionala stiftelser för skyddat arbete och förordningen (1979:48) om regionala stiftelser för skyddat arbete.

I sammanhanget kan nämnas att det tidigare kommunala arkivarbetet, till vilket statsbidrag lämnades enligt arbetsmarknadskungörelsen (1966:368) fr. o. m. den 1 juli 1980 ersatts av anställning med lönebidrag. Statsbidrag lämnas nu enligt förordningen (1980:338) om anställning med lönebidrag, vilket i huvudsak innebär samma bidragsregler som gällde för den tidigare halvskyddade sysselsättningen.

3.5 Arbetsmarknadsinstituten

Arbetsmarknadsinstituten – Ami – började sin verksamhet den 1 januari 1980. De ersätter tidigare verksamheter som bedrevs av främst landstingskommunala huvudmän vid arbetsvårdsinstitut, vissa förberedande och orienterande kurser inom arbetsmarknadsutbildningen samt arbetspsykologiska insatser som i huvudsak privata institut tillhandahöll på konsultbasis för arbetsförmedlingens sökande. Ami tillkom för att samordna dessa på olika huvudmän splittrade resurser och förhindra att de arbetssökande skickades runt mellan olika instanser under rehabiliteringsprocessen. Genom att den yrkesinriktade rehabiliteringen har förts till arbetsmarknadsverket kan insatserna i högre grad än tidigare inriktas på åtgärder för att få till stånd arbetsplaceringar för de sökande. En viktig uppgift för instituten är också att underlätta för sökande som ny- eller återinträder på arbetsmarknaden. Exempel härpå är kvinnor som ägnat sig åt arbete i det egna hemmet.

Genom beslut den 30 november 1979 meddelade regeringen riktlinjer för den regionala organisationen av Ami. Beslutet innebar en förstärkning och en decentralisering av resurserna för yrkesinriktad rehabilitering. Många orter som tidigare bara haft tillgång till yrkesorienterande kurser skall nu kunna erbjuda rehabiliteringsservice. Den nya och mera decentraliserade Ami-organisationen byggs upp successivt.

Omkring 14 000 sökande beviljades utredning vid Ami under budgetåret 1980/81. För budgetåret 1981/82 har anvisats drygt 402 milj. kr till Ami, exkl. kostnader för utbildningsbidrag till inskrivna sökande.

3.6 Sysselsättningen för ungdomar

Genom 1976 års riksdagsbeslut om skolans inre arbete (SIA) ålades kommunernas skolstyrelser att bedriva uppföljande studie- och yrkesorientering (syo) för att stödja ungdomar under 18 år som efter grundskolan varken

studerar eller har arbete. Detta s. k. uppföljningsansvar har genom riksdagens beslut om läroplan för grundskolan (prop. 1978/79:180, UbU 1978/79:45, rskr 1978/79:422) utvidgats till att omfatta alla ungdomar i den aktuella åldern. Uppföljningsansvaret omfattar således även ungdomar som fått anställning eller börjat någon form av studier och sedan avbrutit dessa. Genom riksdagens beslut våren 1980 om åtgärder för att främja ungdomars utbildning i gymnasieskolan (prop. 1979/80:145, AU 1979/80:25, UbU 1979/80:34, rskr 1979/80:363 och 364) fick kommunernas skolstyrelser ökade möjligheter att vidta konkreta åtgärder för att förverkliga sitt ansvar gentemot 16–17-åringar i kommunen. Sålunda utgår statsbidrag för exempelvis uppföljande studie- och yrkesorientering, introduktionsprogram om högst 4 veckor, yrkesintroduktion om högst 40 veckor, oftast förlagd till företag samt lärlingsutbildning.

4 Rättspraxis beträffande kommunalt stöd till näringslivet

4.1 Inledning

Det finns inte någon tydlig gräns mellan vad som brukar kallas den kommunala sektorn och det som i dagligt tal betecknas som näringslivet. Kommunerna har befogenheter att vara verksamma på en rad områden som helt allmänt är att hänföra till det svenska näringslivet. Hit hör exempelvis verksamheter inom kommunikationsväsende och energiförsörjning. Sådana verksamheter benämns ofta *sedvanlig kommunal affärsverksamhet*. Samtidigt är det klart att det finns en stor sektor av näringslivet som traditionellt är förbehållen den enskilda företagsamheten. Denna sektor kan man kalla det *egentliga näringslivet*. Det finns alltså i detta sammanhang anledning att skilja mellan den mindre del av näringslivet där kommunerna har en oomstridd befogenhet att vara verksamma, ofta sida vid sida med enskilda företagare, och den dominerande del av näringslivet, främst industrin, som traditionellt är förbehållen det enskilda initiativet, i varje fall i den bemärkelsen att kommunerna inte får driva verksamhet eller göra andra ingripanden där under annat än mycket speciella förhållanden.

Fastän man kan ta fram många kännetecken på verksamheter som är att hänföra till den del av näringslivet där kommunerna har en relativt stor rörelsefrihet är det, som nämnts, inte möjligt att åstadkomma någon verklig precision i bestämningen av denna verksamhetssektor. Det är emellertid samtidigt tveksamt om det finns något större praktiskt behov av en sådan precision. I rättspraxis påträffar man nämligen mycket sällan fall där fråga på allvar har varit huruvida en viss verksamhet till sin natur hör till det område där kommunerna har en relativt stor rörelsefrihet eller är att hänföra till det egentliga näringslivet där kommunerna, vid sidan av allmänt näringsfrämjande insatser, bara har vissa nödrättsligt betonade befogenheter. Det förefaller med andra ord förhålla sig så att gränsdragningen mellan kommunal verksamhet på ena sidan och det egentliga näringslivet på den andra sidan i denna bemärkelse inte är någon kontroversiell fråga. Det finns inte heller någon märkbar tendens hos de svenska kommunerna att lokalt socialisera näringslivet. Gränsdragningsproblemen tycks vara koncentrerade till frågan om kommunernas rätt att på arbetsmarknadspolitiska eller andra jämförliga grunder göra ingripanden i det egentliga näringslivet.

I rättspraxis har vissa kompetensbegränsande principer utformats. Hit hör den s. k. likställighetsprincipen. Den innebär att kommunerna och landstingskommunerna inte får särbehandla vissa medlemmar i kommunen resp.

landstingskommunen eller grupper av medlemmar på annat än objektiv grund. En annan viktig grundsats är att de intressen som kommunen och landstingskommunen vill tillgodose skall vara lokaliserade till kommunen eller landstingskommunen. Denna s. k. lokaliseringsprincip innebär att intresset av verksamheten måste vara knutet till kommunens eller landstingskommunens område eller medlemmarna i kommunen resp. landstingskommunen.

Av bestämmelserna om att kommunerna och landstingskommunerna får vårda sina angelägenheter följer den begränsningen att kommunal kompetens inte omfattar angelägenheter som ankommer på staten eller på en annan kommunal enhet. Denna princip hänger nära samman med den nyss nämnda lokaliseringsprincipen. Kompetensregeln i 1 kap. 4 § KL innefattar således för kommunernas del en gränsdragning i förhållande till såväl staten som landstingskommunerna och för landstingskommunernas del en gränsdragning i förhållande till såväl staten som kommunerna.

För alla verksamheter inom den kommunala sektorn gäller lokaliseringsprincipen, likställighetsprincipen och självkostnadsprincipen. Detta bidrar i viss mån till att avgränsa den kommunala sektorn från det egentliga näringslivet inom vilket det av ekonomiska och av andra skäl är orimligt att tillämpa dessa principer i den typ av samhällsekonomi som vi har i Sverige.

4.2 Sedvanlig kommunal affärsverksamhet

Kommunerna är på olika sätt engagerade i verksamheter, genom vilka de mot betalning gör prestationer av varierande slag direkt till allmänheten eller till öppna delkollektiv av allmänheten i kommunen. Exempel på sådana kommunala verksamheter är bostadsföretag, tvätterier, el-, gas- och värmeverk, renhållningsverk, fryserier, kollektiva verkstadsanläggningar för hantverk och småindustri, saluhallar, slakthus, parkeringsanläggningar, buss-, spårvägs- och sjötrafikföretag, hamnar, flygplatser, hotell- och restaurangrörelser samt rörelser för att tillhandahålla idrottsarenor och olika fritids- och nöjesanläggningar.

Det rättsliga underlaget för dessa verksamheter varierar. Några verksamheter har uttryckligt stöd i lag, som berättigar eller ålägger kommunerna att befatta sig med verksamheten. Hit hör bl. a. hamnar, va-verk, renhållningsverk, bostadsföretag, företag inom turistväsendet och slakthusrörelser. Andra verksamheter erkänns indirekt i statsbidragsförfattningar. Så är exempelvis fallet med tvätterirörelser och samlingslokaler. Flertalet av de uppräknade verksamheterna har fått ett uttryckligt kompetensrättsligt erkännande i rättspraxis. Så är fallet med exempelvis el-verk (R 1910 ref. 15, *R 1967 I 29,*[1] fryserier *(R 1968 K 63),* verkstadsanläggningar för hantverk och småindustri *(R 1966 ref. 7),* parkeringsanläggningar (R 1960 I 3) och flygplatser *(R 1969 ref. 26).*

Det rör sig här om mycket skilda verksamheter som är svåra att samla under någon verkligt klarläggande rubrik. Tyngdpunkten i nu avsedda kommunala aktiviteter ligger ofta i att tillhandahålla kollektivanläggningar eller

[1] Kursiv stil betyder att fallet är återgivet i rättsfallssamlingen (Del III).

kollektivanordningar av olika slag. I den mån kommunen tillhandahåller annat än själva anläggningen eller anordningen är det ofta fråga om nyttigheter som kan betecknas som tjänster – inte varor – samtidigt som själva anläggningen framstår som det primära. Åtskilliga verksamheter kan hänföras till kommunikationsväsendet. Många av verksamheterna kännetecknas av att de är monopolartade och för sin utövning kräver fortlöpande tillgång till gator och annan kommunägd mark.

Kommunerna och landstingskommunerna har en betydande frihet att välja form och metod för sina insatser på de olika verksamhetsområdena. Det förekommer i viss utsträckning att sedvanlig kommunal affärsverksamhet drivs av särskilda av kommunen eller landstingskommunen ägda eller dominerade rättssubjekt, exempelvis aktiebolag. Detta har godtagits i rättspraxis. Frågan om sådana former för kommunal verksamhet utreds av kommunalföretagskommittén (Kn 1978:01) som väntas avge betänkande år 1982.

De ekonomiska uppoffringar som ibland kan vara nödvändiga för att en verksamhet skall kunna bedrivas på ett från kommunens synpunkt önskvärt sätt kan i princip göras genom medelstillskott till en enskild näringsidkare på området. För att t. ex. förverkliga en låg och enhetlig taxa i kollektivtrafiken är det inte nödvändigt att de kommunala huvudmännen[1] själva tar hand om all kollektivtrafik i området. De är i princip oförhindrade att åstadkomma resultatet genom att träffa överenskommelser med förekommande enskilda trafikutövare och lämna medelstillskott som gör det ekonomiskt möjligt för dem att tillämpa taxan. Sådana kommunala medelstillskott innebär emellertid vanligen en fördel för mottagaren, och rättstillämpningen ställer här särskilda krav på avvägning mellan enskild förmån och allmän nytta. I detta hänseende kan hänvisas till fallen *R 1968 K 283* och *R 1970 C 260,* som handlar om kommunala medelstillskott till taxiägare resp. livsmedelshandlare i avfolkningsbygd. Rättspraxis får här sägas vara restriktiv och ger uttryck för meningen att medelstillskotten kan betraktas som kompetensenliga endast under förutsättning att den enskilda förmånen framstår som klart underordnad i förhållande till den allmänna nyttan.

Kommunernas engagemang i verksamheter av exemplifierat slag är resultatet av en sekellång utveckling, som framför allt haft sin grund i konkreta, inte sällan tekniskt betingade behov av omfattande lokal samverkan mellan människorna i tätorterna. I tidigare skeden har ibland historiska tillfälligheter påverkat utvecklingen (el- och gasverk). Initiativet har vanligen kommit från kommunerna själva med stöd av den relativa handlingsfrihet som den allmänna kompetensregeln och den egna beskattningsrätten i alla tider har erbjudit. Speciallagstiftningen har i inledningsskeden främst haft betydelse när det gällt att skapa enhetliga förhållanden i rikets kommuner för verksamheter som redan tagits upp av ett mindre antal kommuner, där behovet av de sedermera specialreglerade insatserna varit mest framträdande. Ett typexempel på sådan utveckling är bostadsförsörjningen.

Efter hand som förrådet av särskilda författningar om kommunal verksamhet har utvidgats har man fått ett allt bättre underlag för närmare bestämningar av kommunernas kompetens på detta område. Den allmänna kompetensregelns betydelse som uteslutande rättsligt underlag för kommunernas verksamhet på området har därigenom efter hand minskat. För

[1] Här behandlas inte kompetensfrågor som rör förhållandet mellan den enskilda kommunen och den kommunala huvudmannen enligt lagen (1978:438) om huvudmannaskap för viss kollektiv persontrafik.

åtskillig kommunal affärsverksamhet, som tidigare helt ansetts grundad på den allmänna kompetensregeln, är det i dag rimligt att åberopa rättsverkan även från speciallagstiftning. Ser man exempelvis på energiförsörjningen, så finner man naturligtvis i den allmänna kompetensregeln ett stöd för att sortera in denna verksamhet bland de kommunala angelägenheterna. Men samtidigt är det klart att viktiga argument för den kompetensrättsliga bedömningen i dag kan hämtas från t. ex. lagstiftningen om ordningsväsende, byggnadsväsende, vägar, trafiksäkerhet, bostadsförsörjning och energiförsörjning.

För några av de kommunala verksamheter av affärsmässig art som har nämnts i det föregående finns en mera utvecklad rättspraxis. Några av dessa verksamheter skall beröras i det följande.

4.2.1 *Energiförsörjning*

Kommunerna har ett dominerande inflytande inom eldistributionen i landet. De distribuerar sålunda elektrisk ström till ca 70 % av landets elabonnenter. Riksdagen har år 1976 (prop. 1975/76:100 bil. 15 s. 150, NU 1975/76:45, rskr 1975/76:263) godkänt vissa riktlinjer för den fortsatta strukturomvandlingen på eldistributionsområdet. Enligt riksdagens beslut är en av huvudprinciperna för den fortsatta strukturomvandlingen att huvudansvaret för eldistributionen skall åvila det allmänna. En annan är att konsumenterna, genom kommunerna skall ha ett inflytande över eldistributionen.

Kommunernas ansvar inom energiområdet regleras sedan år 1977 i lagen (1977:439) om kommunal energiplanering. Enligt denna lag skall kommunerna i sin planering främja hushållningen med energi samt verka för en säker och tillräcklig energitillförsel. Det åvilar vidare kommunerna att undersöka förutsättningarna för att genom samverkan med annan kommun eller betydande intressent på energiområdet gemensamt lösa frågor som har betydelse för hushållningen med energi eller för energitillförseln, t. ex. nyttiggörande av spillvärme. Kommunernas planeringsansvar gäller den egna verksamheten, i vilken de är skyldiga att beakta de konkreta möjligheter till förbättrad energihushållning som finns beträffande kommunernas egna byggnader, anläggningar eller fordon. Planeringsansvaret gäller också kommunernas samhällsplanering där energihushållningsaspekterna bör beaktas när frågor om markhushållning, bebyggelseplanering, kommunikationsleder m. m. behandlas. Utanför den kommunala energiplaneringen faller enskilda kommuninvånares och företags egen energianvändning. Kommunerna har sålunda ett betydande ansvar både när det gäller tillförsel och användning av energi. De kommer att få en allt större roll för introduktionen av alternativa bränslen och en elanvändning som kan minska oljeberoendet (prop. 1980/81:90, bil. 1 s. 360). Genom ändring (1981:601) i lagen om kommunal energiplanering skall det numera i varje kommun finnas en aktuell plan för att minska oljeanvändningen i kommunen.

Enligt lagen (1902:71 s. 1) innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar är eldistribution en verksamhet som bara får bedrivas efter tillstånd av statlig myndighet. En kommun anses, i fall där det föreligger konkurrens med annan sökande, ha förtur till områdestillstånd och är enligt

uttrycklig bestämmelse inte skyldig att utan synnerliga skäl avstå eller upplåta gata, torg, allmän plats eller vattendrag för elektrisk starkströmsledning. Denna bestämmelse ger kommunen en viss vetorätt i tillståndsärenden. Efter framställning av en abonnent är tillståndshavaren – även en kommunal sådan – skyldig att underkasta sig prisreglering i syfte att åstadkomma skäliga priser och villkor i övrigt för elleverans. Sådan prisreglering verkställs av statens prisregleringsnämnd för elektrisk ström.

I rättspraxis har energiförsörjningen sedan länge erkänts som en kommunal angelägenhet. I fallet R 1975 Ab 327 hade kommunfullmäktige anslagit 100 000 kr för förstärkning av ledningsnätet till kommunens elverk. I besvär över detta beslut hävdades att beslutet innebar en orättvisa mot andra eldistributionsföretag i kommunen. Regeringsrätten ogillade besvären och yttrade: Enär det faller inom den kommunala kompetensen att driva elektricitetsverk, har kommunfullmäktige varit oförhindrade att på sätt som skett anslå medel för ändamålet.

När en kommun övertar eldistribution i kommunen från enskilda distributörer är det inte alltid möjligt att begränsa det kommunala engagemanget till anläggningar i den egna kommunen. Det har också i sådana fall visat sig finnas utrymme för avsteg från lokaliseringsprincipen. I fallet R 1976 Ab 236 hade kommunen från två olika aktiebolag förvärvat distributionsanläggningar som delvis låg i en angränsande kommun och som svarade för en del av elleveranserna i den kommunen. Klaganden menade att kommunen överskridit sin kompetens genom att förvärva även den del av anläggningarna som låg i grannkommunen. Kommunen invände i huvudsak att syftet med förvärvet var att få ett dominerande inflytande över eldistributionen inom den egna kommunen och att bolagen ställt som villkor att kommunens förvärv skulle omfatta även anläggningar inom grannkommunen. Kommunen anförde också att förvärvet gav en mera ändamålsenlig struktur åt den eldistribution som kommunen redan bedrev i en mindre del av den egna kommunen. Med hänsyn till de av kommunen anförda omständigheterna ansåg regeringsrätten förvärvet kompetensenligt. Att det i liknande situationer är det huvudsakliga syftet med förvärvet som är avgörande för kompetensfrågan framgår även av fallet *R 1967 I 29*. Där ansågs en kommun oförhindrad att, i syfte att få insyn och inflytande över eldistributionen i kommunen, köpa aktier i ett elbolag, fastän företaget genom ett dotterbolag även drev en för kompetensen i princip främmande verksamhet, nämligen träindustriell rörelse.

Hur kravet på allmäninriktning av kommunala insatser på detta område närmare bör uppfattas ser man av fallet R 1973 A 18. Här hade fullmäktige beslutat att i enlighet med en utredning i ärendet, sätta upp belysning på landsbygden. Beslutet innebar att kommunen skulle sätta upp, bekosta och underhålla en ljuspunkt som ytterbelysning vid varje året runt bebodd fastighet. Beslutet upphävdes som kompetensöverskridande. Länsstyrelsen framhöll i sitt utslag, som regeringsrätten inte ändrade, att kommunen väl fick anses ha befogenhet att understödja en fastighets anslutning till det elektriska distributionsnätet men att ordnandet av belysningen därutöver eller inom fastigheten eller dess närmaste omgivning fick ankomma på den enskilde själv.

Enligt 2 § 4 mom. 1902 års lag är den som fått s. k. områdeskoncession

för distribution av elektrisk ström skyldig att, om inte särskilda skäl föranleder undantag, tillhandahålla ström åt envar som inom området har behov därav för normalt förbrukningsändamål. Frågor om sådan skyldighet prövas enligt lagrummet av den som regeringen bemyndigar (f. n. statens industriverk). I fallet R 1976 Ab 525 hade en stugägareförening inom kommunens koncessionsområde begärt att kommunen skulle erbjuda elindragning till de stugägare som ville elektrifiera sina hus. Med anledning härav uttalade kommunen att utbyggnad av elnätet till stugområdet skulle ske under förutsättning att ca 25 % av husen i varje kvarter av stugområdet anslöts till elanläggningen. I besvär över beslutet hävdade föreningen att kommunen borde vara skyldig att tillhandahålla elström åt de stugägare som så önskade, oavsett i vilken utsträckning stugägarna inom området anslöt sig till elektrifieringen. Kommunen på sin sida hävdade att distributionsplikten inte gäller om elektrifieringen inte kan ske planmässigt och hållas inom ekonomiskt rimliga gränser. Klagomålet ogillades i båda instanserna. Regeringsrätten motiverade sin dom med att kommunens ståndpunkt inte kunde underkännas vid den prövning som sker i målet. Domsmotiveringen antyder att utgången möjligen blivit en annan om saken prövats av en myndighet med mera allsidig prövningsrätt, i det här fallet statens industriverk.

Frågan hur höga elavgifter kommunerna får ta ut har prövats i fallet R 1958 ref. 7, som anses grundläggande för den självkostnadsprincip som gäller för de kommunala avgifterna i allmänhet. I fallet ansågs kommunal eltaxa kunna grundas på en självkostnadsberäkning, som innefattade dels avskrivning på anläggningstillgångar eller motsvarande avsättning till investeringsfond, beräknad på återanskaffningskostnaden, dels vad som ansågs belöpa på närvarande tid av kostnaden för framtida pensioner åt anställd personal. När det inte framgick att avgifterna väsentligt överstigit en på sådant sätt beräknad självkostnad ansågs avgifterna kompetensenliga. – Samma ställningstagande återkommer i fallet R 1974 A 1095. Här hade en kommuns beslut om höjd eltaxa klandrats under åberopande av att verksamheten gick med vinst. Regeringsrätten ogillade besvären och anförde i sin dom:

> Av utredningen i målet framgår bl. a. att det i samband med fastställande av kommunens utgifts- och inkomststat beräknade driftsöverskottet för elverksrörelsen uppgår till 540 000 kr. Kommunen har uppgivit, att avskrivning på anläggningstillgångarna beräknas på det bokförda värdet samt att, med hänsyn härtill, en betydande del av de under tidigare år uppkomna överskotten utgör en medelsreserv för att undvika en urholkning av det reella värdet på rörelsens anläggningskapital till följd av under åren uppkomna prisstegringar. Enär vad i målet sålunda och i övrigt framkommit icke utvisar, att de av fullmäktige beslutade avgifterna väsentligt överstiger kommunens självkostnader för elverksrörelsen eller att fullmäktiges klandrade beslut eljest är olagligt i något hänseende, som omförmäls i 76 § KL,[1] lämnar regeringsrätten besvären utan bifall.

I ett senare rättsfall har ett beräknat driftsöverskott på ca 5 milj. kr vid en årsomsättning av ca 100 milj. kr inte ansetts väsentligt överstiga kommunens självkostnader för elverksrörelsen. Avgifter som medfört det ifrågavarande överskottet har följaktligen ansetts lagliga (R 1981-05-26 Umeå).

Till kostnaderna i enskild eldistribution hör bl. a. sådana koncessionsavgifter som kommunerna anses ha rätt att ta ut av enskilda eldistributörer. Motsvarande kostnadspost får också påföras en kommunal elverksrörelse.

[1] 1953 års KL.

I fallet R 1974 A 178 hade kommunen belastat den särskilda budgeten för kommunens egen elverksförvaltning med en som koncessionsavgift betecknad kostnadspost om 300 000 kr. Förfarandet ansågs kompetensenligt. Regeringsrätten anförde i sin motivering följande:

Vad i målet förekommit ger icke säker grund för antagande att ifrågavarande till 300 000 kr upptagna intäktspost icke skulle svara mot eller i vart fall skulle väsentligt överstiga vad kommunen för tillgodoseendet av ett i och för sig godtagbart syfte kunnat betinga sig såsom ersättning i förevarande hänseende, om avtal förelegat med ett icke-kommunalt eldistributionsföretag. Ej heller lämnar omständigheterna stöd för att anse, att kommunen – vare sig med hänsyn till 51 § KL[1] eller på annan grund – varit förhindrad att i utgifts- och inkomststaten för kommunens elverk upptaga skälig kostnad av nu ifrågavarande slag.

Om eldistributionen belastas med kostnader, som inte har något med själva verksamheten att göra, kan brukarkollektivet komma att påföras en kostnad som rätteligen bör bäras av hela skattekollektivet. Det kan uttryckas som ett åsidosättande av självkostnadsprincipen, en olaga beskattning eller ett åsidosättande av likställighetsprincipen, vilken inte medger några verkliga omfördelningar inom det kommunala skattekollektivet. Från denna utgångspunkt är det i princip inte tillåtet för en kommun att genom eftergifter i eltaxor lämna stöd till en enskild företagare-elkonsument utan att på något sätt ge motsvarande tillskott till den budget som kan vara uppgjord för verksamheten.

Att en allmänt kommunal kostnad felaktigt påförs budgeten för ett kommunalt elverk behöver inte nödvändigtvis medföra att eltaxan blir olaglig. I fallet R 1979 Ab 509 hade kommunen påfört det kommunala elverket en kostnad om 45 000 kr som egentligen borde ha bokförts som en allmän kommunal kostnad. Anmärkning häremot ogillades emellertid med hänsyn till beloppets relativa betydelselöshet för beräkning av självkostnader i den aktuella rörelsen, vilken omslöt ca 20 milj. kr.

Kommunerna är oförhindrade att göra affärsmässigt betingade differentieringar i eltaxan och kan på den grunden också göra eftergifter från taxan. Fallet *R 1956 I 73* kan vara ett exempel på en befogad taxeeftergift. Det gällde ett gjuteriföretag i Norrtälje som i juli 1955 på grund av rådande kreditrestriktioner begärde hjälp av staden. Företaget häftade i skuld till staden för elavgifter fr. o. m. april 1955. Enligt gällande kontrakt skulle likvid erläggas i efterskott för varje månad. Företaget önskade en löpande niomånaderskredit fr. o. m. april 1955 fram till oktober 1958. Härefter önskade företaget betala av kreditskulden med en femtedel varje månad med slutlikvid i december 1959. Som säkerhet för krediten erbjöd företaget en förlagsinteckning på 100 000 kr. I september 1955 beslöt fullmäktige bevilja den begärda krediten. I besvär över beslutet yrkades att beslutet måtte upphävas, eftersom krediten innebar ett understödjande av enskilt industriföretag. Länsstyrelsen fann att fullmäktiges beslut borde anses avse en kommunal angelägenhet och lämnade därför besvären utan bifall. Häri gjorde regeringsrätten ej ändring. (Jfr *R 1980 Ab 262;* kvantitetsrabatt på va-tjänster.)

[1] 1953 års KL.

4.2.2 *Kollektivtrafik m. m.*

I järnvägsväsendets historia finner man de viktigaste äldre exemplen på kommunalt engagemang i landtrafik. Den kraftiga ökningen av järnvägarnas längd på 1870-talet skedde till största delen genom aktiebolag i vilka de berörda kommunerna hade betydande aktieposter. Dessa kommunala engagemang avvecklades i huvudsak under början av 1900-talet genom nedläggningar och statlig inlösen.

På grund av lag har landstingskommuner och kommuner numera både skyldigheter och rättigheter inom området för kollektivtrafiken.

Enligt lagen (1978:438) om huvudmannaskap för viss kollektiv persontrafik är landstingskommunen och kommunerna i varje län gemensamt huvudmän för den lokala och regionala kollektivtrafiken på väg. Denna uppgift handhas i kommunalförbund eller genom särskilt för ändamålet bildat av landstingskommunen och kommunerna helägt aktiebolag. För Stockholms och Gotlands län finns särbestämmelser i lagen.

Yrkesmässig trafik på väg får enligt yrkestrafiklagen (1979:559) bara drivas av den som har trafiktillstånd. Kommuner och landstingskommuner har ett visst företräde till trafiktillstånd. Kommuner eller landstingskommuner som söker tillstånd till linjetrafik har sålunda företräde framför andra sökande om det görs sannolikt att trafikförsörjningen främjas av att ansökningen bifalls. Trafiktillstånd som innehas av enskild trafikutövare kan föras över till kommuner eller landstingskommuner om det är sannolikt att trafikförsörjningen inom det område som är avsett att trafikeras kommer att främjas genom en sådan anordning. För all sådan trafik som det nu är fråga om skall enligt yrkestrafikförordningen (1979:871) finnas taxor och turlistor som beslutas av trafikutövaren men fastställs av länsstyrelsen, som vanligen också är tillståndsmyndighet. I prop. 1981/82:78 föreslås att taxor men inte turlistor skall få fastställas av länshuvudmannen. För att lösa vissa tvister om ersättning från de kommunala trafikhuvudmännen till enskilda trafikutövare finns det enligt lag (1978:440) därom en statlig kollektivtrafiknämnd.

I rättspraxis erkändes tidigt kommunernas befogenhet att engagera sig i lokal busstrafik (R 1926 ref. 25, 1928 S 234, 1939 S 149, 1973 C 121) och i järnvägstrafik (R 1910 ref. 102, 1929 ref. 74, 1932 S 220).

Praxis lägger i och för sig inte hinder i vägen för kommunala insatser, som innebär att viss enskild trafikutövare får fördelar framför andra. Men det förutsätts då att de samhälleliga trafikintressena för insatsen är så starka att den enskilde trafikutövarens eventuella fördelar blir av klart underordnad betydelse. Ett kommunalt beslut om att bevilja lån till en person för förvärv av en andel i en *taxirörelse* har därför ansetts kompetensöverskridande när det inte framgått att lånet utgjort en förutsättning för taxirörelsens fortbestånd *(R 1968 K 283)*. Regeringsrätten framhöll här att beslutet fick anses innebära ett ur kommunalrättslig synpunkt obehörigt understödjande av enskild person. Regeringsrättens motivering i övrigt innebar ett erkännande av att det i och för sig kunde ligga i kommunens intresse att den ifrågavarande taxirörelsen upprätthölls. I fallet *R 1979 Ab 538* beslöt en av Stockholms randkommuner att teckna borgen för ett belopp av 315 000 kr, som ett enskilt taxibolag i kommunen behövde för att kunna täcka årets driftsunderskott. I sitt beslut hänvisade fullmäktige till företagets särställning, de betydande servicetjänster som bolaget utförde åt kommunen samt om-

sorgen om de anställdas anställningstrygghet. Med borgensåtagandet täcktes 75 % av bolagets underskott under året. I beslutet förutsattes att bolaget ordnade sin telefonväxel på visst närmare angivet sätt och dessutom ställde företagsinteckning som säkerhet. Beslutet ansågs kompetensenligt. Länsstyrelsen förklarade i sitt avgörande att det samhälleliga intresset av taxitrafikens bibehållande i föreliggande fall var så starkt att borgensåtagandet inte kunde betraktas som obehörigt samt att det inte visats att det överklagade beslutet innefattade sådant obehörigt gynnande eller missgynnande att beslutet kunde anses vila på orättvis grund. Besvär över länsstyrelsens beslut lämnade regeringsrätten utan bifall. I anslutning till dessa avgöranden kan erinras om att yrkestrafiklagen förutsätter att kommunerna kan engagera sig i taxitrafik genom ett kommunalt bolag.

Ett exempel på ett avgörande där trafikintressen av kollektiv natur kan antas i någon mån ha inverkat vid kompetensprövningen utgör fallet *R 1968 K 1587*, där kommunal medverkan vid tillskapandet av en *lastbilscentral* genom borgensåtagande för en enskild person ansetts kompetensenlig av KM:t i statsrådet.

Med den ovan berörda nya lagstiftningen om ansvaret för kollektivtrafiken kan det uppkomma tvekan om enskilda kommuners eller landstingskommuners befogenheter på området i förhållande till den regionale huvudmannen.

Av kommunernas lagreglerade skyldigheter inom skolväsendet framgår att kommunerna har befogenhet att särskilt engagera sig i barnens resor till och från skolan. Kommunerna har sålunda ansetts oförhindrade att köpa skolbuss (R 1969 C 32) och att på annat sätt kommunalisera *skolskjutsverksamheten* och transporterna av skolmat (R 1963 I 188). Invändningar av innebörd att åtgärden varit obehövlig eller att verksamheten likaväl kunnat fullgöras med anlitande av den enskilda yrkesmässiga trafiken har varit verkningslösa. Invändning i visst fall om att verksamheten inte överensstämt med villkor för statsbidrag har ansetts sakna betydelse för kompetensfrågan (R 1962 I 82).

Enligt beslut av 1967 och 1970 års riksdagar bidrar kommunerna till kostnaderna för de statliga flygplatserna för linjefart inkl. de militära flygplatser som upplåtits för linjefart enligt ett särskilt fastlagt system. De många andra mindre flygplatser som finns över hela landet är i stor utsträckning finansierade genom kommunala och landstingskommunala medelstillskott till såväl anläggning som drift. Kommuner har ansetts kunna engagera sig i anläggandet av flygfält genom markanskaffning (R 1970 C 326) och borgensåtagande *(R 1969 ref. 26)*. I sistnämnda fall yttrade regeringsrätten bl.a. att det fick anses vara en kommunal angelägenhet att genom ekonomiskt stöd främja anläggandet av ett flygfält för att skapa ökade kommunikationsmöjligheter för orten. En kommun har vidare ansetts oförhindrad att tillsammans med landstinget och övriga kommuner i länet bilda ett aktiebolag för anläggande, drift och förvaltning av en flygplats för reguljär trafik (R 1974 A 2082). Ett indirekt erkännande av kommuns kompetens i fråga om flygplatser får man vidare i fallet R 1973 A 258 där ett kommunalt beslut om att tillskjuta medel till en kombinerad flyg- och motorbana godtogs som kompetensenligt. I prop. 1981/82:98 om vissa luftfartspolitiska frågor förutsätts samverkan mellan stat och kommun vid drift av statliga flygplatser.

Kommun har också ansetts ha befogenhet att engagera sig i *kollektiv flygtrafik.*

En Norrlandskommun har ansetts kunna teckna flygtrafikavtal med ett flygbolag om linjetaxiflyg på Stockholm och därvid göra årsgarantiåtagande för 130 000 kr (R 1972 C 232). Länsstyrelsen anförde i målet att denna flygtrafik fick anses vara av allmän betydelse för medlemmarna i den bidragsgivande kommunen, och häri gjorde regeringsrätten ej ändring. En Smålandskommun har ansetts oförhindrad att verkställa en utbyggnad av ett flygfält för 850 000 kr och att träffa avtal med ett trafikföretag att mot kommunal garanti för minimiintäkter av 110 000 kr per år driva linjetaxitrafik på flygfältet (R 1977 Ab 408).

Hamnväsendet är en av de äldsta kommunala angelägenheterna. Av rikets 114 handelshamnar ägs flertalet av kommuner. I något enstaka fall ägs en handelshamn av ett särskilt rättssubjekt som domineras av kommunen. Endast ett tiotal av handelshamnarna redovisas i annat än kommunalt huvudmannaskap. Åtskilliga industriföretag äger mindre hamnanläggningar, s. k. lastageplatser, avsedda i första hand för företagets eget behov. Det finns ett 50-tal lastageplatser i landet. Fiskehamnar förekommer i statligt, kommunalt och enskilt huvudmannaskap. De statliga överförs efter hand till kommunal ägo.

Kommunerna har alltid haft rätt att ta ut avgifter för sina olika hamntjänster. Denna befogenhet är numera i allt väsentligt oreglerad (prop. 1980/81:132, TU 1980/81:29, rskr 1980/81:357). När det gäller olika slags passerande trafik finns dock bestämmelser i lagen (1981:655) om vissa avgifter i allmän hamn. Sveriges anslutning till 1923 års havshamnkonvention förpliktar till att hamnar som är öppna för allmän trafik tar ut avgifter enligt offentliggjorda taxor. Denna förpliktelse anses åvila kommuner och andra innehavare av allmänna hamnar utan någon direkt reglering härom (prop. 1980/81:132 s. 7). Fastän det numera inte finns någon lagbestämmelse i detta ämne måste det antas att kommunerna är skyldiga att iaktta en likställighetsprincip i behandlingen av trafikanterna åtminstone i den meningen att ingen nations fartyg får diskrimineras i avgiftshänseende. En kommun som har flera hamnar är oförhindrad att ta ut de platsavgifter som betingas av kostnaderna för varje hamn för sig (R 1981-04-02 Tjörn). – Den omständigheten att pumpavgifter vid kommunal oljeledning i kommunägd hamn bestämts till enhetligt pris per ton olja oberoende av om olika oljeintressenter för sin olja tar i anspråk större eller mindre del av anläggningen har inte ansetts innebära att beslutet vilat på orättvis grund (R 1968 ref. 69). Frågan om kommuners befogenhet att stödja eller på annat jämförligt sätt engagera sig i hamnverksamhet, som bedrivs i annat än kommunalt huvudmannaskap, berörs i fallet *R 1969 K 1018,* där ett kommunalt beslut om bidrag till ett sågverksföretag för anordnande av fyrbelysning i farled till företagets egen lastageplats blev upphävt. Fallet utesluter inte att omständigheterna någon gång kan vara sådana att liknande kommunalt engagemang blir kompetensenligt.

Enligt rättspraxis har kommunerna också vissa befogenheter inom den *kollektiva sjötrafiken.* Redan i äldre rättspraxis finner man att kustkommuner ansetts ha rätt att lämna bidrag till rederier för att förmå dessa att trafikera kommunen enligt kommunens önskemål (R 1916 C 5).

Från senare praxis kan antecknas att kommuner på Öland har tillåtits teckna borgen åt en enskild person för köp av en färja för att trygga eller få till stånd färjetrafik med fastlandet *(R 1960 I 186, 1963 I 135).*

Ett kommunalt beslut om ekonomiskt understöd till enskild bilfärjetrafik över Öresund har i visst fall upphävts, på grund av att beräkningsgrunderna för stödet varit sådana att beslutet ansetts stå i strid med reglerna i dåvarande 20 § hamntaxekungörelsen om trafikanternas likställdhet i fråga om hamnavgifter *(R 1960 I 187).* Skiljaktiga meningar i detta mål ger emellertid uttryck för meningen att förekomsten av bilfärjetrafik till utlandet kan vara av sådan betydelse för kustkommuner att kommunen kan ha rätt att engagera sig i trafiken genom ekonomiskt stöd till enskild redare om behovet av trafiken är uppenbart. Den meningen bekräftas i fallet *R 1979 Ab 12* där Skellefteå kommun ansågs oförhindrad att ge ett årligt kontantbidrag om 100 000 kr till ett finländskt rederi för att säkerställa regelbundna färjeförbindelser med Jakobstad i Finland. Regeringsrätten uttalade att fortsatt stöd till upprätthållande och utvecklande av trafiken tjänade ett allmänt intresse som var knutet till kommunen och att stödet inte innefattade ett gynnande av rederiet som inte var påkallat av det angivna syftet.

Begränsningar av kommunernas befogenheter på sjötrafikens område antyds i fallet *R 1972 C 176,* där beslut av Gotlands kommun att teckna borgen för ett bolag för inköp av ett bogser- och bärgningsfartyg ansågs kompetensöverskridande av regeringsrätten. Att det ifrågavarande bolagets verksamhet enligt länsstyrelsen var av viss betydelse för skyddet mot oljeskador, för isbrytning i de gotländska hamnarna och för sysselsättningen i kommunen ansågs inte kunna rättfärdiga åtagandet. – Man kan anta att formen för den kommunala insatsen här inverkat på utgången och att fallet inte utesluter hamnägande kommuner från varje engagemang i bogsertrafik.

Kommunerna har enligt särskild lag, se närmare härom på s. 129, särskilda befogenheter inom *turistväsendet.* Lagen omfattar inte landstingskommunerna. I den mån det enskilda initiativet inte räcker till har kommunerna också befogenhet att engagera sig i tillkomsten och driften av hotell för det allmänna resandelivet i kommunen. Den befogenheten behandlas närmare på s. 86.

Körskolor förekom länge uteslutande i privat huvudmannaskap. Numera finns det ett mindre antal kommunala körskolor. Kommunala beslut att inrätta och driva trafikskola har i rättspraxis erkänts som kompetensenliga *(R 1965 ref. 43, 1968 K 1770,* 1974 A 1426). I 1968 års fall motiverades regeringsrättens dom med att behovet av körkort för medborgarna i gemen numera framstod som särskilt starkt med hänsyn till yrkesutövning och fritidsverksamhet. Kommuner behöver inte ta ut kostnadstäckande avgifter för undervisningen i körskolor (R 1974 A 1426, 1979 Ab 54).

4.2.3 *Bostadsförsörjning*

Genom bestämmelser i 1 § lagen (1947:523) om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande m. m. är bostadsförsörjningen en kommunal angelägenhet. Kommunerna har i stort sett fria händer att själva utforma sina bostadsförsörjande åtgärder. De enda begränsningar av betydelse som finns är att åtgärderna skall gagna personer bosatta inom kommunen och

att ändamålet med åtgärderna skall avse anskaffande eller innehav av en fullvärdig bostad (L^2U 1947:53 s. 15). Lagen behandlas närmare på s. 121.

Bostadsfinansieringsförordningen (1974:946) förutsätter vissa kommunala engagemang för tillkomsten av lokaler för offentlig och enskild närservice åt hushållen. En kommun har i samband med bostadsbyggande ansetts ha rätt att uppföra byggnad med post- och banklokaler (R 1969 K 920). Länsstyrelsen framhöll att byggnaden skulle uppföras i kommunens centralort och tillgodose kommunmedlemmarnas behov av ändamålsenliga post- och banklokaler där. I fallet R 1973 C 83 prövades ett kommunalt beslut att uppföra en tvåvåningsbyggnad för post, bank och bostäder i en tätort. Regeringsrätten fann beslutet kompetensenligt och anförde att beslutet tillgodosåg intresset både av befolkningens behov av fler bostäder och av service i avseenden som för medborgarna var betydelsefulla.

Som kompetensenligt har också ansetts ett borgensåtagande på 3 milj. kr åt en bostadsstiftelse för förvärv av en fastighet med 1 500 m^2 bostäder och 6 000 m^2 lokaler för bibliotek, handel och hantverk (R 1975 Ab 67) samt ett borgensåtagande på 1,7 milj. kr åt en bostadsstiftelse som, delvis med anlitande av ett beviljat bostadslån, ämnade uppföra ett hus med 900 m^2 bostäder och 1 900 m^2 lokaler för treläkarstation och systembolag (R 1976 Ab 589). I det sista fallet avsåg borgensåtagandet den del av byggnadskostnaden som inte ingick i pantvärdet på bostadsdelen. I båda fallen tycks stiftelsen ha varit helt dominerad av kommunen.

I linje med dessa avgöranden ligger fallet *R 1973 A 343,* där det ansågs kompetensenligt för kommunen att lämna en bostadsstiftelse garanti mot eventuella hyresförluster för en livsmedelshall som stiftelsen förvärvade av ett byggnadsbolag.

Att kommunernas befogenheter på området inte är undantagslösa antyds i fallet *R 1969 K 673,* där en kommuns beslut att i tätort uppföra en byggnad med fyra bostadslägenheter, kontorslokaler för post och arbetsförmedling samt livsmedelsbutik och barservering ansågs kompetensöverskridande utan närmare motivering. En skiljaktig ledamot framhöll dock att byggnaden i betydande omfattning var avsedd för ändamål, som kommunen hade att tillgodose. Den omständigheten att byggnadsföretaget gjordes ekonomiskt mera bärande genom att byggnaden tillika innehöll affärslokaler m. m. borde därför inte föranleda att byggnadsföretaget ansågs kompetensöverskridande.

Under efterkrigstiden engagerade sig kommunerna, delvis med anlitande av statliga lån, i en del fristående *kollektiva tvätterier,* som hade karaktären av ett slags bostadstillbehör. Kommunernas befogenhet i detta hänseende bekräftas av fallet R 1950 ref. 22 och en serie andra rättsfall (R 1941 S 474, 1951 I 265, 1952 I 265, 1954 I 32, 1954 I 92, 1956 I 12, 1957 I 118, 1964 I 6).

4.3 Det egentliga näringslivet

Som redan har framgått av det föregående avsnittet finns det många viktiga områden där det förekommer både kommunal och enskild företagsamhet. Men trots att kommunal verksamhet och enskild verksamhet inom det som brukar kallas näringslivet på detta vis lappar över varandra går det

ändå att urskilja vissa mycket tydliga och i grunden oomtvistade skiljelinjer. Det som kännetecknar de kommunala verksamhetsgrenarna är, som tidigare har nämnts, att verksamheterna i stor utsträckning handlar om att tillhandahålla anläggningar och service åt allmänheten i den egna kommunen eller landstingskommunen. Andra utmärkande drag är att de kommunala verksamheterna till sin art ofta är monopolartade och inte sällan koncessionsbundna. Det handlar på den kommunala sidan i stor utsträckning om verksamheter där konkurrensen inte har så stor betydelse.

Även på den sidan av näringslivet som kan betecknas som det egentliga näringslivet finner man en del tydliga kännetecken. Inom det egentliga näringslivets sektor, där kommunerna i princip inte har tillträde, finner man framför allt varuproduktionen. Här åsyftas inte bara den industriella varuproduktionen, vilken naturligtvis har den största betydelsen, utan varuproduktionen i allmänhet liksom också marknadsföringen av varorna. Till det oomstritt icke-kommunala hör också kredit- och penningväsendet (här bortses från kommunernas inflytande när det gäller att utse huvudmän i sparbankerna). Det tillhör staten och ett i princip enskilt bankväsende att syssla med kredit- och penningväsendet i Sverige. Hela denna sektor brukar beskrivas i termer av marknadsekonomi och fri konkurrens. Den ger Sverige en plats i västvärldens ekonomiska system. I den mån det finns ett behov av samhälleligt stöd eller samhälleliga ingripanden på det egentliga näringslivets område är detta ordinärt och primärt en angelägenhet för staten. Riksdag, regering och förvaltningsdomstolar har i alla tider bekänt sig till en sådan gränsdragning mellan kommunerna och det egentliga näringslivet. Ett av riksdagens senaste ställningstaganden i denna fråga finner man i lagen (1970:663) om vissa kommunala befogenheter i fråga om sysselsättning för handikappade (se s. 135). I denna lag sägs sammanfattningsvis att kommunerna visserligen har befogenhet att driva affärsverksamhet för att sysselsätta handikappade men att detta bara får ske när det egentliga näringslivet och staten inte klarar av denna sysselsättningsfråga. Kommunernas roll när det gäller att sysselsätta handikappade genom att driva affärsverksamhet är alltså klart sekundär i förhållande till alla andra möjligheter på området. Lagen är också försedd med en kontroll av att kommunerna inte självmant tar på sig en större roll i sammanhanget. I affärsverksamhet för sysselsättning av handikappade får sålunda i princip inte placeras andra handikappade än dem som hänvisas dit av den statliga arbetsförmedlingen. Sammanfattningsvis ger alltså denna lilla lag uttryck för en sträng vakthållning kring principen att det finns en dominerande del av näringslivet, här kallad det egentliga näringslivet, där kommunerna i princip inte har tillträde och där kommunerna i princip saknar befogenhet att vara verksamma. Det finns visserligen ett klart samband mellan den kommunala sektorn och det egentliga näringslivet i den meningen att kommunen genom sina ordinära uppgifter inom markpolitik, bostadsförsörjning, energiförsörjning och kommunikationer m. m. har ansvaret för de grundläggande förutsättningarna för det egentliga näringslivet. Men *huvudregeln* får ändå sägas vara att kommunala ingripanden på det egentliga näringslivets område inte är tillåtna. Exempel på i princip otillåtna åtgärder är aktieteckning, kreditstöd genom borgensåtaganden eller lån, kontantbidrag, eftergift av fordran eller säkerhet för fordran, betalningsåtagande utan motprestation, köp av fastighet för

uppenbart överpris, överlåtelse av mark vederlagsfritt eller till väsentligt underpris samt köp av mark i syfte att överlåta marken på dylika villkor, vederlagsfria arbeten på annans industrimark och köp av maskiner för uthyrning eller försäljning. Sådana åtgärder av individuell natur får kommuner och landstingskommuner i princip inte vidta på det egentliga näringslivets område.

Från huvudregeln finns undantag. Huvudregelns gränser mellan kommunerna och det egentliga näringslivet får överskridas om det föreligger en *särskild grund* härför. Det är inte möjligt att ge någon uttömmande beskrivning av olika förekommande eller tänkbara särskilda grunder. En särskild grund föreligger naturligtvis när kommunerna genom lag har fått befogenhet att överskrida gränsen (sysselsättning av handikappade, turism). Även i rättspraxis har genom tiderna utformats särskilda grunder. De skall beskrivas i det följande. Som man kommer att se måste det föreligga alldeles speciella skäl för att kravet på särskild grund skall anses uppfyllt. Men innan de särskilda grunderna berörs är det nödvändigt att gå in på en ordinär befogenhet för kommunerna och landstingskommunerna, nämligen den att allmänt främja näringslivet.

4.3.1 *Åtgärder som allmänt främjar näringslivet*

I motiven till 1948 års kompetensreform framhölls att det fick anses höra till kommunernas befogenhet att allmänt främja näringslivets utveckling inom kommunen. Som exempel på sådan befogenhet nämndes att ställa i ordning byggklara industriområden med trafikleder, stickspår, vatten och avlopp m. m. samt att anskaffa och ställa i ordning särskilda byggnader, där ett flertal verkstäder för hantverk och småindustri kunde inrymmas. Sådana och därmed jämförliga åtgärder ansågs på grund av sin allmänna natur falla inom kommunernas kompetensområde. De var visserligen ofta ägnade att minska driftkostnaderna för vederbörande rörelseidkare men de hade inte karaktären av individuella förmåner.

Rättspraxis har ytterligare exemplifierat och nyanserat dessa befogenheter.

Innan kommunerna genom speciallag fick särskilda befogenheter inom turistväsendet förekom det ett stort antal fall där regeringsrätten på detta område hade att dra en gräns mellan kompetensenliga allmäninriktade åtgärder och otillåtna individuella förmåner. Fallen har fortfarande ett principiellt intresse. De ansågs på sin tid utgöra exempel på åtgärder som allmänt främjade inte bara turistnäringen utan även näringslivet i allmänhet i kommunen. Som lagligt ansågs anslag till enskild sammanslutning för att anordna och driva turistbyrå i kommunen (R 1952 I 263), anslag för att uppföra byggnad för turistbyrå och restaurang (R 1953 I 239) samt ekonomisk garanti eller anslag för festspel och andra för turistnäringen i kommunen betydelsefulla evenemang (R 1956 I 27 Himlaspelet i Leksand; 1958 I 225 Visborgsspelen i Visby; 1966 I 152 fästningsspel i Varberg; 1969 C 61 Internationella Vadstenaakademiens offentliga konserter). Landstingskommuner har inte någon särskild befogenhet på det här området. När ett landsting beslutat att bevilja Reso ett anslag på 25 000 kr för bygdesemesterverksamhet har detta emellertid förklarats kompetensenligt såsom ett allmänt stöd till turismen inom landstingsområdet (R 1979 Ab 320).

Det är mindre vanligt med rättsfall som ger någon verklig föreställning om vad som innefattas i allmänt näringsfrämjande åtgärder. En positiv antydan om vad det handlar om får man dock av fallet *R 1972 C 158,* där det ansågs kompetensenligt för kommunen att teckna aktier i ett bolag, som enligt bolagsordningen bl. a. hade att bedriva företagsplanering i kommunen och biträda företagarna med råd och anvisningar samt i övrigt verka för en sund utveckling av industri och hantverk i kommunen. – Ett annat exempel har man i fallet R 1974 A 1712, där kommunen ansågs oförhindrad att anslå 8 000 kr till juniorhandelskammaren i kommunen som bidrag till kostnader för en undersökning av de mindre företagen i kommunen för att kartlägga deras allmänna situation, deras behov av service och deras framtidsplaner. I fallet *R 1978 Ab 486* hade kommunen beslutat att lämna länets företagareförening ett bidrag med 20 000 kr till en kampanj, avsedd att stimulera till företagsbildning inom den bygd till vilken kommunen hörde. Regeringsrätten förklarade det klandrade beslutet kompetensenligt under hänvisning till att kommunerna har befogenhet att allmänt främja näringslivets utveckling inom kommunen.

4.3.1.1 Markupplåtelser och teknisk service till företagen

Till de allmänt näringsfrämjande, kompetensenliga åtgärderna hör att tillhandahålla mark till näringslivet för dess lokaler och övriga anläggningar *(R 1964 I 12).* När en kommun tillhandahåller byggklar industrimark, vilket redan har nämnts ingår i kompetensen, är kommunen oförhindrad att anpassa sina åtgärder efter de tillträdande företagens individuella behov *(R 1976 Ab 154).*

Ett flertal avgöranden visar att rättspraxis inte ställer upp något hinder för att kommunerna tillämpar en generell lågprislinje vid markupplåtelser till näringslivet. I detta hänseende liksom när det gäller andra till sin art kompetensenliga naturaprestationer kan man alltså tala om en befogenhet för kommunerna att generellt subventionera näringslivet i kommunen. Till de mera belysande rättsfallen hör det nyssnämnda fallet *R 1976 Ab 154.* Här gällde det ett beslut av kommunen att på 100 000 m^2 av ett större industriområde göra markplaneringsarbeten för ca 2 milj. kr och att därefter sälja den iordningställda delen av området till ett möbelföretag för ett pris som efter förhandlingar skulle sättas till mellan 4 och 5 kr/m^2 (440 000–550 000 kr). I besvären över beslutet hävdades att beslutet innebar stöd till företaget av sådan art och omfattning att fullmäktige därigenom överskridit sin befogenhet. Kommunen invände att den sedan länge tillämpat principen att hålla lågt pris på planerad industrimark och att det aktuella priset inte var lägre än de priser man annars brukat tillämpa. Regeringsrätten fann att denna uppgift i viss mån var bestyrkt i målet och i varje fall inte var motbevisad. Det kunde – framföll regeringsrätten – inte anses falla utom ramen för fullmäktiges befogenhet att tillämpa en sådan prispolitik.

Bland tidigare avgöranden där regeringsrätten godtagit låga markpriser som ett led i en generell lågprispolitik kan här nämnas *R 1967 K 769,* 1971 C 403, 404. I ett antal andra avgöranden har rättspraxis samtidigt underkänt kommunala beslut, som innefattat individuella prisförmåner. Det vederlag

som kommunen betingar sig får sålunda inte i enstaka fall väsentligt underskrida markens verkliga värde *(R 1954 I 215, 1957 I 157, 1965 I 144, 1973 A 302,* 1980 Ab 482). Prövningen av förhållandet pris – markvärde sker emellertid på ett sätt som lämnar ganska stora handlingsmarginaler för kommunen *(R 1955 I 185, 1956 I 83, 1957 I 157, 1966 I 57,* 1973 A 167, *1974 A 728).* I dessa fall, liksom annars när det är fråga om kommunala prestationer som till sin art är kompetensenliga, är det kommunens motpart som har den slutliga bevisbördan. Av kommunen krävs vanligen endast att kommunen gör sannolikt att den klandrade prestationen sker på villkor som kan bedömas som kompetensenliga.

De vederlagsprinciper som gäller för åtgärder inom kommunal markförsörjning åt näringslivet torde i tillämpliga delar gälla även när kommuner tillhandagår näringslivet med sådan service som kommunen håller för bebyggelsen i allmänhet, exempelvis från energi- och värmeverk. En generell lågprispolitik är tillåten men priserna/avgifterna får i princip inte sättas så att viss nyttjare får förmåner som inte under motsvarande förhållanden kommer annan nyttjare till del (R 1949 I 211 elavgift, 1970 C 548 va-avgift, *1975 Ab 202* va-anläggning och väg).

I större tätorter förekommer ibland stark konkurrens mellan olika företagsgrupper om lämplig mark för etablering av exempelvis livsmedelshallar. När en kommun fördelar mark för sådant ändamål måste det ske på saklig grund. Fördelningen får i princip inte vägledas av sympatier för endera den kooperativa eller den enskilda handeln (R 1978 Ab 197).

4.3.1.2 Lokaler m. m.

Generellt sett är det inte någon uppgift för kommunerna att tillgodose näringslivets behov av lokaler. Kommunernas uppgifter inom bostadsförsörjningen medför emellertid befogenhet att tillhandahålla vissa lokaler för kommersiell närservice åt hushållen. Även befogenheten att allmänt främja näringslivet i kommunen ger kommunen ett visst utrymme för åtgärder i syfte att tillgodose det övriga näringslivets behov av lokaler. Men utrymmet är enligt rättspraxis starkt begränsat.

Grundsatsen att kommunala åtgärder skall ha en allmän inriktning har ansetts överträdd när det varit fråga om att uppföra industribyggnad för huvudsakligen ett enda företag *(R 1952 I 271, 1962 I 40, 245, 1964 I 25, 133, 1966 I 15, 37, 102, 129, 1967 K 767, 1975 ref. 23).*

Bedömningen har blivit densamma i mål om förvärv av byggnad, när kommunen avsett att använda byggnaden för huvudsakligen ett enda företag, exempelvis för uthyrning till säljaren-företagaren *(R 1966 I 25, 1967 ref. 35, 1973 A 52, 1973 C 176).* Utgången har blivit densamma när kommunen förvärvat en industrilokal utan att kunna visa på något aktuellt kompetensenligt behov av byggnaden *(R 1963 I 199, 1965 I 144, 1971 C 316).*

Rättspraxis ger sålunda klart besked om att individuellt anpassad lokalhållning åt enstaka industriföretag i kommunen faller utanför kommunens ordinära kompetens och att kommunala kapitaltillskott till näringslivet inte får ske på detta sätt. Regeln gäller även i förhållande till den statliga företagsgruppen *(R 1972 C 76,* Försvarets fabriksverk, *1975 ref. 23,* dotterbolag till statsägda Svenska Utvecklings AB).

En inte ovanlig situation är att ett företag i kommunen behöver en ny byggnad för sin rörelse men har svårt att genomföra den för finansieringen av nybygget ofta nödvändiga försäljningen av den gamla fastigheten. När kommunen i sådana fall förvärvat den gamla byggnaden eller fastigheten har rättspraxis varit benägen att se förvärvsbeslutet som typiskt kompetensöverskridande. I fall där priset för den gamla byggnaden tett sig högt med hänsyn till det osäkra marknadsvärdet på överblivna industrilokaler och kommunen bara kunnat åberopa mycket allmänt hållna skäl för att den gamla byggnaden skulle behövas för ett erkänt kommunalt ändamål, har transaktionen ansetts tillkommen för att bereda stöd åt enskilt företag och som sådan upphävts *(R 1971 C 316, 1972 C 83* och *272)*. Som otillåtet stöd har också ansetts förvärv av industribyggnad för att förmå säljaren att inte flytta sin rörelse från kommunen *(R 1981-10-15 Tranås)*.

Om ett företag enligt lag eller statlig myndighets beslut är skyldigt att uppföra någon byggnad eller annan särskild anläggning exempelvis skyddsrum *(R 1970 C 456)*, reningsverk *(R 1977 Ab 463)* eller gödselbassäng *(R 1976 ref. 47)* har kommunen inte befogenhet att överta den skyldigheten. Om kommunen befattar sig med sådana anläggningar, vilket kommunen någon gång kan ha befogenhet att göra, måste det i varje fall ske på ekonomiska villkor som innebär kostnadstäckning för den kommunala insatsen.

En närmare uppfattning om begränsningen i fråga om kommuners rätt att betjäna industrin med lokaler får man i fallet *R 1981-06-22 Lomma:* I januari 1980 träffade kommunen avtal med ett industribolag enligt vilket kommunen skulle bygga en industri- och kontorsbyggnad om ca 3 000 m^2 och inreda större delen av byggnaden, ca 2 100 m^2, efter särskild specifikation och beskrivning som parterna kommit överens om. Syftet var enligt avtalet att bolaget, som drev sin verksamhet i lokaler inom området för en blivande centrumplan inom kommunen, skulle flytta hela sin verksamhet till den nya lokalen. Projektering, konstruktion, upphandling och utförande skulle enligt avtalet ske i nära samråd med bolaget. De återstående 900 m^2 skulle användas av kommunen själv eller hyras ut till annan. Bolaget skulle tillträda den nya fastigheten före utgången av december 1980. Som kompensation för bolagets flyttningskostnader skulle kommunen betala 75 000 kr. Vid försenat färdigställande av huset skulle kommunen betala vite. Hyran skulle vara 200 kr per m^2 och skulle höjas årligen med ett belopp motsvarande 4 % på bashyran. – Kommunfullmäktige beslöt härefter i april 1980 att träffa avtal med ett byggnadsföretag om att uppföra industribyggnaden. Fullmäktige beslöt samtidigt att betala ut 75 000 kr till bolaget som flyttningsbidrag och att anslå 6,5 milj. kr till bygget. Detta beslut blev överklagat och upphävt. I målet upplystes bl. a. att bolaget hade ett 40-tal anställda. Regeringsrätten anförde i sin dom:

Beslutet om att uppföra industrihotellet och utformningen av lokalerna har uppenbarligen haft till huvudsakligt syfte att tillgodose industribolagets behov av ändamålsenliga lokaler. Den omständigheten att en blivande reglering av centrumbebyggelse i Lomma kan komma att påkalla åtgärder från kommunens sida för att bereda bolaget ersättning för dess nuvarande lokaler kan inte för närvarande motivera ekonomiska insatser från kommunens sida av den omfattning som nu är i fråga. Ej heller kan det antagas att åtgärderna kommer att få nämnvärd betydelse till motverkande av arbetslöshet.

Vid här anmärkta förhållanden måste det klandrade beslutet bedömas innefatta

ett sådant ekonomiskt stöd till enskilt företag, som inte utgör en uppgift för kommunen. Oavsett det förhållandet, att besvär inte anförts över fullmäktiges beslut i februari 1980 om att godkänna avtalet mellan kommunen och bolaget, har således fullmäktige genom det nu klandrade beslutet överskridit sin befogenhet.

För att ytterligare konkretisera rättsläget kan det vara anledning att se närmare på fallet *R 1973 A 306,* där fråga var om kompetensenligheten av en kommuns förvärv av en industrifastighet med där uppförd fabriksbyggnad. Regeringsrätten upphävde kommunens beslut såsom kompetensöverskridande och anförde därvid följande:

Det kan icke anses ligga inom en kommuns kompetens att förvärva en industrifastighet av här ifrågavarande slag på den allmänna grund, som anförts i kommuners överklagade beslut, att kommunen för den fortsatta industriella utbyggnaden är i behov av ytterligare industrilokaler. För att förvärvet skall kunna anses utgöra en kommunens angelägenhet erfordras att till stöd för förvärvet föreligger särskilda skäl. Såsom sådana skäl har kommunen främst anfört, att fastighetsförvärvet varit angeläget för kommunen dels för att denna skulle få full säkerhet för ett av kommunen utlämnat lån om 50 000 kr, dels för att den skulle kunna anvisa industrilokaler och härigenom skapa sysselsättning åt dem, som tidigare varit anställda vid säljarens industri. Emellertid kan handlingarna i målet, särskilt vid det förhållandet att kommunen till säkerhet för lånet har inteckning i fastigheten, ej anses ge vid handen att köpet av fastigheten haft betydelse ur förstnämnda synpunkt. Ej heller ger vad som i målet förekommit stöd för antagande att köpet skulle kunna få avsevärd betydelse ur sysselsättningssynpunkt.

De ovannämnda fallen av kommunalt engagemang i näringslivets lokalfrågor avser industrilokaler. Rättspraxis har emellertid intagit en liknande ståndpunkt även i fråga om lokalhållning för handeln *(R 1970 C 108),* där praxis även i andra hänseenden ställt sig restriktiv *(R 1966 I 171, 1969 K 673).* Jfr dock vad som ovan har sagts om lokaler för närservice åt hushållen.

Kravet på allmäninriktning av kommunala åtgärder utesluter emellertid inte kommunerna helt från att delta i lokalförsörjningen åt industrin och annan kommersiell verksamhet. Kommunerna har sålunda befogenhet att vara verksamma för att tillgodose hantverkets och den mindre industrins behov av lokaler under förutsättning att verksamheten inriktas på detta företagarkollektiv i allmänhet. Som typiskt kompetensenliga insatser kan man peka på de kollektivanläggningar som en del kommuner låtit uppföra för att bereda lokaler åt de ofta kredit- och kapitalsvaga småföretag som för sin verksamhet behöver tillgång till hyreslokaler. Gränsen mellan otillåten, på individuella företag inriktad lokalhållning och tillåtna, på den mindre företagsverksamheten allmänt inriktade lokalhållningsåtgärder måste naturligtvis bli något oklar. Gränsdragningsfrågor har framför allt kommit upp i fall, där det varit fråga om lagligheten av en kommuns beslut att bilda särskilt rättssubjekt (stiftelse, aktiebolag, ekonomisk förening) för lokalhållningsändamål eller att tillskjuta kommunala medel till sådant rättssubjekt. Beslut härom har ansetts kompetensenligt när föremålet för det särskilda rättssubjektets verksamhet enligt bolagsordning eller stadgar varit att "tillgodose hantverkets och småindustrins behov av arbetslokaler genom anskaffande och iordningställande av särskilda byggnader där ett flertal verkstäder kan inrymmas" *(R 1966 ref. 7),* att "uppföra, köpa, sälja och förvalta fastigheter för beredande av lokaler för hantverk och småindustri samt att

bedriva annan därmed förenlig verksamhet" *(R 1965 I 70)*, att "uppföra och uthyra lokaler för hantverk och småindustri" *(R 1968 K 1300, 1972 C 158)* och att "förvärva, förvalta och uthyra lokaler för småindustri och hantverk".

Det kommunala beslutet har emellertid ansetts kompetensöverskridande när ändamålet med rättssubjektets verksamhet varit att "bygga och förvalta industri- och hantverksfastigheter ävensom utöva därmed förenlig verksamhet" *(R 1963 I 193)*, "uppföra och förvalta byggnader för industriellt ändamål ävensom bedriva annan därmed sammanhängande verksamhet" *(R 1967 K 1471)*, "bygga och förvalta industri-, hantverks- och andra fastigheter ävensom att utöva annan därmed förenlig verksamhet" *(R 1974 A 1722)*, "stödja och etablera företag och förvärva byggnader för industriellt ändamål samt utöva därmed förenlig verksamhet" *(R 1974 A 1770)*. Om det sistnämnda fallet kan man med säkerhet säga att hela ändamålsbestämningen faller utanför en kommuns kompetens. I de övriga fallen är det förmodligen avsaknaden av precision i ändamålsbestämningen, särskilt genom uttrycket "annan därmed förenlig verksamhet", som gjort det kommunala beslutet kompetensöverskridande. Att sistnämnda uttryck inte alltid diskvalificerar ett bolag ser man emellertid av fallet *R 1965 I 70*.

Oavsett verksamhetens ändamål enligt bolagsordning eller stadgar har en kommun ansetts överskrida sina befogenheter när det varit fråga om lån eller borgensåtagande till rättssubjektet för att uppföra industribyggnad, att uthyras till ett enda enskilt industriföretag *(R 1966 I 15, 1967 K 767)*, eller om medelstillskott för att gottgöra hyresbortfall som uppkommit genom att ett enskilt företag befriats från att erlägga hyra för lokaler, som företaget hyrt av det särskilda rättssubjektet *(R 1967 K 1477)*.

Beträffande olika speciella frågor rörande kommunernas mellanhavanden med särskilda rättssubjekt av hithörande slag, se *R 1966 I 18* (tillfälligt lån för ändringsarbeten på fastighet) och *R 1970 C 257* (överföring av icke kompetensenlig anläggningstillgång).

4.3.1.3 Utställningar, mässor och annan kollektiv marknadsföring

Frågan om gränsdragningen mellan tillåtna allmäninriktade åtgärder och otillåtna individuella åtgärder har ställts på sin spets i några fall som avsett kommunalt stöd till varumässor av olika slag, där visserligen mottagaren av det kommunala stödet vanligen har varit ett enda företag men där det mottagande företaget drivit en verksamhet som varit inriktad på att betjäna näringslivet eller varumarknaden i kommunen eller landstingskommunen *(R 1955 I 122, 1966 I 101, 1969 C 113* och *1972 C 255)*.

I fallet *R 1955 I 122* var det fråga om tillstånd för Göteborgs stad enligt 58 § i 1953 års KL att teckna borgen för lån till stiftelsen Svenska Mässan för att uppföra en mässbyggnad, som bl. a. skulle innehålla lokaler för stadens nämnder. KM:t inhämtade i detta underställningsmål regeringsrättens utlåtande huruvida stadens borgensåtaganden när det gällde lokaler i byggnaden som inte var avsedda för stadens nämnder var att anse som en kommunal angelägenhet. Regeringsrätten fann med hänsyn till i målet upplysta förhållanden att de i remissen avsedda borgensåtagandena borde anses utgöra en kommunal angelägenhet och KM:t biföll ansökningen. Av den korta notisen kan man inte se vad som avses med i målet upplysta förhållanden.

Stadens intresse av att få lokaler i byggnaden för sina nämnder kan ha inverkat på bedömningen.

I fallet *R 1966 I 101* ansågs det vara kompetensenligt för Vadstena stad att anslå 200 000 kr för att vederlagsfritt tillhandahålla mark, dra fram ledningar och upplåta lokaler m. m. för en nordisk fritids- och jordbruksutställning, som en enskild person anordnade i staden. Länsstyrelsen hänvisade i sitt beslut till den betydelse utställningen måste anses ha för stadens näringar och till arten av det lämnade stödet. I dessa skäl gjorde regeringsrätten ej ändring.

Fallet *R 1972 C 255* gällde ett beslut av Skara kommun att lämna ett bidrag om 30 000 kr till länets mejeriförbund för att anordna en ostmässa i Skara. Klaganden hävdade att mässan var en försäljnings- och PR-drive för förbundets ostprodukter och att bidraget borde bedömas som en otillåten företagssubvention. I målet upplystes bl. a. att förbundet inte hade någon egen tillverkning eller försäljning men däremot utövade kvalitetskontroll över produktionen i länet. Med hänsyn till vad som upplysts om syftet med mässan och arrangemangen kring denna fann länsstyrelsen att mässan främst från publicitetssynpunkt tillgodosåg ett allmänt samhälleligt intresse inom Skara kommun och lämnade på den grunden besvären utan bifall. Häri gjorde regeringsrätten ej ändring.

I dessa tre avgöranden kan man se ett erkännande av att kommuner och landstingskommuner har befogenhet att genom bidrag och på annat sätt ekonomiskt engagera sig i den typ av utställningsverksamhet som innebär att man håller utställningslokaler eller utställningsområden och utan speciell inriktning på företagsamheten i den egna kommunen eller landstingskommunen inbjuder näringslivet eller branscher inom näringslivet att under begränsad tid ställa ut sina produkter till försäljning. Man lägger märke till att arten av det i fallet *R 1966 I 101* lämnade stödet tillskrevs betydelse för kompetensfrågan. Rättspraxis är på det hela taget mera benägen att godta naturaförmåner än penningbidrag, försträckningar och borgen, särskilt om det sker via en erkänd kommunal verksamhetsgren, exempelvis via markpolitiken. I fallet *R 1966 I 101* var det ju till stor del fråga om att tillhandahålla mark och tillhandagå med lokaler som fanns tillgängliga. Den inställning som man sålunda kan spåra i rättstillämpningen i fråga om naturaförmåner kan möjligen förklaras av att sådana förmåner genomsnittligen har större utsikter än en kontantförmån att verkligen tjäna det syfte som kommunen vill främja med sin uppoffring. Här ser man exempel på att formen för den kommunala insatsen någon gång kan vara av betydelse för kompetensprövningen.

Att ett kommunalt eller landstingskommunalt engagemang i ett utställningsföretag kan vara kompetensenligt även i de fall där verksamheten främst är inriktad på att visa upp det lokala resp. regionala näringslivets produkter och villkor framgår av fallet *R 1969 C 113*. Här var fråga om ett landstings beslut att bevilja en ekonomisk förening (Dala Marknad) ett räntefritt inteckningslån om 1,5 milj. kr bl. a. för att uppföra en utställningsbyggnad. Av klagandens uppgifter i målet förefaller det som om utställningen i första hand var avsedd att visa upp produkter, som framställdes inom länet, och samtidigt informera om förhållandena i de olika kommunerna. Villkoren för platsupplåtelser till enskilda och kommunala utställare

framgår inte av notisen. Klaganden anmärkte att näringslivet i länet visade ett ringa intresse för företaget och att klandrade beslutet därigenom gynnade ett fåtal företag på de andras bekostnad. Regeringsrätten fann beslutet kompetensenligt då beslutet avsåg att främja näringarnas utveckling inom landstingsområdet.

De fall som har redovisats ovan innebär i stor utsträckning ett godkännande av de kommunala insatserna på området. I själva verket kan dessa avgöranden föras tillbaka på den uråldriga befogenheten för kommunen att hålla marknadsplats, en befogenhet som ännu i dag kvarstår i form av de kommunala saluhallar som man kan påträffa i större tätorter. De utställningar och mässor m. m. som rättsfallen ovan har behandlat är en förlängning av en gammal kommunal tradition.

Mässor och andra utställningsföretag kan emellertid i enskilda fall ha en inriktning eller ändamålsbestämning som kompetensrättsligt utesluter företaget från kommunala bidrag. Så var fallet i målet *R 1968 K 831*. Här upphävde regeringsrätten som kompetensöverskridande ett beslut av fullmäktige i Götene köping att teckna fem andelar à 1 000 kr i West Expo AB, som enligt bolagsordningen hade till föremål för sin verksamhet att driva utställnings- och konsultverksamhet samt idka annan i samband därmed stående rörelse. Som motivering anförde regeringsrätten att bolagets verksamhet inte kunde anses vara av sådan natur att förvärvet av andelarna kunde bedömas som en angelägenhet för köpingen. Enligt klagandens uppgifter i målet skulle bolaget tillhandahålla en permanent utställningslokal i Skara åt industriföretagen i området samt aktivt verka för försäljning av utställarnas produkter.

Till skillnad från Dala Marknad *(R 1969 C 113)* tycks West Expo i första hand ha varit avsedd som ett försäljningsorgan för industrin i regionen. Bolagsordningen hade inte den precision i fråga om föremålet för verksamheten som rättspraxis i andra sammanhang brukat kräva för att betrakta en verksamhet som bidragsgill. Man får anta att regeringsrätten genom sin hänvisning till verksamhetens natur åsyftat både det speciella engagemanget i marknadsföringen och bolagsordningens allmänt hållna ändamålsbestämning.

En avvisande inställning till kommunala eller landstingskommunala engagemang i kollektiv marknadsföring finner man även i fallet *R 1972 ref. 27*. Här ansågs ett landstings beslut om bidrag till en försäljningsorganisation för snickeriföretagen i länet med 30 000 kr för broschyrer och annan reklam överskrida landstingets kompetens. I detta mål, som också avsåg prövning av en serie landstingskommunala penningbidrag till enskilda företags egen marknadsföring, anförde regeringsrätten att den i 4 § då gällande landstingslagen angivna befogenheten för landstingskommuner att vårda sina angelägenheter avseende näringars utveckling endast innebar en rätt att vidta åtgärder med allmän inriktning men däremot inte någon rätt att bevilja bidrag till enskilda näringsidkare på sätt som skett genom de överklagade besluten.

Såvitt avser bidraget till snickeriföretagens försäljningsorganisation måste regeringsrättens motivering förstås så att bidraget var av otillåten individuell natur i så måtto att bidraget endast kom en viss gren av länets näringsliv till godo. För att ett kommunalt branschstöd av förevarande slag skall be-

traktas som kompetensenligt måste tydligen några speciella omständigheter tillkomma som exempelvis i fråga om ostmässan i Skara *(R 1972 C 255)*, där verksamheten vände sig till alla landets producenter i branschen och delvis bedömdes som ett led i den kommunala informationen.

4.3.1.4 Branschstöd

Som har framgått av föregående avsnitt har rättstillämpningen inte varit beredd att tillerkänna kommuner och landstingskommuner någon egentlig befogenhet att engagera sig i företagens marknadsföring, inte ens när engagemanget varit allmäninriktat i den meningen att den kommunala insatsen kommit en hel bransch till godo.

Förutsättningarna för att ett branschstöd skall kunna godtas som kompetensenligt blir än mindre när kretsen av företag inom branschen i fråga på ett eller annat sätt framstår som begränsad. I fallet *R 1974 A 1290* hade kommunen beviljat ett tioårigt räntefritt s. k. avskrivningslån till en maskinförening för inköp av en skördetröska. Beslutet ansågs kompetensöverskridande med motiveringen att stödet skulle komma endast en mindre grupp av jordbrukare i kommunen till godo och att det inte var en kommunal angelägenhet att på det sättet främja jordbruksnäringen.

Ett äldre exempel på restriktiv inställning till branschstöd har man i fallet *R 1949 ref. 49*. Här hade stadsfullmäktige i Skara beslutat att till en ekonomisk förening upplåta mark i staden för anläggning av en för länets seminföreningar avsedd tjurcentral, att teckna borgen för ett 20-årigt amorteringslån upp till 75 000 kr och att lämna ett kontantbidrag till kostnaderna för anläggningen med 20 000 kr. I målet invände fullmäktige förgäves att staden sedan många år var centrum för jordbruksnäringen i länet med bl. a. landets äldsta veterinärinrättning, att länets hushållningssällskap och en lantmannaskola var förlagda till staden och att staden hade intresse av att samtliga för jordbruket verksamma institutioner liksom jordbrukarnas egna sammanslutningar fick sin verksamhet förlagd till staden. Regeringsrätten förklarade utan närmare motivering att de av fullmäktige åberopade förhållandena inte föranledde till att ett understödjande av föreningen på sätt som skett kunde anses utgöra en stadens angelägenhet och upphävde därför beslutet. – Fallet ger också uttryck för en annan begränsning av kompetensen, nämligen den att kommuner och landstingskommuner inte får påverka näringslivets val av förläggningsort för sina olika arbetsställen genom direkt ekonomiskt stöd till företagen.

Branschstöd i form av allmän rådgivning har däremot ansetts kompetensenligt. I fallet *R 1974 ref. 33* var fråga om ett kommunalt beslut att anslå 24 000 kr i ersättning till en person för att han vid sidan av sin anställning som assistent vid länets kontrollförening under ett år skulle bedriva rådgivning till jordbrukarna i kommunen. Beslutet ansågs kompetensenligt och regeringsrätten yttrade följande.

Kommunfullmäktiges beslut att anslå medel till en rådgivningsverksamhet bland kommunens jordbrukare är att anse som en åtgärd av allmän natur i syfte att främja jordbruksnäringen i kommunen. Den kompletterar härvid den statliga verksamheten på detta område. Beslutet avser sålunda en kommunens angelägenhet.

För utgången i målet kan det ha varit av betydelse att stödet hade formen av rådgivning. Insatsen har också anknytning till de kommunala befogenheterna inom utbildningsväsendet.

Direkta penningbidrag till företagare inom en bransch godtas inte som kompetensenliga även om de skulle utgå efter någon norm. I det tidigare omnämnda fallet *R 1976 ref. 47* blev kommunens beslut om bidrag till lagstadgade miljövårdande åtgärder inom jordbruket upphävt såsom befogenhetsöverskridande eftersom det inte ansågs vara en kommunens angelägenhet att underlätta för en viss grupp av enskilda företagare att fullgöra dem enligt lag åvilande skyldigheter att vidta miljöskyddsåtgärder.

Fallet *R 1974 ref. 33* är av intresse även därigenom att regeringsrätten anger att en av de omständigheter som påverkar kompetensbedömningen av ett kommunalt ekonomiskt stöd till näringslivet är huruvida stödet kan betraktas som ett komplement till förekommande statligt stöd på området. Regeringsrätten är här inne på liknande tankegångar som kommunalrättskommittén. Kommittén menade att det borde vara vägledande för en eventuell reglering av förhållandet mellan kommun och näringsliv att kommunerna och landstingskommunerna endast borde ha ett sekundäransvar i fråga om samhälleligt direktstöd till näringslivet och att kommunernas insatser i detta hänseende borde vara samordnade med det statliga stödet (SOU 1971:84 s. 124). Tanken återkommer delvis i fallet *R 1979 Ab 14* som har kommenterats på s. 85.

I fallet *R 1974 A 1044* (se även *R 1975 Ab 312)* får man en antydan om att hantverk och hemslöjd kan vara ett område där det finns större rättsligt utrymme för kommunala insatser. I detta mål gällde frågan borgen åt ett företag, som därigenom beräknade kunna sysselsätta ett betydande antal annars arbetslösa personer i hemslöjd och annat hemarbete. Regeringsrätten fann borgensåtagandet kompetensenligt under hänvisning både till sysselsättningseffekter och till att åtagandet främjade hemslöjden i kommunen. Till ytterligare stöd för utgången i detta mål kan väl också åberopas att hemslöjden, även om den kan försörja sina utövare, främst kan betecknas som en lokalt bunden, av industrisamhället hotad konstart, som kommunen kan ha befogenhet att understödja redan på grund av dess betydelse för det lokala kulturlivet.

4.3.2 *Verksamheter med särskild anknytning till befintlig kommunal verksamhet*

I motiven till 1948 års reform framhölls också att en positiv inställning hos rättspraxis i första hand borde förväntas i fråga om sådana företag som på ett eller annat sätt anknöt till redan befintlig kommunal verksamhet. Som exempel på vad som åsyftades nämndes stuveriverksamhet i en kommunägd hamn, biografrörelse i en av kommunen disponerad allmän samlingslokal samt förädling och försäljning från ett kommunägt grustag.

Dessa anvisningar har vunnit efterföljd i rättspraxis. Här kan t. ex. nämnas fallet *R 1964 I 86* där ett kommunalt beslut att genom förskottslikvid och kapitaltillskott stödja ett kommunägt aktiebolag som drev grustagsrörelse ansågs kompetensenligt. Länsstyrelsen fäste i sitt utslag avseende vid arten av bolagets verksamhet. – Verksamhet av ifrågavarande slag har så till vida

samband med annan kommunal verksamhet att kommunen vanligen är storförbrukare av grus och sand i sitt väg-, gatu- och bostadsbyggande. Möjligen kan fallet också ses som ett exempel på en kommuns befogenhet att utnyttja kommunägda naturtillgångar, något som alltid ansetts ingå i kommunernas kompetens. Kommunerna anses exempelvis ha rätt att kommersiellt utnyttja jordbruks- eller skogsfastigheter som kommunerna av ålder, genom donationer eller på liknande speciell grund blivit ägare till eller som kommunerna kan ha förvärvat som markreserv för samhällsbyggandet (R 1951 I 70, *1958 I 52).* En skogsägande kommun har ansetts oförhindrad att ansluta sig till en kooperativ skogsägareförenings skogsbruksområde fastän detta förutsatt inträde som medlem i föreningen, vars verksamhet i och för sig föll utanför den kommunala kompetensen *(R 1968 ref. 77).*

En stor del av den svenska skogsförädlingsindustrin ägs av skogsägarna själva. Ett sätt för skogsägarna att tillskjuta kapital till den egna industrin har varit att teckna s. k. industribevis. Dessa bevis har varit ett slags skuldebrev på fordringar som ofta har uppkommit genom att skogsägare levererat virke till industrin men låtit betalningen stå inne tills vidare. Det får antas att skogsägande kommuner har befogenhet att göra liknande insatser i den mån de ungefärligen motsvarar vad de enskilda skogsägarna presterar eller på annat sätt framstår som affärsmässigt försvarbara. Det förefaller emellertid inte finnas något avgörande som närmare belyser kommunernas befogenhet att engagera sig i träförädlingsindustrin på grund av eget skogsinnehav. I fallet *R 1980 Ab 485* var fråga om kompetensenligheten av ett beslut av kommunen att teckna industribevis i Ncb för 1 milj. kr på villkor dels att den planerade utbyggnaden av företagets industrier genomfördes, dels att företaget tillfördes vissa närmare angivna kapitaltillskott från andra håll. I sitt svaromål nämnde kommunen att kommunen ägde ca 2 100 har skogsmark och var medlem i vissa skogsägareföreningar. Tyngdpunkten i svaromålet låg emellertid på ett krisartat sysselsättningsläge i kommunen och ett behov av nya arbetstillfällen. Beslutet godtogs som kompetensenligt med hänsyn till sysselsättningsläget i kommunen och besvärsinstanserna gick inte in på den omständigheten att kommunen själv var en stor skogsägare.

Andra exempel på hur anknytning till redan etablerad kommunal verksamhet kan ge kompetensenlighet åt annan typiskt icke kompetensenlig verksameht får man i fallen *R 1953 I 107, 1968 K 61* och 1971 C 257. I 1953 års fall var det fråga om kommunalisering av en busstationsrörelse i kommunen. Beslutet innebar att godsmottagnings- och kioskrörelsen i en busstation, som var inrymd i en kommunen tillhörig fastighet, skulle drivas i kommunal regi när gällande hyreskontrakt beträffande busstationen löpte ut. Beslutet godtogs som kompetensenligt fastän den varudistribution som sker genom kioskhandeln i princip anses falla utanför kommunernas allmänna kompetens *(R 1965 ref. 17, 1968 K 1198, 1970 C 239).* Besvärsinstanserna redovisade inte sina skäl för utgången. Man får emellertid anta att det var kioskrörelsens natur av sekundärt och sedvanligt tillbehör till den kommunala anläggningen som var avgörande. Av fallet bör man vara berättigad att dra den allmänna slutsatsen att kommuner och landstingskommuner har befogenhet att på lämpligt sätt engagera sig i olika slag av kommersiell smårörelse som behövs på kommunala anläggningar, exempelvis sjukhus, idrottsarenor, badhus, teatrar, för att anläggningen skall fylla sin

funktion på ett rimligt sätt. Men den kommersiella verksamheten måste då väsentligen vara inriktad på dem som besöker den kommunala anläggningen för anläggningens egen skull (jfr det nedan återgivna fallet *R 1980 Ab 497).*

Det vanligaste är annars inte att kommunen själv driver sådana rörelser utan att kommunen ställer i ordning för verksamheten och sedan upplåter platser och försäljningsrättigheter till olika småföretagare. Att sådana åtgärder ingår i kompetensen är alldeles klart (R 1980 Ab 123). I fallet *R 1968 K 61* ansågs en stads beslut att det skulle bedrivas försäljning av plantskoleväxter till allmänheten från stadsträdgården vara kompetensenligt enär – som regeringsrätten uttryckte det – verksamheten fick anses ha ett naturligt samband med hållandet av ifrågavarande stadsträdgård. I fallet R 1971 C 257 gällde frågan kompetensenligheten av ett kommunalt beslut att ta in annonser i en av kommunen regelbundet utgiven informationsskrift. I besvären hävdades att kommunen genom sitt beslut gjorde intrång på det enskilda näringslivets område. Besvären blev emellertid ogillade. Att ta in annonser ansågs stå i naturligt samband med utgivningen av själva skriften.

När besvärsinstanserna tillgripit argumentet "naturligt samband" har de tydligen menat ett kvalificerat samband där den omtvistade verksamheten framstått som särskilt näraliggande och där en precis och konsekvent gränsdragning mellan kommuner och enskilt näringsliv skulle te sig opraktisk eller verklighetsfrämmande. Sambandsregeln får betraktas som ett slags avrundningsregel, som på nytt understryker att de kommunalrättsliga principerna är att uppfatta som målsättningsprinciper.

Till de avgöranden i vilka anknytningen till hävdvunnen kommunal verksamhet haft betydelse får man förmodligen räkna dem i vilka trafikskolorna (se även s. 67) erkändes som en kommunal angelägenhet *(R 1965 ref. 43, 1968 K 1770,* 1974 A 1426) fastän detta inte direkt sagts i domarna.

Sambandregelns begränsning belyses av några domar från senare år.

I fallet *R 1980 Ab 497* var fråga om lagligheten av ett kommunalt bidrag till en folketshusförening för att delvis täcka en förlust som föreningen drabbats av i en bageri- och konditorirörelse som föreningen drev i sitt hus. Kommunens bidrag uppgick till 80 000 kr. Klaganden menade att kommunen inte hade befogenhet att subventionera en rörelse av ifrågavarande slag som drevs på rent affärsmässiga grunder. Kommunen försvarade sig med att rörelsen, som sysselsatte 13 personer, inte var en fristående affärsrörelse utan en integrerad del av folketshusföreningens verksamhet. Rörelsen var inrymd i folketshusbyggnaden och ingick i den service, som föreningen erbjöd lokalt föreningsliv och besökande i Folkets Hus. Rörelsen hade under flera tidigare år lämnat överskott som kommit verksamheten i sin helhet till godo och hade medfört att fullmäktige inte behövt lämna så stora bidrag till samlingslokalerna som annars hade varit fallet. Regeringsrätten, som fann det kommunala bidraget kompetensöverskridande, börjar sin dom med att notera att kommunen inte hade haft något att invända mot klagandens uppgift i målet om att den ifrågavarande rörelsen drevs enligt affärsmässiga grunder med vinstintresse och att det under det aktuella verksamhetsåret hade funnits flera privatägda bagerier och konditorier i orten, med vilka folketshusföreningen konkurrerade. Härefter fortsätter regeringsrätten.

Regeringsrätten finner att bageri- och konditorirörelsen ej har sådan anknytning till föreningens allmännyttiga verksamhet att det, oavsett hur under vinstår från rörelsen uppkomna överskott disponeras, kan vara en kommunens angelägenhet att på sätt skett genom klandrade beslutet täcka i rörelsen under ett förlustår uppkommande underskott.

Konkurrenssituationen och den affärsmässiga driften av rörelsen tycks vara de omständigheter som främst medverkat till att beslutet befunnits kompetensöverskridande. Om rörelsen hade haft karaktär av ett rent servicetillbehör i Folkets Hus hade utgången kanske blivit en annan.

I fallet *R 1975 ref. 23* hade en kommun åtagit sig att i anslutning till sitt avloppsreningsverk uppföra kontors- och verkstadslokaler för närmare 1 milj. kr åt ett statligt företag, som sysslade med utveckling och tillverkning av reglerverktyg för miljövård. I målet åberopade kommunen bl. a. att bolaget skulle använda reningsverket som testanläggning för sina produkter, vilket gav kommunen möjligheter till en ekonomiskt och tekniskt effektiv driftsövervakning av verket. Regeringsrätten upphävde emellertid beslutet som kompetensöverskridande och anförde därvid att bolagets verksamhet visserligen skulle kunna bli till viss nytta för kommunen bl. a. genom att underlätta skötseln av kommunens avloppsreningsverk men att denna nytta inte stod i rimlig proportion till kommunens åtaganden. I detta fall fanns det alltså en anknytning mellan traditionell kommunal verksamhet och den verksamhet som bolaget drev. Men det rådde obalans mellan den kommunala insatsen och den nytta som kommunen skulle få av sitt åtagande. Det kan också uttryckas så att anknytningen inte var tillräckligt stark, i varje fall inte för den kommunala investering som det här var fråga om.

Många större kommuner driver genom sina egna nämnder anläggningsverksamhet som är avsedd för de egna kommunaltekniska verksamhetsgrenarna eller för andra kommunala angelägenheter. I tider av åtstramning drabbas arbetskraft och maskinpark och kommunerna frestas att ge sig ut på den allmänna marknaden.

De kompetensbegränsningar som då gäller belyses i fallet R 1977 ref. 77. Här hade Göteborgs gatunämnd uppdragit åt gatudirektören att teckna avtal med grannkommunen Mölndal om att gatunämnden skulle inom Mölndals kommun på entreprenad bygga en tillfartsled från riksväg E6 till Göteborgs väg- och gatunät. Tillfartsleden ingick i ett större företag, innefattande en trafikled runt Göteborg. De aktuella arbetena i Mölndal skulle dra en kostnad av ca 18 milj. kr under två år. Beslutet motiverades med att avtalet skulle medföra en rad samordningsvinster och att gatukontoret behövde arbetet i sysselsättningsutjämnande syfte. I besvär över beslutet invändes att Göteborgs kommun utanför sina gränser inlett sig på ett entreprenaduppdrag av betydande storleksordning och därmed, i syfte att tillgodose ett riksintresse, tog en affärsrisk som var främmande för kommunens kompetens. Beslutet ansågs emellertid komptensenligt och regeringsrätten anförde i sin dom följande:

Med hänsyn till den betydelse tillfartsleden har för ordnandet av kommunikationerna till och inom Göteborg möter inte hinder mot att Göteborgs kommun engagerar sig ekonomiskt i byggandet av leden i den utsträckning som motsvarar kommunens nytta av densamma. Ett sådant engagemang kan ske på olika sätt såsom i form av bidrag till byggandet av leden (jfr R 1938 ref. 19) eller på så sätt att de båda

kommunerna avtalar om att bygga leden i gemensam regi. Samverkan kan vidare ske genom bildande av kommunalförbund.

Beslutet att gatunämnden skall på entreprenad bygga tillfartsleden innebär att nämnden inlåter sig på verksamhet som normalt faller utanför kommunal kompetens. Vad gatunämnden anfört om Göteborgs kommuns intresse av att kunna fortlöpande sysselsätta sin anläggningspersonal gör i och för sig inte att beslutet blir kompetensenligt. Gatunämnden bygger emellertid själv en stor del av den trafikled till vilken tillfartsleden hör. Entreprenaden ansluter sig därför naturligt till den av gatunämnden på den större trafikleden redan bedrivna anläggningsverksamheten. Med hänsyn härtill och till Göteborgs kommuns intresse av att anslutningen till riksväg E6 kommer till stånd kan gatunämndens klandrade beslut inte anses innebära att nämnden överskridit sin befogenhet.

På grund av de ovan återgivna omständigheterna och under hänvisning till vad länsstyrelsen i sitt utslag hade sagt om att rationella och ekonomiska skäl talade för att leden i sin helhet utfördes av samme byggare, lämnade regeringsrätten besvären utan bifall. Två av regeringsrättens ledamöter var dock skiljaktiga och ville upphäva kommunens beslut. De menade att det avgörande skälet för kommunens beslut var att behålla en jämn sysselsättning för den inom gatukontoret anställda personalen och att beslutet därför var kompetensöverskridande. – Fallet visar att kommuner bara i rent speciella undantagsfall har befogenhet att gå ut med sina interna tjänster och produkter på den allmänna marknaden och där konkurrera med det enskilda näringslivet, i detta fall den enskilda anläggningsindustrin och anläggningsverksamheten. Det fordras tungt vägande skäl för att något sådant skall kunna godtas som kompetensenligt. Kommunens intresse av att fortlöpande kunna sysselsätta egen personal och eget kapital är en omständighet som verkar i kompetensbärande riktning men som inte självständigt kan göra ett dyligt beslut kompetensenligt. Detsamma gäller om de sambandsargument som omedelbart infinner sig i fall som det förevarande. Sådana argument verkar också i legaliserande riktning men kan inte ensamma rättfärdiga att kommunen ger sig ut på den allmänna marknaden. Det föreliggande fallet får betecknas som ganska speciellt och är ett exempel på hur flera skäl tillsammans kan fälla avgörandet i ett gränsfall. Möjligen ligger nyckeln till förståelsen av det aktuella avgörandet i kommunernas långtgående befogenheter på kommunikationsväsendets område och deras rätt att samarbeta i kommunala angelägenheter.

I den mån det finns ett kompetensrättsligt utrymme för kommuner och landstingskommuner att gå ut på den allmänna marknaden med tjänster eller produkter får det i varje fall förutsättas att verksamheten huvudsakligen är inriktad på att tillgodose behov i den egna kommunen eller landstingskommunen. En annan naturlig begränsning får antas vara att de ekonomiska risker som en sådan affärsverksamhet alltid måste föra med sig framstår som obetydliga i förhållande till kommunens eller landstingskommunens ekonomi. Konsultexportutredningen (B 1978:03) har i betänkandet (SOU 1980:23) Statligt kunnande till salu – export av tjänster från myndigheter och bolag uppmärksammat de nu antydda frågorna. Utredningen, som inte hade uppdrag att studera förutsättningarna för tjänsteexport från den kommunala sektorn, fann att det på vissa områden där statliga myndigheter och tjänsteexporterande bolag verkar finns betydande resurser i kommuner och landstingskommuner. Framför allt gäller detta utbildningsväsendet och

sjukvården. Utredningen menade att en förutsättning för att i större omfattning exportera tjänster inom dessa områden är att landstingen och kommunerna kan engagera sina resurser för ändamålet. För de insatser som hittills gjorts från svensk sida har enskilda personer i landstingen och kommunerna tagit tjänstledigt från sina ordinarie befattningar för utlandstjänstgöring under en tidsbegränsad period. Utredningen ansåg emellertid att det för vissa typer av uppdrag – t. ex. när det gäller att medverka vid förvaltningen av skolväsendet i en region eller svara för driften av ett sjukhus – skulle vara en fördel om en hel institution kunde engagera sig i uppdraget. Utredningen pekade emellertid på att det i dagsläget knappast skulle vara möjligt för en kommun eller en landstingskommun att själv engagera sig i ett sådant uppdrag, eftersom detta troligen ligger utanför den kommunala kompetensen. Departementschefen uttalade med anledning av betänkandet på den här punkten följande (prop. 1980/81:171):

Utredningen har endast haft till uppgift att disktuera statlig tjänsteexport. Det kan också finnas möjlighet till export från den landstings- och primärkommunala sektorn, vilket utredningen också nämner. Utredningen anser att dessa förutsättningar bör studeras. Detta förslag tillstyrks av de remissinstanser som har kommenterat förslaget, bl. a. Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet. Enligt vad jag har erfarit har chefen för kommundepartementet haft överläggningar med de båda förbunden om export från den kommunala sektorn. Fortsatta gemensamma studier av förutsättningarna för sådan export avses äga rum.

4.3.3 *Bortfall av enskild service*

När det enskilda initiativet viker eller faller bort på ett visst serviceområde som annars hävdas av den privata företagsamheten, kan ett rättsligt utrymme för kommunala åtgärder uppstå. Frågan i vad mån kommuner kan tillerkännas befogenhet att på sådan grund befatta sig med varuförsörjningen på en ort belyses i fallet *R 1970 C 260*, som gällde kommunal borgen åt en livsmedelshandlare för att uppföra en affärslokal i ett mindre samhälle, där en tidigare affärsrörelse upphört och ortsbefolkningen i huvudsak blivit hänvisad till livsmedelsbussar och butiker i andra samhällen. Regeringsrätten fann, att förhållandena var sådana att det i och för sig fick anses falla inom ramen för kommunens uppgifter att vidta lämpliga åtgärder för att främja varuförsörjningen på orten, men upphävde likväl det kommunala beslutet. Avgörande var dels att den kommunala insatsen skedde genom ekonomiskt stöd till rörelseidkare och dels att varuförsörjningen på orten, även om den inte var helt tillfredsställande, dock ansågs vara ordnad i den omfattning som vid tidpunkten i fråga kunde anses försvarlig från ekonomisk synpunkt inom landsbygdsområden i allmänhet. Beslutet ansågs inte förestavat av ett så betydande allmänintresse, att dess karaktär av stödåtgärd till förmån för enskild person vid sidan därav framstod som oväsentlig. Ett annat avgörande av liknande slag är *R 1980 Ab 210* där ett kommunalt hyresbidrag med 30 000 kr till en konsumförening på villkor att nedläggning av en butik fördröjdes ansågs kompetensenligt.

Liknande argumentering som i fallet *R 1970 C 260* men annan utgång finner man i fallet *R 1978 Ab 225*. Där var det fråga om ett månatligt kommunalt bidrag med 500 kr till en diversehandlare i glesbygd för att han

skulle bedriva en annars olönsam bensinförsäljning. Det beslutet upphävdes som kompetensöverskridande på grund av att det inte framgick i målet att bidraget behövdes för att allmänheten alltjämt skulle kunna köpa bensin i den bygd där diversehandeln låg. I ett senare fall, *R 1979 Ab 14*, godtogs emellertid ett nytt liknande beslut av samma kommun när det blev klarlagt i målet att bidraget bara syftade till att övergångsvis hålla i gång bensinförsäljningen på orten tills frågan om statligt glesbygdsstöd till verksamheten var avgjord.

Avgörandet ger uttryck för den rimliga tanken att kommunernas befogenhet att ingripa på det egentliga näringslivets område bl. a. beror på vilka ingripanden staten gör eller är beredd att göra.

Kommunalt stöd till enskilda näringsidkare i hotellbranschen har ofta lett till mera långtgående kommunala engagemang, t. ex. till att överta den understödda rörelsen eller förvärva fastigheten i rörelsen. Att redan kommunens intresse av att skydda sig mot slutliga förluster eller begränsa kommunens förluster kan rättfärdiga sådana kommunala åtgärder framgår av fallen *R 1973 ref. 72*, R 1975 Ab 153 och *R 1981-03-11 Eslöv* vilka beskriver ett inte alltför ovanligt händelseförlopp i en kommun: Under åren 1968–1970 beviljade Eslövs kommun ekonomiskt stöd till AB Eslövs stadshotell för att tillgodose det behov av en hotell- och restauranganläggning av viss standard som då förelåg i kommunen. År 1970 iklädde sig sålunda kommunen – med KM:ts medgivande – borgensförbindelse åt bolaget för amorteringslån om sammanlagt 600 000 kr. År 1972 beviljade kommunen ett lån till bolaget om 150 000 kr. Över detta beslut anfördes besvär. Klaganden anförde att det fanns ett modernt hotell med restaurang i Eslöv, att det fanns erforderlig tillgång till samlingslokaler av olika slag i medborgarhuset och att ett varuhus stod i begrepp att öppna en restaurang och barservering. Enligt klaganden var det därför inte en angelägenhet för kommunen att stadshotellet fortsatte sin verksamhet. Det överklagade beslutet var orättvist mot de andra företagarna i branschen på orten. Beslutet innefattade också onödig risktagning med allmänna medel. Bolaget hade, framhöll klaganden slutligen, inte kunnat fullgöra betalning av ränta och amorteringar för de lån som kommunen iklätt sig borgensansvar för. Kommunen upplyste i målet bl. a. att 100 000 kr av det lån som kommunen nu beviljat bolaget var avsedda för erforderliga yttre reparationer på hotellfastigheten och 50 000 kr för räntor och amorteringar på borgenslånen. Länsstyrelsen anförde i sitt beslut bl. a. att det klandrade lånebeslutet fick anses försvarligt med hänsyn till kommunens betydande ekonomiska engagemang i hotellrörelsen och övriga omständigheter i ärendet. Häri gjorde regeringsrätten ej ändring (*R 1973 ref. 72*).

Något senare beslöt kommunen att överta företaget för ett pris av 1,7 milj. kr och att anslå ca 0,5 milj. kr för renovering av byggnaden. Även över detta beslut anfördes besvär med liknande argumentering som i det tidigare målet. Kommunen på sin sida hävdade att stadshotellet fortfarande behövdes och framhöll även att kommunen på grund av tidigare medelstillskott hade stora ekonomiska intressen att bevaka i företaget. Även dessa besvär lämnades utan bifall. Regeringsrätten noterade till en början i sin dom att kommunen till följd av sina tidigare stödåtgärder till förmån för bolaget hade betydande ekonomiska intressen att bevaka hos detta. Regeringsrätten sade sig inte finna anledning ifrågasätta kommunens uppgift

att det klandrade beslutet förestavats av syftet att i möjligaste mån begränsa kommunens förlust till följd av de tidigare åtagandena. Det fanns inte heller grund att anta att de beslutade åtgärderna gick utöver vad som kunde vara påkallat av skyddsintresset. Därför fick åtgärderna anses falla inom kommunens kompetens. Med denna prövning ansåg sig regeringsrätten inte behöva ingå på frågan om kommunens åtgärder var motiverade av intresset att hotellrörelsen som sådan fortsatte (R 1975 Ab 153).

När Eslövs kommun några år senare beslöt sig för att hyra ut hotellfastigheten anfördes besvär häröver. Det gjordes gällande att kommunen genom det hyresavtal som ingåtts nästan helt avstått från inkomst. Det angavs att avtalet i själva verket var klart förlustbringande för kommunen. Länsstyrelsen fann dock att kommunen på grund av bestämmelserna i KL och det för kommunstyrelsen fastställda reglementet haft befogenhet att hyra ut fastigheten. Klaganden hade inte heller visat att kommunstyrelsen genom att godkänna hyresavtalet på annat sätt överskridit sin befogenhet eller att beslutet var olagligt i något annat hänseende, som anges i 7 kap. 1 § KL. Regeringsrätten (*R 1981-03-11 Eslöv*) gjorde inte ändring i länsstyrelsens beslut.

En ledamot var skiljaktig och undanröjde kommunens beslut som kompetensöverskridande. Dissidenten påpekade att det i Eslöv fanns tillfredsställande tillgång till hotell- och restaurangverksamhet utan att kommunen själv drev näring i denna bransch. Kommunens fortsatta subventionerande av Eslövs stadshotell, nu i form av hyresförmåner, utgjorde därför i sig ett kompetensöverskridande. Kommunens intresse av att skydda gjorda investeringar kunde inte legitimera ett till synes ändlöst engagemang i hotell- och restaurangnäringen, vilket pågått sedan år 1968. I stället hade det ålegat kommunen att inom rimlig tid avveckla det. De ovan behandlade avgörandena visar att intresset av att skydda den kommunala förmögenheten är starkt kompetensbärande när det gäller kommunala följdengagemang av detta slag.

Numera är flertalet kommuner på olika sätt ekonomiskt engagerade i kommunens basförsörjning med hotell för det allmänna reselivet. Utanför de större tätortsregionerna är det ovanligt att någon mera betydande hotellanläggning kommer till stånd utan särskild ekonomisk medverkan från kommunens sida. De förhållandevis många kommunalbesvärsmål som har förekommit i ämnet har alla slutat med att det kommunala beslutet fastställts. Se t. ex. R 1971 C 422 Simrishamn, som gällde köp av en aktiepost i ett hotellbolag för 100 000 kr; R 1974 A 1937 Flen, som avsåg borgen för 2,5 milj. kr för uppförande av ett hotell; R 1976 Ab 550, där överklagade beslutet innebar att Flens kommun själv upphävde borgensbeslutet och i stället beviljade årliga tillskott, som efter 20 år skulle uppgå till sammanlagt 3,7 milj. kr; R 1975 Ab 83, 1976 Ab 549 och *1978 Ab 468* Emmaboda, som avsåg omfattande kommunalt engagemang i en förlustbringande hotell- och restaurangrörelse; R 1975 Ab 297 Östersund, som avsåg ett kommunalt ekonomiskt engagemang vid tillkomsten av en större hotellanläggning i kommunen och R 1976 Ab 38 Hultsfred, som avsåg borgen för ett femårigt lån om 120 000 kr till en källarmästare som arrenderade en av kommunen ägd hotell- och restauranganläggning i kommunens centralort. Ett mål med liknande utgång är *R 1981-11-20 Alvesta.* Att behovsprövning alltjämt sker i dessa kommunalbesvärsmål framgår av fallet *R 1979 Ab 388* Hudiksvall,

där kommunen hade tecknat borgen för ett lån om 16 milj. kr till finansiering av en tillbyggnad av stadshotellet. Borgensåtagandet ansågs kompetensenligt under hänvisning till behovet av ökad tillgång på hotellrum i Hudiksvall och till att kommunen tidigare hade ett betydande engagemang i hotellanläggningen i fråga.

Kommunalt stöd till ett hotellföretag i kommunen ger inte någon rätt för andra företagare i branschen att få stöd av kommunen (R 1976 Ab 514).

Kommunala åtgärder i hotellbranschen kan ofta till någon del vara att betrakta som ett sådant stöd till turistväsendet som kommunerna enligt särskild lagstiftning har befogenhet att utge (se s. 129) eller som ett kompetensenligt allmänt stöd till näringslivet i kommunen. En erinran härom utgör fallet R 1975 Ab 113, där ett kommunalt borgensåtagande för enskild rörelseidkare i hotellbranschen ansågs kompetensenligt under hänvisning dels till att stödet behövdes för att tillgodose näringslivet och turismens intressen av en hotell- och restaurangrörelse i kommunen, dels till att en sådan rörelse inte kunde drivas i erforderlig omfattning utan kommunens medverkan.

Att s. k. social hotellverksamhet i form av natthärbärgen och ungkarlshotell omfattas av kommunal kompetens bekräftas i fallet R 1974 A 465.

4.3.4 *Arbetslöshet*

I motiven till 1948 års kompetensreform framhölls att behovet av att skapa arbetstillfällen åt arbetslösa eller att hindra hotande arbetslöshet kunde ge kommunerna befogenhet att sätta igång och driva företag, vars verksamhet annars inte omfattades av kommunens kompetens. Särskilt ansågs det angeläget att kommunerna hade befogenhet att genom lån, borgensåtagande eller annorledes medverka till att uppehålla driften vid industrier eller andra företag i sådana fall där nedläggning eller inskränkning i driften skulle föranleda arbetslöshet i kommunen. Däremot ansågs det synnerligen tvivelaktigt om stödåtgärder för att skaffa kommunen ökat skatteunderlag eller åstadkomma andra liknande effekter, som i och för sig kunde vara gynnsamma för den egna kommunen, borde vara tillåtna. Efter en diskussion rörande de omständigheter som talade för och mot sådana stödåtgärder stannade man vid att t. v. godta dåvarande rättspraxis, som konstaterades vara restriktiv. Det förklarades uttryckligen att införandet av allmänintresset inte innebar någon utvidgning av kommunernas befogenhet på området.

En viktig särskild grund för kommunala ingripanden i det egentliga näringslivet är *rådande eller befarad arbetslöshet* i kommunen. Men grunden har fått en snäv utformning. Den arbetslöshet som avses motverkad eller avvärjd skall vara av viss icke obetydlig omfattning för att vinna beaktande (*R 1959 I 203, 1962 I 203, 1970 C 500, 1972 C 157, 1973 C 203*). Arbetslösheten skall alltså vara av i någon bemärkelse allvarlig natur för att en undantagssituation skall anses föreligga. Det är svårt att med ledning av rättsfallen konkretisera hur allvarlig krissituationen skall vara för att kunna rättfärdiga kommunala ingripanden. I fallet *R 1981-02-12 Katrineholm* ansågs en krissituation föreligga när 500 av kommunens ca 32 000 invånare gick arbetslösa och kommunen redan förut hade satsat betydande belopp på att hålla nere antalet arbetslösa.

Den kommunala insatsen skall stå i rimlig proportion till de åberopade

sysselsättningssvårigheterna (R 1960 I 137), vara försvarlig till sin omfattning (*R 1969 K 837*) och ha avsevärd betydelse för att hindra eller motverka svårigheterna eller vara ägnad att i väsentlig mån motverka svårigheterna (*R 1959 I 137, 1962 I 121, 1964 I 25, 1969 K 806, 1972 C 158, 1974 A 684, 1044).*

Kravet på bevisning i fråga om effekten av det kommunala stödet kan variera med hänsyn till stödets omfattning. I det tidigare nämnda fallet *R 1981-02-12 Katrineholm* hade kommunen genom det överklagade beslutet åtagit sig att intill ett belopp av 50 000 kr svara för de kundförluster som ett konkursdrabbat företag i kommunen kunde åsamkas under fortsatt drift av företaget. Garantin gällde under mycket kort tid och avsikten var att möjliggöra för konkursboet att under fortsatt drift undersöka möjligheterna till rekonstruktion av företaget och därmed att motverka ytterligare arbetslöshet. Regeringsrätten anförde att det klandrade beslutet syftade till att den i kommunen rådande arbetslöshetssituationen inte skulle försämras och att det med hänsyn härtill inte kunde anses att kommunen hade överskridit sin befogenhet genom ett begränsat garantiåtagande av förevarande slag. Stödet godtogs som kompetensenligt fastän effekten måste ha varit oviss. I tidigare fall av överlevnadsstöd har det dock ansetts att den kommunala insatsen skall vara av avgörande betydelse för företaget för att kunna godtas (*R 1974 A 877).* Till de förhållanden som inverkar på bedömningen hör bl. a. formen för det kommunala stödet. I fallet *R 1974 A 1882* fann regeringsrätten att det väl kunde falla inom ramen för kommunens uppgifter att vidta lämpliga åtgärder för att bereda den lokalt bundna arbetskraften sysselsättning men att ett kommunalt bidrag om 10 000 kr till ett företag för tomtköp inte kunde anses avse en för ändamålet lämplig åtgärd. Fallet *R 1974 A 1044* (se s. 91) antyder att utrymmet för kommunala åtgärder i sysselsättningsfrämjande syfte kan vara större när det gäller arbetsintensiva än kapitalintensiva företag.

Det rättsfallsmaterial som belyser den nu ifrågavarande undantagsgrunden får sägas vara något ojämt. I det tidigare nämnda fallet *R 1980 Ab 485* godtogs som kompetensenligt ett beslut av kommunen att teckna s. k. industribevis i Ncb för 1 milj. kr på villkor att visst i kommunen beläget arbetsställe blev utbyggt av Ncb och att Ncb fick vissa kapitaltillskott från andra håll. Länsstyrelsen motiverade sitt avgörande med att det fanns en inte obetydlig arbetslöshet inom kommunen, att industrin i fråga hade stor betydelse för sysselsättningen inom kommunen och att stödet "kan vara ägnat att motverka sysselsättningssvårigheterna inom kommunen". I dessa skäl gjorde regeringsrätten inte någon ändring. I fallet *R 1981-12-11 Emmaboda* hade kommunen lämnat borgen på 500 000 kr åt ett sågverksföretag för rekonstruktion av företaget efter konkurs. Regeringsrätten godtog åtgärden som kompetensenlig under hänvisning till att rekonstruktionen var ägnad att i icke obetydlig omfattning motverka arbetslösheten i kommunen och att borgensåtagandet var försvarligt även med hänsyn till övriga omständigheter. Det återstår att se om dessa avgöranden är början till en utveckling som skulle innebära sänkta krav i olika hänseenden för att sysselsättningspolitiskt betingade bidrag till industrin skall godtas som kompetensenliga.

En mera konkret belysning av den aktuella undantagsgrundens begränsade räckvidd får man i fallet *R 1981-06-24 Oskarshamn*. Det av kommunen

ägda AB Oskarshamns Industrilokaler köpte i oktober 1980 Emsfors bruk av Södra Skogsägarna AB för 20,5 milj. kr. Utöver detta belopp skulle Industrilokaler enligt avtalet utge ersättning för råvarulager enligt särskild värdering. Driften av bruket skulle tills vidare ske genom ett av Industrilokaler ägt dotterbolag, AB Emsfors bruk. I sin anmälan till kommunen om förvärv av bruket redovisade Industrilokaler en finansieringsplan för brukets inköp och drift utvisande en investering på 33,5 milj. kr. Av detta belopp utgjorde en halv miljon kronor Industrilokalers egna medel medan återstoden, 33 milj. kr, var upplånade medel. Bland de senare ingick ett banklån på 15 milj. kr mot säkerhet av borgen av kommunen. I sin anmälan sade sig Industrilokaler förutse att ytterligare kommunala åtaganden kunde bli aktuella i samband med slutlikvid för bruket och upptagande av krediter för AB Emsfors bruk. I november 1980 beslöt kommunfullmäktige att teckna borgen i enlighet med Industrilokalers anmälan. Beslutet överklagades och blev upphävt. Regeringsrätten anförde i sin dom bl. a. följande:

Kommunens åtagande får anses ha skett i syfte att trygga sysselsättningen för ett drygt hundratal anställda vid det av nedläggning hotade bruket och för att motverka arbetslöshet inom regionen. Kommunen har för avsikt att sälja bruket så snart förutsättningar föreligger.

Emsfors bruk har under de senaste åren trots genomgripande ombyggnad och modernisering gått med betydande förlust, för åren 1978–1979 tillhopa 78 milj. kr. I köpeavtalet mellan Södra Skogsägarna AB och Industrilokaler uppges att resultatet med vissa ytterligare investeringar och rationaliseringar kan förbättras något men dock långtifrån tillräckligt för att säkerställa brukets överlevnad på sikt. Osäkerheten om brukets framtid understryks av Industrilokalers ovannämnda anmälan om ytterligare kommunala åtaganden i samband med upptagande av nya krediter.

Genom klandrade beslutet har kommunen åtagit sig att tills vidare genom sina bolag handha skötseln av ett pappersbruk samt bära ett omfattande och riskfyllt ekonomiskt ansvar för verksamheten. Kommunens engagemang kan komma att bestå under överskådlig tid. Med hänsyn till den osäkerhet som råder rörande brukets möjligheter att överleva är det tveksamt om kommunens åtagande kommer att annat än tillfälligt få någon betydelse för sysselsättningen. Det kan inte anses vara en kommunens angelägenhet att till hindrande eller motverkande av arbetslöshet göra insatser av det slag det här är fråga om. Kommunfullmäktiges klandrade beslut kan på grund härav ej anses kompetensenligt.

En ledamot var skiljaktig och lämnade besvären utan bifall. Av den skiljaktiga meningen framgick att antalet arbetslösa under november 1980 uppgått till över 800 medan antalet lediga platser angetts till 346. För att motverka arbetslösheten hade kommunen sedan början av 1960-talet via sitt bolag förvärvat fastigheter från företag som hamnat i ekonomiska svårigheter, ordnat sysselsättning i dessa lokaler och sedan så snart förutsättningar förelegat försålt fastigheterna. Som motivering till skiljaktigheten hänvisades till vad kommunen uppgett angående arbetsmarknadsläget i kommunen och till att en nedläggning av bruket avsevärt skulle förvärra den rådande arbetslösheten.

I detta avgörande handlar regeringsrättens motivering bl. a. om graden av förlustrisk och det riskerade kapitalets storlek. Det finns också tidigare exempel på att sådana data påverkar kompetensprövningen (*R 1970 C 544*).

Det är rimligt att tänka sig att kommunernas extraordinära befogenheter att ingripa i näringslivet för att motverka arbetslöshet på något sätt måste

vara begränsade av riksintressen beträffande näringslivets lokalisering. Enstaka antydningar till lösningar av liknande problem förekommer (se *R 1974 ref. 33* och *R 1979 Ab 14,* behandlade på s. 78 resp. 85) men rättspraxis ger inte något verkligt svar på hur en sådan intressekollision konkret bör behandlas när man bestämmer innehållet i den kommunala kompetensen. Att den statliga lokaliseringspolitiken i princip inverkar på kompetensen framhålls emellertid i ett inledande stycke till regeringsrättens dom i målet R 1981-05-14 Gävle där det heter:

I praxis har en kommun ansetts ha rätt att vidtaga vissa former av eljest otillåtna åtgärder, huvudsakligen i form av subventioner till näringslivet, om syftet är att avvärja omfattande arbetslöshet i kommunen. Å andra sidan finns klara uttalanden av statsmakterna av innebörd att det är ett riksintresse, och således inte en kommunal angelägenhet, att verka för den från hela samhällets synpunkt lämpligaste lokaliseringen av näringslivet. Även om kommunen således inom ramen för sina befogenheter har vissa begränsade möjligheter att ingripa i näringslivet för att motverka arbetslöshet, måste, även från andra synpunkter än det övergripande riksintresset av att förbehålla lokaliseringspolitiken åt statsmakterna, bestämda villkor uppställas för den kommunala kompetensen på ifrågavarande område.

Det vore också rimligt att tänka sig att landstingskommuner kunde tillskrivas en något vidare kompetens på förevarande område än kommunerna. Landstingskommunen är det område som den statliga regionalpolitiken är inriktad på, vilket ger en naturlig grund för samordnade insatser. Rättspraxis bär emellertid inte något spår av sådana tankegångar.

Ändamålet att motverka arbetslöshet helgar inte varje medel. Upphandlingsbojkott mot ett företag för att förmå företaget att avstå från en beslutad företagsnedläggning eller få företaget att efter nedläggningen medverka till sysselsättningsfrämjande åtgärder inom kommunen har sålunda ansetts kompetensöverskridande (R 1981-05-14 Gävle).

Intresset av att avhjälpa dold arbetslöshet (*R 1966 I 102*) eller att åstadkomma en lämplig differentiering av näringslivet (*R 1962 ref. 1*) har inte ansetts kunna legalisera stödinsatser.

4.3.5 *Förmögenhetsskydd*

Som särskild grund har också i någon mån godtagits kommunernas intresse av att skydda sig mot direkta förmögenhetsförluster. Denna särskilda grund har redan berörts på s. 85 i samband med kommunala engagemang i hotellrörelser. När kommuner engagerat sig ekonomiskt i företag, vars verksamhet i och för sig fallit utanför kommunens kompetens, har kommunens intresse av att skydda det insatta kapitalet medverkat till att legalisera ytterligare ekonomiska insatser *(R 1969 K 837, 1970 C 500, 501, 1979 Ab 126).* Att rättspraxis även här har en restriktiv inställning framgår av fallet *R 1971 C 127*, där regeringsrätten med anledning av besvär över ett kommunalt borgensåtagande för ett industriföretag framhöll att kommunen i målet inte visat att dess åtaganden varit nödvändiga för att undvika ekonomisk förlust för kommunen eller att kommunen av andra särskilda skäl haft rätt att besluta om dessa åtaganden. Det får antas att en kommun eller landstingskommun som på särskild grund av nödrättslig natur har fått ägarin-

tressen i ett företag är skyldig att avveckla detta intresse när så kan ske. Någon rätt till i verklig mening aktiv förvaltning av sådana tillgångar tycks inte erkännas av rättstillämpningen.

En vikande utveckling av näringsliv och sysselsättning i en kommun kan på längre sikt få ödesdiger inverkan på kommunens ekonomi bl. a. genom att kommunägda bostäder och industrihus ställs tomma och att annan vederlagsfinansierad kommunal service blir underutnyttjad. Enbart intresset av att motverka sådana effekter anses dock inte kunna legalisera individuellt stöd till företagen *(R 1974 A 684 och 1977 Ab 38).*

4.3.6 *Samverkande särskilda omständigheter*

Det är inte ovanligt att regeringsrätten funnit ett beslut om en kommunal stödinsats kompetensenligt efter sammanvägning av två eller flera särskilda omständigheter. Det får i dessa fall antas att omständigheterna var för sig inte räckt till för att göra beslutet lagligt. I det tidigare anmärkta avgörandet *R 1969 K 837* s. 90 förekommer inga uppgifter om sysselsättningssituationen i den aktuella kommunen. Av regeringsrättens dom kan ändå utläsas att rådande sysselsättningssvårigheter i kommunen haft betydelse för utgången i fallet. Genom det överklagade beslutet hade kommunen förvärvat ett företag för omkring 600 000 kr. Företaget befann sig i ett ekonomiskt krisläge. Det framgår av rättsfallet att kommunen hade för avsikt att efter förvärvet avyttra företaget. Vidare framgår det att kommunen tidigare beviljat företaget ett lån på 100 000 kr och ställt borgen för 200 000 kr. Företaget hade också beviljats statligt lokaliseringsstöd och lån ur Norrlandsfonden. Det allmännas finansieringsstöd till företaget uppgick till omkring 1 milj. kr. Regeringsrätten (majoriteten) ansåg att det var försvarligt att kommunen tog på sig de ekonomiska risker som övertagandet av rörelsen innebar. Avgörande för denna bedömning var hotet om ökning av sysselsättningssvårigheterna för kommunens befolkning och kommunens intresse av att skydda sig mot en avsevärd ekonomisk förlust. Även det likaledes tidigare omtalade fallet *R 1974 A 1044* s. 88 får anses tillhöra denna kategori avgöranden.

5 Andra nordiska länders rätt i fråga om kommunernas förhållande till näringslivet

5.1 Danmark

Den danska kommunallagen dvs. lagen (1968:223) om kommunernas styrelse (kommunstyrelselagen) har inte någon direkt motsvarighet till den materiella kompetensbestämmelsen i KL. Begreppet kommunala angelägenheter förekommer emellertid i 2 § första stycket kommunstyrelselagen där det heter:

Kommunernes anliggender styres af kommunalbestyrelser, der vælges efter reglerne i den kommunale valglov.

Varken i lagtexten eller i förarbetena till lagen anges vilka angelägenheter som är kommunala. I standardkommentaren till lagen (Espersen och Harder, Lov om kommunernes styrelse, Köpenhamn 1971, s. 40) sägs att det faller utanför ramen för en kommunal styrelselag att beskriva eller närmare avgränsa en kommuns uppgifter och verksamheter. Användningen av uttrycket "kommunernes anliggender" i denna paragraf och i flera andra av lagens bestämmelser förutsätter endast att det existerar en viss krets av kommunala angelägenheter.

Kommunernas kompetens är enligt dansk rätt inte bunden till något krav på uttryckligt stöd i formell lag, men omvänt kan man heller inte säga att kompetensen enbart begränsas av positiv lag. En närmare beskrivning av den kommunala kompetensen får därför stödja sig på lagstiftningspraxis och på de ställningstaganden som från tid till annan görs inom ramen för den särskilda tillsyn som är anordnad för de danska kommunerna.

I dansk rätt finns inte någon motsvarighet till det svenska kommunalbesvärsinstitutet, vilket medför att det nästan helt saknas domstolspraxis beträffande innehållet i den kommunala kompetensen.

5.1.1 *Tillsynen*

Tillsynen över kommunerna, utom en av de största, utövas av ett tillsynsråd för varje amtsrådskreds (område för landstingskommun). Tillsynsrådet består av amtmanden (landshövdingen), som är rådets ordförande, samt fyra andra medlemmar som väljs av amtsrådet (landstingskommunens styrelse). Tillsynen kan därmed betecknas som statlig med inslag av regionalt folkvalda ledamöter. Inrikesministern är högsta instans i tillsynsproceduren. Han kan utfärda materiella bestämmelser om tillsynsrådens verksamhet i allmänhet

men har inte rätt att ge särskilda tjänsteanvisningar till varje tillsynsråd för sig. Genom inrikesministerns rätt att utfärda instruktion för tillsynsråden har man tillgodosett behovet av att på riksplanet samordna tillsynen så att den anpassas till de allmänna finanspolitiska och sysselsättningspolitiska hänsyn som vid varje tid gör sig gällande.

Inrikesministern meddelar kommunerna föreskrifter om formen för budget och räkenskaper. Årsräkenskaper med revisionsberättelse granskas av tillsynsrådet som gör en legalitetskontroll för att se om tidigare uppställda villkor exempelvis för upptagande av lån är uppfyllda. Rådet gör samtidigt en översiktlig bedömning av kommunens ekonomiska situation vilken får betydelse när rådet utövar den obligatoriska tillsyn som är föreskriven för alla viktigare kommunala beslut av ekonomisk natur.

Tillsynen avser alltså inte bara en legalitetskontroll utan även en lämplighetskontroll som särskilt är inriktad på att förhindra att en kommun vidtar ekonomiska åtgärder som står i strid mot mera övergripande samhällsintressen.

Tillsynsrådet kan självmant ta upp en legalitetsfråga i första hand i samband med budgetgranskningen men också med ledning av exempelvis uppgifter som förekommer i massmedia eller på grund av hänvändelse som gjorts till rådet av enskilda medborgare eller av en minoritet i kommunalbestyrelsen. Om ett kommunalt beslut befinnes olagligt, vilket sällan förekommer, sätts det ur kraft (annulleras) av rådet. Rådet har inte befogenhet att ersätta ett olagligt beslut med ett annat beslut men har däremot möjlighet att framtvinga ett lagligt beslut av kommunen.

Tillsynsrådets lämplighetsprövning gäller endast för vissa i lag angivna kommunala beslut. Dit hör, med vissa undantag som här ställs åt sidan, beslut om lån och borgensåtaganden samt beslut om överlåtelse eller förvärv av fast egendom. Lämplighetsprövningen är i stor utsträckning standardiserad enligt generella riktlinjer som har bestämts av inrikesministern.

Kommunalbestyrelsen kan överklaga alla beslut av tillsynsrådet till inrikesministern. Det är endast kommunalbestyrelsen som har klagorätt. Inrikesministern har nu samma befogenheter som kommunen själv. Han kan fastställa kommunens beslut, delvis ändra beslutet eller fatta ett helt nytt beslut i den berörda kommunala angelägenheten.

Amtskommunerna står under direkt tillsyn av inrikesministern.

Genom tillsynsinstitutet finns det sålunda i dansk rätt ett formellt samband mellan kommun, landstingskommun och staten som saknar motsvarighet i svensk rätt.

5.1.2 *Avgränsningen mellan den kommunala och den enskilda sektorn*

Frågor om gränsdragning mellan den kommunala och den enskilda sektorn har särskilt uppmärksammats av Erik Harder i hans arbete Dansk kommunal forvaltning II, opgaver og tilsyn (Köpenhamn 1979). Inrikesministeriet får ibland förfrågningar från kommunerna och amtskommunerna om laglighet av olika planerade åtgärder och ministeriet besvarar sådana frågor genom informella svarsskrivelser. Harders arbete och några för kompetensen mera belysande skrivelser från inrikesministeriet ger underlag för följande anteckningar om dansk rätt och danska förhållanden.

I stora drag är det klart vilka uppgifter som enligt rådande syn på samhället är att hänföra till den enskilda sektorns ekonomiska struktur och vilka uppgifter som ankommer på den offentliga sektorn med dess speciella styrelseformer och ekonomiska resurser.

Den historiska bakgrunden för den danska kommunalförvaltningen visar på ett system inom vilket medborgarna täcker sina olika behov genom en privatekonomisk utväxling av prestationer. Det är ett sådant system som kommit till uttryck i den danska grundlagens 73 § som ger ett särskilt skydd för äganderätten. Bestämmelsen är ett uttryck för den samhällsuppfattningen att den enskilda äganderätten skall utgöra underlag för privatekonomisk produktiv verksamhet. Grundlagen ger därmed också stöd åt den uppfattningen att en utvidgning av den offentliga sektorn till verksamhetsområden som hittills har hävdats av den enskilda företagsamheten kräver ett rättsligt underlag som anpassar den offentliga aktiviteten till förekommande privat näringsverksamhet. Ett sådant rättsligt underlag kan åstadkommas i första hand genom lag men också genom praxis.

Kommunernas befogenheter när det gäller den delen av näringslivet som är underkastat reglerna om handel, hantverk och industri framgår av förarbetena till næringsloven. I det ursprungliga förslaget till denna lag fanns det en regel som i begränsad utsträckning medgav kommunal näringsverksamhet. Den regeln ströks emellertid från förslaget med den förklaringen av inrikesministeriet att näringsverksamhet inte var en kommunal uppgift. Under första världskriget fanns det lagbestämmelser som bemyndigade kommunerna att på närmare angivna villkor driva handel med viktigare förnödenheter och som då de sedermera avskaffades föranledde ett uttalande av inrikesministeriet att reglerna på sin tid hade varit en nödvändig rättsgrund för de kommunala åtgärder som det var fråga om. Vid sidan av handel, hantverk och industri gäller det för vissa näringsföretag att lagstiftningen förutsätter en personlig auktorisation eller något annat tillstånd (översättare, dispaschörer, vägare och mätare, fastighetsmäklare, revisorer, advokater, skepps- och varumäklare), varför verksamheten redan på den grunden inte är någon kommunal uppgift.

Förhållandet mellan den kommunala sektorn och den privata sektorn har ibland uttryckts på det sättet att kommunerna varken får driva näringsverksamhet eller understödja enskild näringsverksamhet. Förhållandet är emellertid i verkligheten mera nyanserat än så.

Det tillhör det enskilda initiativet att bygga fartyg, sälja livsmedel, reparera tv-apparater. Listan kan förlängas och man kan peka på ett oräkneligt antal uppgifter som en kommun inte har rätt att ta sig an. Men denna huvudsakliga gränsdragning är inte något större problem. Problemen anmäler sig när kommuner under sysslandet med sina lagliga angelägenheter tillämpar villkor som griper in i de ekonomiska mekanismer som det enskilda näringslivet är underkastat. Den offentliga sektorn och den privata sektorn representerar två fundamentalt olika former för beslutsprocess och ansvarsförhållande på den nivå där man väljer mål och medel för att bedriva en ekonomisk verksamhet. Det är denna skillnad i den offentliga och privata organistaionsformen som ställer krav på det sätt varpå växelverkan mellan de två sektorerna äger rum. Och det är just hänsynen till denna växelverkan som är bakgrunden till de rättsgrundsatser som begränsar kommunernas infly-

tande på områden som är förbehållna det privata näringslivet. Utgångspunkten är att den lagstiftning som reglerar den privata sektorns villkor exempelvis dess konkurrensförhållanden och marknadsföring bygger på att ovidkommande krafter inte bryter in i marknadsmekanismen. Kommunerna får därför inte överskrida gränsen till det privata näringslivet utan att kunna påvisa ett rättsligt underlag för det.

I vissa hänseenden har kommunerna alltid haft samma rättigheter som privatpersoner. En kommun kan ha egen måleriverkstad för att underhålla kommunala byggnader, bilverkstad för reparation av egna fordon och eget tvätteri för kommunens institutioner. Det finns också viktiga kommunala verksamhetsområden där kommunerna konkurrerar med det privata näringslivet utan att detta i sig själv påverkar de kommunala åtgärdernas laglighet. Hit hör exempelvis gas- och elektricitetsförsörjning.

5.1.3 *Kommunal affärsverksamhet med speciell anknytning till traditionell kommunal verksamhet*

Det har antagits att kommunerna kan sälja produkter i konkurrens med det fria näringslivet när produkterna härrör från en kommunal verksamhet som har ett annat huvudsyfte. Det har exempelvis alltid ansetts lagligt för kommuner med gasverk att till bästa möjliga pris sälja sådana biprodukter som koks och tjära. Däremot har det inte ansetts tillåtet för kommun som producerade solvärmare till egna byggnader att producera sådana värmare för den fria marknaden. De danska kommunerna har annars en vidsträckt kompetens på energiförsörjningens område. Kommun har exempelvis ansetts kunna delta i en rederiverksamhet som uteslutande gick ut på att frakta kol från utlandet till intressenter bland kommuninvånarna. De danska kommunerna är naturligtvis oförhindrade att ge ut informationsskrifter om den kommunala verksamheten. Det har emellertid ansetts förbehållet åt den privata näringsverksamheten att utge informationsblad som också innehåller annonser.

5.1.4 *Allmänt näringsfrämjande kommunala åtgärder*

Det är en allmän kommunal uppgift att skapa ett gynnsamt klimat för näringslivet i kommunen. På samma sätt som en kommun kan ge stöd åt verksamhet vars syfte är att hjälpa grupper av kommunens medborgare exempelvis i sportsligt, kulturellt eller annat hänseende kan kommunen också främja åtgärder som underlättar det enskilda näringslivets verksamhet exempelvis genom att bygga torg, marknadsplatser, saluhallar, godscentraler och annat liknande. I praxis är det också oftast kommunerna som har tillhandahållit det avgörande ekonomiska underlaget för lokal näringslivsinformation och turistinformation och man har också sett kommunerna ge stöd till allmänna reklamkampanjer för kommunens näringsliv.

Befogenheter att lämna kommunalt stöd till det lokala näringslivet är i princip begränsad till generellt verkande insatser. Kommun har inte ansetts ha rätt att lämna bidrag till en fond vars medel skulle användas till utlåning på fördelaktiga villkor till enskilda näringsidkare.

Vid ett tillfälle har inrikesministeriet uttalat sig mot lagligheten av ett kommunalt bidrag till en privat investeringsfond, som hade upprättats genom bidrag från ett stort antal lokala företag och i vars stadga det angavs att fonden stod öppen för inbetalningar från penninginstitut, kommuner, föreningar o. d., eftersom de hopsamlade bidragen utgjorde ett obetydligt belopp i förhållande till det tillskott som begärdes från kommunen. Dessa uttalanden anses dock inte utesluta att kommunalt bidrag som utgår i en särskild situation och vars belopp utgör en obetydlig del av en fonds samlade medel skulle kunna anses lagligt utifrån de allmänna principer som gäller för kommunala bidrag till lokala insamlingar.

I ett annat fall förelåg en förfrågan från ett amtsråd om det kunde anses lagligt att rådet lånade ut 300 000 kr till ett regionalt exporthandelshus. Handelshusets roll skulle vara att bygga upp exportverksamhet för företag inom regionen som hade intresse av export men hade svårt att ta itu med sådan verksamhet. Tanken var att resp. företag själva skulle bedriva sin exportverksamhet när verksamheten väl genom handelshusets försorg hade nått tillräcklig omsättning och stabilitet. Det ifrågasatta stödet kunde emellertid inte godkännas. Utrikesministeriet konstaterade att den verksamhet som handelshuset bedrev var en verkligt affärsdrivande verksamhet. Härtill kom att det var handelshuset som självt bestämde vilka verksamheter i regionen som skulle understödjas. Det var alltså inte fråga om något automatiskt verkande bistånd till alla företagare i regionen. Det ifrågasatta kommunala understödet skulle därför i viss mån vara ägnat att snedvrida konkurrensen inom näringslivet. Något direkt lagstöd för den kommunala insatsen fanns inte och det fanns inte heller något sådant speciellt kommunalt intresse av handelshusets verksamhet som krävdes för att en kommun skulle få lämna icke generellt stöd åt näringslivet.

Den insats som en kommun gör i syfte att förbättra näringslivets villkor ger vanligen i sig själv inte något ekonomiskt välstånd till de näringsidkande medborgarna. Men bakom insatsen ligger en förväntan om att kunna stimulera näringslivet i allmänhet i kommunen. Så länge det är tal om generella åtgärder är detta ändamål helt legalt.

Kommunala stödåtgärder av individuell natur är emellertid, som redan tidigare har sagts, i princip otillåtna. Tillsynsmyndigheterna hävdar denna huvudregel med viss stränghet. Det har exempelvis inte ansetts lagligt för kommun eller amtskommun att av miljöskäl ge ekonomiskt stöd åt närbutiker. Med miljöskäl avsågs här att minska biltrafiken och att behålla gamla butiker som ett pittoreskt inslag i miljön.

5.1.5 *Kommunalt stöd till enskilda företag för att motverka arbetslöshet*

I Danmark anses det på i huvudsak samma sätt som i Sverige vara en uppgift för staten att främja sysselsättningen. Den reglering som finns i Danmark av samhällets insatser för att främja sysselsättningen har gett kommunerna en roll i detta arbete men utgår från den kommunalrättsliga principen att kommunalt stöd till enskild näringsverksamhet kräver stöd i lag.

I vissa hänseenden har även lov (1972:219) om egnsudvikling dvs. den lag som reglerar den danska regionalpolitiken lagt såväl initiativrätt som bördor på kommunerna när det gäller att uppföra industrifastigheter för

försäljning eller uthyrning på fördelaktiga villkor. Här är det emellertid fråga om en isolerad lagbestämmelse och det har aldrig rått något tvivel om att denna lagstiftning skall uppfattas som uttömmande på sitt eget område.

Arbetslöshet i kommunen kan inte utan särskilt lagstöd legalisera kommunala bidrag till enskilda näringsföretag. Fastän sysselsättningssyftet har varit helt klart har det sålunda ansetts olagligt för kommun att överlåta industrimark utan vederlag, att vederlagsfritt ta hand om avfallet från visst industriföretag samt att köpa industrifastighet för att lösgöra kapital åt ett företag.

Den försämring av sysselsättningssituationen i Danmark som skedde i slutet av 1970-talet skapade ett tryck mot kommunerna att söka utvägar för att dra till sig eller kvarhålla näringsföretag. En metod var att kommunerna köpte en ledig industrifastighet och därefter hyrde ut den till ett företag under angivande av att hyran skulle förränta köpesumman. Ett sådant stöd till lokalisering av företag är inte lagligt och blir det inte heller av att kommunen hyr ut på villkor som närmar sig en normal förräntning. Individuell lokalförsörjning åt enskilda näringsföretag är alltså inte någon angelägenhet för de danska kommunerna eller amtskommunerna.

Grundsatsen att kommuner inte får ge stöd åt privata näringsföretag för att skapa sysselsättning gäller inte bara när det är fråga om etablering av ny verksamhet i kommunen. Grundsatsen gäller också när ett i kommunen beläget företag hotas av nedläggning med arbetslöshet för kommunens invånare till följd. I sådana fall finns det emellertid en viss nödrättsbefogenhet för kommunen, men för att en sådan nödrätt skall anses föreligga måste situationen vara så allvarlig att den kan sägas hota kommunens ekonomi. Situationen skall vara "faretruende" för kommunens ekonomi eller "velfærdstruende" för kommunen (Harder s. 78). Ett exempel på detta är följande fall. År 1949 fick en liten köpstadskommun inrikesministeriets samtycke till att medverka i en stödaktion för stadens skeppsvarv, som hade trätt i likvidation. Varvet sysselsatte 150 personer och var den enda betydande arbetsplatsen i kommunen. Företaget svarade också för en väsentlig del av kommunens skatteunderlag. Stödet skulle bestå i att köpstadskommunen som ett led i en rekonstruktion tecknade aktier för 25 000 kr medan det från andra håll tecknades aktier för 500 000 kr. Vidare skulle kommunen gå i borgen för ett driftlån på 100 000 kr. Under en del följande år godkände inrikesministeriet vid flera tillfällen att kommunen tecknade borgen för färdigbyggandet av skepp, som varvet hade tecknat kontrakt på. Inrikesministeriets godkännande motiverades med varvets stora sysselsättningsmässiga betydelse för kommunen. Varvet nedlades år 1970 och kommunen fick då vidkännas en mindre ekonomisk förlust.

Ett senare fall, som utspelade sig i en mellanstor köpstad vilken i sitt näringsliv hade en industriverksamhet med 500 anställda, fick ett annat förlopp. Kort tid efter det att aktiemajoriteten i ett företag i kommunen år 1968 övertogs av en ny huvudintressent, vände sig denne till byrådet med begäran att kommunen skulle köpa fabriksbyggnaderna för 10 milj. kr, vilket motsvarade egendomens värde. Företaget skulle sedan hyra byggnaderna av kommunen för en inte på förhand fastställd hyra. Huvudintressenten i fråga förklarade att företaget stod inför likvidation och att en likvidation skulle betyda att alla de anställda blev avskedade. Byrådet ansökte

hos inrikesministeriet om godkännande av fastighetsköpet utan att på något sätt dölja att byggnadernas värde efter en likvidation av verksamheten skulle vara väsentligt lägre. För kommunen skulle en nedläggning av företaget ha obehagliga konsekvenser. Men någon välfärdshotande situation för kommunen kunde inte sägas föreligga. Detta sista tog inrikesministeriet dock inte ställning till. I stället formulerades vissa krav som måste vara uppfyllda för att ett kommunalt stöd skulle kunna motiveras av nödrättsliga skäl. Det avgörande skulle vara att det förelåg dokumentation för att stöd var nödvändigt eller med andra ord att verksamheten i verkligheten var hotad, att ett stöd hade utsikt att avhjälpa svårigheterna och att stödet inte överskred det nödvändiga i fråga om omfattning eller tid. Det kunde inte vara meningen att en förlust bara skulle flyttas från aktieägarna till kommunen. Från dessa utgångspunkter fann inrikesministeriet att en vidare behandling av frågan måste förutsätta en sakkunnig värdering av verksamhetens ekonomi och att de sakkunniga skulle utses med biträde av handelsministeriet. Undersökningen genomfördes dock inte eftersom huvudintressenten återkallade ansökningen om bistånd. Verksamheten fortsatte i övrigt utan avbrott om än efter hand med något begränsad arbetsstyrka.

Dessa två fall leder till slutsatsen att ett kommunalt stöd till ett nödlidande företag bara kan komma i fråga efter en ekonomisk sanering av företaget och då endast i form av åtgärder som kan förbättra företagets likviditet i ett övergångsskede. Under sådana betingelser är ett kommunalt stöd vanligen utan praktisk betydelse och detta stämmer också väl överens med att lagstiftningen har betraktat understöd till konjunkturdrabbade verksamheter som en angelägenhet för statliga organ med särskild kunskap om näringslivets förhållanden.

Det antas att kommun har en viss befogenhet att lämna stöd till näringsföretag när detta behövs för att skydda ett tillgodohavande som kommunen kan ha hos företaget.

5.1.6 *Samverkan mellan kommuner och enskilda*

På samma sätt som privatpersoner har en kommun rätt att samverka med annan i privaträttsliga former när det finns skäl för en sådan ordning i stället för att kommunen själv tar sig an saken. Så länge kommunen uppträder som mottagare av det privata näringslivets prestationer finns det inte några särskilda problem. Problem uppstår först när man ser på hur de kommunala och de privata beslutssystemen kan förenas i avtal som lägger fast en samverkan mellan en kommun och ett privat näringsföretag. Då stöter man på rättsliga begränsningar som hänger samman med att kommunen som rättssubjekt har en annan ekonomisk situation än det enskilda näringslivet som arbetar utifrån företagsekonomiska intressen med utsikt till vinst och risk för förlust och vars ekonomiska existens kan avslutas med en likvidation eller konkurs som lägger förlusterna på företagets borgenärer.

Ett kommunalt intresse av att samverka med ett företag kan legalisera avtalsvillkor mellan kommunen och företaget som i andra situationer skulle ansetts olagliga. Kommun har kunnat gå i borgen för särskilda lån för byggherre när denne skulle reservera ett antal lägenheter för kommunala sjuksköterskor och läkare. Kommun har kunnat gå i borgen för uppförande

av byggnad i vilken kommunen skulle driva en kommunal biograf. Sådant borgensåtagande har däremot inte ansetts kunna ske för byggnad i vilken man skulle inrätta en privat biograf. Kommun har inte ansetts ha rätt att teckna borgen för lån som ägaren av ett vårdhem ämnade ta upp för modernisering av hemmet när patienterna endast undantagsvis kom från kommunen och inte blev inlagda på grundval av något fast avtal. Däremot har det ansetts lagligt för en kommun att gå i borgen för ett lån för ombyggnad av privat vårdhem när kommunen hade slutit avtal med ägaren om att kommunen skulle förfoga över de flesta platserna på vårdhemmet. Det speciella med dessa avtal är att kommunen som ett led i ett mera omfattande ömsesidigt avtal tar på sig ekonomiska förpliktelser som under andra förhållanden skulle betraktas som ett olaga stöd till privat verksamhet. Det finns inte något olagligt i att en kommun använder sig av sin särskilda kreditvärdighet för att uppnå fördelar i ett ömsesidigt avtal. Men det måste föreligga balans mellan prestationerna. Om avtalet leder till förlust för kommunen på grund av att kommunen inte har skaffat sig sedvanliga affärsmässiga säkerheter kan det i ytterlighetsfall bli tal om att göra beslutfattarna ansvariga för försumligt handhavande av kommunens intressen. Och detta gäller oavsett om avtalet har godkänts av tillsynsmyndigheten. Tillsynsmyndigheten skall nämligen inte kontrollera om ett kommunalt avtal är bra eller dåligt så länge avtalet inte är direkt hotande för kommunens ekonomi.

Om man positivt skall formulera under vilka omständigheter en kommun har rätt att fullgöra sina uppgifter i samarbete med en verksamhet som har företagsekonomiska ändamål, kan det göras på följande sätt: Avtalet förutsätter att kommunen skall använda en del av de byggnader eller anläggningar som skall uppföras eller det material som skall anskaffas. Kommunen kan då binda sig till en årlig hyra eller proportionerlig utgiftsandel för en längre tidsperiod trots att kommunen härigenom kan göra sin handlingsfrihet beroende av en privat motpart. Härutöver kan kommunen ge ett finansieringsstöd under förutsättning att den private medkontrahenten bär hela risken för att det finns ett företagsekonomiskt underlag för investeringen i sin helhet. Kommunen får inte gå så långt som till en avvägning av risken för förlust mot utsikten till vinst.

Medan man kan ge tydliga exempel på verksamheter som är förbehållna det enskilda näringslivet är det på många områden svårt att peka på tydliga exempel på kommunal verksamhet där det inte finns motsvarande aktiviteter som upprätthålls av det enskilda initiativet. Det har alltid funnits privata skolor, privata vårdhem, privata sjukhus, privata lekskolor, privata andelsföretag o. d. Under de senaste 100 åren har kommunerna blivit dominerande eller allenarådande på vissa verksamhetsområden. Det är karakteristiskt att det ofta har funnits ett mellanstadium där det har funnits ett val mellan att kommunen skulle ge stöd till en privaträttslig verksamhetsform eller själv påta sig uppgiften i kommunal regi. Även i nyare tid har man kunnat se en utveckling från privatorganiserad till kommunal verksamhet. Exempel på detta finns på kommunikationsväsendets område.

Valet av en privaträttslig organisationsform betyder att verksamheten blir underkastad de villkor som nu en gång följer av att motta ekonomiskt stöd. Hur dessa villkor skall vara beskaffade beror på förhållandena i det enskilda fallet. Några generella regler finns dock.

Det är inte ovanligt att man utomlands möter en rent kommunal användning av privaträttslig organisationsform som en ändamålsenlig struktur för att vårda en kommunal angelägenhet. Det har särskilt förekommit aktiebolagsform med rent kommunalt aktiekapital och den danska aktiebolagslagen håller också denna möjlighet öppen för danska kommuner. Aktiebolagsformen har i viss utsträckning använts för att organisera samarbetet mellan kommuner. Rent kommunala aktiebolag har emellertid bara undantagsvis förekommit utanför området för det samhällsunderstödda byggandet.

Det avgörande villkoret för lagligheten av ett kommunalt stöd till en privaträttslig verksamhet är att denna inte är organiserad i företagsekonomiskt syfte.

Grundsatsen om den skarpa åtskillnaden mellan kommunal verksamhet och företagsekonomisk verksamhet är så fast förankrad i den kommunala förvaltningen att frågor om denna grundsats knappast förekommer. Inrikesministeriet har dock avslagit ett godkännande av en kommunal lånegaranti för en i vinstsyfte driven bowlingbana samtidigt som ministeriet gav till känna att det inte var syftet med verksamheten som föll utanför vad som kunde vara lagligt att understödja. I en annan sak har ministeriet uttalat att en kommun inte lagligen kunde ge stöd till en privat bussägare som inte längre fann den av honom drivna linjetrafiken tillräckligt lönande. Även här kan man tillfoga att det är fråga om en verksamhet som kommunen kan stödja med underskottstäckning om verksamheten är organiserad på ett icke vinstsyftande underlag.

En kommun har befogenhet att ge stöd åt enskild för att denne skall fortsätta sin verksamhet och därmed befria kommunen från andra och mera dyrbara åtgärder. Exempel på detta kan hämtas från hälsovårdsområdet, där kommuner har säkrat förekomsten av privat barnmorskepraktik och läkarpraktik på avsides liggande öar, från det kulturella området där det har hänt att en amtskommun har gett ett begränsat kontantstöd för att bevara en för turistväsendet i kommunen viktig sommarrevy och från kommunikationernas område där det har hänt att en kommun har gett ett månatligt tillskott till ett privat bussföretag för att företaget skulle upprätthålla en trafik som inte längre var lönsam. Det är dock i någon grad en strid om ord om man bör beteckna det kommunala bidraget i sistnämnda exempel som ekonomiskt stöd till en privat företagare. Sammanhanget kan i vart fall också konstrueras som ett avtal mellan kommunen och ett företag om att företaget mot ersättning skall bedriva en av kommunen önskad verksamhet.

Den samlade slutsatsen blir, som tidigare har nämnts, att en kommun inte får ge stöd åt en verksamhet i privaträttslig organisationsform om verksamheten har ett företagsekonomiskt syfte. När det är fråga om en verksamhet som är organiserad i bolagsform och bolagsordningen innehåller begränsningar beträffande syftet och överskott får kommunen anordna en fortlöpande insyn i att bolagsordningens regler efterlevs.

Den understödda verksamheten kommer in som ett mellanled mellan kommunen och de medborgare som vill utnyttja verksamheten. Men detta betyder inte att kommunen får bortse från vilken ställning medborgarna får i förhållande till mellanhanden. Det är nödvändigt att kommunen, i den överenskommelse som ligger till grund för det kommunala stödet, tar in bestämmelser om medborgarnas rättsliga ställning i förhållande till fö-

retaget. Ett stödavtal får därigenom en viss likhet med koncessionsvillkor, där man ålägger koncessionshavaren att hålla en viss ekonomisk administration, bestämmer taxor eller medlemsbidrag samt antar regler rörande tillgång till verksamheten och riktlinjer som garanterar en likställighet för brukarna.

Det är inte nog för kommunalt stöd att en privaträttslig verksamhet är organiserad utan ekonomiskt vinstsyfte. Verksamheten måste också sysselsätta sig med en uppgift som inte faller inom det område som är förbehållet åt det enskilda initiativet. En kommun sökte tillstånd till kommunal garanti för ett lån som en andelsfoderförening tänkte ta upp för att täcka utgifterna för uppförande av en kornsilo. I saken blev upplyst att privatpersoner i stort antal inrättade silos och korntorkar. Dessa var alltså en del av en privat näring som inte borde tillföras konkurrens från verksamheter med kommunalt stöd. Inrikesministeriet gav i skrivelse uttryck för att man ansåg det som oförenligt med kommunalrättsliga grundsatser att en kommun tecknade borgen för en andelsförening som inom sitt fält verkade i konkurrens med det privata näringslivet. Ansökningen blev avslagen. Saken ledde till en fråga i folktetinget. I sitt svar uttalade inrikesministern sammanfattningsvis att när medborgarna går samman i en andelsförening för att bedriva en andelsverksamhet som har en viss allmän betydelse så kan det ofta lämnas kommunal borgen även om anläggningen betjänar personer i en bestämd näring, exempelvis jordbruk. Om det däremot är fråga om lån till ett byggande som har samband med kooperativ näringsverksamhet driven i konkurrens med privata företagare i eller utanför kommunen får man från kommunal sida inte gripa in och ändra i konkurrensens villkor.

I praktiken kan oklarhet som förefaller att härröra från organisationsformen ofta föras tillbaka till själva frågan om avgränsning av det kommunala verksamhetsområdet i förhållande till den enskilda företagsamhetens domäner. Några exempel visar på svårigheterna. En kommun ville teckna borgen för ett lån för uppförande av en fraktcentral trots att det i kommunen redan fanns en sådan central som drevs av en enskild person. Denna fraktcentral uppgavs emellertid vara otillräcklig och inte kunna ge plats till de intresserade transportörerna. Den redan befintliga centralen hindrade därför inte att kommunalt stöd gavs till en fraktcentral på allmän andelsbas. Då däremot ett rederi som ville etablera en förbindelse till Östbornholm begärde kommunal borgen för ett lån för byggande av ett fartyg uttalade inrikesministeriet att upprätthållandet av fartygsförbindelse mellan landsdelarna var en fri näringsverksamhet och att det, så länge det fanns trafikförbindelser mellan Köpenhamn och Bornholm i tillfredsställande omfattning, inte ankom på kommunerna att gripa in i konkurrensen. I båda dessa fall fanns det en privat verksamhet som skulle komma under konkurrens från den av kommunen understödda. I det första fallet var det dessutom fråga om en verksamhet som typiskt har en alternativ privaträttslig organisationsform utan vinstsyfte och ofta med kommunalt stöd medan alternativet i det sistnämnda fallet var att ett kommunalt ingripande måste anstå till dess den privata verksamheten hade lagts ner.

Fastän trafiken mellan landsdelar således i princip inte anses som en kommunal angelägenhet har det i ett fall tillåtits två amtskommuner och två kommuner att teckna borgen för 3 milj. kr för upprätthållande av en

privat färjelinje mellan två danska städer. Medgivandet gavs under åberopande av den nytta som färjelinjen medförde lokalt och regionalt och de sysselsättningsmässiga intressen som gjorde sig gällande.

Det har inte ansetts vara en angelägenhet för kommuner att understödja färjetrafik till utlandet.

Svårigheterna med en klar avgränsning visar sig också på andra områden. I ett fall hade ett aktiebolag bildats av invånare, institutioner och föreningar i kommunen i syfte att inköpa och bevara ett hotell. Bolaget begärde kommunens borgen för ett lån till en begränsad del av köpesumman. Det upplystes att hotellförhållandena i kommunen var helt otillfredsställande, att hotellet skulle hyras ut till en restauratör som skulle driva rörelsen för egen räkning, och att det inte skulle betalas någon utdelning till aktieägarna så länge lånet fanns kvar. Utsikten till utdelning på aktierna var mer än fjärran och på grund härav godkände inrikesministeriet garantin. Avgörandet stod i strid med den praxis som annars har gällt i fråga om kommunalt stöd till hotellbyggande. Hotellnäringen har uppfattats som ett verksamhetsområde förbehållet åt det privata initiativet. På åtskilliga platser har tidsenliga hotellrörelser haft svårt att klara sig och eftersom det är ett uppenbart kommunalt intresse i att ett samhälle kan erbjuda tillfredsställande övernattningsmöjligheter har kommunerna ofta varit anmodade att lämna ekonomiskt stöd. Härom har inrikesministeriet vid flera tillfällen uttalat att man inte anser det lagligt att en kommun tecknar borgen för lån som tas upp av en privat hotellägare eller ett bolag för hotellbyggande (1972). I stort sett har detta inte betytt så mycket eftersom kommunerna har sökt sig till andra anordningar som gjort att engagemang i hotellrörelser kunnat falla inom ramen för det lagliga.

Som ett resultat av den praxis som det har getts exempel på i det föregående kan det sägas att en kommun i princip har att avhålla sig från att ge stöd åt verksamhet med företagsekonomiskt syfte och att kommunen inte heller får lämna stöd åt en verksamhet utan sådant syfte om verksamheten drivs i konkurrens med enskilda företag på området och verksamheten enligt sin art traditionellt omhänderhas på företagsekonomiska grunder. Med denna begränsning finns det utrymme för att kommunerna i stor omfattning ger stöd åt andelsbolag, aktiebolag och självägande institutioner.

5.2 Finland

Kommunalrätten i Finland bär många spår av det gemensamma rättsarvet för Finland och Sverige. De nya kommunallagar som båda länderna fick under 1970-talet har inte inneburit någon väsentlig ändring i detta.

Kommunernas allmänna befogenheter har sin grund i 1 kap. 5 § första stycket kommunallagen (1976:593) där det heter:

> På kommun ankommer att handha till dess självstyrelse hörande och för kommunen i lag särskilt stadgade uppgifter.

I Finland liksom i Sverige har huvuddelen av den kommunala verksamheten sin grund i specialförfattningar. I ekonomiska termer har alltså den allmänna kompetensen en undanskymd roll i den kommunala verkligheten.

Specialreglering av kommunal verksamhet förekommer huvudsakligen bara i syfte att fastlägga skyldigheter för kommunerna. Enligt särskild lagstiftning är bl. a. socialvård, hälsovård, sjukvård och undervisning obligatoriska uppgifter för kommunerna.

I mindre utsträckning förekommer det specialbestämmelser om frivillig kommunal verksamhet. Det gäller då mestadels bestämmelser om statligt bidrag till frivillig kommunal verksamhet. Indirekt kan alltså sådana författningar, på samma sätt som i Sverige, tjäna till upplysning om innehållet i kommunernas allmänna kompetens.

I Sverige har det vid olika tillfällen förekommit att den allmänna kompetensen har utvidgats eller preciserats genom kortfattade lagar, de s. k. smålagarna. Detta saknar ännu så länge motsvarighet i Finland. När exempelvis de svenska kommunerna i fråga om insatser inom turistväsendet har en rättslig grund i lagen (1968:131) om vissa kommunala befogenheter inom turistväsendet är de finländska kommunerna i detta hänseende hänvisade till den rättsliga grund som kan finnas i kommunallagens allmänna kompetensbestämmelse.

Till de gemensamma nämnarna för finländsk och svensk kommunalrätt hör den kommunala organisationen, dock med ett viktigt undantag: Finland har inte någon motsvarighet till de svenska landstingskommunerna. Uppgifter som i de övriga nordiska länderna handhas av amtskommuner, fylkeskommuner och landstingskommuner handhas i Finland av kommunerna i samarbete och Finland är täckt av ett nät av kommunalförbund.

Kommunala beslut kan, på samma sätt som i Sverige, överklagas genom kommunalbesvär. Grunderna för en sådan talan är desamma som enligt svensk rätt men besvärsgrunden "vilar på orättvis grund" finns inte i finländsk rätt. I Sverige har denna besvärsgrund framför allt ansetts ge uttryck för en likställighetsprincip. Det innebär emellertid inte någon stor skillnad mellan finländskt och svenskt. I Finland har man alltid med stöd av övriga besvärsgrunder ansett sig kunna hävda en princip som nära överensstämmer med den svenska likställighetsprincipen. Rättspraxis i kommunalbesvärsmål har på samma sätt som i Sverige stor betydelse för konkretiseringen av innehållet i kommunernas allmänna kompetens enligt kommunallagen. Den svenska regeringsrätten motsvaras i Finland av högsta förvaltningsdomstolen (HFD).

5.2.1 *Kommunerna och näringslivet*

En viktig källa för kännedom om kommunernas allmänna kompetens är, som redan har nämnts, HFD:s avgöranden i kommunalbesvärsmål. År 1978 avgjorde länsrätterna ca 1 500 kommunalbesvärsmål, varav 900 innebar att det klandrade kommunala beslutet upphävdes. Till HFD fullföljdes ca 250 kommunalbesvärsmål. Av dessa gällde ca 70 kommunens förhållande till näringslivet. Det har från finskt domarhåll understrukits att man inte bör dra några långtgående slutsatser av HFD:s avgöranden. Man har understrukit att avgörandena grundas enbart på det material som parterna har fört in i målet och man har framhållit det som viktigt att kommunerna känner sig oförhindrade att ta upp de olika nya aktiviteter som samhällsutvecklingen kan ställa krav på.

5.2.2 *Rättspraxis*

I HFD:s dataregister finns ett 50-tal avgöranden som kan vara av intresse när man försöker att närmare beskriva de finländska kommunernas befogenheter med avseende på näringslivet.

Sedan länge är det klart att åtgärder för att förbättra näringslivets allmänna förutsättningar hör till kommunens kompetens. Det framgår f. ö. indirekt redan av en lag (1975:159) om statsunderstöd för avlönande av näringsombudsmän i kommunerna. Med näringsombudsman avses i denna lag person, på vilken det ankommer att direkt underställd kommunens styrelse eller näringsnämnd eller motsvarande nämnd handha uppgifter som hör till verksamheten för främjande av de näringar på sätt som genom en särskild förordning (1975:243) stadgas. Enligt nämnda förordning skall en näringsombudsman syssla med företagsrådgivning, förmedling av information och främjande av samarbete mellan myndigheter, sammanslutningar och företag som ansluter sig till näringsverksamheten, deltagande i planeringsuppgifter i anslutning till kommunens näringspolitik samt andra angelägenheter som hör till hans verksamhetsområde.

Som exempel på åtgärder som i rättspraxis har godtagits som allmänt näringsfrämjande eller ansetts kompetensenliga på annan liknande grund kan nämnas upprätthållande av elektricitetsverk, understöd till elektrifiering, inköp av högspänningsledning, anslag för vattenhushållningsplan och byggande av vattenledning, när grundvattnet varit odugligt, byggande av godsstation, borgensåtagande för andelslag som uppförde ett potatislager, anslag för förbättring av enskild väg som regelbundet användes bl. a. för persontransporter och för varutransporter till enskilda näringsföretag samt anslag till flygfält. I fallet med potatislagret framhöll HFD bl. a. att potatisodling var en viktig del av jordbruket inom kommunen och hade särskild betydelse för de allmänna utkomstmöjligheterna där. Jordbruket likställs annars med andra näringsgrenar som kommunerna inte har befogenhet att direkt befatta sig med utan att alldeles speciella omständigheter föreligger.

Markförsörjningen till industrin är, på samma sätt som i Sverige, en kommunal angelägenhet för de finländska kommunerna. Det är också en kommunal uppgift att lämna erforderlig kommunalteknisk service till industriområden. Kommunerna har befogenhet att överlåta mark till industrin för underpriser men det förutsätts då att kommunen generellt tillämpar en sådan prissättning. Individuella subventioner till enstaka företag anses inte ingå i kommunernas ordinära kompetens.

Formerna för kommunala insatser är, på liknande sätt som i Sverige, av mindre intresse för kompetensfrågan. Finländska kommuner har i princip befogenhet att inom området för den allmänna kompetensen göra insatser genom att anlita särskilda rättssubjekt, exempelvis aktiebolag. Kommun har ansetts kunna teckna aktier i olika bolag som drev busstation, linjebiltrafik resp. hotellrörelse.

Kommuns befogenhet att engagera sig i hotellrörelse anses, på liknande sätt som i Sverige, vara sekundär i förhållande till den enskilda företagsverksamheten. I förekommande rättsfall har det vanligtvis förutsatts att det finns ett något så när klart behov av den hotellanläggning som kommunen vill engagera sig i och att den enskilda företagsverksamheten, såvitt man kan finna, inte är beredd att göra den behövliga insatsen.

Intresset av en ändamålsenlig kommunal förmögenhetsförvaltning ger, på ungefär samma sätt som i Sverige, kommunerna en del särskilda befogenheter. Kommun som ägde stora skogar har sålunda ansetts kunna teckna aktier i ett lokalt skogsindustriföretag för att därigenom främja avsättningen av egna skogsprodukter och har även – under vissa speciella förutsättningar – ansetts kunna ansluta sig till en sammanslutning av enskilda skogsägare.

Som redan har nämnts anses kommunerna inte ha befogenhet att lämna individuellt understöd till enskilda näringsföretag annat än under speciella omständigheter. En sådan omständighet kan vara att arbetslöshet förekommer i kommunen. Det förefaller som om HFD ställer krav på att åtgärden vid en totalbedömning skall framstå som allmänt lämplig för att kunna godtas som kompetensenlig på denna grund. Till de omständigheter som verkar i legaliserande riktning hör bl. a. den klandrade åtgärdens betydelse för sysselsättningen i kommunen, storleken av den ekonomiska risk som kommunen tar genom sin insats och hur länge företaget har varit verksamt på orten.

5.2.3 *Litteratur*

I Arno Hannus kommentar till 1977 års kommunallag, som är det dominerande standardverket inom finländsk kommunalrätt, görs, huvudsakligen på grundval av uttalanden som har gjorts vid förarbetena till den nya kommunallagen, en del uttalanden som förtydligar kommunernas kompetens på förevarande område:

Som exempel på allmänt näringsfrämjande åtgärder nämns byggandet av industrihallar. Från kompetensrättslig synpunkt anses det därvid inte finnas grund för att göra skillnad mellan utvecklingsområden (stödområden) och det övriga Finland eller att fästa avseende vid om hallen byggs för redan på förhand kända företag eller för att överlåtas till vilka företag som helst, som kan komma i fråga.

När det gäller kommuns befogenhet att engagera sig i affärsverksamhet i allmänhet anses det finnas ett betydande utrymme för förändringar i den allmänna kompetensen i takt med samhällsutvecklingen och människors allmänna uppfattning om vad samhällsorganen bör befatta sig med. Den omständigheten att en verksamhet ger vinst bör inte i och för sig medföra att ett kommunalt engagemang i verksamheten blir kompetensöverskridande. Samtidigt anses den eventuella omständigheten att en verksamhet är kraftigt förlustbringande kunna medföra att kommunalt engagemang faller utanför kommunens kompetens.

När det gäller kommuns deltagande i affärsverksamhet såsom aktieägare i aktiebolag eller på annat liknande sätt anses det vara av kompetensrättslig betydelse att det kommunala engagemanget står i proportion till det kommunala intresset av verksamheten.

I fråga om individuellt kommunalt stöd till enskilda näringsföretag i syfte att främja sysselsättningen i kommunen anses en viss återhållsamhet i kompetensbedömningen vara på sin plats.

5.3 Norge

5.3.1 *Kommuneloven*

De grundläggande bestämmelserna om kommunernas kompetens återfinns i Lov om styret i herreds- og bykommunene den 12 november 1954 (kommuneloven). Såsom framgår av lagens rubrik gäller den endast herredskommuner (landskommuner) och bykommuner (stadskommuner). För fylket (landstinget) gäller Lov om fylkeskommuner av den 16 juni 1961. I kommunelovens 1 § anges att lagen omfattar sådana kommunala angelägenheter för vilka det inte finns bestämmelser i särskild lag. Det finns ett stort antal sådana särskilda lagar. Som exempel kan nämnas lagar rörande skolväsendet och socialväsendet. I de fall speciallagarna saknar tydliga bestämmelser skall dessa tolkas med tillämpning av de allmänna principer som kommuneloven ger uttryck för.

5.3.2 *Kommunala angelägenheter*

I 19 § kommuneloven stadgas att kommunestyret tillsammans med formannskapet sköter kommunens angelägenheter – allt inom de gränser som gällande lag tillåter. Lagen förklarar inte själv vad den menar med "kommunala angelägenheter". I förarbeten till tidigare lagstiftning (formannskapslovkomitéen 1898) pekades på att det på ena sidan inte var möjligt att dra gränsen mellan statliga och kommunala angelägenheter, och att det på andra sidan heller inte lät sig göra att genom lagstiftning bestämma gränsen mellan kommunal verksamhet och verksamhet som helt borde vara förbehållen det enskilda initiativet. Man menade att gränsdragningsfrågor av det förstnämnda slaget skulle avgöras av lagstiftningsmakten, medan gränsdragningsfrågor av det sistnämnda slaget skulle prövas av domstolarna.

I förarbetena till 1921 års kommunallagar uttalades att de formannskapslover som då gällde, inte angav gränserna för tillåtliga kommunala angelägenheter. "Begränsningen har man därför sökt i lagstiftningen utanför formannskapslovene och kommit till det resultatet att en kommunestyres verksamhet bara är begränsad på det sättet att den inte får träda andra lagbestämda myndigheters kompetens för när eller utöva verksamhet som är förbehållen andra, t. ex. allmän handel och hantverk." Det föreslogs att denna tolkning av formannskapsloven skulle fastslås i 1921 års lagar. Förslaget antogs. Förarbetena till 1921 års lagar ger således inte uttryck för att det i "kommunens angelägenheter" ligger någon positiv begränsning. Den frågan har emellertid varit omtvistad. Bahr hävdar i "Minnesskrift till Formannskapslovenes hundraårsjubileum" att beslut som varken direkt eller indirekt har betydelse för kommunen, faller utanför begreppet kommunala angelägenheter. Nordanger och Engh hävdar i "Kommunalkunskap" att kommunerna kan ta sig an varje angelägenhet som inte till följd av lag tillkommer annan än kommunen. Hammer konstaterar i standardkommentaren till kommuneloven (Oslo 1981) att uttrycket kommunal angelägenhet är elastiskt och i vart fall har ett mycket omfattande innehåll och att det är svårt att tänka sig fall då ett beslut skulle anses ogiltigt på den grund att beslutet gäller en angelägenhet som kommunen inte kan befatta sig med. Hammer säger

också att frågan om uttrycket kommunal angelägenhet innehåller någon positiv begränsning sällan anmäler sig i praxis. Hammer nämner i detta sammanhang att två kommuner hade beviljat mindre belopp som bidrag till den norska hjälpkommittén för Spanien, vilken arbetade för att lindra inbördeskrigets verkningar för det spanska folket. Besluten blev överklagade hos Kongen men ändrades inte.

En kommun kan åta sig varje kommunal angelägenhet "inom de grenser som gjeldende lov tilsier". Denna begränsning anses följa redan av att kommunernas befogenheter är befogenheter som staten genom sin lagstiftning har överlåtit till dem. Därför är också befogenheterna beroende av den lagstiftning som gäller vid varje tidpunkt. Kommunallagstiftningen är inte bunden av grundlagen. Denna ger nämligen inte några bestämmelser om kommunerna och tillförsäkrar inte dem några särskilda rättigheter. En annan sak är att enstaka grundlagsbestämmelser kan ha betydelse för frågan om vilka befogenheter lagstiftningen kan överlåta till kommunerna. Kommuneloven sätter själv flera gränser. Lagstiftningen i övrigt sätter andra gränser. Den lägger vissa uppgifter på andra myndigheter än kommunerna.

Uttrycket kommunal angelägenhet ger sålunda inte något närmare svar på frågor om gränser för de norska kommunernas kompetens. Kommunelovens reglering av kommunala borgensåtaganden rör sig emellertid med uttrycket "kommunalt intresse". I det uttrycket finns vissa begränsningar i kommunernas befogenheter.

5.3.3 *Kommunal näringsverksamhet*

Av innehållet i 19 § kommuneloven anses följa att kommunerna får driva näringsverksamhet som inte är förbehållen andra på grund av särskilda lagbestämmelser. Sådana bestämmelser finns bl. a. i handelslagen den 18 mars 1935. I enlighet med denna lag kan Kongen under särskilda omständigheter ge kommunen tillstånd till att driva handel med närmare angivet slag av varor. Sådant tillstånd krävs för all slags kommunal handel. Tillstånd kan ges generellt för alla kommuner eller för en eller flera kommuner. Dock kan kommuner utan sådant tillstånd sälja kol och koks i mindre partier, och kommunala gas-, elektricitets- och vattenverk har rätt att sälja saker som nyttjas vid användningen av gasen, elektriciteten eller vattnet. Också ett par andra bestämmelser i lagen ger kommun försäljningsrätt utan Kongens tillåtelse. I enlighet med lagen om hantverk den 19 juni 1970 kan kommuner i vilka lagen gäller utöva all slags hantverksrörelse i enlighet med lagens 16 § första stycket. Där lagen inte gäller är det fritt för kommunerna att driva hantverksnäring.

5.3.4 *Kommunalt stöd till näringslivet*

52 § kommuneloven föreskriver att en kommun kan garantera för ekonomiska förpliktelser

1. när det föreligger ett särskilt kommunalt intresse,
2. när lag eller stortingsbeslut förutsätter att kommunal garanti ges.

Beträffande innebörden av uttrycket särskilt kommunalt intresse anför Hammer följande.

Varken lagen eller förarbetena redogör närmare för vad som ligger i uttrycket särskilt kommunalt intresse. Det får anses vara klart att en kommun kan gå i borgen för lån till ett ändamål som det skulle vara naturligt att kommunen själv tog sig an, t. ex. lån till ett vägbygge som satts i gång på privat initiativ, och som det allmänna skulle ha nytta av. Vidare får det anses vara tillåtet att gå i borgen för lån som skulle få en person i stånd att klara sig själv, när denna annars skulle falla det allmänna till last. Bestämmelser motsvarande 52 § kommuneloven fanns redan i 1938 års kommunelov. I förarbetena till denna lag uttalades att man beträffande kravet på ett särskilt kommunalt intresse inte hade tänkt sig att hindra borgen för kulturella institutioner eller sociala ändamål som är av intresse för befolkningen i kommunen. Det har således alltid antagits att lagen inte hindrar kommunal borgen till musikföreningar, idrottsföreningar och liknande. I St. meld. nr 23 för 1950 s. 19 uttalas följande för förståelsen av uttrycket särskilt kommunalt intresse: Innehållet i uttryckena "kommunalt intresse" och "särskilt kommunalt intresse" skiftar med tiderna. Efter hand som kommunernas verksamhetsområde utvidgas blir det fler och fler företag och uppgifter som blir föremål för "kommunalt intresse" och för "särskilt kommunalt intresse". Detta hänger samman med att stat och kommun efter hand tar sig an mer av de näringsmässiga, kulturella och sociala förhållandena än förr, och det hänger samman med näringslivets utveckling, produktionsförhållandena, sysselsättningen och bosättningsförhållandena, både när det gäller bostadshus och när det gäller lokaler för handel, hantverk och industri. Förhållandena i dag är sådana att det är en rad åtgärder som bara kan främjas på ett tillfredsställande sätt med hjälp av kommunal borgen, medan de tidigare kunde främjas på ett tillfredsställande sätt utan sådan borgen. Denna utveckling leder till att kommunernas möjligheter att garantera för ekonomiska förpliktelser blir större. Det är inte bara åtgärder och ändamål som direkt och i mer begränsad mening kommer kommunen till godo genom att det sparas eller kommer att sparas utgifter som går in under det särskilt kommunala intresset. Enligt departementets uppfattning kan förhållandena ligga till på det sättet att detta intresse någon gång omfattar också åtgärder och ändamål som tar sikte på t. ex. att bygga ut näringslivet inom kommunen. Man bör då också kunna godkänna beslut om borgen för lån till sådana åtgärder och ändamål, när borgensförbindelsens storlek och risker står i rimligt förhållande till kommunens ekonomi, och ändamålet inte kan främjas på tillfredsställande sätt utan sådan borgen. I överensstämmelse med detta har departementet på senare tid i flera fall godkänt beslut om borgen för lån till anläggning eller utvidgning av företag i kommuner med svagt utbyggt näringsliv. "När det gäller borgen för lån till utbildning, kan det i allmänhet inte sägas föreligga något särskilt kommunalt intresse. Departementet är emellertid uppmärksam på att det vid enstaka undantagstillfällen kan föreligga förhållanden som ger en kommun tillåtelse att gå i borgen för sådana lån."

Enligt 1938 års kommunelov var det en uttrycklig förutsättning för kommunal borgen att det särskilda kommunala intresset bara kunde främjas på ett tillfredsställande sätt med ett borgensåtagande. Den förutsättningen

finns inte med i nuvarande kommunelovens text men det sägs i förarbetena att kommunal borgen också hädanefter i allmänhet bara skall ges när ett intresse inte kan främjas tillfredsställande utan sådan garanti.

Anledningen till att kommunal borgen har reglerats särskilt är att det ansetts kunna befaras att kommunerna utan sådan reglering skulle vara alltför frikostiga med borgensåtaganden. De begränsningar som gäller för borgensåtaganden anses emellertid inte analogivis gälla för andra stödformer.

5.3.5 *Tillsyn*

Enligt 59 § kommuneloven blir vissa kommunala beslut inte gällande förrän Kongen (fylkesmännen och/eller kommunal- och arbeidsdepartementet) godkänt dem. Lagen föreskriver sådant godkännande beträffande beslut bl. a. om

1. upptagande av lån eller lämnande av borgensförbindelser för lån eller andra ekonomiska förpliktelser,
2. användande av medel från lånefonden eller användande av lånade medel till annat ändamål än det ursprungligen bestämda,
3. köp av egendom eller verkställighet av beslut som skulle göra det nödvändigt att använda lånemedel som nämnts under 1 eller 2,
4. övertagande av andra förpliktelser som kan leda till utgifter för kommunen för en längre tid än fem år,
5. försäljning eller pantsättning i mer än 40 år av fast egendom som är mera värd än 250 000 kr,
6. användning av fond till annat ändamål än det som den är avsedd för.

Fylkesmannen (landshövdingen) är första instans för flertalet av de kommunala beslut som berörs av tillsynssystemet.

Enligt 60 § kommuneloven skall avskrift av protokoll över vissa kommunala beslut ges in till fylkesmannen. Fylkesmannen skall beträffande beslut som omfattas av hans tillsyn förklara beslutet ogiltigt när beslutet

1. går ut på "forføyning" som berörd myndighet inte har rätt att besluta om,
2. tillkommit med åsidosättande av någon lag eller av någon bestämmelse som är utfärdad enligt lag.

Fylkesmannens allmänna prövningsrätt enligt kommuneloven är alltså en legalitetsprövning. Han får inte utan stöd av speciallagstiftning gå in på lämplighetsfrågor.

Om fylkesmannen ogiltigförklarar ett kommunalt beslut kan kommunen fullfölja talan i saken till departementet.

I norsk kommunalrätt finns inte någon motsvarighet till det svenska och finländska kommunalbesvärsinstitutet. När det gäller oreglerad kommunal förvaltning i Norge är huvudregeln att någon besvärsrätt inte föreligger. Den som är missnöjd med ett kommunalt beslut som rör honom själv har emellertid en viss rätt till att få beslutet prövat vid allmän domstol. Det är fast praxis att de allmänna domstolarna i Norge har rätt att pröva om förvaltningsbeslut strider mot gällande lag och antagna rättsgrundsatser.

5.3.6 *Budgetföreskrifter*

Kommunal- og arbeidsdepartementet utställer varje år en rundskrivelse till fylkeskommunerna, kommunerna och fylkesmännen rörande kommunalskatten och den kommunala budgeten. I dessa rundskrivelser brukar departementet ta upp olika ekonomiska spörsmål som är av betydelse för den kommunala verksamheten i allmänhet. Ett ämne som ofta har berörts med restriktiva tongångar är kommunalt stöd till industriföretag. Härom anförs följande i rundskrivelsen för 1974.

Departementet har i de årliga budgetrundskrivelserna flera gånger framhållit att det är mycket olyckligt att kommuner konkurrerar om att dra till sig företag genom att erbjuda företagen särskilda förmåner av olika slag. Det är klart att kommuner med svag ekonomi står sig svagt i konkurrensen med kommuner som har bättre ekonomi. Man riskerar också att de särskilda förmånerna blir en sådan belastning för kommunerna att deras förmåga att lösa andra centrala uppgifter blir försvagad. Det är också risk för fellokalisering när det bästa erbjudandet från kommunerna blir avgörande för valet av etableringsort. I budgetrundskrivelserna har departementet också pekat på att kommunerna kan ge värdefull hjälp till utvecklingen av näringslivet inom sina geografiska områden genom att bygga ut vägar, genom att anordna vatten- och avloppsanläggningar, genom att iordningställa markområden för näringsföretag och bostäder, genom att tillhandagå med elektrisk kraft m. m. Departementet har vidare framhållit att kommunerna först och främst bör vidta sådana åtgärder som rent generellt lägger förhållandena till rätta för utvecklingen av näringslivet och undvika åtgärder som mera direkt har karaktären av subventioner till enskilda näringsföretag, häri inbegripet garantier för lån. På det sättet kan man undgå att en osund konkurrens uppkommer mellan kommunerna och att konkurrensförhållandena mellan företagen snedvrids. Det som nu har sagts om att kommunerna bör undvika åtgärder som har karaktär av subventioner gäller också särskilda förmåner till företag som redan är etablerade i berörd kommun. Det ankommer på fylkesmannen att inte godkänna sådana beslut i den mån det inte gäller garanti för lån m. m. som lämnas i samklang med lagen den 16 december 1960 om Distriktenes utbyggingsfond (organ för verkställighet av den norska regionalpolitiken). Om fylkesmannen anser att ett beslut om garanti för lån eller annan särskild förmån till ett företag bör godkännas och det inte gäller garantier som har getts i samklang med den regionalpolitiska lagen bör fylkesmannen lägga fram saken för departementet för närmare övervägande. Det har under senare år inrättats statligt finansiellt stöd till kommuner för att genomföra viktiga utbyggnadsuppgifter. Det gäller lånekvoter i Kommunalbanken för förvärv av fast egendom, iordningställande av tomtmark och vissa andra investeringar. Denna finansiering står öppen för kommuner som vill genomföra åtgärder till stöd för näringsliv och sysselsättning. Kommuner som erbjuder eller godtar villkor som innebär subvention av företag, exempelvis genom att ställa gratis tomt till förfogande, kan vanligen inte räkna med stöd av statsmedel till vederbörande projekt. Efter beslut av styrelsen i Kommunalbanken kan f. ö. lån i denna bank inte påräknas till projekt som innebär kommunal subvention av företag.

II Frågan om att sammanföra vissa lagar om den kommunala kompetensen

6 Oreglerad och specialreglerad kompetens

Den allmänna kompetensbestämmelsen (1 kap. 4 § KL) kompletteras av en omfattande och till sin art mycket skiftande speciallagstiftning. På denna speciallagstiftning grundar sig en betydande del av kommunernas verksamhet. Ekonomiskt väger den specialreglerade verksamheten tungt.

Förhållandet mellan oreglerad kompetens, som har stöd i den allmänna kompetensbestämmelsen och specialreglerad kompetens, som grundar sig på de olika speciallagarna, förändras fortlöpande. Efter hand har allt flera verksamhetsområden specialreglerats. Det förekommer också ändringar beträffande redan specialreglerade verksamheter. Ny eller ändrad speciallagstiftning får på olika vägar även verkningar för den oreglerade kompetensen. Hur påverkan sker och vad den får för resultat skiftar med den specialreglerade kompetensens karaktär och sättet för kompetensnormeringen i speciallagstiftningen.

Ibland kan en specialreglering vara omedelbart inriktad enbart på att ge ett visst tillskott till den oreglerade kompetensen. Exempel härpå är turistbefogenhetslagen och de andra lagar som beskrivs i avsnitt 8–14. Ett äldre exempel på sådan lagstiftning är lagen (1962:585) om tillsättning av fluor till vattenledningsvatten, vilken upphävdes genom lag 1971:859. Det vanligaste är emellertid att specialregleringen tar sikte på obligatoriska angelägenheter för kommunerna. I sådana fall brukar det ges åtskilliga detaljföreskrifter om uppgifterna och formerna för verksamheten. Exempel på sådan lagstiftning är lagarna om plan- och byggnadsärenden, skolorna, brandförsvaret och samhällets socialtjänst.

Det är inte alltid klart att en särreglering av kompetensen på ett visst område är uttömmande i fråga om kommunernas och landstingskommunernas rätt att göra insatser på det specialreglerade området. Ett av de få exemplen på en uttömmande specialreglering är partistödslagen.

Som regel har befogenheterna på ett specialreglerat område sin grund såväl i speciallagen som i KL. Som exempel kan nämnas naturvårdslagen (1964:822), som föreskriver att naturvården inte bara är en statlig utan även en kommunal angelägenhet. Naturvårdslagen ger emellertid inte någon pre-

cisering av kommunernas roll i sammanhanget. I lagens motiv förutsätts att kommunala insatser är möjliga bl. a. när det gäller att skaffa kommuninvånarna tillgång till naturområden och möjlighet till friluftsliv. En sådan befogenhet har kommunerna sedan decennier ansetts ha till följd av den allmänna kompetensbestämmelsen.

7 Frågans tidigare behandling

7.1 1948 års kompetensreform

Enligt kommunallagskommittén var bestämmelsen om kommunmedlemmarnas rätt att vårda sina gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter i 1862 års kommunalförordningar sannolikt avsedd att vara den enda lagliga grunden för flertalet kommunala uppgifter. Visserligen, menade kommittén, hade vid tillkomsten av kommunalförordningarna inte förbisetts att vissa områden av den kommunala verksamheten kunde kräva särregleringar men utvecklingen hade slagit in på andra vägar och allt fler kommunala verksamheten hade blivit reglerade i särskilda författningar.

En viktig fråga vid kompetensreformen var om kompetensbestämmelsen skulle ges formen av en generalklausul eller utformas så att kända och tänkbara kommunala angelägenheter räknades upp i kommunallagen. Den sistnämnda möjligheten avvisades bl. a. därför att en sådan uppräkning skulle betyda ett principiellt upphävande av kommunernas rätt att alltefter sina olika behov utsträcka den kommunala verksamheten till nya områden.

Som framgår av redogörelsen på s. 22–26 innebar kompetensreformen att gemensamhetsintresset ersattes av allmänintresset. Kommittémajoriteten förordade att den önskade kompetensutvidgningen skulle åstadkommas genom en mindre språklig ändring i den allmänna kompetensregeln och reformen kom också att genomföras enligt denna mening. Två reservanter hävdade däremot att det gamla kompetensstadgandet borde behållas oförändrat. I den mån ökat utrymme behövdes för kommunal verksamhet, borde detta i stort ske genom särskild lagstiftning. Sådana utvidgningar ansåg reservanterna att det vid den tiden kunde övervägas inom ramen för byggnads-, hälsovårds-, vatten- och väglagstiftningen samt beträffande elektrifiering, bostadsförsörjning, stipendiegivning och stöd till hemvärnet.

Som skäl för sin ståndpunkt anförde reservanterna i huvudsak följande. En ändring av den allmänna kompetensregelns lydelse skulle införa ett betydande osäkerhetsmoment i den kommunala självstyrelsen. Äldre rättspraxis skulle sålunda förlora sin vägledande betydelse. Den föreslagna nya lydelsen av kompetensstadgandet kunde, lika litet som dess föregångare, förmedla någon kunskap om kompetensgränserna. Kommittémajoritetens motiv till belysning av den nya kompetensregelns innebörd var inte klargörande. Den lagstiftningsmetod som majoriteten anvisat ingav allvarliga betänkligheter. En "motiveringslagstiftning" av det slag majoriteten förordat skulle leda till att kommunalmännen hänvisades att finna lagens mening

genom sammanställning av kommittébetänkande, proposition och utskottslåtande. Metoden ställde också besvärsmyndigheterna inför svårigheter. Enligt erkända rättsgrundsatser har sålunda den lagtolkning som utgår från lagtexten företräde framför den, som bygger på lagstiftarens mening och naturligtvis än mer framför senare uttalanden – utan samband med lagstiftning – om hur en lag bör tolkas. I den mån motiveringen likväl tillerkändes betydelse komplicerades situationen av att motiveringsuttalandena inte täckte alla kommunala verksamhetsområden men likväl var avsedda att lämna en viss ledning beträffande inte behandlade avsnitt av kommunal verksamhet. Uttalandena skulle därmed få en analogisk tillämpning. Med hänsyn till uttalandenas stundom motsägelsefulla karaktär äventyrade detta en konsekvent rättstillämpning. Att bibehålla äldre kompetensregler i oförändrat skick skulle innebära betydande fördelar. Visserligen skulle gränserna för kommunernas befogenheter under alla förhållanden, hur lagstiftningen än gestaltade sig, bli oklara och osäkra. Den rika rättspraxis som redan vuxit upp på gällande lags grund skapade emellertid en ojämförligt större säkerhet och klarhet än kommittémajoritetens utläggningar av en lagtext, som i och för sig inte gav någon ledning.

Departementschefen ansåg (prop. 1948:140 s. 71) att kompetensutvidgningen knappast skulle kunna åstadkommas genom speciallagstiftning. Han menade att ett system med en rad särskilda lagar skulle binda den kommunala förvaltningen och göra det svårare för kommunerna att smidigt anpassa sig efter ändrade förhållanden. Bl. a. av dessa skäl utformades kompetensbestämmelsen liksom tidigare såsom en generalklausul. Andra skäl som talade för användningen av en generalklausul var att kommunerna alltefter de lokala förhållandena och förändringarna i samhällsutvecklingen hade möjlighet att ta egna initiativ och möjlighet att göra självständiga insatser på olika verksamhetsområden. Det ansågs vidare vara en fördel att besvärsmyndigheterna fick en jämförelsevis stor frihet att anpassa sin ståndpunkt efter de skiftande förhållandena i de särskilda fallen med beaktande av den allmänna samhällsutvecklingen. En generalklausul ansågs också bäst överensstämma med tanken att allmänintresset främst skulle vara vägledande för kompetensbedömningen.

Departementschefen ställde sig dock inte avvisande till att inom vissa områden dra upp gränserna för kommunernas befogenheter genom speciallagstiftning. Sålunda ansåg han att socialvården var ett sådant område och att en kommunal verksamhet på detta område endast kunde medges med stöd av särskild lag.

7.2 Kommunalrättskommittén

I kommunalrättskommitténs betänkande (SOU 1971:84) Kommunal kompetens diskuterades olika metoder för kompetensreglering. Kommittén intog emellertid i huvudsak samma ståndpunkt som 1948 års lagstiftare och anförde bl. a.:

Den oreglerade kompetensen har hittills för primärkommunernas del alltid bestämts genom en generalklausul. De motiv som anförts för denna ordning har naturligtvis

i dagens läge inte minskat i bärkraft. Metoden bevarar ett önskvärt utrymme för kommunerna att utveckla den kommunala verksamheten med beaktande av de lokala förhållandena och de växande kraven på en allsidig samhällsservice. Det är även en uppenbar fördel att besvärsmyndigheterna bereds en jämförelsevis stor frihet att anpassa sin ståndpunkt efter de särskilda fallens skiftande förhållanden och efter den allmänna samhällsutvecklingen.

Det ligger i sakens natur att en generell kompetensregel tagen för sig har ett begränsat upplysningsvärde. Lagmotiv och uttalanden i andra sammanhang får i kombination med rättspraxis utgöra de väsentligaste källorna när det gäller att fastställa kompetensens gränser. Trots att den kommunala verksamheten vuxit i omfattning och intensitet vållar en allmänt avfattad bestämmelse i dag knappast större svårigheter än tidigare. Praxis har efter hand bidragit till fastare gränser. Den alltmer omfattande speciallagstiftningen har på många områden undanröjt tidigare tveksamheter och samtidigt bidragit till belysningen av andra gränsdragningsfrågor. På grund härav har den allmänna kompetensbestämmelsen i dag inte samma dominerande betydelse som den kan ha haft under tidigare skeden.

Metoden att räkna upp förekommande och tänkbara kommunala verksamhetsfält fann kommittén redan med hänsyn till de tekniska svårigheterna knappast möjlig. Även om en sådan uppräkning skulle kunna genomföras, skulle den rätt snart kräva omfattande kompletteringar. Kommunernas roll i ett dynamiskt samhällsliv krävde enligt kommitténs mening att kompetensen bestämdes genom en allmänt avfattad bestämmelse.

Kommittén övervägde också olika möjligheter att genom en omformulering av eller tillägg till den dåvarande bestämmelsen öka precisionen. Främst diskuterade kommittén olika begränsande tillägg, genom vilka vissa uppgifter uttryckligen skulle tas undan från kompetensen.

Metoden att bygga ut besvärsgrunderna blev också föremål för kommitténs överväganden.

Kommunalrättskommittén fann inte anledning att föreslå någon ändrad lydelse av den då gällande kompetensbestämmelsen i 3 § kommunallagen. Inte heller föreslog kommittén några tillägg eller ändringar i de 1948 beslutade motiven till bestämmelsen. Enligt kommitténs uppfattning var man hänvisad till någon form av speciallagstiftning om man i något hänseende ville ge preciserade kompetensregler. I detta hänseende anförde kommittén:

Kommitténs allmänna inställning är att specialregleringar av kommunernas kompetens bör anlitas med viss återhållsamhet. En väsentlig del av vidareutvecklingen av kommunal verksamhet måste kännetecknas av den frihet, som den allmänna kompetensbestämmelsen ger. Att genom specialreglering i mera avgörande grad styra den kommunala verksamheten skulle bidraga till inte önskvärda förskjutningar beträffande kommunernas ställning i samhällslivet. Det förefaller emellertid troligt att framtida förhållanden kan kräva att man i något större utsträckning än hittills behöver sätta in speciallagstiftning. Ett avgörande skäl härför kan vara att man på särskilda områden, där problem dyker upp och snabbt får väsentlig betydelse, inte gärna kan under längre tid låta kompetensläget vara osäkert i avvaktan på en vägledande och fyllig rättspraxis.

Som framgår av avsnittet 1.2 ingick i utredningens uppdrag, förutom en översyn av reglerna om kommunernas kompetens, att söka skapa ett regelsystem, som hindrade kommunerna från att lämna stöd till näringslivet för att påverka enskilda företags lokalisering och utvidgning.

Vid 1948 års reform gällde uteslutande att ta ställning till frågor om utvidgning av kompetensområdet. Kommunalrättskommittén hade emellertid också att överväga frågor om kompetensbegränsningar. Med detta utgångsläge ansåg kommittén det ligga närmast till hands att reglera frågor om gränsmärken för kompetensen i speciella hänseenden genom utbrytning av visst ämnesområde från den allmänna kompetensbestämmelsen och för detta område tillskapa en särskild lag. – Denna väg hade statsmakterna använt sig av vid tillkomsten av studerandelagen, turistbefogenhetslagen, partistödslagen och lagen om sysselsättning för handikappade (se beträffande dessa lagar avsnitt 9–12).

Kommunalrättskommittén förordade sålunda att kompetensbestämmelsen behölls i oförändrad lydelse men att dess innehåll vid behov skulle kompletteras av speciallagstiftning. Kommitténs ståndpunkt innebar också att de nyss uppräknade lagarna fick kvarstå. Kommittén föreslog att de preciseringar som enligt kommittén behövdes i fråga om kommunernas förhållande till näringslivet skulle tas upp i en speciallag. Förslaget ledde emellertid inte till lagstiftning och statsmakterna kom inte att i detta sammanhang ta närmare ställning till frågan om metod för kompetensregleringen.

7.3 1977 års KL

Kommunallagsutredningen tillkallades för att göra en lagteknisk översyn av kommunallagen (1953:753), kommunallagen (1957:50) för Stockholm, landstingslagen (1954:319) och lagen (1957:281) om kommunalförbund samt för att utreda med dem sammanhängande frågor. Syftet med översynen var att göra lagstiftningen enklare och mera enhetlig och att i förekommande fall anpassa bestämmelserna till utvecklingen av kommunal praxis. Utredningens betänkande (SOU 1974:99) Enhetlig kommunallag kom att ligga till grund för 1977 års kommunallagsreform i lagtekniskt hänseende.

Utredningen ansåg i likhet med såväl kommunallagskommittén som kommunalrättskommittén att kommunallagens kompetensstadgande måste ges formen av en generalklausul. Detta gällde även i fråga om landstingskommunernas kompetens. I fråga om de specialreglerade kommunala angelägenheterna anförde utredningen att det från lagteknisk synpunkt i och för sig var otillfredsställande att kompetensreglering på det fakultativa området skedde i form av olika speciallagar. Å andra sidan var det inte tänkbart att inarbeta de olika speciallagarna i kommunallagen, bl. a. på grund av de vitt skilda områden som reglerades i dessa lagar. I en enhetlig lag skulle en sådan lösning dessutom försvåras av att en del av speciallagarna enbart gällde kommunerna.

En del remissinstanser påtalade också att det från lagteknisk och praktisk synpunkt var olämpligt att stifta särskilda kompetenslagar. Någon remissinstans föreslog att man skulle ta in ett tillägg i kompetensbestämmelsen som innebar att kommunerna och landstingskommunerna även fick handha de angelägenheter som sägs i de särskilda kompetenslagarna. Dessa lagar skulle därefter räknas upp. Ett annat förslag var att bestämmelserna i speciallagarna skulle föras samman till en enda lag.

Departementschefen delade utredningens och några remissinstansers uppfattning att det var otillfredsställande att den allmänna kompetensbestämmelsen kompletterades av ett tämligen stort antal särskilda lagar som gav kommunerna och landstingskommunerna rätt att vidta åtgärder på vissa områden. Han skulle överväga om åtgärder kunde vidtas för att undanröja de olägenheter från lagteknisk och praktisk synpunkt som den nuvarande ordningen innebar (prop. 1975/76:187 s. 340).

Även konstitutionsutskottet (KU 1976/77:25 s. 49) ansåg att det var otillfredsställande att den allmänna kompetensbestämmelsen kompletterades av ett stort antal särskilda lagar som ger kommunerna och landstingskommunerna rätt att vidta åtgärder på vissa områden. Konstitutionsutskottet uttalade:

Såsom anförs i propositionen (s. 340) bör det därför övervägas om åtgärder kan vidtas för att undanröja de olägenheter från lagteknisk och praktisk synpunkt som den nuvarande ordningen innebär. Eftersom inte heller utskottet ser någon praktisk möjlighet att i detta sammanhang lösa frågorna på ett mera tillfredsställande sätt tillstyrks dock propositionens förslag till utformning av kompetensbestämmelsen.

7.4 Motioner m. m.

I motionen 1976/77:433 väcktes frågan om vidgning av den kommunala kompetensen såvitt avser kommunala opinionsyttringar och solidaritetsaktioner i internationella frågor. I det sammanhanget pekades också på lämpligheten av att sammanföra de speciella kompetenslagarna till en lag. I yttrande över motionen uttalade konstitutionsutskottet, såvitt här är av intresse, att utskottet inhämtat att regeringen hade sin uppmärksamhet inriktad på problemet och att regeringen skulle komma att överväga frågan. I detta läge ansåg utskottet att det inte krävdes något särskilt initiativ från riksdagens sida (KU 1977/78:44).

Frågan aktualiserades åter i motionen 1978/79:573. Konstitutionsutskottet (KU 1979/80:11) anförde med anledning härav följande:

När utskottet vid 1977/78 års riksmöte behandlade frågan om sammanförande av de särskilda kompetenslagarna ansåg utskottet att något särskilt initiativ från riksdagens sida inte behövdes, eftersom regeringen enligt vad utskottet inhämtat hade sin uppmärksamhet inriktad på problemet och skulle överväga frågan. Utskottet vill nu understryka angelägenheten av att den utredning som utskottet tidigare uttalat sig för kommer till stånd. Vad utskottet anfört i denna del bör ges regeringen till känna.

8 Lagen (1947:523) om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande m. m.

Lagen (1947:523) om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande m. m. har följande lydelse:

1 § Kommun äger, om den så finner påkallat för att främja bostadsförsörjningen inom kommunen eller område, i vilket kommunen ingår och som kan anses utgöra en enhet i bostadsförsörjningshänseende, ställa medel till förfogande att enligt de grunder och i den ordning, som kommunen bestämt, användas till åtgärder i syfte att nedbringa den enskildes kostnader för anskaffande eller innehav av en fullvärdig bostad. Kommun må ej bedriva verksamhet enligt vad nu sagts inom annan kommun utan att sistnämnda kommun samtyckt därtill.

I fråga om bostadsföretag, vari kommun äger bestämmande inflytande och vars grundkapital delvis består av kapitaltillskott från annan än kommunen, får kommunen ställa medel till förfogande för att täcka hos bostadsföretaget uppkommen förvaltningsförlust även till den del förlusten belöper på sådan medintressent i företaget.

2 § Kommun är skyldig att genom lämpligt kommunalt organ förmedla lån och bidrag, som utgå av statsmedel i syfte att främja bostadsförsörjningen inom riket eller eljest gälla bostäder och lokaler inom bostadsområde, samt att vid sådan statlig låne- och bidragsverksamhet biträda vid byggnadskontroll och låneförvaltning.

Genom lämpligt organ skall kommun fortlöpande samla uppgifter om bostadsförsörjningen i kommunen och på begäran underrätta bostadssökande om möjligheterna att få bostad i kommunen, bostädernas belägenhet, storlek och utrustning, bostadskostnader samt andra förhållanden som bostadssökande behöver kännedom om.

3 § Kommun skall fortlöpande upprätta bostadsförsörjningsprogram i syfte att främja att bostadsbyggandet inom kommunen förberedes och genomföres på ett ändamålsenligt sätt.

Bostadsförsörjningsprogram skall antagas av kommunfullmäktige.

Bostadsförsörjningsprogram skall upprättas efter samråd med myndighet som regeringen bestämmer och tillställas myndigheten.

4 § Om det behövs för bostadsförsörjningens främjande skall kommun anordna avgiftsfri bostadsförmedling. I område som kan anses utgöra en enhet i bostadsförsörjningshänseende åligger sådan skyldighet kommunerna i området. Därvid skall gemensam bostadsförmedling anordnas och enhetliga grunder tillämpas vid anvisning av bostäder.

Regeringen kan ålägga kommun att fullgöra skyldighet enligt första stycket.

Har regeringen ålagt kommuner att anordna gemensam bostadsförmedling skola de deltagande kommunerna handha denna i kommunalförbund.

5 § Kommun eller kommunalförbund, som handhar för två eller flera kommuner gemensam bostadsförmedling, får besluta att anvisning eller förmedling av bostad

genom kommunal bostadsförmedling skall ske under villkor att den bostadssökande medverkar till att bostad, som han hyr eller innehar med bostadsrätt och som han lämnar i samband med inflyttningen i den nya bostaden, överlåtes på bostadssökande som kommunen eller kommunalförbundet anvisar.

6 § Är fastighet ställd under tvångsförvaltning enligt bostadsförvaltningslagen (1977:792) och behövs medel ofördröjligen för sådan åtgärd för fastighetens skötsel som ej kan anstå utan risk för att bostadshyresgäst lider allvarligt men, får kommun på begäran av förvaltaren förskottera visst belopp.

1 § trädde i kraft den 1 augusti 1947. Lagens övriga bestämmelser, som vid tillkomsten utgjordes av 2–4 §§, trädde i kraft den 1 januari 1948 (prop. 1947:258, L^2U 53, rskr 1947:480). Härefter har lagen ändrats enligt följande:

1959:605 ändring av 1 §
1967:309 ändring av 2–3 §§; ny 4 §
1973:192 ny 5 § (prop. 1973:23, LU 1973:13, rskr 1973:153)
1975:131 ändring av författningsrubriken och 1–4 §§ (prop. 1975:15, CU 1975:7, rskr 1975:61)
1977:215 ändring av 4 § (prop. 1976/77:1, KU 1976/77:25, rskr 1976/77:148)
1978:379 ändring av 3 § och ny 6 § (prop. 1977/78:93, CU 1977/78:28, rskr 1977/78:265)

Vid andra världskrigets slut fanns det i Sverige ett uppdämt behov av aktivitet på samhällslivets och näringslivets områden. Näringslivets uppsving främst i de stora tätorterna ökade inflyttningen dit och detta medförde i sin tur en ökad efterfrågan på bostäder. Vid 1946 och 1947 års riksdagar fastlades riktlinjer för den framtida bostadspolitiken med olika låne- och bidragsformer. Grundelementen i dessa riksdagsbeslut finns kvar än i dag. En av tankegångarna i de bostadspolitiska principbesluten var att kommunerna skulle ha rätt att anslå medel för förbättring av bostadsförhållandena inom vederbörande kommun, att kommunerna skulle vara skyldiga att förmedla statliga lån och bidrag för bostadsändamål och att kommunerna i mån av behov skulle vara skyldiga att göra upp planer för bostadsförsörjningen i kommunen.

Enligt bestämmelserna i då gällande kommunallagar (se s. 22) tillkom det kommun att själv vårda sina gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter, såvitt inte handhavandet därav enligt gällande författningar tillkom annan. Beträffande frågan huruvida kommunala subventioner för bostadsförsörjningsändamål var att betrakta som gemensamma hushållningsangelägenheter saknades klara riktlinjer. Rättspraxis var vacklande. Kommunala beslut om att vidta åtgärder i syfte att främja bostadsproduktionen inom kommunen blev i en del fall undanröjda. I andra fall lämnades besvären utan bifall. Det var klart att åtgärder med bostadspolitiskt syfte i och för sig var att anse som en kommunens hushållningsangelägenhet. Frågan om sådana åtgärder utgjorde en gemensam angelägenhet bedömdes däremot från fall till fall under beaktande av föreliggande olika omständigheter. När kommunala åtgärder i form av kapitaltillskott, borgen och markupplåtelser m. m. var en förutsättning för statliga medelstillskott rådde det inte någon tveksamhet om att kommunen hade rätt att anslå medel för ändamålet. Detsamma ansågs gälla även i andra fall då det i författningar

eller genom samstämmiga uttalanden av statsmakterna förutsattes att kommunerna hade rätt att göra insatser av viss art. I alla andra fall däremot var det en öppen fråga hur långt kommunernas befogenheter på området kunde anses sträcka sig.

Frågan hur man kommunalrättsligt skulle hantera frågan om kommunernas roll i den nya bostadspolitiken togs upp av kommunallagskommittén i 1947 års kompetensbetänkande. Kommittén fann att det syntes naturligt och konsekvent – oavsett om den bostadspolitiska verksamheten bedrevs genom subventioner till enskilda eller i andra former, t. ex. såsom kommunal produktion av hyreshus – att befogenheten att vidta de olika åtgärderna hade samma författningsmässiga grund, nämligen den allmänna kompetensbestämmelsen i kommunallagarna. Kommittén framhöll också att den allmänna kompetensutvidgning som kommittén föreslog skulle på det här området ge kommunerna samma rörelsefrihet som den som avsågs i bostadsförsörjningslagen vilken redan då fanns i proposition. En särskild lag om bostadsförsörjningen var enligt kommitténs mening onödig (SOU 1947:53 s. 82).

Statsmakterna ansåg emellertid att den rättsliga ovisshet som rådde på området i många fall hade känts besvärande. Det borde banas en klar rättslig väg för en aktiv bostadspolitik från kommunernas sida. Särskilt angeläget var det att klargöra kommunernas rätt att bevilja kommunala bostadssubventioner. Det var helt klart att kommunernas skyldigheter på bostadsförsörjningens område måste lagregleras särskilt. Det ansågs då betydelsefullt att kommunernas rättigheter och skyldigheter reglerades i samma författning. Endast på det sättet ansågs det möjligt att samordna kommunernas verksamhet med den statliga bostadspolitiken till gagn för en effektiv sådan politik (prop. 1947:259 s. 8–11).

Bostadsförsörjningslagen innehåller föreskrifter om såväl befogenheter som åligganden för kommunerna. 1 § handlar endast om befogenheter. I övrigt domineras lagen av skyldigheter för kommunerna. I 5 och 6 §§ finns dock ytterligare bestämmelser om befogenheter.

Vidden av de befogenheter som statsmakterna har gett kommunerna genom bostadsförsörjningslagen framgår närmare av motiven till lagen och förarbetena till de ändringar i lagen som tid efter annan har skett.

I propositionen med förslag till bostadsförsörjningslagen (prop. 1947:259 s. 2 och 19) förekom förslag till en särskild bestämmelse att kommunerna skulle vara skyldiga att till främjande av bostadsförsörjningen inom kommunen vidta alla de åtgärder beträffande planläggning av byggnadsproduktionen, initiativtagande till bildandet av allmännyttiga bostadsföretag och ledning av bostadsproduktionen som erfordrades för att åstadkomma en tillfredsställande tillgång på fullvärdiga bostäder inom kommunen. Vid riksdagsbehandlingen togs denna bestämmelse bort under hänvisning till pågående utredningar om expropriationsfrågor. Samtidigt underströks emellertid att den i förslaget beskrivna uppgiften skulle ankomma på kommunerna fastän särskilda hinder ansågs föreligga att då lagfästa ett sådant åläggande.

Beträffande den närmare innebörden av 1 § första stycket, som fram till år 1959 avsåg endast åtgärder inom kommunens eget geografiska område, anförde departementschefen följande:

Rörande formerna för de kommunala subventionerna för bostadsförsörjningsändamål har i ett yttrande anmärkts, att en förutsättning för att dylik subvention skulle kunna utgå borde vara att statlig subvention utginge. För min del är jag icke beredd att förorda någon sådan inskränkning av kommunernas fria prövningsrätt. Då lagstiftningen ingår som ett led i strävandena att aktivera kommunernas bostadspolitiska verksamhet, synes deras fria initiativrätt i fråga om åtgärder för bostadsförsörjningens förbättring icke böra beskäras. Kommunala bostadssubventioner bör således kunna utgå icke blott som ett tillskott till det statliga stöd som i visst fall åtnjutes utan även för att underlätta lösningen av bostadsfrågan för personer till vilka något sådant statligt stöd icke utgår. Beträffande exempelvis pensionärer och andra ensamstående med små inkomster kunna särskilda åtgärder utanför den statliga stödverksamhetens ram vara erforderliga för att underlätta bostadsförsörjningsförhållandena. Hinder synes icke heller böra föreligga för att en kommun, om den så önskar, genom kommunala subventioner understöder personer vilka endast på grund av sin inkomst äro uteslutna från att komma i åtnjutande av statliga bostadsrabatter. Tillhandahållande på förmånliga villkor av tomtmark för bostadsbyggande och liknande åtgärder bör ej heller ovillkorligen förbindas med ett krav på att statlig subvention utgår. Det enda villkor som enligt min mening bör uppställas för rätten att utge kommunala subventioner är att dessa skola vara ägnade att bidraga till en förbättrad bostadsförsörjning på orten. Syftet med de kommunala subventionerna bör således vara att för inom kommunen bosatta personer nedbringa kostnaderna för anskaffande och behållande av en fullvärdig bostad.

Departementschefens uttalanden lämnades utan erinran av riksdagen med tillägget att 1 § gav kommunerna i stort sett fria händer att själva utforma sina bostadsförsörjande åtgärder. De enda begränsningar av betydelse som fanns var att åtgärderna skulle gagna personer bosatta inom kommunen och att ändamålet med åtgärderna skulle avse anskaffande eller innehav av en fullvärdig bostad (L^2U 1947:53 s. 15).

1 § första stycket fick sin nuvarande lydelse genom ändring år 1959 sedan det visat sig att den ursprungliga begränsningen av kommunernas bostadspolitiska åtgärder till kommunens område i vissa fall utgjort hinder för en önskvärd kommunal samverkan. Departementschefen framhöll att det var av stort värde att en kommuns bostadsbyggnadsföretag fick möjlighet att uppföra bostadshus i andra kommuner inom samma bostadsförsörjningsområde utan att behöva anlita kommunalförbundets form eller kanske vidta särskilda anordningar av juridisk natur. Han utgick därvid från att det förelåg något till den egna kommunen knutet intresse för åtgärden, t. ex. att den främjade bostadsförsörjningen för dem som var verksamma eller avsåg att verka inom kommunen. Mot dessa uttalanden gjorde riksdagen inte någon erinran (prop. 1959:173, L^3U 27).

I anslutning till de hyresförlustlån som infördes år 1972 (SFS 1972:760) utbildades en praxis beträffande helkommunala bostadsföretag som innebar att staten i vissa lägen eftergav en andel av hyresförlustlån på villkor att kommunen löste in resten av lånet. När det gällde kommunala och allmännyttiga företag, där kommunen delade huvudmannaskapet med någon annan intressent, ansågs det finnas behov av att uppnå samma ordning som för helkommunala företag, dvs. en fördelning av ansvaret för sådana företags hyresförluster mellan staten och kommunen. Det ansågs vara kommunalrättsligt tveksamt om en kommun i fråga om ett företag med en minoritetsintressent kunde ta på sig ansvaret för större del av en förlust

än den som kunde anses belöpa på kommunen. Kommunen hade visserligen möjlighet att före förlusttäckning lösa ut en minoritetsintressent och därigenom omvandla företaget till ett helkommunalt sådant. Men detta ansågs innebära en onödig omgång som dessutom ställde ökade krav på ekonomiska insatser från kommunen. För att garantera att kommunerna skulle ha formella möjligheter att lämna bidrag till täckning av hyresförluster i dessa fall, vilket i största allmänhet ansågs rimligt, klarlades frågan år 1975 genom att 1 § tillfördes ett nytt andra stycke (prop. 1975:15).

Vid 1977/78 års riksdag gjordes uttalanden angående rollfördelningen mellan stat och kommun på bostadsförsörjningens område. Riktlinjerna gällde främst ansvaret för ekonomin. I detta sammanhang förklarade departementschefen i anslutning till förslag om 6 § att sådana ekonomiska tillskott som där avses inte var möjliga enligt då gällande lagstiftning (prop. 1977/78:93 s. 175).

Sammanfattningsvis ger bostadsförsörjningslagen kommunerna befogenheter som knappast kan rymmas under de allmänna principer som är vägledande för den oreglerade kommunala kompetensen. Den kommunala likställighetsprincipen skulle förmodligen hindra kommunerna från att utge behovsprövade bostadsbidrag. Från likställighetssynpunkt skulle det också kunna tänkas föreligga hinder för kommunerna att ta på sig hyresförluster för icke helägda kommunala bostadsföretag. Lokaliseringsprincipen skulle i varje fall göra det tveksamt om kommunerna kunde anses ha befogenhet att engagera sig i bostadsbyggande utanför den egna kommunens gränser. Även de mera speciella befogenheterna i 5 och 6 §§ får ses som undantag från likställighetsprincipen. Bostadsförsörjningen har en nära anknytning till viktiga delar av svenskt näringsliv. De restriktioner som den allmänna kompetensregeln ställer upp för kommunal verksamhet av affärsmässig art skulle knappast medge ett så omfattande kommunalt engagemang i bostadsbyggande och bostadsförvaltning som vi har i dag.

9 Lagen (1962:638) om rätt för kommun att bistå utländska studerande

Lagen (1962:638) om rätt för kommun att bistå utländska studerande har följande lydelse:

Härigenom förordnas, att kommun och landstingskommun äga beträffande dem, som i anslutning till svenskt utvecklingsbistånd vistas i kommunen för studier eller annan utbildning, vidtaga åtgärder i syfte att underlätta deras vistelse där och främja deras välfärd och trivsel.

Lagen trädde i kraft den 1 januari 1963 (prop. 1962:191, KU 1962:21, rskr 1962:415).

Den egentliga utgångspunkten för lagen var ett avgörande av regeringsrätten (R 1961 I 97). Stadsfullmäktige i Norrköping hade vid ett tillfälle beslutat att ur fullmäktiges anslag för oförutsedda utgifter bevilja 7 500 kr såsom stipendium åt en utländsk studerande vid stadens högre tekniska läroverk. Beslutet överklagades och blev upphävt. Regeringsrätten förklarade i sitt avgörande att det klandrade beslutet inte kunde anses avse en angelägenhet, som det tillkom staden att vårda. En ledamot av regeringsrätten ville lämna besvären utan bifall under hänvisning till utgiftens ringa storlek och kulturellt representativa karaktär.

Beträffande kommuners och landstingskommuners befogenhet att lämna utbildningsbidrag gällde vid denna tid och gäller alltjämt enligt den allmänna kompetensbestämmelsen i kommunallagen att det fanns en kommunal befogenhet att genom stipendier och på annat sätt underlätta deltagandet i den undervisning och bildningsverksamhet som förekom i kommunen eller som drevs utanför kommunen men till förmån för människor som var bosatta i kommunen. En förutsättning var dock att studiebidrag inte hade karaktären av rena understöd och att de utdelades inom ramen för en på förhand fastställd plan (prop. 1948:140 s. 75). Kompetenskravet för kommunala och landstingskommunala stipendier eller andra liknande utbildningsbidrag kunde alltså sammanfattningsvis sägas vara att stödet i princip måste utgå till alla som var i samma utbildningssituation och i samma försörjningssituation. Punktvis utgående stipendier ingick inte i kommunernas och landstingskommunernas befogenhet. I 1961 års fall återföll regeringsrätten i första hand på likställighetsprincipen men i någon mån också på lokaliseringsprincipen. I sistnämnda hänseende kan konstateras att det klandrade stipendiet visserligen skulle utgå till någon som skulle studera vid en av kommunens utbildningsanstalter men att stipendiet skulle gå till en person som i övrigt inte hade någon som helst anknytning till kommunen.

I betänkandet (SOU 1962:21) Kommunalt stöd åt studerande från utvecklingsländerna föreslog kommunalrättskommittén en kompetensutvidgning av följande innehåll:

Kommun äger i skälig omfattning anslå medel till stipendier åt dem, som i anslutning till svenskt utbildningsbistånd önska bedriva studier eller eljest genomgå utbildning inom kommunen eller vid av kommunens invånare anlitad utbildningsanstalt utom kommunen ävensom vidtaga åtgärder i övrigt för underlättande av deras vistelse här och för främjande av deras välfärd och trivsel.

I propositionen som bifölls av riksdagen ansågs det att en kompetens att utge direkta penningstipendier skulle föra för långt och lagen kom att begränsas till åtgärder av kurativ natur. Det huvudsakliga motivet för denna begränsning var att behålla lokaliseringsprincipen som riktmärke för avgränsningen av kommunernas verksamhetsområde. I propositionen framhölls bl. a. att den offentliga internationella biståndsverksamheten borde vara en statlig, inte en kommunal uppgift. Det är statsmakterna som bär ansvaret för våra internationella förbindelser och som därför skall bestämma utvecklingshjälpens inriktning och omfattning samt anslå erforderliga medel för ändamålet (prop. s. 28).

Beträffande innehållet i det nya kompetenstillskottet anförde departementschefen:

Kommunal biståndsverksamhet bör kunna avse även stipendiater, som genomgår yrkesutbildning eller praktiserar vid industri- eller annat företag. Varaktigheten av stipendiaternas vistelse i kommunen bör inte tillmätas betydelse. Rätt till insatser av ifrågavarande art bör tillkomma borgerliga primärkommuner och landstingskommuner. Till åtgärder som kan sägas vara av socialt eller kurativt slag hör bl. a. att tillhandahålla kost samt bostäder, studielokaler och samlingslokaler. Ibland kan det vara lämpligt att inrätta hem för stipendiater. För kontakterna med svensk ungdom torde det dock oftast vara mera ändamålsenligt att stipendiaterna inte föres samman för sig. Kurser i svenska språket hör också till de mera omhändertagande momenten vid stipendiemottagningen liksom anordningar för stipendiaternas rekreation och ferievistelse. Avgränsningen kan dock knappast göras fullt entydig. Det allmänna kriteriet på vilka åtgärder som skall falla inom kommunernas kompetens bör vara den konkreta utformningen av hjälpen. Vid tveksamhet om hjälpens art bör man tillämpa en tämligen liberal bedömning. Hjälpinsatser som helt eller delvis har formen av penningstipendier skall emellertid falla utanför kompetensen.

Lagen föregicks inte av någon egentlig diskussion om hur man lagtekniskt skulle åstadkomma den ifrågavarande kompetensutvidgningen. I betänkandet framhölls emellertid att en lagstiftning i ämnet, som underförstått måste ske utanför själva kommunallagen, gav större möjligheter till kontroll över verksamhetsområdet än de förskjutningar, som kunde ske genom praxis. Området för den vidgade kompetensen kunde klart begränsas och nya, liknande utvidgningar krävde särskilda lagstiftningsåtgärder (betänkandet s. 25).

10 Lagen (1968:131) om vissa kommunala befogenheter inom turistväsendet

Lagen (1968:131) om vissa kommunala befogenheter inom turistväsendet har följande lydelse:

Kommun får vidtaga åtgärder för uppförande och drift av turistanläggningar i den mån det är påkallat för att främja turistväsendet inom kommunen.

Lagen trädde i kraft den 1 juli 1968 (prop. 1968:44, KU 1968:18, rskr 1968:208).

Den kommunala kompetensen ansågs vid tiden för lagens tillkomst omfatta ett flertal olika slag av åtgärder inom fritidslivets område. Viss kompetens på området ansågs också kunna härledas från kommunernas skyldighet att vara verksamma för barnavården, hälsovården och naturvården. Lokaliseringsprincipen, dvs. kravet på att en kommunal åtgärd för att vara tillåten måste tillgodose ett intresse som är knutet till den egna kommunen och i princip vara riktad på den egna kommunens befolkning, liksom uppfattningen om gränsdragningen mellan kommunal verksamhet och enskild företagsamhet medförde begränsningar i kommunernas kompetens på fritidslivets område som uppfattades som alltför långtgående. I fråga om åtgärder för att bereda kost och logi åt resenärer under deras vistelse i kommunen gällde enligt rättspraxis i princip att en åtgärd var tillåten om den tillgodosåg – förutom kommunens egna medlemmar – dem som reste i sin yrkesverksamhet, alltså nyttoresenärer, men att den var otillåten om den företrädesvis tillgodosåg andra resenärer, dvs. turister. På denna grund hade regeringsrätten i flera fall, bl. a. genom några uppmärksammade avgöranden under år 1963 (R 1963 I 121, 148, 161, 207), undanröjt kommunala beslut om bl.a. engagemang för turisthotell och semesterbyar. Utgången hade blivit densamma i fråga om anläggningar som var direkt avsedda för friluftslivet, när dessa anläggningar företrädesvis betjänade turister, t. ex. badanläggning, djurpark och linbana. Däremot hade åtgärder för att allmänt främja turismen, såsom stöd åt turistförening, anslag till turistbyrå o. d., bedömts som tillåtna. Sådana åtgärder betraktades som ett allmänt stöd till näringslivet, något som av ålder är en kommunal angelägenhet.

Läget ute i kommunerna var vid lagens tillkomst det att kommunerna, delvis med anlitande av statsbidrag, gjorde betydande insatser på turistväsendets område utan att ha någon tillfredsställande kompetensrättslig grund för sina insatser. En anpassning av gällande rätt ansågs i detta läget oundvikligt.

I fråga om den närmare utformningen och innebörden av lagen anförde departementschefen följande (prop. 1968:44 s. 20):

Den föreslagna kompetensutvidgningen bör vara begränsad till vad som föranleds av syftet med lagstiftningen. Detta är, som framgår av vad jag sagt förut, att undanröja det hinder för kommunala åtgärder på ifrågavarande område som ligger i att sådana åtgärder enligt praxis inte får vidtas för andra än i huvudsak kommunens egna medlemmar. De allmänna principer som i övrigt gäller för den kommunala kompetensen bör alltså fortfarande gälla. Det betyder till en början att kommunal verksamhet på området inte bör få syfta till att ge kommunen affärsvinst. Åtgärderna bör vidare få vidtas i samma former som är tillåtna för motsvarande åtgärder inom områden som redan nu faller inom den kommunala kompetensen. I den mån kommun bedömer det lämpligt att ge stöd åt organistion eller enskilt företag – vilket kan antas undantagsvis bli fallet – bör det alltså vara tillåtet. Därvid måste emellertid som kommittén framhåller iakttas gängse principer för kommunalt stöd, nämligen att stödet står i rimlig relation till allmännyttan och att det inte innebär otillbörligt gynnande av enskild person. De begränsningar som enligt vad jag nu har anfört bör gälla för kompetensen kommer enligt min mening bäst till uttryck om man, i anslutning till kommitténs förslag, anger i lagtexten att åtgärden får vidtas i den mån det är påkallat för att främja turistväsendet i kommunen. Utrymmet för en överprövning av kommunens bedömning av vad som skall anses påkallat bör dock av naturliga skäl vara tämligen begränsat. För att befogenhet skall anses föreligga torde det vara tillräckligt att åtgärden objektivt ter sig ägnad att främja turistväsendet i kommunen. Att den också skall ha vidtagits i sådant syfte torde vara självklart. Som kommittén har framhållit bör kommunala insatser på turistområdet ske utan slutlig ekonomisk uppoffring för kommunen. En viss garanti för detta ligger redan i den avgränsning av kompetensen som jag har angett. Den avgörande betydelsen i detta avseende har emellertid kommunens egen prövning från olika synpunkter av varje nytt projekt. Jag förutsätter att kommunerna låter beslut om åtgärder på turistområdet föregås av noggranna överväganden samt av samråd med andra kommuner inom samma kommunblock och med organisationer och statliga myndigheter som berörs av åtgärden eller som kan gå till handa med sakkunskap. Av särskild vikt är att samråd sker med länsstyrelsen där planeringsrådet bör delta i bedömningen. Utvecklingen mot större kommuner och den ökande fastheten i samhällsplaneringen innebär att förbättrade förutsättningar skapas för riktiga bedömningar. Som kommittén har anfört torde det inte vara nödvändigt att i lagen ange vilka slag av anläggningar som vidgningen av kompetensen skall avse. Kommitténs egen redovisning torde omfatta i stort sett alla slag av anläggning som kan komma i fråga. I den mån innehav av mark är en förutsättning för en turistanläggning bör kompetensen omfatta också förvärv eller stöd till förvärv av marken. Som jag sagt tidigare anses kommun ha befogenhet att vidta åtgärder också utanför sitt område förutsatt att åtgärden tillgodoser ett till kommunen knutet intresse. Det torde väl i allmänhet inte komma i fråga att främja turismen i kommunen genom åtgärder utanför kommungränsen. Skulle sådana åtgärder undantagsvis vara påkallade bör de emellertid vara tillåtna.

Lagens tillkomst föregicks bl. a. av kommunalrättskommitténs betänkande (SOU 1967:50) Kommunala befogenheter inom turistväsendet. Frågan om kommunernas befogenheter inom turistväsendet var en mindre del av ett större och tidskrävande uppdrag att åstadkomma en precisering av den kommunala kompetensen särskilt när det gällde kommunal drift av rörelse och kommunalt stöd åt enskilda näringsföretag. Anledningen till att kommittén tog upp turistfrågorna särskilt var att dessa frågor krävde en skyndsam lösning. Kommittén anmälde emellertid vissa betänkligheter mot en sådan delbehandling av uppdraget och anförde i denna del:

Kommitténs uppdrag beträffande den kommunala kompetensen är mest lämpat att behandlas som en enhet. Varje delbehandling av uppdraget kräver ståndpunkter i en serie frågor av principiell betydelse för kompetensen i allmänhet, varvid det inbördes sammanhang som finns mellan olika samhälleliga verksamheter riskerar att bli obeaktat. De principiella bedömningar som verkar riktiga vid behandlingen av en delfråga kan visa sig felaktiga när hela kompetensfrågan är genomarbetad och överblickbar. Särbehandling av en fråga medför även lagtekniska komplikationer. Sammanhanget mellan delfrågorna medför avgränsningsproblem, som inte kan få en helt invändningsfri lösning. En delbehandling måste vidare utmynna i en specialreglering i särskild kommunallag eller annan särskild författning och får därmed in reformarbetet på en väg som kommittén ställer sig tveksam till.

I metodfrågan anförde departementschefen följande (prop. s. 19).

Kommittén har övervägt om den föreslagna utvidgningen av den kommunala kompetensen bör ske nu genom en särskild lagstiftning eller om man bör avvakta resultatet av den allmänna översyn av de kommunala kompetensfrågorna som f. n. förbereds inom kommittén och som för kommitténs del beräknas vara avslutad tidigast hösten 1968. Som kommittén och några remissinstanser har framhållit talar flera skäl mot en särbehandling av en isolerad kompetensfråga. Det är emellertid med hänsyn till det växande behovet av planering för fritidslivet mycket angeläget att den nu aktuella kompetensfrågan blir löst utan det dröjsmål som det skulle innebära att avvakta resultatet av den allmänna översynen. Kommittén har genom sitt förslag visat på en framkomlig väg till separat lösning av frågan. Lösningen kan inte anses innefatta ett föregripande av den kommande prövningen av andra kompetensfrågor.

Som redan har framgått gäller turistbefogenhetslagen inte för landstingskommuner. Det anses emellertid att landstingskommunerna har vissa befogenheter på området redan med stöd av den allmänna kompetensbestämmelsen. Det har sålunda ansetts kompetensenligt för en landstingskommun att lämna bidrag till Reso:s bygdesemesterverksamhet (R 1979 Ab 320).

Vid turistbefogenhetslagens tillkomst avvisades tanken på att lagen även skulle gälla för landstingskommunerna. Det ansågs att landstingskommunernas åtgärder på detta område hade haft väsentligt mindre omfattning än kommunernas (KU 1968:18 s. 6).

11 Lagen (1969:596) om kommunalt partistöd

Lagen (1969:596) om kommunalt partistöd innehåller följande bestämmelse:

Kommun får lämna ekonomiskt bidrag till politiskt parti, som under den tid beslut om bidrag avser är representerat i kommunens fullmäktige. Beslutet skall innehålla att bidrag utgår till varje sådant parti med samma belopp för varje plats som partiet under nämnda tid har i fullmäktige. Vad som sagts nu äger motsvarande tillämpning på landstingskommun och landsting.

Lagen trädde i kraft den 10 december 1969 (prop. 1969:126, KU 1969:36, rskr 1969:353).

Vid tiden för lagens tillkomst hade kommunerna enligt dåvarande kommunala vallagen befogenhet att bidra till de politiska partiernas valsedelskostnader vid de kommunala valen i den mån partierna inte fick ersättning av staten. Den befogenheten saknar numera aktualitet eftersom staten bekostar valsedlarna i allmänna val. Enligt 3 § dåvarande barnavårdslagen (1960:97) ålåg det barnavårdsnämnderna att stödja ungdomens föreningsliv. Av denna bestämmelse, som tillfördes barnavårdslagen genom lag 1965:134 följde att kommunalt stöd i fortsättningen kunde lämnas också till de politiska ungdomsorganisationerna. Denna befogenhet får antas alltjämt bestå fastän socialtjänstlagen, som har ersatt bl. a. barnavårdslagen, inte innehåller något om denna befogenhet vare sig i lagtext eller motiv.

Därutöver ansågs kommunerna inte ha befogenhet att understödja politisk verksamhet (R 1964 S 60, I 42, I 43, R 1969 K 715). Partistödslagen kom att i två avseenden innehålla undantag från innehållet i den allmänna kompetensregeln i kommunallagen. Kommunerna fick nu lämna bidrag till de politiska partierna något som över huvud taget inte medgavs i den allmänna kompetensbestämmelsen på den grund att den partipolitiska verksamheten inte var någon angelägenhet för kommunerna. Kommunerna fick också befogenhet att lämna bidrag endast till en del av de i kommunen verksamma politiska partierna, nämligen de som var representerade i fullmäktige. Det innebar ett undantag från likställighetsprincipen som för det fall partistöd över huvud taget hade betraktats som en kommunal angelägenhet skulle ha krävt att stöd hade utgått inte bara till partier som var representerade i fullmäktige utan till alla politiska partier inom kommunen.

Av partistödslagens krav på representation i fullmäktige resp. landstinget framgår att stödet skall avse politisk verksamhet i kommunen resp. landstingskommunen. Något avsteg från den princip som gäller för all kommunal verksamhet, nämligen att den skall tillgodose ett till kommunen knutet

intresse, är alltså inte avsett. Någon verklig diskussion om metoder för den avsedda befogenhetsutvidgningen förekom inte. Departementschefen förklarade utan närmare kommentarer att den åsyftade regleringen borde göras i en särskild lag (prop. s. 20).

12 Lagen (1970:663) om vissa kommunala befogenheter i fråga om sysselsättning för handikappade

I lagen (1970:663) om vissa kommunala befogenheter i fråga om sysselsättning för handikappade föreskrivs följande:

Kommun får driva affärsverksamhet i syfte att bereda arbetsanställning åt handikappade, i den mån handikappade inom kommunen icke i tillräcklig omfattning kan beredas lämpliga anställningar på annat sätt samt under förutsättning att

1. verksamheten är anordnad så att den är särskilt lämpad för sysselsättning av handikappade,
2. anställning i verksamheten sker efter anvisning av den offentliga arbetsförmedlingen eller, efter dennas medgivande, av kommunens socialvårdsorgan.

Lagen trädde i kraft den 16 december 1970 (prop. 1970:153, KU 44, rskr 385).

På 1960-talet ökade samhället kraftigt sina insatser för rehabilitering av handikappade. Genom en lagändring år 1968 i dåvarande socialhjälpslagen blev det klarlagt att kommunerna hade rätt att vidta åtgärder med anledning av enskilda personers behov av omvårdnad. Tveksamheten i fråga om kommunernas kompetens att bl. a. bereda utkomstmöjligheter för handikappade blev därigenom undanröjd. Emellertid kvarstod viss oklarhet om hur långt kompetensen sträckte sig. Närmare bestämt var frågan om det var tillåtet för kommunerna att själva eller genom särskilt bildade stiftelser driva kioskhandel för att bereda partiellt arbetsföra personer utkomstmöjligheter. I två avgöranden före lagens tillkomst underkändes sådana åtgärder.

I det första fallet (R 1965 ref. 17) hade Södertälje stad beslutat att bilda en stiftelse, vars ändamål var att bereda utkomstmöjligheter åt partiellt arbetsföra genom sysselsättning i kioskhandel och annan rörelse. För ändamålet skulle stiftelsen inom staden äga, förvärva eller uppföra försäljningskiosker samt driva kioskhandel och därmed förenlig verksamhet. Regeringsrätten upphävde beslutet med följande motivering.

Av handlingarna framgår väl, att stadsfullmäktige med sitt klandrade beslut åsyftat att bereda partiellt arbetsföra personer i staden utkomst genom lämpligt arbete, men enär i målet icke visats, att det för detta syfte erfordrats att, såsom skett, bilda en kommunal stiftelse med ändamål att driva vinstgivande affärsrörelse, samt klandrade beslutet förty icke kan anses vara en stadens angelägenhet, prövar regeringsrätten lagligt att, med ändring av länsstyrelsens utslag, upphäva stadsfullmäktiges beslut.

I det andra fallet (R 1968 K 1198) hade Avesta stad beslutat att bevilja ett amorteringslån åt en stiftelse med motsvarande syfte och verksamhet som i 1965 års fall. Även detta beslut upphävde regeringsrätten. I motiveringen anfördes följande:

Visserligen får det anses vara en stadens angelägenhet att bereda utkomstmöjligheter för partiellt arbetsföra, men det är icke tillåtet för staden att för detta ändamål själv eller genom särskilt bildad stiftelse driva kioskhandel. På grund härav kan det icke heller vara en stadens angelägenhet att, såsom skett genom klandrade beslutet, bereda stiftelsen möjlighet att utvidga denna affärsrörelse.

I den av riksdagen bifallna propositionen betonas att kommunerna har ett förstahandsansvar för handikappvården.

Enligt propositionen skall det i lagen använda begreppet affärsverksamhet tolkas med ledning av motiven till 1 kap. 4 § KL. Kompetensutvidgningen får inte utnyttjas för kommunal näringsverksamhet som är lämplig ur andra synpunkter än omsorgen om de partiellt arbetsföra. I princip bör alla arbetsplatser i kommunal affärsverksamhet för sysselsättning av handikappade stå till arbetsvårdens förfogande, dock med rätt för arbetsförmedlingen att medge att platser ställs till förfogande för anvisning direkt av kommunens socialnämnd under förutsättning som arbetsförmedlingen ger. Härvid skall noggrant prövas om andra anställningsalternativ kan vara bättre ägnade att lösa sysselsättningsfrågorna för de handikappade.

Vid lagens tillkomst upprätthölls en mycket sträng gränsdragning mellan kommunal verksamhet och enskilt näringsliv. Lagen får anses innebära ett avsteg från principen att näringslivet skall vara förbehållet det enskilda initiativet.

Beträffande lagens närmare innebörd anförde departementschefen (prop. 1970:153 s. 35 f):

Lagförslaget bygger på det förhållandet att kommun redan har befogenheter i fråga om handikappvård och sysselsättning av handikappade, bl. a. i skyddad verksamhet. Vad det nu är fråga om är att ge kommun befogenhet att därutöver driva affärsverksamhet för att skapa arbetstillfällen för handikappade på den öppna arbetsmarknaden och med marknadsmässigt bestämda löner.

Enligt förslaget skall kommunen i detta syfte få driva affärsverksamhet i den mån handikappade inom kommunen inte i tillräcklig omfattning kan beredas lämpliga arbetsanställningar på annat sätt. Denna bestämmelse innebär dels att kommunal affärsverksamhet för att ge arbete åt handikappade får komma i fråga först när det visar sig att arbetsplaceringar på den öppna arbetsmarknaden i övrigt inte kan komma till stånd i tillräcklig omfattning, dels att den kommunala affärsverksamheten inte får bli mer omfattande än som behövs för att täcka behovet av arbetsanställningar för handikappade. Härvid bör emellertid beaktas att alla arbetsuppgifter i verksamheten regelmässigt inte kan utföras av handikappade.

Som förutsättning för den kommunala affärsverksamhet varom här är fråga anges vidare i lagförslaget i enlighet med vad jag har förordat, att verksamheten skall vara anordnad så att den är särskilt lämpad för sysselsättning av handikappade och att anställningar i verksamheten skall ske efter anvisning av den offentliga arbetsförmedlingen eller efter dennas medgivande av kommunens socialvårdsorgan. Som framhålls i promemorian bör man kunna utläsa ur reglemente för det kommunala organ som avses skola bedriva verksamheten eller av bolagsordning eller motsvarande urkund för kommunalt bolag eller annat särskilt rättssubjekt, huruvida dessa förutsättningar föreligger eller ej. Med hänsyn till den offentliga kontrollen av kommunens handlande är det nödvändigt att de handlingar som ger besked i dessa avseenden är offentliga. Eftersom förutsättningarna ingår i avgränsningen av den kommunala kompetensen är kommunen skyldig att konstatera att förutsättningarna verkligen är för handen, innan kommunen beslutar att engagera sig i affärsverksamheten.

13 Lagen (1975:494) om rätt för kommun och landstingskommun att lämna internationell katastrofhjälp

I lagen (1975:494) om rätt för kommun och landstingskommun att lämna internationell katastrofhjälp föreskrivs följande:

Kommun och landstingskommun får i samband med krig, farsot, översvämning, jordbävning, vulkanutbrott, torka eller liknande händelse i annat land eller återuppbyggnadsarbete efter sådan händelse bistå med utrustning som kommunen eller landstingskommunen kan avvara. Utrustning som nu sagts får också överlämnas till internationell hjälporganisation för att användas, om sådan händelse skulle inträffa.

Kommun eller landstingskommun som har beslutat att lämna bistånd med utrustning får i skälig omfattning anvisa medel för iordningställande och transport av utrustningen samt tillhandahålla och svara för ersättning till personal som behövs för att utrustningen skall kunna tagas i bruk.

Lagen trädde i kraft den 1 januari 1976 (prop. 1975:84, KU 16, rskr 155).

I propositionen (s. 28) framhöll departementschefen att det sedan länge inom vårt land rått stor enighet om att Sverige på olika sätt bör medverka i den internationella biståndsverksamheten. Emellertid hade det i flera sammanhang fastslagits att den offentliga biståndsverksamheten skulle vara en statlig och inte en kommunal uppgift. Bortsett från de begränsade befogenheter som kommunerna fått genom lagen (1962:638) om rätt för kommun att bistå utländska studerande ansågs kommunala beslut om bistånd i olika former till andra länder oförenliga med reglerna om den kommunala kompetensen. Inom många kommuner och landstingskommuner visade det sig emellertid finnas en stark vilja att, särskilt i samband med inträffade katastrofer, medverka i den internationella hjälpverksamheten och därigenom ge uttryck för solidaritet med de drabbade länderna.

I början av 1970-talet hade regeringsrätten att i flera kommunalbesvärsmål pröva kommunala eller landstingskommunala beslut med internationell anknytning. Särskilt uppmärksammades tre domar under år 1973 i vilka regeringsrätten hade att ta ställning till landstingskommunernas befogenhet att medverka vid internationell biståndsverksamhet i samband med kriget i Vietnam. I ett fall (R 1973 A 65) gällde det beslut av Västerbottens läns landstings förvaltningsutskott att genom SIDA:s försorg ge fullt användbar sjukvårdsutrustning till ett värde av 200 000 kr till ett förstört sjukhus. ett annat fall (R 1973 A 64) var det fråga om ett beslut av Uppsala läns landsting att anslå 6 000 kr för inköp av en läkarväska genom Röda korsets försorg. Det tredje fallet (R 1973 A 134) avsåg ett av Västernorrlands läns landsting fattat beslut, varigenom anvisats ett belopp om 100 000 kr som bidrag till återuppbyggnad av Bach Mai-sjukhuset. I samtliga fall ansåg regeringsrätten att landstingskommunen hade överskridit sin befogenhet. De

överklagade besluten upphävdes därför. I det första fallet åberopade regeringsrätten som skäl bl. a. att vad som förekommit i målet framgick att den egendom som avsågs med det överklagade beslutet hade haft ett inte obetydligt värde och att beslutet att skänka bort egendomen således inte varit motiverat av landstingets egna intressen.

Frågan om på vilket sätt kommunerna och landstingskommunerna skulle kunna medverka med bistånd till u-länderna utreddes av kommittén för kommunal biståndsverksamhet, vilken hösten 1974 lämnade betänkandet (SOU 1974:86) Kommunal biståndsverksamhet. I betänkandet föreslogs att kommunerna och landstingskommunerna genom en särskild lag skulle få befogenhet att lämna internationell katastrofhjälp. Förslaget ansågs väl avvägt och kom att godtas i allt väsentligt. I det följande skall beröras några särskilda frågor som kommittén diskuterade och som närmare utvecklats i propositionen (s. 32–36).

Departementschefen underströk att det långsiktiga biståndet inte får vara en kommunal eller landstingskommunal angelägenhet. Han menade också att om befogenheten att lämna bistånd begränsas på detta sätt kommer den också att omfatta de situationer i vilka det omedelbara hjälpbehovet framstår som mest påtagligt.

Beträffande frågan om i vilka situationer bistånd fick lämnas anförde departementschefen följande:

> Remissinstanserna har riktat viss kritik mot att kommittén i sitt förslag har angett den grundläggande avgränsningen av befogenheten att lämna bistånd endast genom att föreslå att kommun och landstingskommun får lämna internationell katastrofhjälp. Även jag anser att det är önskvärt att de situationer i vilka bistånd skall få lämnas anges så klart som möjligt. Dessa situationer kan vara av ganska skiftande slag och det är naturligtvis inte fråga om bara svårartade olyckshändelser och liknande som i Sverige skulle föranleda ingripande enligt bestämmelserna i brandlagen (1974:80) om räddningstjänst. Som jag förut har sagt bör det avgörande vara att en särskild händelse har inträffat och lett till ett akut behov av bistånd. Avgränsningen bör enligt min mening göras genom att en exemplifierande uppräkning av sådana händelser görs i lagtexten. Därvid bör anges att bistånd får lämnas i samband med krig, farsot, översvämning, jordbävning, vulkanutbrott, torka eller liknande händelse i annat land.

Lagen ger kommunerna och landstingskommunerna befogenhet att i de situationer som det här är fråga om bistå med utrustning som kommunerna eller landstingskommunerna kan avvara. Kommittén tog upp frågan om ett beslut av en kommun att skänka utrustning var lagligt, även om det medförde att kommunen tvingades att, tidigare än annars skulle ha skett, ersätta den bortgivna utrustningen med ny. Departementschefen ansåg att för att en kommun eller landstingskommun skulle få bistå ett katastrofdrabbat land med utrustning borde det krävas att det, exempelvis på grund av den tekniska utvecklingen, framstod som motiverat att en ny utrustning anskaffades för den egna verksamheten eller att utrustningen inte längre behövdes i denna verksamhet. Det skulle inte vara tillåtet för kommunerna och landstingskommunerna att köpa utrustning för att sedan använda den för biståndsinsatser. Jämförbart med detta fall ansågs vara att en kommun eller en landstingskommun skänkte utrustning till ett katastrofdrabbat land och därigenom tvingades att anskaffa annan likvärdig utrustning.

Några remissinstanser ansåg i motsats till kommittén att bistånd till ett

katastrofdrabbat land också borde få lämnas med kontanta medel. Departementschefen ansåg emellertid att en befogenhet för kommunerna och landstingskommunerna att lämna bistånd i form av kontanta medel skulle innebära större risker för konflikter med den officiella svenska biståndsoch utrikespolitiken. En sådan befogenhet skulle också innebära ett avsevärt avsteg från principen att en kommuns eller en landstingskommuns åtgärder skall avse intressen som är knutna till kommunens resp. landstingskommunens område. Av den anledningen anslöt sig departementschefen till kommitténs uppfattning att någon rätt för kommunerna och landstingskommunerna att lämna bistånd i pengar inte skulle tillskapas. Undantag från detta ansågs dock böra göras på det sättet att de kommuner och landstingskommuner som lämnar bistånd med utrustning skulle i skälig omfattning få anvisa medel för iordningställande och transport av utrustningen.

En kommun eller en landstingskommun som ställer utrustning till förfogande får vidare tillhandahålla och svara för kostnaderna för personal som behövs för att installera och trimma in utrustningen på den plats där den skall användas.

14 Lagen (1977:1094) om skatteutjämning i Stockholms läns landstingskommun

Lagen (1977:1094) om skatteutjämning i Stockholms läns landstingskommun har följande lydelse:

Stockholms läns landstingskommun får lämna bidrag och lån till kommun inom landstingskommunen, i den mån det är påkallat för att främja skatteutjämning.

Lagen trädde i kraft den 1 januari 1978 och gällde ursprungligen till utgången av år 1981 (prop. 1977/78:48, KU 21, rskr 104). Genom lagen (1981:210) om fortsatt giltighet av den här lagen har föreskrivits att den skall gälla till utgången av år 1984 (prop. 1980/81:75, KU 16, rskr 158).

Statliga skatteutjämningsbidrag utgår till kommuner, landstingskommuner och kyrkliga kommuner. Syftet med bidragen är att minska skattekrafts- och kostnadsskillnader mellan olika kommuner och därmed utjämna skillnaderna i den kommunala skatteutdebiteringen i olika delar av landet. Kommuner och landstingskommuner garanteras en viss skattekraft, som relateras till medelskattekraften i riket. Skattekraftsgarantin varierar i huvudsak med den geografiska belägenheten.

Skatteutjämningssystemet är ett medel för att skapa en i möjligaste mån likvärdig kommunal service i olika delar av landet.

Det statliga skatteutjämningssystemet ansågs emellertid inte vara tillräckligt. Särskilt inom Stockholms län fanns det stora skillnader i kommunalekonomiska förutsättningar. De ekonomiska skillnaderna mellan kommunerna i länet berodde bl. a. på att vissa kommuner hade tagit på sig uppgiften att bygga bort den bostadsbrist som rådde i länet på 1960-talet. Detta hade medfört att folkmängden i flera kommuner ökat snabbt på grund av inflyttning.

De kommuner som under 1960-talet och början av 1970-talet hade en snabb befolkningsökning genom inflyttning fick då en mycket ung befolkning. Eftersom den kommunala servicen till stor del riktas till de yngre åldersgrupperna, kom dessa kommuner i svårigheter på grund av utgifter för barnomsorg, utbildning, fritidsverksamhet m. m.

Många kommuner hade svårt att bära kostnaderna för den snabba exploateringen av nya bostadsområden. Utbyggnaden ledde i en del fall dessutom till stora överskott på hyreslägenheter med kraftiga hyresförluster som följd. Dessa fick täckas med hyresförlustlån. Avskrivningar av hyresförlustlån var ekonomiskt betungande för de kommuner som berördes.

I den kommunalekonomiska diskussionen växte så småningom fram tanken på inomregional skatteutjämning. Sedan 1976 arbetade den kommu-

nalekonomiska utredningen (Fi 1976:06) med bl. a. en översyn av reglerna för skatteutjämningsbidragen. En uppgift för utredningen blev att pröva om den statliga skatteutjämningen behövde kompletteras med inomregional skatteutjämning.

Redan innan den kommunalekonomiska utredningen slutfört sitt arbete föreslog emellertid regeringen den nu gällande särskilda lagen om skatteutjämning i Stockholms läns landstingskommun (prop. 1977/78:48).

Departementschefen noterade i propositionen att det av bestämmelsen om att landstingskommun får vårda "sina angelägenheter" följer den begränsningen att landstingskommunernas kompetens inte omfattar uppgifter som ankommer på staten eller på en annan kommunal enhet. Att lämna skatteutjämningsbidrag till kommunerna var enligt lagen om skatteutjämningsbidrag en statlig angelägenhet och därför något som enligt gällande rätt ansågs falla utanför den landstingskommunala kompetensen. KL:s allmänna kompetensregel medger inte att landstingskommunerna fick sköta uppgifter som ankom på kommunerna enligt denna regel eller bestämmelser i särskilda författningar.

Ytterligare hinder mot inomregional skatteutjämning som handhas av landstingskommunerna låg i bestämmelsen i 1 kap. 7 § andra stycket RF om den kommunala beskattningsrätten. Enligt denna bestämmelse får kommuner resp. landstingskommuner ta ut skatt "för skötseln av sina uppgifter". Departementschefen pekade på det förhållandet att landstingskommunerna på grund av den bestämmelsen inte får ta ut landstingsskatt för skötseln av kommunernas uppgifter.

Slutsatsen blev enligt departementschefen att Stockholms läns landstingskommuns kompetens måste utvidgas för att inomregional skatteutjämning i landstingskommunal regi skulle bli möjlig. Riksdagen antog lagförslaget och lagen trädde i kraft den 1 januari 1978 och skulle gälla till utgången av år 1981.

År 1980 tillsattes utredningen (Kn 1980:01) om inomregional skatteutjämning. På grundval av utredningens förslag i delbetänkandet (Ds Kn 1980:7) Om fortsatt giltighet av lagen om skatteutjämning i Stockholms läns landstingskommun fick lagen (1977:1094) om skatteutjämning i Stockholms läns landstingskommuner fortsatt giltighet till utgången av år 1984. I december 1981 avgav utredningen sitt slutbetänkande (SOU 1981:93) med förslag om att samtliga landstingskommuner ges möjlighet att lämna bidrag och lån i skatteutjämnande syfte till kommunerna inom sitt område.

15 Utredningens överväganden

Kommunal och landstingskommunal verksamhet regleras av ett omfattande författningsmaterial av skiftande valör och skiftande innehåll. Den primära regleringen finns i regeringsformen och i KL. I regeringsformen finns grundläggande bestämmelser om bl. a. innebörden av den kommunala självstyrelsen och den kommunala beskattningsrätten. Där finns också andra grundläggande bestämmelser för den kommunala självstyrelsen. Efter regeringsformen är KL den viktigaste lagen för kommunerna och landstingskommunerna. Dess innehåll är i stort sett av organisatorisk natur och ger de grundläggande reglerna för demokratin på det lokala planet. KL innehåller också en direkt kompetensbestämmelse (1 kap. 4 §). Den anger kommunernas och landstingskommunernas allmänna befogenheter. I KL:s besvärskapitel (7 kap. KL) finns regler som indirekt begränsar de allmänna befogenheterna. De materiellrättsliga reglerna för kommuner och landstingskommuner finns huvudsakligen i en rikhaltig lagstiftning vid sidan om de två nu nämnda stora lagverken. Denna lagstiftningsmateria domineras av föreskrifter från statens sida om skyldigheter för kommunerna och landstingskommunerna i de mest olika hänseenden. I detta författningsmaterial finns också regler om rena befogenheter för kommunerna och landstingskommunerna. Men sådana bestämmelser vid sidan av själva KL är mindre vanliga.

Källan för kunskap om kommunernas och landstingskommunernas befogenheter och rörelsefrihet finns framför allt i motiven till 1 kap. 4 § KL och dess motsvarighet i äldre kommunallagar och i den omfattande rättspraxis som har utvecklats i kommunalbesvärsmål.

De författningar som reglerar kommunal och landstingskommunal verksamhet är inte bara av offentligrättslig natur. Kommunerna och landstingskommunerna är i egenskap av självständiga rättssubjekt även underkastade flertalet av de rent civilrättsliga lagarna.

Reglerna för kommunal verksamhet är alltså spridda på ett stort författningsmaterial. De har tillkommit under en lång tidsperiod och är av skiftande karaktär. Denna spridning är svår att undvika. Det är knappast tänkbart att samla allt författningsmaterial som gäller för kommunerna i en enda författning. Det tillhör det utvecklade välfärdssamhällets negativa sidor att lagregleringen i största allmänhet är omfattande och svåröverskådlig. Det kan inte bli så att den som sysslar med kommunal eller landstingskommunal verksamhet skulle kunna klara sina uppgifter med kännedom enbart om reglerna i KL.

Som tidigare har nämnts regleras huvuddelen av kommunernas befogenheter av 1 kap. 4 § KL och därtill anknuten rättspraxis. Det finns emellertid regler om befogenheter instuckna lite varstans i annan lagstiftning. I 1 kap. 4 § finns en direkt hänvisning till detta författningsmaterial genom att där sägs att det finns särskilda bestämmelser om vissa angelägenheter som ankommer på kommun eller landstingskommun. Av ordalydelsen kan man vid första påseende få den uppfattningen att bestämmelsen bara syftar på lagar som innehåller förpliktelser för kommunerna eller landstingskommunerna. Bestämmelsen avser emellertid också befogenheter.

Det är vanligt att speciallagar vars huvudbudskap är förpliktelser för kommunerna eller landstingskommunerna också har regler om kommunala befogenheter. Som exempel på detta kan nämnas socialtjänstlagen (1980:620) där en del bestämmelser inleds med orden socialnämnden får, kommunfullmäktige får etc. (10 §, 33 §, 35 §). Andra exempel är de tillstånd att ta ut avgifter som finns i brandlagen (1974:80), byggnadslagen (1947:385), renhållningslagen (1979: 596) och sjukvårdslagen (1962:242). Det är naturligt att dessa specialbefogenheter är reglerade i de författningar som innehåller kommunernas och landstingskommunernas skyldigheter på resp. specialområde.

En särställning i regleringshänseende intar emellertid de speciallagar som uteslutande innehåller regler om kommunala befogenheter eller som sakligt sett domineras av bestämmelser om befogenheter. Utredningen anser att det beträffande dessa lagar finns förutsättningar för att genomföra en sådan sammanföring som avses med uppdraget. Typiska sådana lagar är turistbefogenhetslagen, partistödslagen, bostadsförsörjningslagen, lagen om sysselsättning för handikappade, skatteutjämningslagen, studerandelagen och katastrofhjälpslagen. De har alla beskrivits i avsnitten 8–14. Till denna kategori hör också lagen (1957:259) om rätt för kommun att uttaga avgift för vissa upplåtelser å allmän plats m. m. (1957 års avgiftslag). För enkelhetens skull kallar utredningen lagar av detta slag för smålagar. Den gemensamma nämnaren för dessa lagar är grunden för deras tillkomst. I samtliga fall har huvudmotivet för lagstiftningen varit att principerna för allmän kompetens, såsom dessa har uppfattats i motiven till den allmänna kompetensregeln eller i rättspraxis, har gett praktiska resultat som av något skäl inte kunnat godtas. De framstår alltså alla som undantag från de huvudprinciper som gäller för kommunala befogenheter.

Det finns även en del andra kvantitativt sett mindre lagar som har släktskap med de ovan uppräknade författningarna men som ändå av olika lagtekniska skäl måste hållas isär från den lagserien.

Till de nu åsyftade lagarna hör lagen (1981:324) om medborgarvittnen. I enstaka kommuner har det sedan några år funnits en av fullmäktige vald grupp av personer som stått till tjänst som vittnen vid polisförhör. Någon rättslig grund för denna anordning fanns inte eftersom polisverksamheten är en rent statlig verksamhet och förhörsvittnenas ställning var reglerad i rättegångsbalken. Lagen om medborgarvittnen innehåller bestämmelser om att kommunen har rätt att utse medborgarvittnen, att medborgarvittnen skall väljas på visst sätt av kommunfullmäktige, att vissa närmare angivna personer är valbara som medborgarvittnen, att bestämmelser om medborgarvittnens tjänstgöring skall meddelas på visst sätt, att polisen på visst

sätt skall bereda medborgarvittnen tillfälle att närvara vid polisverksamhet och att medborgarvittnen är underkastade tystnadsplikt. Polisverksamheten var visserligen en gång delvis en kommunal angelägenhet men är sedan mitten av 1960-talet en statlig uppgift. Lagen om medborgarvittnen är alltså inte ett undantag från de grundläggande principer som gäller handhavandet av kommunala angelägenheter utan ett undantag från de särskilda lagregler som gör polisväsendet till en rent statlig angelägenhet.

Ett annat exempel på författningar som bör undantas är bostadsanvisningslagen (1980:94). Denna lag, som omfattar 15 paragrafer, ger kommunerna rätt att under vissa förutsättningar förfoga över lediga lägenheter i privata bostadshus. Det är alltså fråga om en myndighetsutövning som ger bostadsanvisningslagen en särställning i förhållande till den ovannämnda lagserien.

I betänkandet (Ds Kn 1981:19) Kommunal kontroll över spelhallar – en olämplig ungdomsmiljö föreslås en lag om anordnande av visst automatspel. Lagförslaget innehåller 12 paragrafer. Enligt förslaget skall kommunerna få ett inflytande över den ungdomsmiljö som de s. k. flipper- och spelhallarna utgör. Spelhallar skall enligt förslaget få anordnas endast om socialnämnden i kommunen har gett tillstånd därtill. Socialnämnden föreslås också få möjligheter att ingripa mot spelverksamhet om missförhållanden uppkommer. Här har alltså kommunerna utsetts till tillståndsmyndighet för en viss verksamhet. Även en sådan lag har en särställning som ställer den utanför den inledningsvis nämnda gruppen av befogenhetslagar.

Det skulle otvivelaktigt vara en fördel om smålagarna med hänsyn till sin grundläggande principiella gemenskap kunde sammanföras. En metod för en sådan sammanföring skulle kunna vara att sammanföra dem till en enda speciallag. Därmed skulle emellertid knappast vinnas mera än som kunde uppnås genom att smålagarna i befintligt skick gavs ut i en sammanhäftad upplaga. Eftersom smålagarna alla är undantag från KL:s principer för avgränsning av den kommunala kompetensen och för handhavandet av kommunala angelägenheter skulle det enligt utredningens mening vara bäst om smålagarnas innehåll på något sätt kunde inrymmas i själva KL. Såsom KL är avfattad i dag är förutsättningarna för en sådan lösning inte särskilt goda. KL:s kompetensreglering består i dag av en språkligt sett i det närmaste innehållslös bestämmelse i 1 kap. 4 § om att kommunen får vårda sina angelägenheter och några materiella kompetensregler som i skepnaden av besvärsgrunder finns upptagna i besvärskapitlet (7 kap. KL). Det skulle göra ett egendomligt intryck om man till de nuvarande kompetensbestämmelserna fogade de ofta detaljerade bestämmelser i tämligen obetydliga kommunala angelägenheter som smålagarna innehåller.

Utredningen har samrått med kommunalbesvärskommittén (Kn 1977:05). Det är därigenom känt att kommunalbesvärskommittén under år 1982 avser att avge slutbetänkande över sitt uppdrag och då föreslå sådana ändringar i 1 kap. KL att däri anges alla de grundläggande principerna för kommunal verksamhet som i dag huvudsakligen är fastlagda i besvärsgrunderna och i rättspraxis. Den allmänna kompetensregeln skulle alltså enligt kommunalbesvärskommitténs förslag få ett verkligt materiellt innehåll med direkta beskrivningar av lokaliseringsprincipen, förbudet mot att utge understöd åt enskild, förbudet mot att driva näringsverksamhet, likstäl-

lighetsprincipen, objektivitetsprincipen (förbudet mot illojal maktanvändning), självkostnadsprincipen och förbudet mot beslut med retroaktiv verkan. Om förslaget godtas föreligger helt nya förutsättningar för att inarbeta smålagarna i KL och i framtiden låta nya liknande regleringsbehov bli tillgodosedda där. Genom att använda de nya möjligheterna som detta förslag öppnar skulle kommunernas och landstingskommunernas allmänna kompetens komma till ett ännu klarare uttryck än den skulle göra enbart med kommunalbesvärskommitténs förslag.

En inarbetning av smålagarna i KL är emellertid inte invändningsfri. KL är en ramlag vilket förenklat uttryckt innebär att den i princip skall hållas fri från detaljreglering. Många av smålagarna representerar en reglering av detaljnatur. Ett avsnitt i KL med bestämmelser från smålagarna kan kanske ge en felaktig bild av vad kommuner och landstingskommuner egentligen sysslar med i dag. Det finns ett sakligt främlingskap mellan flera av smålagarna på det sättet att de handlar om verksamhetsområden utan inbördes sammanhang. En del av verksamhetsgrenarna på smålagarnas område är ekonomiskt av mindre betydelse för kommunerna och landstingskommunerna. Flera av smålagarna kännetecknas av att de har haft aktualitet endast för en kortare tidsperiod. Ett exempel härpå är studerandelagen som numera inte har någon större praktisk betydelse ute i de kommunala förvaltningarna.

En inarbetning av smålagarna i KL framstår i viss mån som mindre väl förenlig med KL:s karaktär av ramlag. Det kan emellertid konstateras att man redan vid lagens tillkomst var på det klara med att ramlagstanken inte kunde fullföljas helt renordlat. I 6 kap. KL, som handlar om skatt, kom sålunda ganska detaljerade regler att kvarstå, trots att en del bestämmelser flyttades över till lagen (1965:269) med särskilda bestämmelser om kommuns och annan menighets utdebitering av skatt. Andra avvikelser från ramlagstanken representeras av bestämmelserna i 2 kap. 11 § KL om suppleanters tjänstgöring. Exempel på senare avvikelser från ramlagstänkandet är reglerna i 3 kap. 13 a § och 13 b § KL om partssammansatta organ. Ytterligare detaljregler tillkom genom lag 1981:1105 som innebar att 3 kap. 5 och 17 §§ och 5 kap. 1 § KL tillfördes regler om vilken verkan det får att ett val av fullmäktige blir upphävt (den s. k. lex Hallsberg). Det förhållandet att sådana regler har beretts utrymme i en ramlag gör det enligt utredningens mening lättare att försvara en plats i KL för de smålagar som det nu är fråga om. När principerna för den kommunala kompetensen nu skall få plats i KL är det naturligt och följdriktigt att även undantagen från principerna kommer till uttryck där så långt som möjligt. Det är lättare att förstå innebörden av principerna när man samtidigt tar del av viktigare begränsningar och avsteg från dem. Det är också naturligt att man i ett så stort centralt lagverk som KL kan läsa sig till vilken huvudsaklig roll kommunerna och landstingskommunerna har i den svenska samhällsförvaltningen. Enligt utredningens mening finns det ett behov för dem som är sysselsatta i kommunalt arbete och den av offentliga angelägenheter intresserade allmänheten att ha tillgång till en samlad och konkret beskrivning av kommunernas och landstingskommunernas befogenheter. Det finns alltså både lagtekniska och sakliga skäl som talar för att smålagarna nu inarbetas i KL. Fördelarna med en sådan anordning väger enligt utredningens mening

tyngre än de invändningar som finns. Utredningen vill därför förorda att en sådan inarbetning av smålagarna i KL som tidigare har antytts nu får ske i samband med behandlingen av det förslag som kommer att läggas fram av kommunalbesvärskommittén.

När en sådan inarbetning som ovan har föreslagits skall förverkligas uppkommer vissa urvalsproblem. Det är inte utan vidare givet att alla de befogenheter som det nu är fråga om lämpligen kan ta plats i det nya första kapitlet i KL.

En viktig synpunkt är att få med ett befogenhetsförråd som visar att de kommunala befogenheterna inte handlar om bagatellangelägenheter. Några av de ekonomiskt och i andra hänseenden viktigaste befogenheterna för kommunerna finner man i bostadsförsörjningslagen som emellertid också innehåller bestämmelser om skyldigheter för kommunerna. Utredningen anser det angeläget att befogenheterna på området på något sätt får komma till uttryck i det nya första kapitlet KL. En tänkbar lösning är att på lämpligt ställe i 1 kap. KL ta in en notis om att kommunernas befogenheter inom bostadsförsörjningen är reglerade i bostadsförsörjningslagen. En annan och enligt utredningens mening bättre utväg är att flytta befogenheterna till KL. Detta medför visserligen att bostadsförsörjningslagen styckas så att befogenheterna på området kommer att finnas i KL medan skyldigheterna finns kvar i bostadsförsörjningslagen. Kommunernas skyldigheter på detta område är emellertid inte alls av samma allmänna intresse som deras befogenheter. Härtill kommer att det framstår som oundvikligt med en serie specialförfattningar rörande bostadsförsörjningen. Exempel på sådana är bostadsfinansieringsförfattningarna och bostadsanvisningslagen. En överflyttning av befogenheterna till KL innebär alltså ingen större förändring av den reglering som finns av bostadsförsörjningens olika sidor. Utredningen föreslår därför att befogenheterna i bostadsförsörjningslagen så långt som möjligt inarbetas i det nya första kapitlet KL. I specialmotiveringen utvecklas närmare hur detta kan göras.

Ytterligare en urvalsfråga uppkommer i anslutning till 1957 års avgiftslag. I denna lag finns befogenheter för kommunerna att ta ut avgifter för upplåtelse av viss allmänplatsmark för byggupplag, kiosker och andra försäljningsplatser samt parkerings- och andra uppställningsplatser för trafiken. Lagen ger kommunerna rätt att avgiftsbelägga visst nyttjande som annars på grund av annan speciallagstiftning hade varit avgiftsfritt. Den ger också rätt för kommunerna att i närmare angiven utsträckning frångå självkostnads- och likställighetsprinciperna för dessa avgifter. Därigenom får 1957 års avgiftslag onekligen en viss anknytning till kompetensbestämmelsen. Enligt utredningens mening bör lagen likväl inte tas in i KL. Där bör endast förekomma särregler beträffande vilka huvudmotivet för tillkomsten varit att för ett visst område medge undantag från de kommunalrättsliga principer som finns upptagna i det från kommunalbesvärskommittén väntade förslaget. 1957 års avgiftslag är i allt väsentligt en undantagsreglering från speciallagstiftning, främst då byggnadslagen. Det finns flera avgiftsregler som är på sådant sätt inarbetade i andra speciallagar att de inte utan vidare kan ryckas ut ur sitt nuvarande sammanhang. Om man då tar in 1957 års avgiftslag i det föreslagna 1 kap. KL skapar man den felaktiga föreställningen att kommunerna inte får ta ut några andra avgifter. Utredningens

överväganden beträffande avgiftsreglerna i allmänhet pekar emellertid på att tiden nu är mogen för en samlad beskrivning av den kommunala avgiftsrätten. Ett sådant arbete ligger emellertid utanför utredningens uppdrag.

Som framgår av s. 131 gäller turistbefogenhetslagen bara för kommuner. Utredningen har ansett det falla utanför uppdraget att gå in på frågan om turistbefogenhetslagen bör göras tillämplig även för landstingskommuner.

De lagar i övrigt som med viss självklarhet bör tas in i det nya 1 kap. KL är turistbefogenhetslagen, partistödslagen, lagen om sysselsättning för handikappade, skatteutjämningslagen, studerandelagen och katastrofhjälpslagen. Dessa lagar har den gemensamma nämnaren att de representerar viktiga undantag från de grundläggande principerna för kommunal kompetens. Dessa lagars inarbetning i KL behandlas mera ingående i specialmotiven.

Det är sannolikt att de grundläggande principerna för kommunala befogenheter även i framtiden en och annan gång kommer att befinnas ge resultat som inte är helt godtagbara och som för den skull påkallar lagstiftning rörande befogenheterna. Sådana framtida lagstiftningsbehov kan tillgodoses genom tillägg eller ändringar i det föreslagna 1 kap. KL.

16 Specialmotivering

Förslaget till lag om ändring i kommunallagen (1977:179).

1 kap. 3 §

I denna paragraf har endast gjorts den ändringen att en obestämd artikel förts in framför orden kommun och landstingskommun. S. k. nakna substantiv (statsrådsberedningens PM 1979:2 s. 10) har så långt möjligt bortarbetats inte bara i denna paragraf utan även i övriga föreslagna paragrafer.

1 kap. 4 §

Liksom i det nuvarande stadgandet upptas den allmänna kompetensregeln i paragrafens första stycke. Med undantag för första stycket är paragrafen helt ny. Särbestämmelsen om Stockholms läns landstingskommun, som i lagrummets nuvarande lydelse finns i andra stycket, har i förslaget flyttats till 5 § första stycket. Innehållet i det nuvarande tredje stycket har flyttats till 12 § andra stycket i förslaget.

Paragrafen upptar härefter andra t. o. m. sjätte styckena de kommunalrättsliga grundsatser som i rättspraxis har kommit att bestämma gränserna för den kommunala kompetensen, nämligen lokaliseringsprincipen (andra stycket), förbudet att ge understöd åt enskild (tredje stycket), förbudet mot att driva näringsverksamhet (tredje stycket), likställighetsprincipen (fjärde stycket första punkten), objektivitetsprincipen (fjärde stycket sista punkten), självkostnadsprincipen (femte stycket) och förbudet mot beslut med retroaktiv verkan (sjätte stycket).

I sakligt hänseende överenstämmer andra t. o. m. sjätte styckena helt med vad kommunalbesvärskommittén väntas föreslå. Utredningen har använt den i KL i övrigt tillämpade terminologin som innebär att ordet kommunal bara syftar på kommuner och ordet landstingskommunal bara syftar på landstingskommuner.

Lagtekniskt har införandet av principerna i 4 § banat väg för en uppräkning i de följande paragraferna av de undantag från grundsatserna som smålagarna innefattar.

1 kap. 5 §

Detta lagrum innehåller de speciella kompetensreglerna för Stockholms läns landstingskommun. Första stycket överensstämmer i stort sett med nuvarande 1 kap. 4 § andra stycket. Regeln i detta stycke är undantag från lokaliseringsprincipen.

Andra stycket motsvarar lagen (1977:1094) om skatteutjämning i Stockholms läns landstingskommun. Regeln är ett undantag från likställighetsprincipen. Det förhållandet att skatteutjämningslagen är tidsbegränsad till utgången av år 1984 har antecknats såsom övergångsbestämmelse.

Om det förslag som utredningen om inomregional skatteutjämning har lagt fram (SOU 1981:93, se s. 142) leder till lagstiftning bör reglerna härom ha sin plats i en självständig paragraf.

1 kap. 6 §

Paragrafen innehåller bestämmelserna i lagen (1975:494) om rätt för kommun och landstingskommun att lämna internationell katastrofhjälp. Paragrafen har till viss del språkligt omarbetats. Den uppräkning av biståndssituationer, som den ursprungliga texten innehåller (krig, farsot, översvämning, jordbävning, vulkanutbrott, torka eller liknande händelse), har begränsats till uppräkningen krig, naturkatastrof, epidemi eller liknande händelse. Vidare har orden annat land bytts ut mot orden främmande land. Utredningens förslag till lagtext innebär inte några sakliga ändringar. Ändringarna är sålunda av rent språklig natur och har av utredningen betraktats som nödvändiga när lagen nu sätts in i det nya sammanhanget.

Stadgandet är i första hand ett undantag från lokaliseringsprincipen. Det är emellertid också ett undantag från regeln om förbud att lämna ekonomiskt stöd åt enskild.

1 kap. 7 §

Detta lagrum innehåller bestämmelsen i lagen (1962:638) om rätt för kommun att bistå utländska studerande. I speciallagens text står det att kommun och landstingskommun äga beträffande dem, som i anslutning till svenskt utvecklingsbistånd vistas i *kommunen* för studier eller annan utbildning, vidta åtgärder i syfte att underlätta deras vistelse där och främja deras välfärd och trivsel. Lagen gäller alltså både för kommuner och landstingskommuner. Texten har rättats så att den passar in även på landstingskommunerna. Vidare har det ålderdomliga ordet äga bytts ut mot ordet får.

Paragrafen är ett undantag från lokaliseringsprincipen i denna princips personella bemärkelse. Paragrafen är samtidigt ett undantag från likställighetsprincipen.

1 kap. 8 §

I detta lagrum upptas reglerna i lagen (1969:596) om kommunalt partistöd. Den nuvarande lagen är uppdelad i två stycken. I nuvarande andra stycket

sägs att vad som sagts i första stycket äger motsvarande tillämpning på landstingskommun och landsting.

Utredningen har formulerat om bestämmelserna så att dessa inleds med ett besked om att reglerna gäller för både kommuner och landstingskommuner.

Paragrafen är ett undantag från en allmän i rättspraxis strängt upprätthållen regel att den rent partipolitiska verksamheten inte är en kommunal angelägenhet utan en angelägenhet för fristående och självständiga politiska partier. Genom att paragrafen endast medger stöd till de politiska partier som är representerade i fullmäktige är den också ett undantag från likställighetsprincipen.

1 kap. 9 §

Det föreslagna lagrummet motsvarar 1 och 6 §§ i lagen (1947:523) om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande. Förslaget innebär en uppdelning av bestämmelserna i bostadsförsörjningslagen. Motiven för denna uppdelning har utvecklats i utredningens allmänna överväganden (s. 147). Eftersom delar av bostadsförsörjningslagen är över 30 år gamla har det varit nödvändigt att mera grundligt anpassa bestämmelserna till det författningsspråk som präglar det föreslagna kapitlet i övrigt. I den föreslagna paragrafens sista stycke har getts en anvisning om att kommunens skyldigheter på området är reglerade i den ursprungliga lagen.

Förslaget innebär att bostadsförsörjningslagen i fortsättningen bara har kvar en befogenhetsregel, nämligen den i 5 § om rätt att ställa vissa villkor vid bostadsförmedling. Den befogenheten bör på grund av sin anknytning till kommunernas åligganden i fråga om bostadsförmedling stå kvar i bostadsförsörjningslagen.

1 kap. 10 §

I den föreslagna 10 § upptas lagen (1968:131) om vissa kommunala befogenheter inom turistväsendet. Bestämmelserna har underkastats smärre språkliga förändringar. Bestämmelserna är undantag från förbudet att driva näringsverksamhet. De gäller endast för kommuner, inte för landstingskommuner. Om landstingskommunala befogenheter på området se s. 131.

1 kap. 11 §

Det föreslagna stadgandet motsvarar lagen (1970:663) om vissa kommunala befogenheter i fråga om sysselsättning för handikappade. Även här har en del språkliga förändringar ansetts nödvändiga. Ordet socialvårdsorgan har bytts ut mot den i socialtjänstlagen använda benämningen socialnämnd. Befogenheten gäller enbart för kommuner, inte för landstingskommuner. Reglerna är undantag från förbudet att driva näringsverksamhet.

1 kap. 12 §

Första stycket i föreslagna 12 § har hämtats från kommunalbesvärskommitténs väntade förslag. I förhållande till det förslaget har här endast gjorts en för detta sammanhanget nödvändig redaktionell ändring.

Andra stycket motsvarar nuvarande 1 kap. 4 § tredje stycket KL.

1 kap. 13 §

Den föreslagna paragrafen motsvarar 1 kap. 5 § KL efter smärre språkliga ändringar.

III Rättsfall

Inledning

Endast en mindre del av de återgivna rättsfallen är referatfall, dvs. fall som av regeringsrätten själv bedömts vara direkt vägledande för rättstillämpningen (prejudikat). Materialet domineras alltså kvantitativt av s. k. notisfall, som var för sig är av mindre betydelse men som tillsammans ger nyanser och tendenser åt rättsläget och därigenom har varit av betydelse för utredningens beskrivning av gällande rätt.

Utredningens uppdrag har varit inriktat på förhållandet mellan kommunal verksamhet och det som utredningen har valt att kalla det egentliga näringslivet. I rättsfallssamlingen har därför inte systematiskt medtagits avgöranden som rör kommunalt engagemang i traditionell kommunal affärsverksamhet, såsom exempelvis tekniska verk och kommunikationsväsendet eller verksamheter, som har direkt stöd i särskild lag, t. ex. affärsverksamhet inom turistväsendet. I beskrivningen över gällande rätt har emellertid även sådana rättsfall beaktats genom kommentarer och direkta hänvisningar till regeringsrättens årsbok.

För att göra rättsfallen mera lättlästa har de kortats ned och förenklats så långt det varit möjligt utan att minska deras upplysningsvärde. Rättsfallen 1926 ref. 61–1970 C 383 har återgetts i huvudsak sådana de refererats i betänkandet (SOU 1971:84) Kommunal kompetens. Rättsfallssamlingen gör självfallet inte anspråk på att ersätta regeringsrättens årsbok som den primära källan för rättspraxis i kommunalbesvärsmål.

Förteckning över rättsfallen i rättsfallssamlingen

R 1926 ref. 61
R 1929 Fi 279
R 1940 ref. 8
R 1949 ref. 49
R 1951 I 104
R 1952 I 62
R 1952 I 98
R 1952 I 157
R 1952 I 271
R 1952 I 272
R 1953 I 107
R 1953 I 134
R 1953 I 214
R 1953 I 257
R 1954 I 89
R 1954 I 182
R 1954 I 215
R 1955 I 122
R 1955 I 141
R 1955 I 185
R 1956 I 15
R 1956 I 73
R 1956 I 83
R 1957 I 4
R 1957 I 157
R 1957 I 213
R 1958 I 26
R 1958 I 52
R 1958 I 63
R 1958 I 124
R 1958 I 145
R 1958 I 163
R 1959 I 137
R 1959 I 201
R 1959 I 203
R 1960 ref. 15
R 1960 I 104
R 1960 I 146
R 1960 I 186
R 1960 I 187
R 1961 I 49
R 1961 I 80
R 1961 I 81
R 1961 I 185
R 1961 I 186
R 1962 ref. 1
R 1962 I 1
R 1962 I 40
R 1962 I 48
R 1962 I 114
R 1962 I 121
R 1962 I 203
R 1962 I 225
R 1962 I 245
R 1963 I 21
R 1963 I 28
R 1963 I 78
R 1963 I 84
R 1963 I 100
R 1963 I 135
R 1963 I 193
R 1963 I 199
R 1963 I 203
R 1963 I 208
R 1963 I 214
R 1963 I 226
R 1964 I 12
R 1964 I 25
R 1964 I 22
R 1964 I 15
R 1964 I 30
R 1964 I 86
R 1964 I 133
R 1964 I 151
R 1965 ref. 17
R 1965 ref. 43
R 1965 I 52
R 1965 I 70
R 1965 I 78
R 1965 I 89
R 1965 I 122
R 1965 I 144

R 1965 I 148
R 1966 ref. 7
R 1966 I 15
R 1966 I 16
R 1966 I 18
R 1966 I 25
R 1966 I 37
R 1966 I 57
R 1966 I 101
R 1966 I 102
R 1966 I 115
R 1966 I 129
R 1966 I 171
R 1967 ref. 35
R 1967 ref. 37
R 1967 I 29
R 1967 K 767
R 1967 K 769
R 1967 K 821
R 1967 K 822
R 1967 K 1109
R 1967 K 1155
R 1967 K 1200
R 1967 K 1471
R 1967 K 1474
R 1967 K 1476
R 1967 K 1477
R 1968 ref. 18
R 1968 ref. 77
R 1968 K 61
R 1968 K 63
R 1968 K 101
R 1968 K 283
R 1968 K 393
R 1968 K 497
R 1968 K 726
R 1968 K 728
R 1968 K 831
R 1968 K 1198
R 1968 K 1300
R 1968 K 1523
R 1968 K 1587
R 1968 K 1770
R 1968 K 1822
R 1968 K 1897
R 1969 ref. 26
R 1969 ref. 35
R 1969 K 673
R 1969 K 677
R 1969 K 806
R 1969 K 836
R 1969 K 837
R 1969 K 963
R 1969 K 1018
R 1969 C 113
R 1969 C 130
R 1969 C 131
R 1969 C 132
R 1970 C 48
R 1970 C 108
R 1970 C 189
R 1970 C 231
R 1970 C 236
R 1970 C 239
R 1970 C 240
R 1970 C 257
R 1970 C 260
R 1970 C 311
R 1970 C 383
R 1970 C 456
R 1970 C 500
R 1970 C 501
R 1970 C 544
R 1971 C 127
R 1971 C 142
R 1971 C 242
R 1971 C 316
R 1972 ref. 27
R 1972 A 65
R 1972 C 56
R 1972 C 76
R 1972 C 83
R 1972 C 143
R 1972 C 151
R 1972 C 157
R 1972 C 158
R 1972 C 176
R 1972 C 255
R 1972 C 272
R 1973 ref. 72
R 1973 A 52
R 1973 A 81
R 1973 A 129
R 1973 A 302
R 1973 A 306
R 1973 A 343
R 1973 C 115
R 1973 C 176
R 1973 C 203
R 1974 ref. 33
R 1974 ref. 75
R 1974 A 684
R 1974 A 728
R 1974 A 877
R 1974 A 1044
R 1974 A 1290
R 1974 A 1406
R 1974 A 1722

R 1974 A 1769
R 1974 A 1770
R 1974 A 1771
R 1974 A 1882
R 1975 ref. 23
R 1975 Ab 202
R 1975 Ab 312
R 1976 ref. 47
R 1976 Ab 154
R 1976 Ab 206
R 1976 Ab 501
R 1977 Ab 38
R 1977 Ab 39
R 1977 Ab 75
R 1977 Ab 279
R 1977 Ab 463
R 1977 Ab 471
R 1977 Ab 506
R 1977 Ab 515
R 1978 Ab 114
R 1978 Ab 225
R 1978 Ab 270
R 1978 Ab 320
R 1978 Ab 468
R 1978 Ab 486
R 1979 Ab 12
R 1979 Ab 14
R 1979 Ab 126
R 1979 Ab 315
R 1979 Ab 388
R 1979 Ab 491
R 1979 Ab 538
R 1980 Ab 56
R 1980 Ab 210
R 1980 Ab 262
R 1980 Ab 306
R 1980 Ab 485
R 1980 Ab 497
R 1981-02-12 Katrineholm
R 1981-03-11 Eslöv
R 1981-06-22 Lomma
R 1981-06-24 Oskarshamn
R 1981-10-15 Tranås
R 1981-11-20 Alvesta
R 1981-12-11 Emmaboda

Förkortningar i rättsfallssamlingen

AB	Aktiebolag
DK	Drätselkammaren
Fm	Fullmäktige
KB	Konungens befallningshavande (länsstyrelsen)
Kfm	Kommunfullmäktige
Klg	Klagande
Kn	Kommun
LSt	Länsstyrelsen
RegR	Regeringsrätten
Stfm	Stadsfullmäktige

Sökordsregister

Affärshus	1966 I 171, 1969 K 673, 1970 C 108, 260, 1973 A 343, 1978 Ab 225, 1980 Ab 210
Aktieköp	1926 ref. 61, 1929 Fi 279, 1953 I 134, 257, 1967 I 29, 1968 K 63, 101, 497, 1970 C 240, 1972 C 76, 157, 158, 1973 A 52, 1974 A 1722, 1769, 1770
Allmänt intresse	1979 Ab 12, 538, 1980 Ab 210
Allmänt närings- främjande åtgärder	1949 ref. 49, 1955 I 122, 1963 I 193, 1964 I 12, 1965 I 70, 148, 1966 ref. 7, I 101, 1967 K 769, 1476, 1477, 1968 K 831, 1300, 1969 C 113, 1970 C 257, 1972 ref. 27, 1974 ref. 33, A 1290, 1976 Ab 154, 1978 Ab 468, 486
Anknytning till befintlig verksamhet	1968 K 61, 1980 Ab 497
Anläggningsavgift	1977 Ab 463
Arbetsförmedling	1969 K 673
Arbetslöshet, rättslig betydelse av arbetslöshetens omfattning och det kommunala ingripandets effekt på arbetslösheten	1952 I 272, 1954 I 89, 1958 I 63, 124, 1959 I 137, 203, 1960 ref. 15, 1961 I 49, 81, 1962 ref. 1, I 121, 203, 225, 1963 I 100, 203, 226, 1964 I 25, 151, 1965 I 78, 1968 K 497, 1523, 1969 K 806, 837, 963, C 130, 131, 1970 C 48, 231, 500, 501, 544, 1972 ref. 27, C 143, 157, 1973 A 52, C 115, 176, 203, 1974 A 684, 877, 1044, 1769, 1770, 1771, 1882, 1975 Ab 202, 312, 1976 Ab 501, 1977 Ab 39, 75, 463, 471, 506, 515, 1978 Ab 320, 1979 Ab 491, 1980 Ab 485, 1981-02-12 Katrineholm, 1981-06-22 Lomma, 1981-06-24 Oskarshamn, 1981-10-15 Tranås, 1981-12-11 Emmaboda
arbetslöshet bland kvinnor	1958 I 63, 1963 I 100, 1966 I 102, 1967 ref. 37, 1968 K 1523, 1973 C 115
andra till sysselsättning och näringsliv hänförliga omständigheter	1926 ref. 61, 1929 Fi. 279, 1940 ref. 8, 1952 I 62, 98, 157, 1954 I 215, 1958 I 26, 1961 I 185, 1963 I 21, 28, 78, 199, 1964 I 22, 30, 1967 K 822, 1968 K 393, 1969 K 677, 837, 1973 A 306, 1974 A 1769, 1882, 1977 Ab 38, 506, 1979 Ab 491, 1980 Ab 497
Arbetsmarknadspolitik	se Arbetslöshet, Omskolning, Partiellt arbetsföra, Skyddad verksamhet, Utbildningsbidrag, Vuxenutbildning, Yrkesskola
Avgift	se Anläggningsavgift, Elavgift, Förbrukningsavgift, Hamnavgift, Körskola, Va-avgift
Bank	1970 C 108
Bensinförsäljning	1978 Ab 270, 1979 Ab 14
Beredskapsarbete, kommunalt	1959 I 137, 1964 I 22, 1965 I 78, 1967 K 1476, 1968 K 728, 1897
Bogserfartyg	1972 C 176
Bolagsordning	1963 I 193, 1966 ref. 7, 1967 K 1471, 1968 K 831, 1300, 1969 K 836, 1970 C 257, 1972 C 76, 158, 1973 A 52, 1974 A 1722, 1769, 1770, 1977 Ab 506, se även Stadgar
Borgen	1949 ref. 49, 1951 I 104, 1952 I 272, 1955 I 122, 1956 I 15, 1958 I 26, 163, 1959 I 203, 1960 ref. 15, I 186, 1961 I 49, 81, 186, 1962 ref. 1, I 225, 1963 I 100, 135, 208, 226, 1965 I 122, 1966 I 25, 115, 1967 K 822, 1968 K 728, 1587, 1969 ref. 26, 1969 C 131, 1970 C 231, 260, 544, 1971 C 127, 1972 C 176, 1974 A 684, 1044, 1977 Ab 39, 506, 1978 Ab 320, 1979 Ab 388, 538, 1981-02-12 Katrineholm, 1981-12-11 Emmaboda

Bortfall av enskild service 1978 Ab 270, 1979 Ab 14
Bostadsförsörjning 1969 C 131 se även Affärshus och Lokaler
Bro 1967 K 821
Busstationsrörelse 1953 I 107
Bygdegård 1980 Ab 306
Byggnadsplan, genomförande av 1968 K 101 se även Planfrågor
Bärgning 1972 C 176
Civilförsvar 1970 C 456
Civilrätt, inslag därav 1954 I 215, 1962 I 48, 1967 K 1200
Differentiering, av näringslivet 1958 I 26, 1962 ref. 1, 1973 C 176, 1979 Ab 491
Elavgifter 1956 I 73
Elförsörjning 1962 I 1, 1967 I 29
Fastighet
byte 1971 C 316, 1972 C 83, 272, 1973 A 302, 1977 Ab 471
köp 1954 I 215, 1955 I 185, 1957 I 213, 1958 I 63, 1959 I 137, 1960 I 146, 1961 I 80, 1962 I 121, 1963 I 214, 1964 I 12, 15, 22, 30, 151, 1965 I 52, 144, 1966 I 25, 1967 K 1109, 1474, 1968 K 101, 1822, 1897, 1969 K 837, C 132, 1970 C 236, 1971 C 142, 1973 A 52, 81, 129, 306, C 176, 1974 A 1769, 1976 Ab 501, 1978 Ab 468, 1979 Ab 491, 1981-06-24 Oskarshamn, 1981-10-15 Tranås
upplåtelse 1949 ref. 49, 1957 I 213, 1958 I 63, 1960 I 146, 1962 I 1, 1964 I 151, 1966 I 16, 18, 25, 37, 1967 ref. 35, K 1109, 1474, 1973 A 52, C 176, 1974 A 1769, 1975 ref. 23, Ab 202, 1976 Ab 206, 1981-03-11 Eslöv, 1981-10-15 Tranås
överlåtelse 1952 I 62, 1954 I 215, 1955 I 185, 1956 I 83, 1957 I 157, 1965 I 52, 89, 144, 1966 I 57, 1967 ref. 35, K 769, 1109, 1968 ref. 18, 1970 C 383, 1972 C 151, 1973 A 343, 1974 A 1406, 1976 Ab 154, 501, 1979 Ab 315,
Flygplats 1969 ref. 26
Fordran
eftergift av 1952 I 157, 272, 1970 C 500, 1974 A 728, 1771, 1980 Ab 56
Fryseri 1968 K 63
Fyrväsende 1969 K 1018
Fåravel se Naturvård
Färja 1955 I 141, 1960 I 816, 187, 1963 I 135, 1979 Ab 12
Färjeläge 1955 I 141
Följdbeslut 1954 I 215, 1962 I 48, 1964 I 133, 1965 I 89, 1967 K 1477, 1969 K 806, 1970 C 383, 1971 C 127, 1972 C 83, 176, 1974 ref. 75
Förbrukningsavgift 1977 Ab 463
Förenade fabriksverken 1972 C 76
Företagarförening 1978 Ab 486
Förmögenhetsförlust 1952 I 157, 1967 K 767, 1969 K 837, 1970 C 240, 383, 501, 1971 C 127, 1973 ref. 72, A 306, 1978 Ab 468, 1979 Ab 126, 388, 1981-03-11 Eslöv
Grovplanering 1940 ref. 8, 1961 I 185, 1965 I 52, 1966 I 25, 1967 K 1476, 1972 C 83, 1973 A 302, 1975 Ab 202, 1976 Ab 154, 1977 Ab 38
Grustag 1964 I 86
Hamnavgift 1960 I 187, 1977 Ab 279
Hantverkshus 1970 C 544, 1974 A 1771
Hemslöjd 1972 C 56, 1974 A 1044, 1975 Ab 312
Hotell 1968 K 726, 728, 1973 ref. 72, 1978 Ab 468, 1979 Ab 315, 388, 1980 Ab 56, 1981-03-11 Eslöv, 1981-11-20 Alvesta
Industribevis 1969 K 963, 1970 C 48, 189, 1974 ref. 75, 1980 Ab 485
Industrihotell 1981-06-22 Lomma, 1981-10-15 Tranås
Industrilån se Industribevis
Jordbruk 1949 ref. 49, 1969 ref. 35, 1972 C 255, 1974 ref. 33, 1974 A 1290, 1976 ref. 47
Kioskhandel 1953 I 107, 1959 I 201, 1965 ref. 17, 1968 K 1198, 1970 C 239, 1971 C 242

Kommunala bolag och stiftelser — se Affärshus, Arbetslöshet, Byggnadsplan, Elförsöjrning, Fryseri, Grustag, Kioskhandel, Lokaler
Kommunikationer — 1955 I 141, 1960 I 186, 187, 1963 I 135, 1967 K 821, 1968 K 283, 1587, 1969 ref. 26, K 1018, 1979 Ab 12, 538
Kommunområde — se Lokaliseringsprincipen
Konditorirörelse — 1980 Ab 497
Konkursbo — 1981-02-12 Katrineholm, 1981-12-11 Emmaboda
Kvarn — 1958 I 52
Körskola — 1965 ref. 43, 1968 K 1770
Lastbilscentral — 1968 K 1587
Likställighetsprincipen — 1974 A 1290, 1976 ref. 47, Ab 206
Livsmedelshandel — se Affärshus
Lokaler, tillhandahållande därav
  åt industri och hantverk — 1952 I 271, 1957 I 4, 213, 1958 I 63, 1960 I 146, 1961 I 80, 1962 I 40, 114, 245, 1963 I 193 (gm kom. bolag), 199, 203, 1964 I 133, 1965 I 70, (gm kom. bolag), 89, 144, 148 (gm kom. stiftelse), 1966 ref. 7 (gm kom. bolag), I 15 (gm kom. stiftelse), 18 (gm kom. stiftelse), 25, 37, 115 (gm kom. stiftelse), 129, 1967 ref. 35 (gm kom. stiftelse), K 767 (gm kom. stiftelse), 1155, 1471, 1474, 1477 (gm kom. stiftelse), 1968 K 1300 (gm kom. bolag), 1969 K 836 (gm kom. bolag), 1970 C 257, 1971 C 142 (gm kom. stiftelse), 316, 1972 C 76 (gm kom. bolag), 158 (gm kom. bolag), 272, 1973 A 52 (gm kom. bolag), 81 (gm kom. bolag), 306, 1975 ref. 23, 1977 Ab 39 (gm kom. bolag), 1981-06-22 Lomma, 1981-10-15 Tranås
  handel — se Affärshus
  undervisning — 1963 I 84
Lokaliseringsprincipen — 1960 I 187, 1972 C 56, 143
Lokaliseringsstöd — 1969 K 677
Lågpris — 1976 Ab 154
Lån
  beviljande av — 1929 Fi 279, 1952 I 98, 1954 I 182, 1957 I 213, 1961 I 81, 1962 I 203, 225, 1966 I 15, 18, 1967 K 767, 1471, 1968 K 283, 728, 1198, 1969 K 677, 806, 836, C 113, 1970 C 383, 501, 1971 C 142, 1973 ref. 72, C 115, 1974 A 1290, 1977 Ab 38, 471, 515
  efterskänkande av — 1952 I 157, 1977 Ab 75, 1979 Ab 126
  upptagande av — 1929 Fi 279
Lägenhetsöverksott — 1977 Ab 38
Mark
  byte
  köp
  upplåtelse
  överlåtelse — se Fastighet, Vederlag
Marknadsföring — 1972 ref. 27, A 65
Markplanering — se Grovplanering
Maskiner m. m. — 1953 I 214, 1958 I 63, 1970 C 544, 1974 A 1290
Mejeri — 1954 I 182, 1972 C 255, 1980 Ab 262
Miljövård — 1958 I 145, 1975 ref. 23, 1976 ref. 47, se även Naturvård
Motorbana — se Flygplats
Mässa — se Varumässa
Naturligt samband — se Anknytning
Naturtillgångar — 1964 I 86
Naturvård — 1969 ref. 35, 1974 A 1290 se även Miljövård
Näringars utveckling — 1972 ref. 27

Närservice	se Affärshus
Nödåtgärd	1978 Ab 270, 1979 Ab 14, 1980 Ab 210
Obehörigt gynnande	1956 I 83, 1970 C 236, 1971 C 142, 1979 Ab 12, 538
Omskolning	1964 I 15
Partiellt arbetsföra	1968 K 1897, se även Kioskhandel, Skyddad verksamhet
Planfrågor	1973 A 81, 1979 Ab 491, 1981-06-22 Lomma
Plantskola	se Stadsträdgård
Post	1969 K 673
Prispolitik	1976 Ab 154
Rederi	1979 Ab 12
Reningsverk	1975 ref. 23, 1977 Ab 463
Rådgivning	1974 ref. 33
Sagopark	1976 Ab 206
Samlingslokal	1980 Ab 497
Sjötrafik	1972 C 176, 1979 Ab 12, se även Färja
Skogsbruk	se Naturvård, Skogsfastighet, Skogsägarförening
Skogsfastighet, förvärv av	1959 I 137, 1962 I 121, 1964 I 22, 1965 I 122, 1968 K 1897
Skogsägarförening	1968 ref. 77, 1970 C 189, 1980 Ab 485
Skyddad verksamhet	1962 I 114, 1972 A 65
Skydd mot förmögenhetsförlust	se Förmögenhetsförlust
Skyddsrum	1970 C 456
Skördetröska	1974 A 1290
Socialhjälp	1959 I 201, 1974 A 1882
Spekulativa företag	1965 ref. 17, 1968 K 61, 1198
Stadgar	1965 I 70, 148, 1966 I 15, 18, 115, 1967 K 1477, 1968 ref. 77, K 1198
Stadsträdgård	1968 K 61
Statligt stöd	1972 C 157, 1976 ref. 47
Statlig verksamhet	1974 ref. 33
Säkerhet, försvagning av	1967 K 822, 1973 C 203
Taxi	1968 K 283, 1979 Ab 538
Tidigare kommunalt åtagande	se Följdbeslut, Förmögenhetsförlust
Tjurcentral	1949 ref. 49
Tomtpris	1974 A 1406
Tomträtt	1976 Ab 206, 1977 Ab 38
Trafik	se Bro, Flygplats, Fyrväsende, Färja, Hamnavgift, Hotell, Kioskhandel, Kommunikationer, Körskola, Lastbilscentral, Taxi, Väg
Transformatorstation	1960 I 104, 1962 I 1
Underpris	se Vederlag
Utbildning	1963 I 84, 208, 1964 I 22, 1965 ref. 43, 1966 I 129, 1968 K 1770
Utbildningsbidrag	1966 I 16, se även Omskolning
Utställning	se Varumässa
Va-avgift	1977 Ab 463, 1980 Ab 262
Varuförsörjning	se Affärshus
Varumässa	1955 I 122, 1966 I 101, 1968 K 831, 1969 C 113, 1972 C 255, 1974 A 877
Vatten och avlopp	1958 I 145, 1967 K 1476, 1977 Ab 463, 1980 Ab 262
Vederlag	1952 I 62, 1954 I 215, 1955 I 185, 1956 I 83, 1957 I 157, 1964 I 12, 1965 I 52, 144, 1966 I 57, 1967 K 769, 1968 ref. 18, 1970 C 236, 1971 C 316, 1972 C 83, 272, 1973 A 81, 129, 302, 1974 A 1406, 1976 Ab 154, 1977 Ab 279, 1979 Ab 491
Vuxenutbildning	1963 I 84
Väg	1967 K 1476
Yrkesskola	1963 I 208, 1964 I 22, 1966 I 129 se även Omskolning
Överpris	se Vederlag

Rättsfall

R 1926 ref. 61 Kfm:s beslut om anslag för utredning angående ett industriellt bolags ställning i syfte att knen skulle jämte andra kner förvärva aktiemajoriteten i bolaget har upphävts, då inköp av dylika aktier icke skulle varit att anse såsom en kommunal angelägenhet

Fm i Järna kn behandlade vid sammanträde 25/10 1925 förslag till utgifts- och inkomststat för år 1926. I staten hade bl. a. upptagits en utgiftspost å 5 000 kr till "omkostnader för undersökning av Trävaruaktiebolaget Dalarnes ställning och utredning i och för frågan om förvärv för knens räkning av aktier i samma bolag". Förslaget blev i denna del godkänt. Över beslutet anfördes besvär.

Under sommaren 1925 ryktades, att Dalarnebolaget, vilket hade sin verksamhet inom övre Dalarna, skulle sammanslås med någon av de stora trävarubolag, som drev rörelse med intresseriktning till ostkusten. Då en sådan fusion ansetts verka hämmande på avsättningen av skogsprodukter från övre Dalarna och även innebära fara för nedläggande av en del av de industriella anläggningar, som Dalarnebolaget drev med export över västkusten, hade kommunalnämnderna från övre Dalarnas kner igångsatt en utredning om bolagets ställning och ingått i de särskilda knerna med framställning, att dessa skulle köpa aktiemajoriteten i bolaget. Fm i Järna kn hade 19/7 1925 beslutat bevilja förslagsanslag av 5 000 kr att av kommunalnämnden disponeras för utredning av frågan om knens ställning till Dalarnebolagets uppgående i annat bolag. Detta beslut hade vunnit laga kraft. Vidare hade fm 15/8 1925 beslutat att för knens räkning under vissa villkor inköpa 856 aktier i bolaget för sammanlagt 795 100 kr. Däröver anförda besvär var beroende på LSt:s prövning.

Klg androg, att undersökningen av bolagets ställning och utredning av frågan om förvärv av aktier i bolaget inte avsåg något kommunalt ändamål. Fm hade, samtidigt som 1925 års stat blivit godkänd, bestämt sig för att frånträda beslutet om köp av aktier i bolaget. Med hänsyn härtill och då kommunalnämnden inte kunde utan fm:s medgivande ikläda knen betalningsskyldighet för utredningskostnaden, syntes anslagets beviljande ännu mera obefogat. Klg yrkade att anslagsbeslutet måtte upphävas.

I förklaring anförde fm att beviljade anslaget endast avsåg betalning av knens skuld för utredning, som skett för att utröna vad som från knens sida kunde göras för att motverka en förestående nedläggning av en industriell rörelse, varav stora delar av socknen var beroende.

Sedan LSt upphävt fm:s beslut om köp av aktier såsom kompetensöverskridande, anförde klg ytterligare: Då själva köpet av aktier således inte var en kommunal angelägenhet, kunde tydligen inte heller beslutet att bestrida kostnader för förberedande åtgärder för aktieköpet avse en sådan angelägenhet. Av Järna kns medel hade utgetts ca 10 000 kr till kostnader för ifrågavarande utredning. Då inte någon av de personer, till vilka detta beloppet utbetalats, fått fm:s bemyndigande att verkställa de uppdrag, varför de erhållit betalning, samt därtill kom, att utredningen varit slutförd redan då fm beviljat nu klandrade anslaget, var fm:s beslut uppenbarligen olagligt. Härjämte var det givetvis oriktigt, att Järna kn ensam skulle bestrida kostnaderna, ehuru enligt den uppgjorda planen ytterligare 13 kommuner skulle delta i inköpet av aktierna i bolaget.

LSt: Ej bifall till besvären.

I RegR anförde fm: Det var viktigt för Järna kn att bolagets rörelse fortfor, utan att en väsentlig omläggning i inskränkande riktning ägde rum. 500 arbetare var sysselsatta vid bolagets verk inom knen och minst 1 800 personer av knens invånare fick helt och hållet sitt uppehälle genom bolagets industriella drift. Det syntes vara ett kommunalt intresse av synnerlig betydelse, att knen i tid vidtog åtgärder för att förhindra att bolaget, exempelvis genom överflyttning av aktiemajoriteten, omlade sin verksamhet på sådant sätt, att en avsevärd del av knens medlemmar förlorade sin av bolagets verksamhet beroende utkomst och knens skatteförmåga avsevärt nedgick. Genom det ingripande som nu skett, hade man även lyckats åtminstone förhindra direkt försäljning av bolagets tillgångar till de stora skogsbolagen, och det kunde med skäl ifrågasättas, om inte detta varit värt många gånger den uppoffring som Järna kn enligt fm:s beslut underkastats. Sedan knens revisorer av 1925 års räkenskaper och förvaltning anmält, att för ifrågavarande ändamål utbetalats ca 10 000 kr, samt hemställt, att fm måtte godkänna de av kommunalnämnden gjorda utbetalningarna och anmoda nämnden att vidta nödiga åtgärder för att på godvillig väg utfå bidrag av andra kner till dessa kostnader, hade revisorernas hemställan också blivit av fm enhälligt bifallen.

RegR: Det ändamål, vartill ifrågavarande anslag beviljats, eller verkställande av utredning angående Trävaruaktiebolaget Dalarnes ställning i syfte att Järna kn skulle jämte andra kner förvärva aktiemajoriteten i bolaget, kan så mycket mindre hänföras till knens gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter, som förvärvandet av aktier i bolaget icke skulle vara att anse som en dylik angelägenhet.

Vid sådant förhållande har kfm genom anslagets beviljande överskridit sin befogenhet. På grund härav prövar RegR lagligt att med ändring av KB:s resolution upphäva fm:s klandrade beslut.

R 1929 Fi 279

Ljusnarsbergs kn hemställde hos KM:t om tillstånd att få uppta ett 20-årigt amorteringslån å 100 000 kr, att användas antingen till tecknande på vissa villkor av preferensaktier i ett tillämnat aktiebolag för industriell verksamhet i knen, eller för att såsom lån, räntefritt under fem år, utlämnas till nämnda bolag. Ansökningen remitterades till RegR för yttrande.

RegR:s flesta ledamöter (4) ansåg, att med hänsyn till i ärendet upplysta särskilda omständigheter laga hinder ej mött för meddelande av tillstånd för knen att för ifrågavarande ändamål uppta ett lån av angiven storlek. – En skiljaktig ledamot: Den omständigheten, att ifrågavarande företag, vars drivande uppenbarligen icke i och för sig kan anses såsom en knens gemensamma hushållningsangelägenhet, beräknas i viss mån minska inom knen rådande arbetslöshet ävensom tillföra knen ökade skatter, kan enligt min mening icke medföra, att företagets drivande må anses som en dylik angelägenhet. På grund härav och då vad sålunda anförts äger motsvarande tillämpning i fråga om beviljande av lån från knens sida för ifrågavarande ändamål, hemställer jag, att KM:t måtte finna ansökningen icke kunna bifallas.

Ansökningen blev sedermera återkallad.

R 1940 ref. 8 Kommunen har beslutat anslå medel till enskilt företag i ändamål att företaget icke skulle verkställa ifrågasatt överflyttning av sin verksamhet till annan ort. Fråga om lagligheten av detta beslut

Ett aktiebolag drev i Tierps köping sedan omkring 45 år industriell verksamhet i en fabriksanläggning och en gjuterianläggning. Bolaget ägde dessutom en obebyggd fastighet i köpingen. Fabriksanläggningen härjades av eld i maj 1939. Enligt uppgift innefattade gällande stadsplanebestämmelser hinder för bolaget att återuppföra anläggning på den gamla platsen. Efter branden övervägde bolaget att flytta rörelsen till Mehedeby.[1] Alternativt planerades att förlägga bolagets hela verksamhet till bolagets obebyggda tomt i köpingen. Bolaget synes – sägs det i refererat – ha utgått från att det skulle ställa sig förmånligare för bolaget med en flyttning till Mehedeby. Uppförande av nya fabriksbyggnader i köpingen skulle sålunda till följd av dåliga grundförhållanden där dra större kostnad än motsvarande arbeten i Mehedeby. Sistnämnda ort tillhörde dessutom en för bolaget förmånligare ortsgrupp än Tierp, varför arbetslönerna i Mehedeby skulle bli lägre.

Från köpingens sida visades intresse för att bolagets verksamhet, vari sysselsattes omkring 100 i Tierp eller dess närhet bosatta arbetare, fortfarande skulle bli kvar på platsen. Förhandlingar upptogs mellan bolaget och representanter för köpingen i syfte att köpingen gentemot bolaget skulle ikläda sig vissa förpliktelser av ekonomisk art för den händelse verksamheten inte flyttades. Bolagets krav i detta hänseende fixerades slutligen i en till fm:s ordförande avlåten skrivelse. Däri förband sig bolaget att omedelbart utbygga den obebyggda tomten för hela sitt industriella behov mot att köpingen dels verkställde vissa dräneringsarbeten och spåranläggningar m. m. och dels till bolaget betalade 28 000 kr i närmare angivna annuiteter.

Fm beslöt – jämte det fm förklarade sig inte godkänna de i bolagets skrivelse uppställda villkoren – att, under förutsättning att bolaget utbyggde hela sin industri på den obebyggda tomten, dels utföra vissa närmare angivna dränerings- och gatuarbeten m. m. och dels anslå 18 000 kr till bolaget som ersättning för med flyttning av industrin från övriga lokaler förenade extra kostnader, att utgå i lika annuiteter årligen under fem år från och med 1940 samt utan ränta. Medel därtill skulle upptas i stat och gäldas av elverkets överskott.

[1] Beläget ca 2 mil från köpingen.

Över beslutet såvitt avsåg anslag å 18 000 kr anfördes besvär, varvid klg anförde: Bolaget hade som skäl för sitt krav på förmåner från köpingens sida åberopat bl. a. att det skulle ställa sig avsevärt mera kostsamt för bolaget att förlägga den nya anläggningen till den obebyggda tomten än till Mehedeby främst på grund av dåliga grundförhållanden på tomten. Sedan arbetena där börjat, hade det emellertid visat sig att några grundförbättrande anordningar inte behövdes. Bolaget hade således lämnat oriktiga upplysningar, och då fm:s beslut grundats på dessa upplysningar förelåg skäl för beslutets hävande. Därtill kom, att fm genom beslutet överskridit sin befogenhet.

Fm anförde: Det hade under utredningen framgått, att en del av bolagets äldre arbetare inte ville flytta från köpingen och följa med företaget till annan ort. I händelse av förflyttning av fabrikerna hade därför kunnat befaras, att dessa arbetare blivit utan arbeten och i en framtid nödgats söka hjälp av köpingen. Detta hade utgjort ett vägande skäl för köpingen att göra mesta möjliga för att få behålla bolagets industri i Tierp. – Fm:s ordförande anförde för egen del att fm:s beslut tillkommit för att få behålla en industri, som med all sannolikhet kommit att förflyttas om fm inte tillmötesgått bolagets framställningar. Åtgärden måste därför betraktas som en hushållningsangelägenhet.

Bolaget yttrade sig i målet och gjorde därvid gällande, att bolagets nya anläggningar skulle ha kunnat byggas för 25 000 kr lägre kostnad i Mehedeby än i Tierp, och förebragte utredning till stöd för detta påstående.

Klg anförde ytterligare: Samtliga arbetare hade av bolaget erbjudits att medfölja företaget till annan ort. Endast fem av de äldre hade vägrat. Dessa arbetare hade – om bolaget flyttat – omedelbart kunnat anställas vid köpingens egna arbeten, då det en längre tid varit synnerligen gott om arbeten i köpingen och flera nya större arbeten planerats. Det kunde inte anses vara en köpingens hushållningsangelägenhet att genom understöd försöka få behålla denna industri i köpingen. Lagstiftningens mening var inte att kommunerna skulle genom subvention sinsemellan konkurrera om industrier och andra större företag.

Bolaget anförde ytterligare: Varje strävan att förstora ett samhälle genom att dra till sig invånare från andra samhällen innebar givetvis i regel en hushållningsangelägenhet för vederbörande kn samt på samma gång ofta en konkurrens med de andra samhällena. Det hade också blivit en vedertagen praxis, att kner offrade mycket stora belopp på att få industrier och andra företag att förlägga sin verksamhet just dit, och till den juridiska innebörden var det samma sak, när en kn bjudit exempelvis staten stora förmåner för att få regemente förlagt till knen. Skulle beslut om en sådan kostnad vara lagstridig, skulle väl inte KM:t acceptera dylika bidrag. Av rättspraxis syntes man också kunna utläsa, att ärendet betraktades såsom en knens hushållningsangelägenhet, så snart utgiften för ändamål av här ifrågavarande slag kunde beräknas medföra så stora fördelar för knen, att utgiften inte stod i någon orimlig proportion till dessa fördelar. En sådan fördel, som en industris förläggande till eller kvarhållande i ett samhälle måste anses innebära för samhället ifråga, var naturligtvis till sin art sådan att den också måste anses komma indirekt alla knens medlemmar tillgodo. Det syntes vara otvetydigt, att fm haft befogenhet att fatta klandrade beslutet.

LSt: Enär fm:s ifrågavarande beslut måste anses innefatta anslag av kommunala medel för ändamål, som icke rör knens gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter, samt fm således genom beslut överskridit sin befogenhet, prövar LSt lagligt att med bifall till besvären undanröja klandrade beslutet.

Bolaget fullföljde talan och anförde: Skulle det resultat, vartill LSt i denna fråga kommit, bli fastställt såsom riktigt, medförde detta mycket betydelsefulla verkningar för den kommunala förvaltningen i landet. Knerna hade hittills ansett sig behöriga att genom anslag antingen i form av tomtupplåtelser, nedsättning av tomtpriser eller i direkt kontanta bidrag verka för att dra till sig industrier eller liknande företag. Om LSt:s lagtolkning var riktig, skulle detta innebära, att alla dylika förvaltningsåtgärder inte var lagligen grundade, och att varje kommunmedlem skulle kunna besvärsvägen få en sådan åtgärd undanröjd.

Fm anförde att anslaget inte i huvudsak grundats på fördyrade byggnadskostnader för bolaget utan fastmer på önskemålet att få behålla en för köpingen betydelsefull industri.

En ledamot i fm utvecklade i en skriftlig reservation hurusom bolaget under förhandlingarna försökt uppnå så stora medgivanden som möjligt av köpingen. Fm hade enligt hans mening överskridit sin befogenhet, då anslag beviljats till enskilt företag och detta under en tid, då ingen arbetslöshet fanns i köpingen utan tvärtom brist på arbetskraft förelåg. Anslagets storlek, om därtill lades anslag till järnvägsspår samt kostnader för gatubygge, dräneringar, elektriska ledningar m. m., var av sådan storlek, att skattebetalarna drabbades av en utgift på ca 35 000 kr, vilket i förhållande till köpingens folkmängd, skattekraft samt behov till gemensamma utgifter var orimligt.

RegR: Ej ändring.

R 1949 ref. 49 Fråga om lagligheten av stadsfullmäktiges beslut rörande understödjande av tjurcentralförening

Stfm i Skara beslöt att till Skaraborgs tjurcentral förening u. p. a. med nyttjanderätt utan ersättning upplåta mark i staden för anläggning av en för länet avsedd tjurcentral, att teckna borgen för ett 20-årigt amorteringslån å högst 75 000 kr till föreningen samt att bidra till kostnaderna för anläggningen med 20 000 kr.

Över beslutet anfördes besvär med yrkande att beslutet måtte undanröjas. Klg anförde: Centralens ändamål var att producera sperma för seminföreningarna. Föreningen var bildad endast för att tillgodose sina medlemmars intressen. Annan än medlem ägde inte tillgodogöra sig centralens produktion. Här var inte fråga om någon stadens angelägenhet utan ett typiskt lantortsintresse. Stadens enda fördel skulle bli skatter från de anställda, enligt uppgift en veterinär och två arbetare, således en mycket obetydlig fördel i jämförelse med stadens åtaganden. Att göra sådana utfästelser för att få en anläggning förlagd till Skara i stället för på annan ort syntes vara en obehörig och osund konkurrens, som inte kunde få uppmuntras. Sådan dragkamp olika samhällen emellan borde tvärtom stävjas.

Fm genmälde, att Skara sedan många år tillbaka var centrum för jordbruksnäringen i länet och bl. a. hade landets äldsta veterinärinrättning. Till Skara var också förlagda länets hushållningssällskap och en lantmannaskola. För staden måste det således vara av stort intresse, att samtliga för jordbruket verksamma institutioner liksom jordbrukarnas egna sammanslutningar fick sin verksamhet förlagd till staden. Betydelsen härav måste anses vara så stor, att ekonomiskt stöd från stadens sida var väl motiverat. Rent principiellt måste det anses vara en stadens angelägenhet att få en jordbruksekonomisk sammanslutnings verksamhet förlagd till Skara. Fm kunde därför inte anses ha överskridit sina befogenheter genom klandrade beslutet.

Klg anförde ytterligare bl. a., att veterinärinrättningen, hushållningssällskapet och lantmannaskolan hade rent länsändamål. Samtliga lantbrukare i länet drog nytta därav. Tjurcentralföreningen, som var en ekonomisk förening för ett ringa antal lantbrukare i länet och ett fåtal inom Skara, kunde ej jämföras därmed. Det stora jordområde, som staden avhänt sig genom fm:s beslut, skulle kunna skänka staden goda inkomster om industriföretag placerades där.

LSt: Med hänsyn till av fm anförda förhållanden måste ett förläggande till staden av ifrågavarande anläggning anses vara av sådant värde för staden att dess understödjande kan anses vara en stadens angelägenhet. På grund härav och då klg ej heller eljest åberopat något förhållande, på grund varav beslutet skulle vara olagligt, prövar LSt skäligt lämna besvären utan bifall.

RegR: Enär de av fm i målet åberopade omständigheterna icke föranleda till att ett understödjande av ifrågavarande förening på sätt som skett kan anses utgöra en stadens angelägenhet, och fm således genom klandrade beslutet överskridit sin befogenhet, prövar RegR lagligt att med ändring av LSt:s utslag upphäva fm:s beslut.

R 1951 I 104

Kfm i Ullareds kn beslöt att på närmare angivna villkor teckna borgen för ett lån om 50 000 kr till Falkenbergs Bakelit & Metallindustri AB. – Över beslutet anfördes besvär med yrkande att beslutet måtte upphävas, enär borgensåtagandet inte var en kommunal angelägenhet.

LSt upphävde klandrade beslutet, enär detsamma inte kunde anses vara en sådan knens angelägenhet, varom fm ägde besluta. – *RegR:* Ej ändring.

R 1952 I 62

Kfm i Östra Ljungby kn beslöt år 1951 att godkänna ett mellan knen och ett enskilt industribolag träffat avtal, innebärande att knen – mot det att bolaget förband sig att under 15 år ha sitt säte i knen med förläggande dit av sitt kontor och hela sin fabrikation, varvid i verksamheten skulle hållas en arbetsstyrka av viss storlek – åtog sig att till bolaget utan ersättning överlåta visst markområde, värt ca 25 000 kr, att till bygdens elförening erlägga anslutningsavgift för bolagets kraftbehov med 10 000 kr samt att delta i kostnaden för det överlåtna områdets planering och iordningställande. Bolaget skulle till säkerhet för sina åtaganden överlämna vissa inteckningar.

Över beslutet anfördes besvär med yrkande att beslutet såsom bl. a. kompetensöverskridande måtte upphävas.

LSt: Enär klandrade beslutet innebär understödjande av ett enskilt näringsföretag och denna åtgärd icke kan anses betingad av inom knen rådande särskilda förhållanden, alltså och då beslutet förty icke kan anses vara en knens angelägenhet och följaktligen står i strid mot allmän lag, prövar LSt lagligt upphäva detsamma. *RegR:* Ej ändring.

R 1952 I 98

Kommunalnämnden i Eda kn utlämnade åt ett enskilt industribolag i knen ett tillfälligt lån å 11 000 kr mot säkerhet i varor. Bolaget befann sig i likviditetssvårigheter och behövde lånet för att lösa varuväxlar. Underhandlingar pågick med andra företag om eventuellt övertagande av bolagets tillgångar och skulder. – Fm beslöt godkänna nämndens åtgärder i ärendet. Över fm:s beslut anfördes besvär med yrkande att beslutet såsom olagligt och kränkande enskild rätt måtte upphävas. Klg anförde huvudsakligen: Att på sätt som skett genom klandrade beslutet inträda hjälpande när det gällde en industri, däri knen icke hade större intressen än att knen var hyresvärd, var icke riktigt, i synnerhet som bolagets arbetarstam var ganska liten och brist på arbetskraft förelåg inom nästan alla områden. Dessutom hade knens hjälp inte på något sätt kunnat vara avgörande för bolagets existens. Bolaget hade trätt i likvidation och kom möjligen även att försättas i konkurs. Det kunde under inga förhållanden vara riktigt, att knen bedrev något slags låneverksamhet med omhänderhavda skattemedel.

LSt prövade, enär klandrade beslutet icke kunde anses beröra en sådan Eda kns angelägenhet, som knen ägde handha enligt 3 § LKL, och fm förty genom detsamma övrskridit sin befogenhet, lagligt upphäva beslutet.

RegR: (3 ledamöter) Enär med hänsyn till i målet förekomna särskilda omständigheter frågan om beviljande av omförmälda lån måste anses ha utgjort en kommunal angelägenhet, samt fm:s beslut icke är av beskaffenhet att kunna kränka klg:s enskilda rätt, finner RegR skäligt att, med ändring av LSt:s utslag, förklara den mot klandrade beslutet förda talan icke kunna bifallas. (2 ledamöter: ej ändring.)

R 1952 I 157

Stfm i Visby beslöt efter framställning av AB Spunn att efterskänka ett av staden till bolaget fyra år tidigare lämnat lån å 150 000 kr under förutsättning att bolaget rekonstruerades enligt upprättad plan. Rekonstruktionen skulle ske så att det ursprungliga aktiekapitalet, 5 000 kr, ökades till 405 000 kr genom att nyteckning gjordes av enskilda intressenter med anknytning till fåraveln på Gotland, enskilda personer efterskänkte fordringar å bolaget å tillhopa 150 000 kr samt Sveriges lantbruksförbund lämnade bolaget ett lån å 300 000 kr. Om rekonstruktionen inte kom till stånd och bolaget trädde i likvidation eller i konkurs, skulle stadens fordran kvarstå oförändrad.

Över beslutet anfördes besvär med yrkande att beslutet såsom bl. a. kompetensöverskridande måtte upphävas. Klg anförde sammanfattningsvis: Nå-

gon arbetslöshet kunde, med hänsyn till det ringa antalet av den hos bolaget sysselsatta personalen, knappast uppkomma genom bolagets eventuella nedläggande, och de ekonomiska förutsättningarna för företagets fortsatta drift synes knappast föreligga, varför det inte heller kunde anses vara av allmänt intresse att, på sätt klandrade beslutet innehöll, lämna företaget kommunalt stöd. Genom beslutet kom staden att drabbas hårdare än övriga fordringsägare. Rätteligen borde tillfälle beretts samtliga fordringsägare att bevaka sina intressen i den konkurs, som torde varit oundviklig, om stadens åtagande inte kommit emellan. Bolagets verkliga ekonomiska ställning syntes emellertid inte ha utretts vid ärendets beredning. – Fm genmälde: När beslutet om lånets efterskänkande fattades, hade situationen för bolaget varit sådan, att det måste träda i likvidation eller bli försatt i konkurs, varvid stadens fordran med all sannolikhet varit värdelös. Såsom villkor för tillskjutande av kapital uppställdes från de av bolagets rekonstruktion intresserade jordbrukarorganisationernas sida, att vissa av bolagets borgenärer skulle helt eller delvis avskriva sina fordringar hos bolaget, staden helt. Staden hade då försökt att förhandlingsvägen få detta villkor hävt eller uppmjukat, men förhandlingarna hade icke länt till positivt resultat. Genomförandet av rekonstruktionen skulle dock möjliggöra företagets fortbestånd. Av denna anledning hade fm beslutat avskriva stadens fordran. Beslutet måste innebära en avgjord fördel för staden genom att förebygga arbetslöshet för den hos bolaget anställda personalen och utgifter för staden för att hindra arbetslösheten. Den föga differentierade industriella verksamhet, som fanns i Visby och på Gotland i övrigt, medförde att det måste anses angeläget för de kommunala myndigheterna att tillse, att driften hos redan befintliga företag kunde upprätthållas för att en kris, liknande den inom textilindustrin uppkomna, kunde överlevas, detta även med tanke på att råvaran i detta fall erhölls från Gotland och att det närmast var fråga om en förädling av densamma, vilken eljest skulle komma att ske på annat håll.

LSt: Fm:s uppgift, att bolaget, därest stadens fordran icke avskrivits, varit nödsakat träda i likvidation eller måst försättas i konkurs och att fordringen i sådant fall med all sannolikhet varit att betrakta såsom värdelös, kan anses av handlingarna i målet bekräftad. Det måste även anses ligga i stadens intresse, att dess näringsliv icke hämmas eller försvagas. På grund härav kan fm icke anses genom klandrade beslutet ha överskridit sin befogenhet. Då ej heller visats att beslutet vilar på orättvis grund eller eljest är olagligt i något av de hänseenden, som omförmäles i 76 § LKS, finner LSt besvären icke kunna bifallas. *RegR:* (3 ledamöter) Enär det ej utrönts att stadens ifrågakomna fordran saknade värde, samt sådana omständigheter icke förekommit i målet, att det understöd åt enskilt affärsföretag, som fordringens efterskänkande skulle innebära, må anses som en stadens anlägenhet, prövar RegR lagligt att, med ändring av LSt:s utslag, upphäva fm:s klandrade beslut. (2 skiljaktiga ledamöter: Ej ändring.)

R 1952 I 271

Stfm i Halmstad beslöt att uppföra en fabriksbyggnad i staden för en beräknad kostnad av 320 000 kr. Byggnaden skulle uthyras till ett enskilt industribolag (betongindustri) på tio år mot en årlig hyra som skulle medge fullständig

amortering av stadens kapitalinsats över hyrestiden jämte förräntning med 3,6 %. Bolaget skulle för sitt åtagande ställa godtagbar säkerhet och skulle ha rätt att när som helst under hyrestiden förvärva anläggningen för ett pris som motsvarade knens självkostnad. Över beslutet anfördes besvär med yrkande att beslutet såsom kompetensöverskridande måtte undanröjas. Klg framhöll att stödet till bolaget inte kunde anses vara avsett att förekomma eller lindra arbetslöshet.

LSt: Enär klandrade beslutet icke kan anses avse en Halmstads stadskommuns angelägenhet, samt fm förty genom detsamma överskridit sin befogenhet, prövar LSt lagligt upphäva beslutet. *RegR:* Ej ändring.

R 1952 I 272

Kfm i Algutsboda kn beslöt att med anlitande av knens underställningsfria lånerätt utöka ett tidigare beslutat borgensåtagande för lån å 50 000 kr åt ett enskilt bolag (metallindustri) till att avse 70 000 kr. För åtagandet skulle bolaget ställa säkerhet i en industrifastighet, som bolaget ämnade förvärva i knen, eller annan säkerhet, som kunde godtas av knen. Fm beslöt samtidigt att "eftergiva" räntekostnaderna för 50 000 kr å detta lån under fem år, att tillhandahålla bolaget eller egnahemsbyggare fri tomt för ett egnahem samt att utreda frågan om uppförande av ett bostadshus för uthyrning av två bostadslägenheter till bolaget. Över beslutet anfördes besvär med yrkande att beslutet måtte upphävas, enär knen inte ägde rätt enligt KL att teckna borgen åt enskilda eller bolag för att starta industriföretag, eller efterge räntekostnader. – Fm genmälde bl. a. att den inom knen befintliga industrin var ensidigt inriktad på huvudsakligen glasindustri, vilken var mycket känslig för konjunkturväxlingar, att partiell arbetslöshet inom glasindustrin redan förelåg och kunde väntas ytterligare öka inom den närmaste tiden samt att det klandrade beslutet, vilket kom att underlätta för bolaget att inrätta en metallindustri i knen, hade tillkommit som ett led i strävan att förebygga arbetslöshet inom knen.

LSt: Enär med hänsyn till målet upplysta omständigheter fm måste anses ha ägt befogenhet att i nu berörda fall fatta beslut om borgensåtagande och eftergivande av räntekostnader, samt klg icke i övrigt anfört någon omständighet, på grund varav ovannämnda eller övriga klandrade beslut skulle vara olagliga i något av de hänseenden, varom förmäles i 81 § LKL, prövar LSt skäligt lämna de av klg anförda besvären utan bifall. *RegR:* Enär genom vad i målet anförts det icke gjorts sannolikt, att de av fm beslutade åtgärderna att teckna borgen för bolaget och att ikläda knen betalningsskyldighet för ränta å bolagets ifrågavarande lån äga sådan betydelse för motverkande av arbetslöshet inom knen, att de kunna anses avse en angelägenhet, som det tillkommer knen att vårda, förty och då beslutet i nämnda delar icke heller eljest, såvitt visat, berör någon knens angelägenhet, samt fm följaktligen genom klandrade beslutet överskridit sin befogenhet, finner RegR skäligt att med ändring av LSt:s resolution upphäva samma beslut.

R 1953 I 107

Stfm i Köping förehade till behandling förslag om kommunalisering av busstationsrörelsen vid ett torg i staden, innebärande att godsinlämnings- och kioskrörelsen i busstationen – vilken var inrymd i en staden tillhörig fastighet – skulle drivas i kommunal regi från den tidpunkt, när då gällande hyreskontrakt å busstationen utlöpte. Stfm beslöt vid sammanträdet dels att busstationsrörelsen i fortsättningen skulle handhas av staden, med uppdrag åt dk att avge förslag rörande lämpligaste formen för rörelsens handhavande, dels att i avbidan härpå rörelsen tillfälligtvis skulle skötas av Köpings Omnibuss AB, i vilket bolag staden ägde aktiemajoriteten. Över beslutet anfördes besvär med yrkande att beslutet måtte upphävas, enär beslutet stod i strid mot allmän lag eller författning, kränkte klg:s enskilda rätt och var befogenhetsöverskridande. Till stöd för besvären anfördes i huvudsak följande. Fm:s beslut avsåg, att staden skulle driva det affärsföretag, som det av klg innehavda AB Köpings Busstation dittills drivit, och vilket företag huvudsakligen omfattat försäljning av tobaksvaror, tidningar och konfektyrer. Det var alldeles uppenbart att en stad eller kn inte kunde ha rätt att driva en rörelse av nämnda art, till förfång och i konkurrens med stadens affärsidkare även om den eventuella vinsten skulle användas till något allmännyttigt ändamål.

LSt lämnade besvären utan bifall, enär fm genom klandrade beslutet inte kunde anses ha överskridit sin befogenhet samt klg inte visat att beslutet eljest var olagligt i något av de hänseenden, varom förmäles i 76 § LKS. *RegR:* Ej ändring.

R 1953 I 134

Kfm i Knäreds kn uppdrog åt skogsallmänningsnämnden att teckna tio aktier à 200 kr i "skogsägarnas massafabrik". Över beslutet anfördes besvär med yrkande att beslutet måtte upphävas, enär knens budget var hårt ansträngd och skattebetalarna i stort sett inte kunde ha intresse i denna aktieteckning. *LSt* upphävde klandrade beslutet såsom kompetensöverskridande. *RegR:* Ej ändring.

R 1953 I 214

Kfm i Säbrå kn beslöt att köpa en järnsvarv och en järnhammare för 4 000 kr samt att "uthyra" maskinerna till en enskild person S mot månatlig avbetalning jämte 3 % ränta samt i övrigt på sådana villkor, som garanterade knen säkerhet för köpeskillingen. Över beslutet anfördes besvär med yrkande att beslutet såsom kompetensöverskridande måtte upphävas. Klg anförde i huvudsak följande. Den av S bedrivna rörelsen var av mindre omfattning. Endast tidvis hade S en eller annan arbetare anställd. Fråga var inte om en åtgärd till förhindrande av arbetslöshet. Det kunde därför inte vara en kommunal angelägenhet att lämna ekonomiskt bistånd på sätt som skett.

LSt: Enär klandrade beslutet icke kan anses avse en knens angelägenhet, samt fm förty genom nämnda beslut överskridit sin befogenhet, prövar LSt lagligt att med bifall till besvären upphäva samma beslut. *RegR:* Ej ändring.

R 1953 I 257

Kfm i Nyeds kn beslöt att teckna 40 aktier à 200 kr i Skogsägarnas Cellulosa AB. Medel till förvärvet skulle tas av återstående tillgångar i skogsaxisfonden från Älvbacka kn, vilken uppgått i Nyeds kn. Över beslutet anfördes besvär med yrkande att beslutet måtte undanröjas. Klg anförde bl. a. att ändamålet med aktieteckningen var för knen främmande och inte avsåg ett gemensamt behov.

LSt: Enär klandrade beslutet icke såvitt visats, är olagligt i något avseende, varom förmäles i 81 § LKL, lämnar LSt besvären utan bifall. *RegR:* Enär, såvitt handlingarna i målet utmärka, bildandet av ovan omförmälda bolag icke är av sådan betydelse för Nyeds kn, att aktieteckningen kan anses utgöra en knens angelägenhet, samt fm förty genom klandrade beslutet överskridit sin befogenhet, prövar RegR lagligt att med ändring av LSt:s utslag, upphäva fm:s beslut.

R 1954 I 89

En enskild person M hemställde hos kfm i Dals-Eds kn om kommunalt stöd till kostnaden för inlösen av mark, som var erforderlig för uppdämning vid ett planerat kraftverksbygge i en av M bedriven industriell rörelse. Fm beslöt att på vissa villkor bevilja 5 000 kr för det angivna ändamålet med hänsyn till risken för friställning av arbetskraft och önskvärdheten av att bereda ytterligare arbetstillfällen inom knen. Över beslutet anfördes besvär under påstående att beslutet var kompetensöverskridande. Klg framhöll i huvudsak att den av M bedrivna rörelsen var av så ringa omfattning och av så liten betydelse för knen att en eventuell arbetslöshet inom knen inte torde kunna minskas genom att låta arbetslösa få anställning i hans rörelse.

LSt upphävde klandrade beslutet såsom kompetensöverskridande. *RegR:* Ej ändring.

R 1954 I 182

Kfm i Lammhults kn beslöt att som subvention i Lammhults Mejeriförening för inköpt byggnadstomt i Lammhult bevilja 16 000 kr att utbetalas ur i kommunalkassan av för ändamålet tillgängliga medel. Vidare beslöt fm, för att underlätta uppförandet av nya mejerilokaler i knen att bevilja föreningen ett tioårigt räntefritt lån å 150 000 kr. Som säkerhet för lånet skulle knen erhålla inteckning i föreningens ifrågavarande fastighet. Medel för lånet skulle anskaffas genom upplåning i mån av behov. Såväl det beviljade anslaget å 16 000 kr som lånesumman fick utbetalas först sedan föreningen antagit entreprenör och det planerade byggnadsarbetet påbörjats. Över beslutet anfördes besvär med yrkande att beslutet, såsom bl. a. kompetensöverskridande, måtte upphävas.

LSt: Enär fm icke genom klandrade besluten kunna anses ha överskridit sin befogenhet samt desamma ej heller eljest visats vara olagliga i något av de i 81 § LKL angivna hänseenden, lämnar LSt de av klg anförda besvären utan bifall. *RegR:* Enär understödjande av ifrågavarande förening icke kan anses utgöra en kommunens angelägenhet, och fm således genom de kland-

rade besluten överskridit sin befogenhet, prövar RegR lagligt att med ändring av LSt:s resolution upphäva ifrågavarande båda beslut.

R 1954 I 215

Kfm i Mönsterås köping beslöt i augusti 1952 att preliminärt godkänna ett köpekontrakt med makarna L om förvärv av två makarna tillhöriga fastigheter. Fm beslöt samtidigt att till Skogsägarnas Industri AB överlåta erforderligt markområde av fastigheterna under förutsättning att där förlades en planerad fabriksanläggning och under villkor i övrigt som fm sedermera skulle fastställa. Beslutet vann laga kraft. I november 1952 beslöt fm godkänna ett köpeavtal, enligt vilket köpingen på vissa villkor sålde de av köpingen ännu ej förvärvade fastigheterna till bolaget för 13 600 kr. Även detta beslut vann laga kraft.

I augusti 1953 beslöt fm att godkänna förslag till köpekontrakt mellan köpingen och makarna L, enligt vilket köpingen förvärvade makarnas ifrågavarande fastigheter på villkor bl. a. att makarna L som köpeskilling skulle erhålla en behållen summa av 300 000 kr, varjämte köpingen skulle betala all sådan ökning i makarnas inkomstskatt som kunde uppkomma genom att makarna på grund av försäljningen blev beskattade för realisationsvinst och eventuellt för inkomst genom avyttring av växande skog. Mot detta beslut – köpingens slutliga inköpsbeslut – anfördes besvär, varvid androgs att det låg i öppen dag att köpeavtalet mellan köpingen och bolaget innefattade gåva eller subvention till bolaget, vilket inte kunde vara en köpingens angelägenhet.

LSt, som ansåg att köpingen på grund av sina år 1952 fattade lagakraftvunna beslut i saken varit tvungen att fatta klandrade beslutet lämnade besvären utan bifall.

RegR uttalade i sitt utslag till en början att klandrade beslutet inte kunde antas vara grundat på någon köpingens förpliktelse mot makarna L eller på något dess laga kraft ägande beslut om inköp av egendomen, samt att köpingens avtal med bolaget om egendomens försäljning till bolaget inte kunde utgöra hinder för prövning i nu förevarande mål av fm:s befogenhet att besluta om inköp av egendomen. I fortsättningen anförde RegR: På grund av angivna förhållanden och enär omständigheterna i målet giva vid handen, att ändamålet med ifrågavarande fastighetsköp, på sätt i besvären anmärkts, icke är någon köpingens angelägenhet, samt fm förty måste anses hava genom klandrade beslutet överskridit sin befogenhet, prövar RegR lagligt att, med ändring av LSt:s utslag, upphäva fm:s klandrade beslut.

R 1955 I 122

Stfm i Göteborg beslöt teckna stadens borgen till säkerhet för ett 30-årigt lån åt Svenska Mässan, Stiftelse, å ca 5 milj. kr, för uppförande av ny mässbyggnad, som till en del skulle innehålla lokaler för stadens nämnder. Beslutet underställdes KM:ts prövning med anhållan om fastställelse. KM:t inhämtade RegR:s utlåtande huruvida borgensåtagandet, i vad detta gällde lokaler som inte var avsedda för stadens nämnder, var att anse som en

kommunal angelägenhet. *RegR* fann med hänsyn till i målet upplysta förhållanden borgensåtagandet utgöra en kommunal angelägenhet. KM:t i statsrådet fastställde stadens beslut.

R 1955 I 141

Stfm i Kalmar bemyndigade hamndirektionen att för 168 500 kr anordna ett nytt färjeläge i staden för en namngiven färja. Över beslutet anfördes besvär med yrkande att beslutet måtte upphävas, enär beslutet innebar gynnande av ett enskilt företag till förfång för stadens skattebetalare samt åtminstone någon del av kostnaderna för färjeläget borde bestridas av den som utövade färjetrafiken. *LSt:* Enär klg icke anfört något av beskaffenhet att kunna medföra ändring i klandrade beslutet, föranleda besvären icke till någon LSt:s åtgärd.

Regr. Ej ändring.

R 1955 I 185

Stfm i Uddevalla beslöt bemyndiga dk att *dels* till Uddevallavarvet AB, på de villkor kammaren kunde finna erforderligt föreskriva, överlåta ett kajområde, *dels* till samma bolag överlåta ett staden tillhörigt större område på de villkor kammaren kunde finna erforderligt föreskriva för tillvaratagande av stadens intressen ifråga om det överlåtna områdets slutliga areal och gränsernas närmare utformning, eventuella väg- och ledningsservitut m. m., *dels ock* i förevarande sammanhang för stadens räkning förvärva den mark som tagits i anspråk för ett industrijärnvägsspår till sistnämnda område.

Över beslutet anfördes besvär med yrkande att beslutet såsom bl. a. kompetensöverskridande måtte upphävas. Klg androg i kort sammanfattning följande. Kajområdet, som ägdes av staden och var upplåtet med nyttjanderätt till varvet, var behäftat med brister, som det ålåg staden att avhjälpa. För detta arbete förelåg två olika förslag. Enligt det ena skulle arbetet kosta 200 000 kr och enligt det andra 800 000 kr. Kostnaden för årligt underhåll av kajområde hade beräknats till 10 000 kr med ett kapitaliserat värde av 300 000 kr. Genom överlåtelsen av kajområdet skulle staden befrias från skyldigheten att avhjälpa bristerna och från skyldigheten att underhålla kajområdet. Enligt uppgift skulle en av staden för förhandlingar med varvet tillsatt kommitté ha ansett kajens nuvarande värde motsvara det kapitaliserade värdet av underhållskostnaderna eller 300 000 kr. Transaktionen med kajområdet syntes riktigast kunnat uppgöras på det sätt, att staden överlämnade kajområdet, som även i sitt nuvarande skick representerade ett värde, till varvet och samtidigt befriades från att iordningställa och underhålla detta område. Enligt klandrade beslutet hade emellertid staden samtidigt till varvet överlåtit ett större markområde (ca 268 000 m^2). Värdet av detta område hade av nämnda kommitté angetts till 500 000 kr. Med ledning av priset på närliggande mark kunde verkliga värdet av sistnämnda markområde beräknas till ca 3 milj. kr. Även med beaktande av den osäkerhetsmarginal, som möjligen kunde vidlåda värdeberäkningen, var det tydligt att överlåtelsen av markområdet skulle innebära en miljongåva från staden till varvet.

Av handlingarna i målet inhämtades bl. a., att staden och varvet enligt ett i handlingarna omnämnt preliminärt, i skrift ännu inte utformat avtal träffat uppgörelse angående överlåtelse till staden resp. varvsbolaget av berörda markområden, att stadens och varvets underhandlingsdelegerade enats om ett värde å marken motsvarande taxeringsvärdet, att den staden åvilande skyldigheten att iordningställa kajområdet i olika sammanhang och med varierande metoder beräknats till belopp mellan 160 000 och 875 000 kr, att det mindre område, som staden hade för avsikt att förvärva, utgjorde ca 1 400 m^2 samt att de områden staden ämnade överlåta till varvet hade ett sammanlagt taxeringsvärde av ca 200 000 kr.

LSt: Enär med hänsyn till vad i målet framkommit angående värdet av de å ömse sidor mellan staden och varvet avtalade prestationerna, klg icke kan anses ha styrkt, att fm genom klandrade beslutet, såvitt handlingarna utvisa, i övrigt icke är olagligt i något av de i 76 § KL angivna hänseendena, prövar LSt lagligt lämna de anförda besvären utan bifall.

RegR: Ej ändring.

R 1956 I 15

Kfm i Föllinge kn beslöt att teckna borgen åt en dikesmaskinägare för byggande av en av honom konstruerad dikesgrävmaskin, vilket borgensåtagande skulle gälla under en tid understigande fem år. Beslutet överklagades såsom kompetensöverskridande. *LSt* upphävde klandrade beslutet på den av klg åberopade grunden. *RegR:* Ej ändring.

R 1956 I 73

Ett gjuteriföretag i Norrtälje hemställde i juli 1955 om hjälp av staden på grund av rådande kreditsvårigheter. Företaget häftade i skuld till staden för elavgifter fr. o. m. april 1955. Enligt gällande kontrakt skulle likvid erläggas i efterskott för varje månad. Företaget önskade en löpande niomånaderskredit fr. o. m. april 1955 fram till oktober 1958. Härefter önskade företaget med 1/15 varje månad avbetala kreditskulden med slutlikvid i december 1959. Som säkerhet för krediten erbjöd företaget en förlagsinteckning å 100 000 kr. I september 1955 beslöt fm bevilja den begärda krediten. I besvär över beslutet yrkades att beslutet måtte upphävas, enär krediten innebar ett understödjande av enskilt industriföretag. *LSt* fann att fm:s beslut borde anses avse en kommunal angelägenhet och lämnade därför besvären utan bifall. *RegR:* Ej ändring.

R 1956 I 83

Kfm i Kopparbergs köping beslöt att på vissa villkor till ett verkstadsbolag sälja en stadsäga i köpingen för 25 000 kr. Över beslutet anfördes besvär, varvid klg i huvudsak anförde följande. Anbud på köp av området hade avgetts, som betydligt överskred 25 000 kr. Rättvisan fordrade, att området såldes enligt anbudssystemet. Man kunde ifrågasätta om icke mannamån hade skett och om icke en dold subvention förelåg. Skattebetalarnas intresse

hade icke heller tillvaratagits på önskvärt sätt. Enär klandrade beslutet på grund av det anförda kunde anses olagligt, hemställde klg att LSt måtte upphäva detsamma och visa målet åter till fm för ny laglikmätig behandling. *LSt:* Enligt klg:s uppgift, som av fm lämnats obestridd, har fm visserligen beslutat försäljning av stadsägan till ett pris, vida understigande det, som för samma fastighet kunnat erhållas, därest försäljning i stället skett till den högstbjudande. Enär emellertid genom utredningen i målet ej kan anses styrkt, att klandrade beslutet syftar till att obehörigen gynna viss person, samt handlingarna i målet fastmera ger vid handen, att fm:s syfte varit ett annat, alltså och då ej heller visats annan omständighet, som jämlikt 76 § KL kan föranleda upphävande av fm:s klandrade beslut, lämnar LSt besvären utan bifall. *RegR:* Ej ändring.

R 1957 I 4

Kfm i Lagunda kn beslöt 24/3 1955 – för att motarbeta avflyttning från knen, för att bereda ungdomen sysselsättningsmöjligheter samt för att bidra till ett mer differentierat näringsliv i knen – att på ett industriområde i knen uppföra en industribyggnad för en beräknad kostnad av ca 100 000 kr, att uthyras till ett Stockholmsföretag mot en årshyra av 7 % av anläggningskostnaderna och med rätt för bolaget att förvärva byggnaden till självkostnadspris efter tre år. Sedan företaget begärt viss utvidgning av den planerade byggnaden, beslöt fm 12/9 1955 att bevilja ett tilläggsanslag å 45 000 kr. Besluten vann laga kraft.

Sedan byggnaden i det närmaste färdigställts och det visat sig att kostnaderna betydligt översteg tidigare anvisade belopp beslöt fm 30/1 1956 att bevilja ytterligare ett tilläggsanslag å 46 000 kr. Över detta beslut anfördes besvär med yrkande att beslutet såsom kompetensöverskridande måtte undanröjas.

LSt: Enär uppförandet av ifrågavarande industribyggnad icke kan anses utgöra sådan angelägenhet som Lagunda kn äger att handha enligt 3 § KL samt fm förty genom klandrade beslutet överskridit sin befogenhet, prövar LSt lagligt undanröja fm:s 30/1 fattade beslut i vad detsamma avser beviljande av anslag till ifrågavarande ändamål. *RegR:* Enär ovannämnda beslut 24/3 och 12/9 1955 om uppförande av ifrågavarande byggnad och om beviljande av anslag till företaget vunnit laga kraft, samt vid sådant förhållande och med hänsyn till vad i målet blivit upplyst angående fortskridande av arbetet med byggnadens uppförande vid tiden för klandrade beslutets fattande hinder ej kan anses ha mött för fm att – oavsett huruvida uppförandet av byggnaden ursprungligen varit att anse såsom en kommunal angelägenhet – bevilja omförmälda tilläggsanslag å 46 000 kr, prövar RegR lagligt att, med ändring av LSt:s utslag, ogilla den mot klandrade beslutet förda talan.

R 1957 I 157

Stfm i Örnsköldsvik beslöt att till AB Hägglund & Söner överlåta ett större markområde i staden. Som vederlag skulle bolaget till staden överlåta ett mindre markområde samt betala 100 000 kr. Det skulle vidare åligga bolaget

vid vite av 500 000 kr att inom fem år från tillträdet ha uppfört vissa industribyggnader å det av bolaget förvärvade området. Bolaget skulle vidare ha optionsrätt till ytterligare mark till angivet pris. Över beslutet anfördes besvär med yrkande att beslutet såsom befogenhetsöverskridande måtte upphävas. Klg androg i huvudsak följande. Genom beslutet hade fm överlåtit ett stort markområde för ett så ringa vederlag, att försäljningen måste betraktas såsom en subvention till bolaget. Syftet måste uppenbarligen ha varit att inbjuda bolaget till industriella investeringar inom stadens område. Ett ensidigt gynnande av ett enskilt företag kunde inte vara en stadens angelägenhet.

LSt lämnade besvären utan bifall, enär klg inte visat, att fm genom klandrade beslutet överskridit sin befogenhet eller att beslutet var olagligt i något av de övriga hänseenden, varom förmäldes i 76 § KL. *RegR:* Av utredningen i målet måste anses framgå, att fm genom klandrade beslutet till bolaget överlåtit mark mot vederlag, som väsentligt understiger markens verkliga värde; och enär såvitt handlingarna utvisar, understödjandet av bolaget på angivet sätt icke skett under sådana omständigheter, att det kan anses som en stadens angelägenhet, samt fm förty genom klandrade beslutet överskridit sin befogenhet, prövar RegR lagligt att med ändring av LSt:s utslag upphäva fm:s beslut.

R 1957 I 213

Kfm i Vessigebro kn beslöt att köpa en fastighet i knen för ett pris av 60 000 kr, att iordningställa fastigheten för konfektionsindustri för en beräknad kostnad av ca 55 000 kr samt att till en enskild person, som avsåg att i fastigheten starta en konfektionsfabrik, utlämna ett lån å 75 000 kr mot säkerhet i förlagsinteckning, vilket lån skulle vara räntefritt i fem.år och amorteringsfritt i tio år, då det skulle inlösas. Över besluten anfördes besvär med yrkande att besluten såsom kompetensöverskridande måtte upphävas. Klg anförde i huvudsak följande. En kn ägde inte rätt att understödja det enskilda näringslivet under annan betingelse än för att motverka rådande eller befarad arbetslöshet. Den tillämnade industrin ämnade i huvudsak sysselsätta kvinnlig arbetskraft. Någon arbetslöshet bland kvinnor fanns emellertid inte i knen.

LSt lämnade besvären utan bifall, enär med hänsyn till i målet upplysta särskilda omständigheter frågan om iordningställande av lokal för konfektionsindustri i knen samt beviljande av omförmälda lån fick anses ha utgjort en kommunal angelägenhet. *RegR:* Enär fm:s klandrade beslut icke kunnat anses avse kommunala angelägenheter, samt fm förty genom beslutet överskridit sin befogenhet, prövar RegR lagligt att med ändring av LSt:s utslag upphäva samma beslut.

R 1958 I 26

Kfm i Björna kn beslöt att knen skulle teckna borgen för vissa lån åt ett industribolag intill ett belopp av 600 000 kr. Enligt det vid sammanträdet förda protokollet ämnade bolaget starta ett företag i knen för tillverkning av byggnadsmateriel. Med hänsyn till den ringa differentieringen av nä-

ringslivet i knen och då det inom knen fanns en hel del arbetskraft, som det under långa tider på året var svårt att bereda arbete, ansåg fm det vara synnerligen önskvärt att kunna medverka till det planerade företagets förverkligande. Över beslutet anfördes besvär med yrkande att beslutet såsom kompetensöverskridande måtte undanröjas. *LSt* uphävde klandrade beslutet på den av klg åberopade grunden. *RegR:* Ej ändring.

1958 I 52

Järnskogs kn förvärvade år 1870 ett hemman i Järnskogs socken med tillhörande vattenfall, kvarn och såg. Den på egendomen befintliga mangårdsbyggnaden var avsedd att användas som ålderdomshem. Vid överlåtelsen förbehöll sig jordägarna i vissa hemman i socknen genom servitut fri såg- och förmalningsrätt vid anläggningarna i en fors å den av knen förvärvade fastigheten. År 1956, då knen alltjämt drev kvarnrörelse i forsen, upptog fm till behandling fråga om uppförande av en ny kvarn i stället för den gamla, som blivit bristfällig och måste genomgå kostnadskrävande reparation. Fm beslöt att en ny kvarn med tillhörande spannmålstork skulle uppföras å fastigheten för en beräknad kostnad av 160 000 kr. Över detta beslut anfördes besvär, varvid klg androg: För att få utrönt i vad mån knen alltjämt hade förpliktelser mot jordägarna i fråga hade utredning angående vad dessas fria förmalningsrätt numera var värd bort verkställas. Det var ekonomiskt oförsvarbart att bygga en ny kvarn. Under senare år hade skett en betydande nedgång i kvarndriften och verksamheten hade gått med förlust. Det kunde därför inte förväntas att kvarnrörelsen i framtiden utan tillskott av skattemedel skulle bära sig. Den nya kvarnen kunde inte med fördel användas av hela knen. Enär klandrade beslutet var kompetensöverskridande och vilade på orättvis grund, yrkades att beslutet måtte upphävas.

LSt: Enär med hänsyn till i målet förekomna särskilda omständigheter fm genom klandrade beslutet icke kan anses ha överskridit sin befogenhet samt klg i övrigt icke styrkt någon omständighet, på grund varav beslutet är att anse som olagligt i något avseende, varom förmäles i 76 § KL, alltså lämnar LSt besvären utan bifall. *RegR:* Ej ändring.

R 1958 I 63

Kfm i Grästorps kn beslöt att av två enskilda personer förvärva en fabriksfastighet i knen för 275 000 kr och på villkor i övrigt, bl. a. att gällande hyresavtal med hyresgästen i byggnadens bottenvåning skulle överlåtas på knen samt att i köpeskillingen skulle ingå i byggnadens första våning inmonterade 31 st elarmaturer samt maskinbord. Det antecknades i protokollet, att vissa ändringsarbeten måste göras i fastighetens båda våningar i samband med uthyrning till ett konfektionsföretag i Borås, som ämnade starta konfektionsfabrik i andra våningen, samt att fastigheten behövde repareras och att vattenförsörjningen till fastigheten behövde ordnas. Fm beslöt att köpeskillingen skulle täckas genom ett 25-årigt amorteringslån å 250 000 kr varjämte 25 000 kr skulle tas ur allmänna investeringsfonden. – Över fm:s beslut anfördes besvär, varvid klg sammanfattningsvis anförde följande. Ärendet var inte tillräckligt utrett. Fastigheten kunde värderas till högst

200 000 kr. Reparationskostnaderna och kostnader för vatten skulle uppgå till sammanlagt ca 35 000 kr. Summan av beräknade hyresbelopp från hyresgästen i bottenvåningen och från konfektionsfirman i andra våningen utgjorde en rimlig avkastning på ett fastighetsvärde av högst 200 000 kr. Det rådde icke någon brist på arbete för kvinnliga arbetssökande i knen enligt vad länsarbetsnämnden vid upprepade tillfällen redovisat. Det var en allmän uppfattning i knen att förvärvet av fastigheten gynnade vissa av fm:s ledamöter i deras egenskap av borgenärer i ett tidigare konfektionsbolags konkursbo. – Fm genmälde: Påståendet att det inte fanns arbetsbrist beträffande kvinnliga arbetssökande i knen var vilseledande. Den konfektionsindustri som tills nyligen bedrivits i byggnaden, hade sysselsatt 20 à 25 kvinnor. Då detta företag på grund av konkurs upphört med sin verksamhet samt det efterträdande bolaget inte kunde få disponera lokalerna annat än i samband med köp av fastigheten, hade den kvinnliga personalen stått utan arbete, om inte knen förvärvat fastigheten. – Klg framhöll att klandrade beslutet innebar en ren subvention av stor omfattning i det att knens skattskyldiga pålades att under flera år betala hyra åt ifrågavarande konfektionsfirma.

LSt: Enär huvudsakliga syftet med förvärvet av fastigheten måste anses ha varit att understödja industriföretag samt vad i målet förekommit icke gett vid handen, att inom Grästorps kn föreligga sådana omständigheter, som kan föranleda till att nämnda understödjande är en kommunal angelägenhet, som fm ägt tillgodose, samt fm förty genom klandrade beslutet överskridit sin befogenhet, prövar LSt lagligt upphäva nämnda beslut. *RegR:* Ej ändring.

R 1958 I 124

En av kfm i Fröjereds kn tillsatt kommitté med uppdrag att verkställa utredning rörande upptagande av driften vid Blikstorps sågverk i knen yttrade i avgiven redogörelse följande. Kommittén hade lyckats förmå ägarna av sågverket att överlåta detsamma till ett bolag av intresserade ortsbor för 112 000 kr. Till detta belopp kom kostnaden för en del byggnader och inventarier, uppgående till ca 50 000 kr. Bolaget var ännu inte konstituerat men hade utlovats ett aktiekapital av 90 000 kr. Kommittén föreslog, att knen för att säkerställa driften vid sågverket skulle teckna borgen å ett checkräkningskontrakt med ett belopp av 350 000 kr, för vilket åtagande knen som säkerhet skulle erhålla inteckning i sågverket, liggande över 50 000 kr samt förlagsinteckning. Vid ärendets beredning beslöt kommunalnämnden att med hänsyn till den arbetslöshet, som en nedläggning av driften vid sågverket skulle medföra, föreslå fm att teckna begärd borgen med angiven säkerhet under förutsättning av KM:ts godkännande. Fm beslöt i enlighet med kommunalnämndens förslag. – Över fm:s beslut anfördes besvär med yrkande att beslutet, såsom innefattande olämplig industrisubvention, måtte upphävas. – I yttrande över besvären förklarade länsarbetsnämnden, att nämnden, med hänsyn till svårigheten att finna lämplig sysselsättning för arbetslösa inom knen, fann angeläget framhålla vikten av att driften vid sågverket upprätthölls och om möjligt utvidgades till att omfatta ökat antal arbetare.

LSt: Med hänsyn till syftet med det beslutade borgensåtagandet och till det av länsarbetsnämnden vitsordade behovet av åtgärder mot arbetslöshet inom knen finner LSt laga hinder icke ha förelegat för fm att ikläda knen borgen för det tillämnade bolagets ifrågavarande checkräkningsförbindelse. På grund härav och då klg ej heller eljest åberopat någon omständighet av beskaffenhet att jämlikt 76 § KL föranleda upphävande av klandrade beslutet, prövar LSt skäligt lämna besvären utan bifall. – *RegR:* Enär genom vad i målet anförts det icke gjorts sannolikt, att ifrågavarande borgensåtagande skulle äga sådan betydelse för motverkande av arbetslöshet i knen att detsamma kan anses avse en knens angelägenhet, förty och då klandrade beslutet ej heller eljest, såvitt visats, berör någon sådan angelägenhet, samt fm följaktligen genom beslutet överskridit sin befogenhet, prövar RegR lagligt att, med ändring av LSt:s utslag, upphäva samma beslut.

R 1958 I 145

Fm i Bäckefors kn beslöt anslå 2 700 kr till utbyggnad av ett avloppsdike från ett enskilt bolags snickerifabrik i knen. Över beslutet anfördes besvär med yrkande att beslutet såsom kompetensöverskridande måtte upphävas. Beslutet innebar enligt klg:s mening ett "direkt anslag till själva fabriksanläggningen".

LSt lämnade besvären utan bifall. *RegR:* Enär utbyggnaden av ifrågavarande avloppsdike, såvitt handlingarna i målet utvisa, icke är av sådan betydelse för de ändamål, som knen har att tillgodose, att utförandet av arbetet kan anses utgöra en knens angelägenhet, samt fm förty genom klandrade beslutet överskridit sin befogenhet, prövar RegR lagligt att med ändring av LSt:s beslut upphäva fm:s beslut.

R 1958 I 163

Kfm i Lammhults kn beslöt att knen skulle teckna borgen för ett tioårigt amorteringslån å 50 000 kr till en enskild person för startande av verkstadsrörelse samt att fordra säkerhet för förbindelsen i form av en fastighetsinteckning å 30 000 kr i vederbörandes bostadsfastighet samt en förlagsinteckning å 20 000 kr i rörelsen. – Över beslutet anfördes besvär med yrkande att beslutet, såsom innefattande subvention till enskilt industriföretag, måtte upphävas. *LSt* upphävde klandrade beslutet såsom kompetensöverskridande. *RegR:* Ej ändring.

R 1959 I 137

Kfm i Junsele kn beslöt att med anlitande av vissa reserverade medel inköpa en fastighet i knen. Enligt det vid fm:s sammanträde förda protokollet innehöll fastigheten omfattande skogsarealer av betydande värde och därtill kunde knen förse sig med arbetsprojekt för kommande arbetslöshetstider. Över fm:s beslut anfördes besvär med yrkande att beslutet måtte upphävas, enär det inte var en kommunal angelägenhet att köpa skogsfastigheter, i synnerhet som medel, reserverade för andra ändamål, måste tas i bruk för

köpeskillingens erläggande. *LSt* lämnade besvären utan bifall. *RegR:* Enär det icke genom vad i målet förekommit gjorts sannolikt, att ifrågavarande fastighetsköp skulle äga avsevärd betydelse för motverkande av arbetslöshet i knen, samt eljest ej åberopats omständighet av beskaffenhet att medföra att köpet skulle kunna anses som en knens angelägenhet, prövar RegR lagligt att, med ändring av LSt:s utslag, upphäva fm:s beslut.

R 1959 I 201

Kfm i Mörrums kn beslöt i enlighet med en av kommunalnämnden gjord hemställan att bevilja en enskild person J ett lån å 4 250 kr för startande av en kioskrörelse i Mörrum. Medlen skulle tas ur årets anslag för oförutsedda behov och uppföras å tilläggsstat för året. Över beslutet anfördes besvär, varvid klg androg följande. Kommunalt bidrag till J kunde lagligen ej lämnas i annan form än genom socialhjälp. J:s ekonomiska ställning var sådan, att socialnämnden ansett sig ej kunna lämna J dylik hjälp. Enär fm:s beslut stod i strid mot allmän författning och fm genom beslutet överskridit sin befogenhet yrkades, att LSt måtte bifalla besvären och förbjuda beslutets verkställighet. *LSt* upphävde klandrade beslutet såsom kompetensöverskridande. *RegR:* Ej ändring.

R 1959 I 203

Stfm i Åmål beslöt – efter framställning av Åmåls Sågverks AB och på förslag av dk – att på vissa i beslutet närmare angivna villkor teckna borgen åt bolaget för ett tioårigt amorteringslån å 1 milj. kr i Sveriges Kreditbank. Över beslutet anfördes besvär med yrkande att beslutet såsom kompetensöverskridande måtte upphävas. Klg anförde i huvudsak följande. Tillräcklig utredning saknades i betydelsefulla hänseenden. Lånet innebar att bolaget bytte bankförbindelse. Orsakerna härtill var inte redovisade. En sådan redovisning var nödvändig för bedömande av bolagets kreditvärdighet. Det var även önskvärt med en redogörelse för de saneringar bl. a. i avseende å bolagets ledning, som allmänt ansågs erforderliga. Det saknades vidare utredning rörande bolagets utsikter att under de närmaste åren få beställningar till bärande priser och därigenom bereda de anställda fortsatt arbete. Det fanns inte någon garanti för att lånet eller någon del därav i verkligheten skulle komma de anställda till godo. Principiellt borde knen ej engagera sig i enskilda industrier. – Klg gjorde härjämte jävsinvändning.

LSt: Med hänsyn till den arbetslöshet, som sannolikt kommer att uppstå, om staden ej får ingå ifrågavarande borgensförbindelse, finner LSt, att denna åtgärd faller inom den kommunala behörigheten. På grund härav och då klg i övrigt icke anfört någon omständighet av beskaffenhet att jämlikt 76 § KL föranleda undanröjande av klandrade beslutet, lämnar LSt besvären utan bifall. Klg:s övriga i ärendet framställda yrkanden och önskemål lämnar LSt utan avseende. *RegR:* Ej ändring.

R 1960 ref. 15 Fråga huruvida beslut av fm att teckna borgen för lån åt ett industriföretag inom knen ägde sådan betydelse till förekommande av arbetslöshet, att beslutet kunde anses avse en knens angelägenhet

(Jfr 1926 ref. 61, 1929 Fi 279, 1940 ref. 8, 1951 I 104, 1952 I 98, 1954 I 89 och 1959 I 203.)

AB Orsa Plattfabrik, som bildats år 1955 och drev fabriksrörelse i Orsa kn, hemställde år 1959 hos knen om ett lån å 425 000 kr för betalning av investeringsskatt enligt 1958 års taxering. Kommunalnämnden föreslog att fm skulle teckna borgen för ett femårigt lån å begärda beloppet, enär bolagets räntekostnader för lånet därigenom avsevärt skulle nedbringas och det var synnerligen väsentligt, att fabrikens drift kunde upprätthållas i dåvarande omfattning eller eventuellt ökas.

Vid ärendets behandling av fm upplystes, att 60 arbetare och 10 tjänstemän sysselsattes i bolagets fabrik samt att för anskaffande av råvaran åtgick 9 000 dagsverken för huggning och 4 000–5 000 dagsverken för transport av virket, varvid 5 lastbilar dagligen nyttjades. Fm beslöt 23/5 1959 enligt kommunalnämndens förslag och uppdrog åt nämnden att hos KM:t ansöka om tillstånd till borgensteckningen.

Över fm:s beslut anfördes besvär, varvid klg androg i huvudsak följande. Någon lönsamhetskalkyl för rörelsen hade inte förebragts och knens säkerhet för åtagandet hade inte klarlagts. Det kunde inte vara rätt att åsamka knen ytterligare skatteutgifter med omkring 2 kr per skattekrona för ett företag med sådana räkenskaper som de bolaget framlagt. Det var aktieägarnas sak att ordna ifrågavarande lån. Enär fm:s beslut var kompetensöverskridande och kränkte enskild rätt, yrkades att beslutet måtte undanröjas.

I bolagets årsredovisning för räkenskapsåret augusti 1957 – juli 1958 som företeddes i målet, anfördes bl. a.: Tillverkningen hade gått i stort sett tillfredsställande. Under året hade fabriken stått stilla under tio veckor på grund av dubbla semestrar och garantiombyggnad av silo. Under 22 veckor hade fabriken haft 2-skiftsdrift och under 20 veckor 1-skiftsdrift. Anledningen till uppkommet driftsunderskott var, att försäljningen inte uppnått erforderlig omfattning. Företagsledningen hade tagit konsekvenserna därav genom att sedan 1/6 1958 genomföra en helt ny försäljningsorganisation. Resultatet hade omedelbart visat sig därigenom att de arbetare, som 21/7 1958 permitterats, återanställts 15/9 samma år, varvid 2-skiftsdrift återupptagits i full utsträckning.

Fm genmälde, att det måste anses vara en kommunal angelägenhet att under rådande arbetsmarknadsläge stödja ett företag, som skänkte ca 130 kommuninvånare sysselsättning, och hemställde, att besvären måtte ogillas.

I skrift till LSt anförde fm:s ordförande och kommunalnämndens ordförande gemensamt bl. a.: Av bolagets aktiekapital å 1 231 000 kr hade 1 milj. kr tecknats av Orsa jordägande sockenmän och återstoden av privatpersoner. Knen, som icke ägde några aktier i bolaget, hade dittills understött företaget genom att kostnadsfritt upplåta tomtmark för industrianläggningen samt genom att teckna borgen för ett lån å 500 000 kr. Orsa jordägare hade å sin sida under många år lämnat direkta penninganslag till knen för skattelindring med varierande belopp, senast år 1959 med 150 000 kr. Numera använder jordägarna dessa medel till stöd åt nyan-

läggningar av vatten- och avloppsledningar inom knen. Genom dessa anslag hade knens engagemang i dylika företag i högsta grad underlättats. Vid tiden för fabrikens tillkomst hade knen drabbats av att flera institutioner i rationaliseringssyfte flyttats till andra orter. Detta hade medfört en åderlåtning av knens skatteobjekt med ett 75-tal befattningshavare. AB Orsa Plattfabrik hade då blivit ett resultat av knens strävanden att med jordägarnas bistånd finna kompensation för det genom utflyttningarna minskade skatteunderlaget samt bereda sysselsättning för de kommuninvånare som saknade arbete. Dessa strävanden syntes även ha lyckats. Utan denna industri skulle läget under vintern 1958/59 ha varit katastrofalt och även under övriga tider synnerligen svårbemästrat. Över hälften av knen:s befolkning var beroende av jord- och skogsprodukter för sin utkomst. Av det sagda framgick att AB Orsa Plattfabriks rörelse var av den största betydelse för knens befolkning. Det beslut, som fm fattat om ifrågavarande borgensteckning, syntes vara en ringa kompensation för den nytta knen hade av rörelsen och för det stöd, som knens invånare hade av Orsa jordägare i övriga här ovan nämnda sammanhang.

LSt: Med hänsyn till den betydelse AB Orsa Plattfabrik har för motverkande av arbetslöshet inom knen och den ställning företaget i övrigt intar inom denna finner LSt fm:s beslut att genom ifrågavarande borgensåtagande bistå företaget avse en knen:s angelägenhet. Enär sålunda fm genom klandrade beslutet icke kunna anses ha överskridit sin befogenhet och, såvitt visats, detsamma ej heller eljest är olagligt i något av de hänseenden, varom förmäles i 76 § KL, lämnar LSt besvären utan bifall. I RegR anförde klg bl. a.: Någon arbetslöshet i egentlig mening förekom knappast inom knen. Det aktuella läget var tvärtom det, att viss svårighet förelåg att tillgodose skogsbrukets behov av arbetskraft. Med hänsyn till fm:s tidigare beslut att teckna borgen åt bolaget med 500 000 kr måste knens sammanlagda åtagande betecknas som mycket riskfyllt. Fm hade, då beslutet fattades, haft ytterst knapphändiga uppgifter såsom underlag för bedömandet av bolagets ställning och produktionens framtida lönsamhet.

Till bemötande av klg:s påstående att någon arbetslöshet knappast fanns inom knen framlade fm vissa uppgifter från arbetsförmedlingen samt anförde vidare bl. a.: Att arbetslösheten var mindre nu än då AB Orsa Plattfabrik startades, berodde till stor del på att fabriken absorberat en del av arbetskraftsöverskottet. Företaget sysselsatte nu direkt och indirekt ca 150 årsarbetare. Ett eventuellt bortfall av denna sysselsättningskapacitet skulle medföra högst allvarliga konsekvenser för arbetsmarknadsläget i knen. Klg:s farhågor för den risk knen löpte genom borgensteckningen var överdrivna. Efter startsvårigheter, som kunde anses normala för ett nytt företag, hade man nu kommit väl i gång. Sedan 21/9 1959 arbetades i tre skift med full avsättning för denna produktion.

RegR: Enär av utredningen i målet icke framgår, att det understöd till bolaget, som borgensförbindelsen innebär, skulle äga sådan betydelse till förekommande av arbetslöshet, att för den skull fm:s beslut kan anses avse en knen:s angelägenhet, samt ej heller i övrigt förebragts omständighet som ger beslutet dylik innebörd, prövar RegR lagligt att, med ändring av LSt:s utslag, upphäva fm:s beslut.

R 1960 I 104

En lådfabrikant hemställde hos kfm i Östra Ljungby kn om knen:s medverkan vid uppförande av en ny transformatorstation vid lådfabriken. Fm beslöt anslå 10 500 kr till nybyggnad av hus för transformator vid lådfabriken. Enligt protokollet skulle medlen tas ur posten Medel till fm:s förfogande i årets budget och äganderätten till byggnaden skulle på betryggande sätt tillförsäkras knen. Över beslutet anfördes besvär med yrkande att beslutet såsom kompetensöverskridande och vilande på orättvis grund måtte upphävas. Klg androg i huvudsak följande. Transformatorstationen skulle uppföras inom lådfabrikens område och torde komma att betjäna endast fabriken. Knen handhade inte distribution av elektrisk energi, och det var således inte någon knens angelägenhet att uppföra eller delta i kostnaderna för uppförande av transformatorstationer. *LSt* upphävde klandrade beslutet såsom kompetensöverskridande. *RegR:* Ej ändring.

R 1960 I 146

Stfm i Kumla beslöt att för 550 000 kr förvärva ett antal stadsägor som tillhörde en förpackningsindustri (aktiebolag) i staden. Köpeskillingen skulle täckas med 100 000 kr ur allmänna investeringsfonden och med 450 000 kr genom uttaxering fem år. Samtidigt godkände fm ett avtal med bolaget genom vilket bolaget för en tid av nio månader av staden hyrde stadsägorna för 30 000 kr. I besvär över beslutet yrkades att beslutet måtte upphävas. Klg anförde: Taxeringsvärdet för stadsägorna var 344 000 kr och detta värde torde ungefärligen motsvara saluvärdet. I köpesumman ingick således en kommunal subvention på 100 000–200 000 kr. Det förelåg inte någon stor arbetslöshet i staden. Som skäl för stadens köp hade anförts att staden genom köpet skulle erhålla lokalerna, vilka kunde erbjudas nya industrier, som var villiga att flytta till staden. Detta kunde inte anses utgöra en kommunal angelägenhet.

LSt lämnade besvären utan bifall, enär klg inte visar att klandrade beslutet var felaktigt i något av de hänseenden, som omförmäldes i 76 § KL. *RegR:* Ej ändring. – En ledamot var skiljaktig: Enär förvärvet av ifrågavarande fastigheter icke, såvitt handlingarna utvisa, kan anses utgöra en stadens angelägenhet, och fm således genom klandrade beslutet överskridit sin befogenhet, prövar jag lagligt att, med ändring av LSt:s beslut upphäva fm:s klandrade beslut.

R 1960 I 186

Kfm i Mörbylånga kn på Öland beslöt att teckna borgen å 250 000 kr åt en enskild person för inköp av en färja, avsedd att användas i planerad färjetrafik mellan Mörbylånga och fastlandet. Över beslutet anfördes besvär med yrkande att beslutet såsom kompetensöverskridande måtte upphävas. *LSt* lämnade besvären utan bifall. *RegR:* Ej ändring.

R 1960 I 187

Stfm i Landskrona beslöt att fastställa utgifts- och inkomststat för år 1959, varvid fm såsom ersättning till ett enskilt rederiföretag enligt särskild överenskommelse beviljade ett förslagsanslag å 30 000 kr. Ersättningen skulle avse bilfärjetrafik mellan Landskrona och Danmark och skulle utgå i den form att till företaget skulle utbetalas ett belopp motsvarande företaget debiterade hamnavgifter med visst avdrag. Över beslutet anfördes besvär med yrkande att beslutet måtte upphävas såsom bl. a. kompetensöverskridande. Klg anförde i huvudsak följande. Rederirörelsen drevs av en dansk medborgare J, skriven och boende i Köpenhamn. Den av fm beslutade ersättningen utgick således till en utländsk medborgare, som inte drev rörelse i Landskrona. Ersättning hade t. o. m. 1958 utgått för rederiets samtliga fartyg för såväl person- som godsbefordran, och även om man nu möjligen tänkt sig, att subvention blott skulle utgå för två bilfärjor, som visserligen forslade både passagerare och gods, måste J:s rörelse betraktas som en helhet. Motsvarande subvention hade inte beviljats andra trafikföretag, som upprätthöll linjetrafik mellan Köpenhamn och Landskrona. Fm:s beslut stod därför i strid mot föreskrifterna i hamntaxekungörelsen samt de i vederbörlig ordning för staden fastställda hamntaxorna. J:s rörelse var synnerligen lönande och erfordrade icke någon subvention.

LSt lämnade besvären utan bifall. *RegR* (2 ledamöter): Enär den överenskommelse, enligt vilken den av fm beslutade ersättningen är avsedd att utgå, innebär att ersättningen skall motsvara sammanlagda beloppet av rederiets under ett år till staden erlagda hamnavgifter för viss trafik, minskat med 20 000 kr, samt beslutet följaktligen måste anses stå i strid mot 20 § Hamntaxekungörelsen, prövar RegR lagligt att, med ändring av LSt:s utslag upphäva fm:s beslut. – *En skiljaktig ledamot:* I betraktande bl. a. av vad som i målet blivit utrett rörande tillgängliga trafikförbindelser mellan Landskrona och Danmark kan den med fm:s beslut avsedda bilfärjetrafiken icke anses äga sådan betydelse för Landskrona stad att trafikens understödjande kan anses utgöra en stadens angelägenhet. På grund av det anförda måste fm – oavsett vad med fog erinrats rörande den form, i vilken ersättningen avses skola utgå – genom beslutet anses ha överskridit sin befogenhet. Jag prövar därför lagligt att, med ändring av LSt:s utslag upphäva fm:s beslut – *Annan skiljaktig ledamot:* I målet är upplyst, att årligt anslag till trafikföretaget utgått alltsedan år 1953 i syfte att främja uppkomsten av reguljär bilfärjetrafik mellan Landskrona och Danmark. Att anslå medel till dylikt ändamål får anses utgöra en stadens angelägenhet och hinder kan i och för sig icke anses möta för staden att, såsom skett, i detta syfte under en övergångstid bevilja understöd åt ett enskilt trafikföretag även om detsamma är utländskt. Vad klg därutinnan anfört kan förty icke vinna avseende. Vidkommande fråga, huruvida klandrade beslutet strider mot Hamntaxekungörelsen, är väl i målet upplyst, att den beslutade ersättningens storlek gjorts direkt beroende av hur mycket trafikföretaget kommer att år 1958 erlägga till staden i hamnavgifter. Vad i 20 § nämnda KK stadgas därom, att lindring i fråga om fastställda hamnavgifter icke må medgivas viss trafikant, kan emellertid icke anses innebära hinder för en kn att, såsom i målet skett, med anlitande av andra än för hamnens drift avsedda medel

understödja visst trafikföretag, därest detta enligt eljest gällande bestämmelser må anses tillåtligt. På grund av det anförda och då klg ej heller i övrigt anfört skäl, på grund varav klandrade beslutet skulle vara olagligt i något av de hänseenden varom omförmäles i 76 § KL, fastställer jag det slut, vartill LSt kommit i målet.

(Ur KK 21/4 1955 om fastställelse av hamn- och grundpenningtaxor m. m.:

"20 § Befrielse från fastställd hamnavgift eller andra fastställda hamntaxebestämmelser eller ock lindring däri må ej medgivas viss trafikant utan skall efter bestämd, på förhand kungjord grund, som ofördröjligen skall delgivas kommerskollegium och länsstyrelsen, komma alla trafikanter under lika förhållanden till godo.")

R 1961 I 49

Kfm i Högvads kn beslöt att teckna borgen för ett lån å 20 000 kr, som ett sågverksbolag avsåg att uppta hos affärsbank, varvid knen såsom säkerhet skulle erhålla inteckning med bästa rätt i en industrifastighet. Över fm:s beslut anfördes besvär, varvid klg androg i huvudsak följande. Då någon arbetslöshet inte fanns på orten, förelåg inga omständigheter, som motiverade borgen åt en industrirörelse. Fm hade förty genom klandrade beslutet överskridit sin befogenhet och klg yrkade att beslutet på denna grund måtte undanröjas. *LSt* upphävde klandrade beslutet, enär genom vad i målet anförts icke gjorts sannolikt, att beslutade borgensåtagandet ägde sådan betydelse för motverkande av arbetslöshet inom knen, att den kunde anses avse en angelägenhet, som det tillkom knen att vårda. *RegR:* Ej ändring.

R 1961 I 80

Kfm i By kn beslöt att, som det heter i notisen, i enlighet med kommunnämndens förslag i princip inköpa Vita bruket för 194 000 kr och Röda bruket för 340 000 kr av AB Näs Bruk. I besvär yrkades att beslutet måtte undanröjas såsom kompetensöverskridande och ej tillkommet i laga ordning, varvid i huvudsak anfördes: Värdering hade ej bragts till fm:s kännedom. Ej heller hade utredning om behov för knen att köpa fastigheterna förebragts. Beslutet angav inte vilken areal som skulle köpas. Priset var 200 000–300 000 kr för högt, vilket klart innebar en subvention till säljaren, ett industriföretag. Man hade från början laborerat med ett pris för enbart Röda bruket av 300 000 kr samt ett flyttningsbidrag om 40 000 kr men, då dylika bidrag ej kunde anses vara en kommunal angelägenhet, i stället höjt priset för Röda bruket till 340 000 kr.

LSt lämnade besvären utan bifall, enär klg inte styrkt något förhållande, på grund varav klandrade beslutet var att anse som olagligt i något avseende, varom förmäldes i 76 § KL. *RegR:* Ej ändring. – En ledamot var skiljaktig och ville upphäva fms beslut: Klg har vid sitt klander av fms beslut anmärkt, bl. a., att knen icke visats ha behov att förvärva ifrågakomna fastigheter; och enär av handlingarna i målet är uppenbart att beslutet tillkommit i syfte att inom knens område kvarhålla visst enskilt industriföretag och till detta område draga en inom annan kn bedriven industriell verksamhet även-

som att detta syfte – ändå att det icke varit det enda – inverkat avgörande å beslutet, åtminstone så till vida att för den skull köpets föremål bestämts till betydligt större områden och köpeskillingen till avsevärt högre belopp än eljest skulle blivit fallet, ty och som icke förebragts omständighet, som kan grunda antagande, att köpet, sådant det i klandrade beslutet bestämts, likväl utgjort en knens angelägenhet, måste fm anses ha genom beslutet överskridit sin befogenhet.

R 1961 I 81

Kfm i Bäckefors kn beslöt att ställa 75 000 kr till förfogande som lån till ett träindustriföretag, att användas som rörelsekapital för igångsättande av en fabrik i knen. Sedan besvär anförts över detta beslut, upptog fm vid nytt sammanträde för definitivt beslut frågan om lån till företaget och beslöt därvid att för ett lån å 75 000 kr teckna underställningsfri borgen för en tid av fem år eller intill dess annan möjlighet att låna uppstod eller, om så ansågs nödvändigt, utlåna 75 000 kr till företaget intill dess borgenslån hann ordnas. Även över detta beslut anfördes besvär. Klg anförde i sina besvär huvudsakligen följande. Beslut att teckna borgen eller bevilja lån till industrier låg utanför den kommunala kompetensen. KM:t hade tidigare avslagit en ansökan av knen om rätt att teckna borgen för ett lån till ifrågavarande industri. Då beslutet inte upptog någon bestämmelse om årliga avbetalningar av lånet, hade detsamma inte tillkommit i laga ordning.

LSt: Sysselsättningssvårigheterna i Bäckefors kn är sådana, att det med hänsyn därtill och till sysselsättningssvårigheter jämväl i omgivande kner får anses vara en kommunal angelägenhet att, på sätt fm med senaste klandrade beslutet avsett, vidta åtgärder för att motverka arbetslöshet.

I beslutet får anses underförstått att – om kommunal borgen tecknas – lånet, på sätt i 58 § KL sägs, skall årligen avbetalas. På grund härav och då klg i övrigt icke anfört omständighet av beskaffenhet att jämlikt 76 § KL föranleda att beslutet skall upphävas, lämnar LSt besvären i denna del utan bifall. (Besvären över det första klandrade beslutet föranledde icke något LSt:s yttrande, enär det senaste klandrade beslutet trätt i det första beslutets ställe.) *RegR* upphävde det senaste klandrade beslutet, enär omständigheterna i målet inte grundade antagande, att det beslutade understödet åt ifrågavarande företag skulle äga sådan betydelse för motverkande av arbetslöshet i knen att det kunde anses avse en knens angelägenhet. RegR gjorde ej ändring i LSt:s resolution såvitt avsåg det första klandrade beslutet.

R 1961 I 185

Kfm i Osby Köping beslöt, i enlighet med en mellan industrinämnden i köpingen och ett enskilt aktiebolag (Osby-Pannan) träffad, av kommunalnämnden tillstyrkt överenskommelse, att utföra eller låta utföra vissa arbeten för högst 150 000 kr, å en bolaget tillhörig tomt i köpingen. Enligt överenskommelsen förband sig bolaget att på tomten uppföra nybyggnader för ca 1 milj. kr inkl. fasta maskiner samt att, då byggnaderna färdigställts,

utöka arbetsstyrkan med omkring 40 personer. Över beslutet anfördes besvär med yrkande att beslutet, såsom bl. a. befogenhetsöverskridande, måtte upphävas.

LSt: Med hänsyn till vad i målet upplysts – särskilt rörande de alternativt beräknade kostnaderna för iordningställande genom köpingens egen försorg av nytt område för ifrågavarande industriella utbyggnad – kan fm genom klandrade beslutet icke anses ha överskridit sin befogenhet. Då klg ej heller i övrigt visat något förhållande av beskaffenhet att jämlikt 75 § 1 mom. KL böra föranleda upphävande av klandrade beslutet, lämnar LSt besvären utan bifall. *RegR:* Enär fm:s klandrade beslut icke, såvitt handlingarna i målet utvisa, kan anses avse en köpingens angelägenhet, och fm således genom beslutet överskridit sin befogenhet, prövar RegR lagligt att, med ändring av LSt:s utslag, upphäva sagda beslut.

R 1961 I 186

Kfm i Vännäs köping beslöt att för amorteringslån å 75 000 kr till enskild person N och å 20 000 kr till en enskild person S teckna underställningsfri borgen för en tid av fem år. Som säkerhet för borgensåtagandena skulle ställas vissa inteckningar. Lånet till N skulle användas som rörelsekapital och rationaliseringsbefrämjande åtgärder i dennes bryggerirörelse och lånet till S som rörelsekapital i dennes målerirörelse i köpingen. Över dessa beslut anfördes besvär med yrkande att besluten såsom kompetensöverskridande måtte undanröjas. *LSt* upphävde besluten på den av klg åberopade grunden. *RegR:* Ej ändring.

R 1962 ref. 1 Fråga om lagligheten av kommunalt borgensåtagande för industriföretag, som befarades utan dylikt stöd komma att nedläggas. (Jfr 1960 ref. 15.)

Kfm i Ljusnarsberg kn beslöt teckna borgen åt ingenjör B för ett femårigt amorteringslån i bank om 150 000 kr. Genom lånet skulle B förvärva en mekanisk verkstad och ett gjuteri m. m. i Högforsbruk inom knen (arbetsstyrka 25 man) från Högfors AB. För finansiering av förvärvet skulle B dessutom uppta banklån mot bottenintecknigar i fastigheter m. m. samt ett av företagarföreningen utverkat statligt industrigarantilån om 250 000 kr. Under frågans behandling i knen framfördes som skäl för det kommunala engagemanget, att bolaget skulle lägga ner driften vid verkstaden och gjuteriet om försäljning inte kom till stånd. Nedläggandet av driften skulle medföra, att bruket tynade bort och att de investeringar av allmänna medel som under senare år skett i vatten- och avloppsanläggningar, skolbyggnader samt bostäder på platsen till största delen blev onyttiga. Å andra sidan skulle en uppryckning och vidareutveckling av platsens industri medföra inte bara stora fördelar för knens skatteutveckling utan även leda till att Högforsbruks samhälle kom att bestå som en utvecklingsbar tätort.

I besvär över beslutet framhöll klg att beslutet inte var ägnat att gagna ett allmänt samhälleligt intresse och anmärkte bl. a. att det inte förelåg någon säkerhet för det banklån, som knen skulle teckna borgen för.

Fm avstyrkte besvären. I en promemoria utvecklade kommunalkamrern frågan om företagets betydelse för Högforsbruks samhälle i synnerhet och för knen i allmänhet. I promemorian framhölls bl. a. att företaget och knen vidtagit kostsamma åtgärder för att skapa utvecklingsmöjligheter vid bruket. – Fackföreningen och arbetslöshetsnämnden i knen hemställde i skrivelse till LSt om avslag å besvären. De hänvisade bl. a. till det konjunkturkänsliga sysselsättningsläget i knen.

LSt: Enär den industriella verksamheten inom knen till övervägande del utgöres av gruvdrift och därtill hörande tung industri, samt det för den skull för knen måste anses vara angeläget att åtgärder vidtages för erhållande av en mera differentierad industriell verksamhet inom knen och i allt fall för att driften vid ett där befintligt företag med sådan verksamhet alltjämt skall kunna upprätthållas, ty och som fara föreligger att, därest knens borgensåtagande för ifrågavarande lån icke lämnas, driften vid Högforsindustrin kan komma att nedläggas och att som följd därav Högfors samhälle kommer att avfolkas, samt det med hänsyn till de betydande belopp, som knen under senare år investerat för skolväsendet, vatten- och avloppsanläggningar och andra anordningar för gemensamt behov inom Högfors samhälle, och de åtaganden för egnahemslån i fastigheter inom samhället, som knen iklätt sig, måste vara av ett stort allmänt intresse att åtgärder vidtagas för att förebygga att samhället avfolkas och de för nyssnämnda anordningar nedlagda beloppen göras onyttiga, alltså och då fm av anförda skäl genom klandrade beslutet icke kan anses ha överskridit sin befogenhet samt klg i övrigt icke förebragt någon omständighet på grund varav beslutet är olagligt i något av de hänseenden, som omförmälas i 76 § KL, lämnar LSt besvären utan bifall.

I RegR anförde klg: Anledning att ur arbetslöshetssynpunkt vidta åtgärder förelåg ej, enär befintliga industrier av verkstadskaraktär hade ett behov av arbetskraft, som översteg antalet anställda vid Högforsindustrin. Faran för att säljaren skulle nedlägga driften, om kommunal borgen ej lämnades, utgjorde ett påstående som inte dokumenterats. Rörelsens nedläggande var för säljaren det sämsta av flera alternativ. Om säljaren kunde dokumentera, att driften vid Högforsindustrin kom att nedläggas, om kommunal borgen inte beviljades, innebar denna dokumentering även en väsentlig nedsättning av industrins marknadsmässiga saluvärde. Av de ca 500 personer, som bodde i denna del av knen, arbetade 23 i Högforsindustrin. Behovet av bostäder för övriga industrier i denna kommundel var så stort, att inga bostäder blev outnyttjade, om dessa 23 skulle få arbete på annan plats inom knen och eventuellt flytta från samhället. Tvärtom kom fortfarande ett visst behov av flera bostäder att finnas.

Av anteckningar på en vid besvären fogad karta framgick, att olika industrier inom knen hade tillhopa ca 1 500 arbetare samt att tre av dessa industriföretag vid tillfället sökte ytterligare arbetskraft. Fm avstyrkte underdåniga besvären och kommunalkamrern erinrade i en ny promemoria, att gruvindustrin var utsatt för störningar och att det måste anses vara en viktig kommunal angelägenhet att söka inom rimliga gränser stödja komplementföretag som kunde bidra till differentieringen av den tunga industrin.

RegR: (tre ledamöter) Av utredningen framgår ej, att det stöd åt B, som den beslutade kommunala borgen innebär, äger betydelse med avseende

å arbetslöshetsläget i knen. Vad åter angår önskemålet att inom denna sörja för en lämplig differentiering av näringslivet och därigenom på längre sikt minska olägenheterna av uppkommande arbetslöshet äro, såvitt utretts, omständigheterna icke sådana, att det kan anses vara en knens angelägenhet att främja detta syfte genom individuella stödåtgärder av det slag varom i målet är fråga. Ej heller i övrigt har i målet förebragts omständighet, till följd varav beviljandet av ifrågavarande borgen kan anses utgöra en knens angelägenhet. RegR prövar därför lagligt att, med ändring av LSt:s utslag, upphäva fm:s beslut. – (En ledamot lämnade besvären utan bifall.)

R 1962 I 1

Kfm i Frösö köping upplät åt ett enskilt kraftbolag kostnadsfritt mark för en transformatorstation i köpingen mot att köpingen bl. a. skulle äga rätt att för gatubelysning utta viss kvantitet elkraft. Beslutet ansågs kompetensenligt av såväl LSt som RegR.

R 1962 I 40

Kfm i Vessigebro kn beslöt att låta uppföra en industribyggnad för hantverk och småindustri i Vessigebro samhälle för högst 225 000 kr, att uppdra åt kommunalnämnden att verkställa byggnationen vid lämplig tidpunkt samt att för ändamålet anslå högst 225 000 kr ur allmänna investeringsfonden. Över beslutet anfördes besvär med yrkande att beslutet såsom kompetensöverskridande måtte upphävas. Klg anförde: Byggnaden skulle uppföras för att uthyras till viss angiven enskild företagare på vissa för denne förmånliga villkor. En kn ägde icke befogenhet att understödja enskilda näringsföretag i annat fall än då syftet var att motverka rådande eller befarad arbetslöshet. Någon arbetslöshet fanns ej i knen. *LSt* lämnade besvären utan bifall. *RegR:* Enär av handlingarna i målet måste anses framgå, att den industribyggnad, som fm beslutar låta uppföra, väsentligen är avsedd att upplåtas till en enskild industriidkare, alltså och då uppförande av en industribyggnad för detta ändamål icke utgör en kommunens angelägenhet, prövar RegR lagligt att med ändring av LSt:s utslag upphäva fm:s klandrade beslut.

R 1962 I 48

Kfm i Södra Kinda kn beslöt 15/5 1955 – i anledning av en av ett aktiebolag hos knen gjord framställning – att därest bolaget inköpte en i Horn inom knen belägen förutvarande fabriksbyggnad och dit flyttade sin i Anderstorps köping bedrivna fabriksverksamhet, lämna bolaget bidrag med 70 000 kr till bestridande av kostnaderna för flyttning, montage och driftstopp. Betalningen skulle ske i delposter 20 000 + 20 000 + 30 000 och slutbetalning skulle äga rum först när flyttningen slutförts och fabrikationen igångsatts i full utsträckning. Beslutet vann laga kraft.

Bolaget förvärvade fabriksbyggnaden i Horn och erhöll därvid av knen ett första delbelopp om 20 000 kr.

Enligt fm:s protokoll inträffade härefter följande. Kommunalnämnden påtalade 20/6 1956 hos bolaget, att fabrikationen i Horn ännu inte igångsatts.

Bolaget meddelade då att flyttning från Anderstorp till Horn av vissa skäl inte kunnat ske men att bolaget köpt en del för fabriken i Horn avsedda maskiner. Bolaget hemställde att en delbetalning till bolaget om 20 000 kr, som enligt beslutet 15/5 1955 skolat äga rum 15/1 1956, nu måtte verkställas enär bolaget behövde medel till betalning av de inköpta maskinerna. Mellan nämnden och bolaget träffades överenskommelse, att nämnden skulle hos fm hemställa om godkännande av att utbetalning av 20 000 kr verkställdes, så snart tiden för talan mot beslut av fm om sådant godkännande utgått. Samtidigt avgav bolaget till knen en skriftlig förbindelse att – under förutsättning att knen ställde beloppet 20 000 kr till bolagets förfogande – omgående inmontera erforderliga maskiner i fabriksbyggnaden i Horn och senast 1/9 1956 starta fabrikationen där. Bolaget förband sig att, om fabrikationen inte igångsatts 1/10 1956 före utgången av år 1956 till knen återbetala, förutom tidigare erhållna 20 000 kr, nu ifrågavarande 20 000 kr. – Vid sammanträde 25/6 1956 beslöt fm godkänna nämndens förslag om omedelbar utbetalning till bolaget av sistnämnda belopp. Även detta beslut vann laga kraft.

Vid sammanträde 15/11 1960 beslöt fm bifalla ett av kommunalnämnden framlagt förslag om att, enär bolagets ställning konsoliderats och dess fabrikation visat viss expansion såväl i fråga om driften som beträffande anställning av arbetskraft, 15/1 1961 till bolaget betala återstående 30 000 kr av det enligt tidigare beslut beviljade bidraget å 70 000 kr. Över sistnämnda beslut anfördes besvär med yrkande att beslutet såsom kompetensöverskridande och icke tillkommet i laga ordning måtte upphävas. Klg anförde: Den avsedda flyttningen hade inte kommit till stånd. Bolaget drev fortfarande sin verksamhet i Anderstorp och hade huvudkontor där. Till stöd för anhållan om utbetalning av beloppet 30 000 kr hade bolaget anfört, att det hade för avsikt att flytta en av bolaget annorstädes än i Anderstorp bedriven mindre plastindustri till Södra Kinda kn, därvid beloppet skulle användas till inköp av en för denna verksamhet avsedd maskin. Förutsättningarna för beslutet 15/5 1955 hade inte uppfyllts på sådant sätt, att fm varit berättigade att besluta om den nu ifrågavarande utbetalningen. Klandrade beslutet avsåg ett helt nytt ärende, som inte hade samband med beslutet 15/5 1955. Genom att bolaget hade sin huvudsakliga verksamhet och sitt huvudkontor i annan kn och annat län, saknades garantier för att Södra Kinda kn skulle få hela nyttan av subventionen. Det måste därför anses olämpligt att subventionera ett dylikt företag.

LSt: Besluten 15/5 1955 och 25/6 1956 har vunnit laga kraft. Fm måste genom beslutet 25/6 1956 anses ha frånträtt det i beslutet 15/5 1955 stadgade villkoret för utbetalning av de 30 000 kr av bidraget, nämligen att bolagets fabriksverksamhet i Anderstorp skulle överflyttas till Horn. På grund härav och då klg i övrigt ej visat någon omständighet, på grund varav det klandrade beslutet skulle vara olagligt i något av de hänseenden som omförmälas i 76 § KL, lämnar LSt besvären utan bifall.

RegR: I målet är ostridigt, att bolagets i Anderstorps köping bedrivna fabriksrörelse icke blivit, såsom förutsatts i fm:s laga kraft vunna beslut 15/5 1955, överflyttad till Horn inom knen men att bolaget förvärvat i målet omförmäld, därstädes belägen fabriksbyggnad och däri sedermera igångsatt viss tillverkning. Genom sitt likaledes laga kraft vunna beslut

25/6 1956 måste, såsom LSt anfört, fm anses ha frånträtt ovannämnda vid 1955 års beslut stadgade villkor för bidraget till bolaget. Enär fm med sitt klandrade beslut får anses ha avsett att slutföra den bidragsgivning å totalt 70 000 kr till bolaget, vilken knen genom 1955 års beslut förbundit sig att fullgöra, samt – oavsett huruvida det sistnämnda beslutet varit att anse såsom lagligt jämlikt 3 och 76 §§ KL – fm får anses ha varit berättigade att på sätt skett besluta om utbetalning av ifrågavarande av bidraget dittills oguldna 30 000 kr, lämnar RegR besvären utan bifall.

R 1962 I 114

Kfm i Fors kn beslöt bemyndiga kommunalnämnden att för tillgodoseende av det lokalbehov, som fanns för såväl småindustri som skyddad verksamhet, dels föranstalta om uppförande av ny verkstadslokal för uthyrning till ett handelsbolag, dels ock inköpa en fabrikören W tillhörig av nämnda bolag arrenderad verkstadslokal i Bispgården, varjämte åt nämnden uppdrogs att senare inkomma till fm med förslag till köpekontrakt och hyresavtal. Fm beslöt att för bestridande av de av beslutet föranledda kostnaderna uppta ett femårigt amorteringslån å 350 000 kr, att amorteras och täckas genom utdebitering under fem år. – Över fm:s beslut anfördes besvär, varvid klg androg bl. a. att nybyggnad av verkstadslokal i Bispgården inte för det dåvarande kunde anses som en knens angelägenhet. – Fm genmälde: Vid utredning som knen låtit verkställa hade framkommit att den W tillhöriga verkstadslokalen var lämplig för s. k. skyddad verksamhet. Inom knen förelåg behov av skyddad verksamhet. Genom knens inköp av verkstadslokalen ställdes bolaget utan lokaler. Detta företag befann sig i stark expansion. Med nya lokaler skulle företaget kunna öka antalet anställda och bereda bygdens folk ökade sysselsättningsmöjligheter. Avsikten var även, att företaget skulle lämna arbetsobjekt för den planerade skyddade verksamheten, samt att kunna bereda även andra hantverkare eller småindustriföretag arbetslokaler till i orten gängse marknadshyra. Någon subventionering av enskilt företag var det sålunda inte fråga om. *LSt:* Av handlingarna framgår, att fm genom klandrade beslutet avsett att tillgodose lokalbehovet jämväl för andra hantverkare eller småindustriföretag än bolaget, samt att uppförande av den nya verkstadslokalen skulle möjliggöra anordnandet av s. k. skyddad verksamhet i den från fabrikören W inköpta verkstadslokalen. Med hänsyn härtill kan fm icke anses ha genom berörda beslut överskridit sin befogenhet. *RegR:* Ej ändring.

R 1962 I 121

Kfm i Ramsele kn beslöt att för 320 000 kr köpa sex fastigheter i knen samt att till betalning av köpeskillingen anvisa tillgängliga medel i avvaktan på senare beslut om slutlig täckning. Över beslutet anfördes besvär med yrkande att beslutet måtte upphävas. Klg anförde i huvudsak följande. Ifrågavarande fastigheter innehöll 752 har, varav 582 har produktiv skogsmark. De låg på avsevärt avstånd från tätorter och kunde inte till någon del tagas i anspråk för tätbebyggelse eller kommunalt byggnadsändamål. Knen ägde redan en 2 000 har produktiv skogsmark, och ingen av de nu förvärvade fastigheterna gränsade till denna mark. Förvärvet kunde därför inte förväntas

bli av betydelse för ett mera rationellt bedrivet skogsbruk. Förvärvet var inte av betydelse för arbetslöshetens bekämpande, och köpet hade inte heller skett i sådant syfte. Fastigheterna hade vid fastighetstaxering för tre år sedan åsatts ett sammanlagt värde av 92 000 kr. Köpeskillingen var sålédes uppenbarligen för hög. Knen saknade fonderade medel för köpet, varför huvudparten av köpeskillingen måste finansieras med skattemedel. Flera jordbrukare i trakten hade förklarat sig intresserade av att förvärva skogsmarken. Knen hade genom köpet berövat dess jordbrukare möjligheterna till en sund utveckling av dess näringsfång och genom den godtagna prispolitiken försvårat för andra att för överkomliga priser förvärva skogsmark. Förvärvet kunde således inte anses vara en kommunal angelägenhet. – I tilläggsskrift efter besvärstidens utgång anförde klg följande. Som motiv för köpet hade uppgivits att knen var villig medverka till arronderingsbyten med skogsbolag och lantbruksnämnden samt att sälja skogsmark för tillgodoseende av kompletteringsbehov för enskilda jordbrukare. Sedan 1948 fanns i varje län en statlig institution för handhavande av rationaliseringsuppgifter. I den mån huvudmotivet för förvärvet av LSt bedömdes vara skoglig bytesverksamhet, skulle beslutet även i den delen vara klart lagstridigt.

LSt, som inte prövade anmärkningarna i klgs tilläggsskrift, upphävde klandrade beslutet, enär det icke genom vad i målet förekommit gjorts sannolikt att ifrågavarande fastighetsköp skulle äga avsevärd betydelse för motverkande av arbetslöshet i knen samt eljest ej åberopats omständighet av beskaffenhet att medföra att köpet skulle anses som en knens angelägenhet. *RegR:* Ej ändring. Två ledamöter var skiljaktiga enligt följande: Med hänsyn till den synnerliga betydelse skogsbruket har för näringslivet i knen och den begränsning av försörjningsmöjligheterna för knens invånare, som föreligger med hänsyn till knens läge och övriga omständigheter, kan det icke anses opåkallat att knen såsom led i åtgärder för motverkande av arbetslöshet förvärvar skogsmark i lämplig omfattning. Enär på grund därav och vad i övrigt i målet förekommit ifrågavarande fastighetsköp må anses såsom en knens angelägenhet, samt i övrigt icke förebragts någon omständighet på grund varav beslutet är olagligt i något av de hänseenden, som omförmälas i 76 § KL, finner jag skäligt att, med ändring av LSt:s utslag, förklara den mot fm:s beslut förda talan icke kunna bifallas.

R 1962 I 203

Kfm i Burträsks kn beslöt i december 1961 att bevilja en enskild person N ett lån å 50 000 kr att användas i en av N bedriven sågverksrörelse i knen. Över beslutet anfördes besvär med yrkande att beslutet såsom kompetensöverskridande måtte upphävas. Fm genmälde bl. a. följande. Folkmängden i knen hade sedan år 1952 minskat med 1 451 personer. Denna minskning hade sin grund i otillräckliga försörjningsmöjligheter inom knen. Svårigheterna att finna annan sysselsättning för överskottsarbetskraften inom skogs- och jordbruket torde vara väl kända. Den industriella utvecklingen inom knen hade icke varit tillfredsställande. Detta kunde belysas med att under senare tid nedlagts ett kalkbruk inom knen, varigenom 26 man blivit arbetslösa. N:s sågverksrörelse sysselsatte – förutom skogsarbetare och körare – normalt omkring 20 anställda och under högsäsong ytterligare

fyra à fem personer. Samtliga anställda hade vid tidpunkten för fm:s klandrade beslut varit arbetslösa men erhållit sysselsättning sedan detta beslut fattats. Verksamheten vid sågverket hade igångsatts i förväntan på att det kommunala lånet skulle beviljas. N:s sågverksrörelse var således av avsevärd betydelse för knen och det fick under rådande omständigheter anses vara en knens angelägenhet att med en så relativt blygsam summa som 50 000 kr medverka till att förhindra arbetslöshet för de i nämnda sågverksrörelse sysselsatta arbetstagarna. Vid årsskiftet 1961/1962 hade omkring 100 arbetslösa varit anmälda på arbetsförmedlingen.

LSt: Med hänsyn till rådande svårigheter att bereda knens invånare sysselsättning och den betydelse ifrågavarande sågverksrörelse har för motverkande av arbetslöshet inom knen, finner LSt att det får anses ha varit en knens angelägenhet att på det sätt som anges i klandrade beslutet, bistå företaget. På grund härav och då i målet ej visats att beslutet eljest är ogiltigt i något av de hänseenden, som avses i 76 § KL, lämnar LSt besvären utan bifall. *RegR:* Ej ändring.

R 1962 I 225

För att möjliggöra för två enskilda personer, F och S, att igångsätta ett bilindustriföretag i Storuman, beslöt kfm i Stensele kn med hänsyn till det planerade företagets väsentliga betydelse för sysselsättningen och näringslivet inom knen att för uppförande av en central verkstadslokal i Storuman bevilja F och S ett 20-årigt amorteringslån på 300 000 kr mot gällande inlåningsränta å kapitalsamlingsräkning och mot säkerhet av inteckning å 300 000 kr, samt att för samma personer och samma ändamål teckna borgen för ett lån å 300 000 kr mot förlagsinteckning å samma belopp. Över beslutet anfördes besvär med yrkande att beslutet såsom olagligt måtte upphävas.

LSt: Av den i målet förebragta utredningen framgår, att Stensele kn sedan år 1956 utsatts för en kraftig befolkningsminskning och att under den närmaste tiden sysselsättningsmöjligheterna för knens invånare kommer att nedgå avsevärt genom att vattenkraftsutbyggnaden i knen nu står inför sitt slutskede. Under sådana förhållanden finner LSt det vara en knens uppgift att verka för att åstadkomma nya arbetsuppgifter för knens invånare och därigenom motverka arbetslösheten i knen. Med hänsyn till det föreliggande behovet av åtgärder till motverkande av arbetslöshet inom knen finner LSt laga hinder icke ha förelegat för fm att genom beslutade åtgärder understödja det planerade industriföretaget och lämnar förty besvären utan bifall.

RegR: Vad i målet förekommit giver icke tillräckligt stöd för antagande, att det beslutade understödet åt ifrågavarande industriföretag skulle äga sådan betydelse för motverkande av arbetslöshet i knen, att understödet för den skull kan anses avse en knens angelägenhet. Ej heller i övrigt har förebragts omständighet, som giver beslutet dylik innebörd. Enär fm följaktligen genom klandrade beslutet överskridit sin befogenhet, prövar RegR lagligt att, med ändring av LSt:s utslag, upphäva sagda beslut.

R 1962 I 245

Stfm i Kumla beslöt att i staden låta uppföra en industribyggnad "för ett enskilt aktiebolags räkning", att för ändamålet anvisa ca 150 000 kr av stadens tillgängliga kassamedel samt att bemyndiga dk att å fm:s vägnar fastställa anläggningskostnadens storlek och godkänna erforderliga avtal. Över beslutet anfördes besvär med yrkande att beslutet måtte upphävas såsom bl. a. kompetensöverskridande. *LSt* lämnade besvären utan bifall, enär klg icke visat, att fm:s klandrade beslut var olagligt i något av de hänseenden, som omförmäldes i 76 § KL. *RegR:* Enär fm:s klandrade beslut icke kan anses avse en stadens angelägenhet, prövar RegR lagligt att, med ändring av LSt:s utslag, upphäva fm:s beslut.

R 1963 I 21

Kfm i Ekshärads kn beslöt år 1960, i enlighet med en mellan knen och en enskild person S – som avsåg att uppföra en billackeringsverkstad i knen – träffad överenskommelse, att för det tillämnade byggnadsföretaget anslå tillhopa 36 000 kr för utredning och markkostnader, att fördelas på tre år. Medel för ändamålet skulle uttaxeras under åren 1961, 1962 och 1963. Beslutet vann laga kraft. – År 1962 anmälde S att han dåmera inte hade möjlighet att uppföra någon verkstad i knen. Ett handelsbolag, i vilket S icke var delägare, avsåg att uppföra en lokal för billackering och anhöll hos fm att det S beviljade anslaget om 36 000 kr måtte överföras å handelsbolaget. Fm beslöt i enlighet härmed under förutsättning att den av bolaget tillämnade verkstaden blev av samma storleksordning som den S planerat. Beslutet överklagades och blev av *LSt* upphävt såsom kompetensöverskridande. I RegR anförde knen att bevillningsbeslutet vunnit laga kraft och att klandrade beslutet endast avsåg fråga vem som skulle få disponera anslaget. *RegR* lämnade besvären utan bifall.

R 1963 I 28 och 78

Kfm i Jokkmokks kn beslöt att bilda ett aktiebolag för tillverkning av spånskivor. Någon enskild intressent skulle inte förekomma i bolaget. För finansiering av knens aktieteckning (1 780 000 kr) skulle ansökan göras om att få ta i anspråk s. k. vattenregleringsmedel. För finansiering av bolagets verksamhet skulle göras ansökan om arbetsmarknadsmedel, lån från affärsbank, industrilån med statlig lånegaranti samt industrilån över Norrlandsfonden.

Över fm:s beslut anfördes besvär med yrkande att beslutet måtte upphävas, enär det "saknade laglig grund enligt KL och kommentarerna till samma lag". Dessutom begärdes inhibition. LSt lämnade inhibitionsyrkandet utan bifall. Klga fullföljde talan i inhibitionsfrågan och förklarade därvid att de inte hade något att erinra mot att fabriken förlades till Jokkmokk kn. De ansåg emellertid inte styrkt att Jokkmokks samhälle var den lämpligaste placeringsorten inom knen och önskade ytterligare utredning angående projektet, dess placering och lönsamhet. *RegR:* Ej ändring.

LSt upptog härefter huvudsaken till avgörande och lämnade besvären utan bifall, enär klga inte anfört någon omständighet, som jämlikt 76 §

KL kunde medföra ändring i eller upphävande av klandrade beslutet. – I RegR anförde klga att de med sitt i besvären hos LSt framförda påstående att klandrade beslutet saknade laglig grund avsåg att beslutet dels till innehållet var oändamålsenligt, dels inte beretts i överensstämmelse med 19 § KL. Klga yrkade, att målet måtte återförvisas till knen för ny behandling. I en senare avgiven skrift uppgav klga, att drivandet av en industri inte var en kommunal angelägenhet och att fm genom klandrade beslutet överskridit sin befogenhet. *RegR*, som fann klagandenas först hos KM:t framställda påstående, att klandrade beslutet avsåg ett ämne som inte var en kommunal angelägenhet, inte kunna komma under bedömande, lämnade besvären utan bifall.

R 1963 I 84

Stfm i Kramfors beslöt att för en beräknad kostnad av 1 milj. kr låta uppföra undervisningslokaler för vuxenutbildning samt att hos ArbmSt ansöka om statsbidrag för anläggningskostnaden. – Över beslutet anfördes besvär med yrkande att beslutet måtte upphävas. Klg androg i huvudsak följande. Den vuxna arbetskraftens utbildning borde icke anses åvila knerna utan ankom på staten eller de industrier, som hade intresse av sådan undervisning. Det kunde inte anses föreligga skyldighet för staden att tillgodose behovet av lokaler för utbildning och omskolning av överflödig arbetskraft eller att ikläda sig kostnader för ifrågavarande utbildning. *LSt* lämnade besvären utan bifall. *RegR:* Ej ändring.

R 1963 I 100

Tranemo Textil AB drev viss tillverkning i Hallstahammar köping. Det beslöts att för denna tillverkning, som avsågs utökad, skulle bildas ett särskilt företag, Hallsta Textil AB, i vilket aktiekapitalet å 100 000 kr skulle fördelas mellan ägaren av Tranemo Textil AB och en direktör F, som skulle leda verksamheten. F hemställde om kommunal borgen för ett personligt lån å 50 000 kr. Fm beslöt om sådan borgen för en tid av fem år på villkor att lånet amorterades med minst 5 000 kr per år samt att säkerhet ställdes i form av dels pantförskrivning av aktier i bolaget till ett värde av 50 000 kr, dels förlagsinteckning å 50 000 kr i bolagets maskiner och inventarier, dels livförsäkring för F å 50 000 kr med köpingen såsom förmånstagare. – I besvär över beslutet yrkades att beslutet såsom befogenhetsöverskridande måtte upphävas. – Fm genmälde sammanfattningsvis följande. Vid arbetsförmedlingen fanns 50 kvinnliga sökande, som önskade industriarbete. Hallsta Textil AB hade 73 anställda, huvudsakligen kvinnor. Med den föreslagna utbyggnaden av Hallsta Textil AB skulle således arbetslösheten bland de kvinnliga industriarbetarna kunna minska avsevärt. Då det vidare ur industriledarens synpunkt var orationellt att längre driva tillverkning i Hallstahammar, om den aktuella tillbyggnaden inte kom till stånd, hade fm:s beslut dikterats av den omständigheten, att risken för ytterligare arbetslöshet bland de kvinnliga industriarbetarna var överhängande. Fm tillfogade vidare att konfektionsindustrin var ett utmärkt komplement till den tunga industrin i köpingen och att textilföretaget erbjöd deltidsarbete. *LSt* fann med hänsyn till i målet upplysta förhållanden köpingens ifrågavarande borgensåtagande

avse en kommunal angelägenhet. *RegR:* (tre ledamöter) Av utredningen i målet framgår icke, att det stöd åt F, som den beslutade kommunala borgen innebär, äger sådan betydelse för motverkande av arbetslöshet i köpingen, att klandrade beslutet för den skull kan anses avse en köpingens angelägenhet. Ej heller i övrigt har förebragts omständighet, som ger beslutet dylik innebörd. Enär fm följaktligen genom klandrade beslutet överskridit sin befogenhet, prövar RegR lagligt att, med ändring av LSt:s utslag, upphäva sagda beslut. (Två ledamöter: Ej ändring.)

R 1963 I 135

Mellan Borgholms stad och Rederi AB Nordö träffades följande avtal. Nordö förband sig att under minst fem år upprätthålla daglig färjetrafik mellan Borgholm och fastlandet. Staden åtog sig att gemensamt med Ålems kn på fastlandssidan teckna borgen för ett femårigt amorteringslån å 700 000 kr, som Nordö ämnade uppta för att finansiera anskaffning av färja. Nordö förband sig härjämte att under avtalstiden garantera Borgholms hamn intäkter av färjetrafiken i form av hamnavgifter med minst 15 000 kr per år att som säkerhet för borgensförbindelsen ställa inteckningssäkerheter för mellan 500 000 och 800 000 kr i den färja, som skulle uppehålla trafiken, samt för mellan 1 300 000 och 1 700 000 kr i ett annat Nordö tillhörigt fartyg ävensom att, om trafiken nedlades, inlösa vad som återstod av bolagets lån och därmed bringa borgensåtagandet att upphöra. – Fm beslöt anlägga färjeläget för en beräknad kostnad av 175 000 kr och att bestrida kostnaden med ett tioårigt amorteringslån. – Över avtals- och anläggningsbeslutet anfördes besvär med yrkande att beslutet såsom kompetensöverskridande måtte upphävas. I besvären anfördes sammanfattningsvis: Färjeförbindelsen hade tidigare upprätthållits av ett annat bolag, som förklarat sig berett att utan kostnad för staden återuppta färjetrafiken under sex månader per år. Nordö hade nu favoriserats och fm hade tvingats satsa pengar på ett nytt färjeläge och teckna en riskfylld borgen. Kostnaderna för amortering av anläggningslånet kunde inte täckas av stadens inkomster från trafiken. Om bolaget tvingades bryta avtalet före femårsperiodens slut, skulle stadens förlust bli ännu större. Värdet av inteckningssäkerheterna var svårt att bedöma. Klandrade beslutet byggde på otillåtet lösa ekonomiska kalkyler. Endast Nordö gynnades av beslutet, enär Nordö fick möjlighet att köpa en färja.

LSt lämnade besvären utan bifall. *RegR:* Ej ändring.

R 1963 I 193

Stfm i Ängelholm beslöt att bilda ett kommunalt aktiebolag som enligt bolagsordningen skulle ha till föremål för sin verksamhet att bygga och förvalta industri- och hantverksfastigheter ävensom att utöva därmed förenlig verksamhet. Över beslutet anfördes besvär med yrkande att beslutet såsom kompetensöverskridande måtte upphävas. Klg anförde sammanfattningsvis: Bolaget skulle i praktiken få okontrollerade möjligheter att disponera stadens medel för privata företag under förhållanden, som icke uppfyllde lagstiftarens villkor för att åtgärden skulle kunna anses såsom en

kommunal angelägenhet. Fm torde icke lagligen äga lämna bolaget så obestämda och vittgående befogenheter. Den enskilde kommunmedlemmen fick inte några möjligheter att besvärsvägen förhindra eller reagera mot sådana bolagets åtgöranden, som inte kunde anses såsom kommunal angelägenhet. Fm:s beslut måste därför anses kränka den enskilde kommunmedlemmens rätt.

LSt: Klandrade beslutet innebär i och för sig icke en subvention till ett enskilt företag utan en åtgärd, som är ägnad att helt allmänt stödja det enskilda näringslivet. Vad klg anfört och vad i övrigt i målet förekommit ger icke tillräcklig grund till antagande att beslutet skall komma att innebära annat än ovan nämnts, nämligen en åtgärd av allmän natur till stöd för näringslivet. På grund av det anförda och då beslutet ej heller eljest är olagligt i något av de hänseenden, varom i 76 § KL sägs, finner LSt ej skäl ändra eller upphäva beslutet. *RegR:* Enär det inte kan anses utgöra en stadens angelägenhet att bilda ett aktiebolag, vilket har till föremål för sin verksamhet att bygga och förvalta industrifastigheter ävensom att utöva annan därmed förenlig verksamhet, och fm alltså genom klandrade beslutet överskridit sin befogenhet, prövar RegR lagligt att, med ändring av LSt:s utslag, upphäva samma beslut.

R 1963 I 199

Ett enskilt industribolag planerade att i Öregrunds stad uppföra en ny fabriksbyggnad för att i denna förlägga hela sin produktion. Bolaget beräknade att 120 personer jämte kontorspersonal härigenom skulle erhålla sysselsättning. En förutsättning för tillkomsten av anläggningen var dock att det på ett tillfredsställande sätt kunde ordnas med bolagets befintliga lokaler i staden, vilka lokaler var avsevärt minre än de planerade. Bolaget föreslog att staden skulle hyra de nuvarande lokalerna under en tid av tio år mot en hyra av 50 000 kr per år och att lokalerna därefter skulle tillfalla staden. Stfm beslöt i enlighet med bolagets förslag. Över beslutet anfördes besvär varvid i huvudsak androgs följande. Beslutet att hyra lokalerna var rätteligen ett avbetalningsköp. Om köpet fullföljdes skulle det under de tio åren kosta staden 600 000–700 000 kr vartill kom kostnader för brandförsäkringspremier m. m. Det kunde ifrågasättas om staden hade råd härtill. En kn skulle i princip inte bygga lokaler för att ställas till en industris förfogande, och inte heller skulle en kn utsätta sig för affärsmässiga risker. Lagen gav ej heller knen rätt att hjälpa ett företag ekonomiskt.

LSt: Klandrade beslutet innebär understödjande av ett enskilt näringsföretag utan att denna åtgärd, såvitt visats, betingats av inom staden rådande särskilda förhållanden i förevarande avseende. Beslutet kan på grund härav icke anses avse en stadens angelägenhet. Då fm följaktligen genom nämnda beslut överskridit sin befogenhet, prövar LSt lagligt upphäva samma beslut. *RegR:* Ej ändring.

R 1963 I 203

Kfm i Stensele kn beslöt år 1961 att bevilja två enskilda personer, som ämnade igångsätta ett bilindustriföretag i knen, ett lån å 300 000 kr för uppförande av en central verkstadslokal i Storuman och att teckna borgen

för ett lån å 300 000 kr, som nämnda personer ämnade uppta. Detta beslut blev överklagat. LSt fann knen oförhindrad att vidta de beslutade åtgärderna och hänvisade därvid till att knen sedan lång tid tillbaka var föremål för kraftig befolkningsminskning och att sysselsättningsmöjligheterna i knen avsevärt skulle minska genom att en vattenkraftsutbyggnad stod i sitt slutskede. RegR däremot upphävde klandrade beslutet, enär vad i målet förekommit inte gav tillräckligt stöd för antagande, att det beslutade understödet skulle äga sådan betydelse för motverkande av arbetslöshet i knen, att understödet för den skull skulle kunna anses avse en knens angelägenhet. (Se 1962 I 225.)

År 1963 beslöt fm att i Storuman uppföra en central bilverkstads- och serviceanläggning för en beräknad kostnad av 1 100 000 kr samt att uthyra anläggningen på affärsmässiga grunder. Kommunalnämnden bemyndigades upplåna ett belopp, som motsvarade den beräknade anläggningskostnaden med avdrag för vad knen kunde uppbära i statsbidrag från arbetsmarknadsstyrelsen eller, om sådant bidrag inte erhölls, med avdrag för 300 000 kr, vilket belopp skulle utgå ur allmänna investeringsfonden. Över beslutet anfördes besvär med yrkande att beslutet måtte undanröjas såsom kompetensöverskridande. I besvären påstods att beslutet i sak men i annan form avsåg samma ärende som fm:s beslut år 1961, vilket upphävts av RegR. *LSt:* Enär den planerade verkstadsanläggningen får anses bli av väsentlig betydelse för näringslivet i orten och för motverkande av arbetslöshet inom knen samt då anläggningen enligt klandrade beslutet skall uthyras på affärsmässiga grunder, finner LSt fm icke genom beslutet ha överskridit sin befogenhet. LSt prövar förty lagligt lämna besvären utan bifall. *RegR* upphävde klandrade beslutet, enär byggnadsföretaget inte kunde väntas få sådan betydelse för sysselsättningen inom knen eller eljest bli till sådan nytta för knens invånare, att företaget kunde anses utgöra en knens angelägenhet.

R 1963 I 208

Kfm i Lammhults kn beslöt att teckna borgen för ett 15-årigt amorteringslån å 350 000 kr åt en möbelfabrikant A i knen. Som säkerhet för borgensåtagandet skulle ställas inteckningar i fabriksfastigheten samt förlagsinteckningar. Som förutsättning för borgensåtagandet skulle gälla, att A förband sig att upplåta sina lokaler för inbyggd verkstadsskola, att A erhöll ackordsuppgörelse med sina borgenärer, att A förband sig att efter ackordsuppgörelse ombilda företaget till aktiebolag, varvid bolagsordningen skulle föreskriva att bolagets förvaltning och räkenskaper skulle granskas av auktoriserad revisor, samt att A förband sig att dels tillse, att av kommunalnämnden föreslagen person utsågs att jämte den auktoriserade revisorn granska bolagets förvaltning, och dels vid ytterligare investeringar eller större ändringar i företagets skötsel för ekonomisk rådgivning anlita sakkunnig, som godkändes av kommunalnämnden. Borgensåtagandet skulle överflyttas til bolaget så snart detta bildats. Fm:s beslut skulle gälla under förutsättning att knen erhöll vederbörligt tillstånd av KM:t att göra borgensåtagandet. – Över beslutet anfördes besvär med yrkande att beslutet, såsom bl. a. innefattande otillåtet stöd åt enskilt företag, måtte upphävas.

LSt, som hörde fm, länsskolnämnden och länsarbetsnämnden över besvären, fann borgensåtagandet kompetensenligt med hänsyn till den betydelse, som den planerade inbyggda verkstadsskolan skulle få för yrkesundervisningen inom knen.

RegR: Ehuru knen får anses under vissa förutsättningar vara berättigad att, i syfte att få till stånd yrkesutbildningsverksamhet inom knen, bereda enskilt företag ekonomiskt stöd för åstadkommande inom företagets ram av sådan utbildning, bl. a. i form av s. k. inbyggd verkstadsskola, måste det borgensåtagande, varom i målet är fråga, med hänsyn till omständigheterna anses till sin omfattning betydligt överstiga vad som i förevarande fall skäligen kunnat erfordras för tillgodoseende av ändamål som ovan sagts. Enär vid sådant förhållande fm måste anses ha genom klandrade beslutet överskridit sin befogenhet, prövar RegR lagligt att, med ändring av LSt:s utslag, upphäva fm:s beslut.

R 1963 I 214

Kfm i Solberga kn beslöt att av ett verkstadsbolag köpa tre fastigheter i knen för 120 000 kr samt att fastigheterna skulle tillföras och förvaltas av stiftelsen Solbergahus. Över detta beslut anfördes besvär, varvid anfördes: Motivet för köpet var att friställa kapital åt bolaget för utvidgning av nuvarande verkstadslokaler. Detta ekonomiska stöd skulle inte på något sätt förekomma eller hindra arbetslöshet i knen utan skulle helt och hållet komma bolaget till godo. Det hade inte heller visats att fastigheterna skulle användas för något legalt kommunalt behov. Då köpet därför inte kunde anses vara en kommunal angelägenhet, hade fm genom beslutet överskridit sin befogenhet. *LSt:* Jämlikt lagen 10/7 1947 (nr 523) äger knen vara verksam för främjande av bostadsförsörjningen. Förvärvet av fastigheterna får anses vara en åtgärd i angivet hänseende. Då såvitt handlingarna i målet utvisa fastigheterna inköpts för ett skäligt pris kan någon subvention från knens sida icke anses föreligga. Vid nu angivna förhållanden kan det icke anses, att fm genom klandrade beslutet överskridit sin befogenhet. Då klg ej heller i övrigt visat att beslutet är olagligt i något av de hänseenden, varom förmäles i 76 § KL, lämnar LSt besvären utan bifall. *RegR:* Ej ändring.

R 1963 I 226

Kfm i Hede kn beslöt att teckna borgen för ett högst tvåårigt lån å 40 000 kr, som en verkstadsägare i knen ämnade uppta. Över beslutet anfördes besvär med yrkande att beslutet måtte upphävas. Klg androg huvudsakligen följande. Knen hade förra året låtit uppföra en verkstadsbyggnad, som för billig hyra uthyrts till verkstadsägaren, och hade även tecknat borgen å 50 000 kr för anskaffande av startkapital åt honom. Verkstaden hade endast varit i drift ca sex månader, då det nu klandrade beslutet fattades. – Fm genmälde att det förelåg stora sysselsättningssvårigheter i knen och att ändamålet med borgen var att trygga sysselsättningen för de vid företaget anställda. *LSt:* Enär av utredningen i målet icke framgår, att det understöd

till verkstadsägaren, som borgensförbindelsen inneburit, skulle äga sådan betydelse till förekommande av arbetslöshet, att för den skull fms beslut kan anses avse en knens angelägenhet, samt ej heller i övrigt förebragts omständigheter, som ger beslutet dylik innebörd, prövar LSt lagligt att, med bifall till besvären, upphäva samma beslut. *RegR:* Ej ändring.

R 1964 I 12

Östra Orusts kn beslöt på förslag av knens industrikommitté att köpa två markområden. I besvär över beslutet androg klg i huvudsak följande. Avsikten med markköpet var att sälja marken vidare till en båtbyggare i knen för reducerat pris eller att utarrendera områdena till denna för ett pris som inte täckte knens kostnader. Enär det inte visats att knen hade något legalt behov av områdena, utan markförvärvet endast var tänkt som ett olagligt stöd åt ett enskilt företag, hade fm genom klandrade beslutet överskridit sin befogenhet. – Klg gjorde dessutom vissa anmärkningar mot anslagsbeslutet.

LSt: Av handlingarnas innehåll får anses framgå, att knen genom ifrågavarande markförvärv åsyftat att medelst aktiv markpolitik främja näringslivet i orten. Markförvärv för dylikt ändamål får anses falla inom den kommunala kompetensen. Vad klg anfört angående bristfällighet hos de i klandrade beslutet intagna täckningsföreskrifterna förtjänar ej avseende. Av klg åberopade omständigheter är sålunda, såvitt visats, ej av beskaffenhet att jämlikt 76 § KL kunna föranleda hävande av fms beslut. På grund härav lämnas besvären utan bifall. *RegR:* Ej ändring.

R 1964 I 15

Vid ett sammanträde förehade kfm i Orsa kn fråga om förvärv av en i knen belägen snickerifabriksfastighet, som tillhörde ett handelsbolag. I protokoll antecknades bl. a. att bolagets fabriksbyggnad uppförts år 1950, och då kostat 355 400 kr, att tomten, som bolaget på sin tid förvärvat av knen, kunde värderas till ca 25 000 kr, att bolaget i enlighet med överenskommelsen vid tomtförvärvet, vid eventuell försäljning av fastigheten hade att först hembjuda fastigheten till knen, som därvid inte behövde erlägga likvid för tomtmarken, samt att kommunalnämnden i ärendet föreslagit fm att lämna bolaget köpeanbud å fastigheten å 325 000 kr ävensom, om anbudet antogs, hyra ut fastigheten till överstyrelsen för yrkesutbildning för fastighetens användande till viss omskolningsverksamhet. Fm beslöt att lämna anbud å 325 000 kr att, om budet antogs, hyra ut lokalen till överstyrelsen för 31 500 kr på två år med tre månaders uppsägning och ettårsförlängning, att för finansiering av köpeskillingen låta – sedan vederbörligt tillstånd sökts hos KM:t – uppta ett amorteringslån å 325 000 kr avsett att återbetalas inom 25 år, samt att fullfölja köpet endast under förutsättning att uthyrning kom till stånd på nämnda villkor. Över beslutet att köpa fastigheten anfördes besvär, varvid anmärktes, att utredningen i ärendet var bristfällig och ofullständig, att det fanns sannolika skäl antaga att priset innefattade en betydande överbetalning samt att beslutet syntes gynna bolagsmännen framför

övriga medlemmar i knen och därför vilade på orättvis grund. I påminnelser anförde klg vidare att överbetalningen vid blivande ackordsuppgörelse mellan bolaget och dess borgenärer skulle möjliggöra utdelning åt oprioriterade borgenärer och därigenom stred mot likställighetsprincipen. *LSt* lämnade besvären utan bifall, enär klg inte visat att beslutet var olagligt i något av de hänseenden, varom förmäldes i 76 § KL. *RegR:* Ej ändring.

R 1964 I 22

Locknevi kn beslöt att av en enskild person F för 131 000 kr köpa en skogsfastighet i knen, att övertaga ett bottenlån i fastigheten å 44 237 kr i en hypoteksförening samt att ur allmänna investeringsfonden anslå dels 86 762 kr till att bestrida resterande del av köpeskillingen, dels ock 29 000 kr till att infria vissa F:s skuldförbindelser ävensom till att betala lagfartskostnader och övriga utgifter i samband med köpet. – Över beslutet anfördes besvär, varvid klg i huvudsak anförde: Fastigheten skulle ha sålts på exekutiv auktion. Klg hade som delägare i en grannfastighet haft för avsikt att inropa fastigheten på auktionen och därvid ämnat bjuda 170 000 kr. Då det blivit känt att knen före den utsatta auktionen köpt fastigheten för 131 000 kr, hade andra F:s borgenärer hotat försätta F i konkurs och därmed åvägabringa återgång av fastighetsköpet. Knen hade då höjt köpesumman, så att nämnda borgenärer erhållit betalning. Ännu fanns dock fordringsägare som inte fått likvid, varför konkurshotet alltjämt kvarstod. F hade inför hotet om konkurs varit tvungen att söka utvinna så mycket som möjligt av fastigheten bl. a. genom största tillåtna skogsavverkning samt genom upplåtande av rätt att taga grus å fastigheten under fem år, varför köpet inte var en så fördelaktig affär som man velat göra gällande. Det kunde även ifrågasättas om knen hade rätt att vid fastighetsköp konkurrera med en enskild kommunmedlem enbart av den anledningen, att köpet var en fördelaktig affär. Det var anmärkningsvärt att knen köpte en fastighet för 160 000 kr, av vilken knen inte hade någon nytta. Fm hade genom klandrade beslutet överskridit sin befogenhet. Då klg önskat köpa fastigheten till ett pris överstigande det av fm beslutade, hade fm genom beslutet även kränkt klgs enskilda rätt.

LSt: Ifrågavarande fastighetsköp får med hänsyn till i målet föreliggande omständigheter anses avse en knens angelägenhet. Enligt vad handlingarna i målet vidare utvisa, är syftet med fm:s beslut att erlägga betalning till ifrågavarande fordringsägare för att förhindra en återgång av fastighetsköpet. Fm kan således icke anses ha genom klandrade beslutet överskridit sina befogenheter. På grund härav och enär klandrade beslutet icke visats kränka klgs enskilda rätt, lämnar LSt besvären utan bifall. *RegR:* Fastighetsköpet har av fm i huvudsak motiverats med hänvisning till intresset av att förvärva en skogsfastighet för undervisningsändamål samt för planering av beredskapsarbeten för fall av arbetslöshet. Såvitt handlingarna utvisa ha emellertid knens uppgifter på nämnda områden tidigare kunnat lösas på ett tillfredsställande sätt utan tillgång till sådan fastighet. Vad i målet förekommit ger icke heller anledning antaga, att fastigheten i fråga framdeles skulle kunna få nämnvärd betydelse i något av de angivna hänseendena. Enär fm:s klandrade beslut vid angivna förhållanden icke kan anses avse en knens angelägenhet, samt fm följaktligen genom detsamma överskridit sin be-

fogenhet, prövar RegR lagligt, att, med ändring av LSt:s utslag, upphäva sagda beslut.

R 1964 I 25

Kfm i Bollebygds kn beslöt att för ett belopp av högst 1,5 milj. kr uppföra fabrikslokaler på en fastighet i knen, vilka fabrikslokaler efter färdigställandet enligt överenskommelse skulle säljas till en viss företagare i knen för självkostnadspris. Fm beslöt samtidigt att för finansiering av bygget uppta ett 15-årigt amorteringslån till ett belopp av 1,5 milj. kr samt att erlägga ränta å lånet i enlighet med träffad överenskommelse med företagaren. Över beslutet anfördes besvär under yrkande att, enär beslutet inte avsåg att lindra arbetslöshet och knen därför inte ägde bevilja enskild näringsidkare stöd för att starta eller upprätthålla industriföretag, beslutet måtte upphävas. *LSt* upphävde klandrade beslutet, enär det icke genom vad i målet förekommit gjorts sannolikt, att det understöd till bolaget, som klandrade beslutet innebar, skulle äga avsevärd betydelse för att lindra eller motverka arbetslöshet i knen, samt eljest ej åberopats omständighet av beskaffenhet att medföra att beslutet kunde anses avse en knens angelägenhet. *RegR:* Ej ändring.

R 1964 I 30

I denna notis, som är svårtillgänglig, beskrivs invecklade förhållanden mellan Tyresö kn och några enskilda företag, vilka förhållanden utmynnade i att knen beslöt köpa en till brandstation avsedd fastighet av A-bolaget under förutsättning att A-bolaget, som nedlagt en inom knen driven rörelse, överlät vissa industrifastigheter till B-bolaget, som var berett att starta ny rörelse på industrifastigheterna. I besvär över beslutet påstods att det av knen beslutade köpet innefattade avsevärd subvention till enskilt företag. Knen å sin sida gjorde gällande att köpeskillingen var marknadsmässig och framhöll att det avgörande skälet för köpet inte varit att främja överlåtelsen av industrifastigheterna utan att få en tillfredsställande lösning av brandskyddet i knen. *LSt* upphävde beslutet, enär beslutet fick anses innebära understödjande av enskilt näringsföretag utan att denna åtgärd, såvitt visats, betingats av inom knen rådande särskilda förhållanden. *RegR* fastställde med ingående motivering det slut LSt:s utslag innehåll. I motiveringen anfördes bl. a. att fm:s beslut fick anses i väsentlig mån ha haft till syfte att möjliggöra en överenskommelse mellan bolagen, så att B-bolaget blev ägare till industrifastigheterna och kom att driva verksamhet i knen, att köpeskillingen, 900 000 kr, med hänsyn till i målet förebragt utredning om fastighetens värde måste innefatta ett betydande överpris samt att överpriset fick anses som ett knens bidrag för att få till stånd en uppgörelse mellan de båda bolagen med verkan att B-bolaget skulle bli ägare till industrifastigheterna. "På grund av vad sålunda förekommit i målet får fm:s beslut att inköpa fastigheten anses ha i huvudsak haft till syfte att lämna bidrag till enskilt företag. Denna åtgärd har icke, såvitt visats, betingats av sådana inom knen rådande förhållanden, att beslutet kan anses avse en knens angelägenhet." – En ledamot var skiljaktig och ville lämna besvären utan

bifall. Denne ledamot fann inte i målet ådagalagt att klandrade beslutet i verkligheten avsett sådant understödjande av enskilt företag, som inte var hänförligt till knens angelägenheter.

R 1964 I 86

Stfm i Uddevalla beslöt att godkänna av dk utlämnad förskottslikvid till Rosseröds AB, i vilket staden och det kommunägda AB Gröngatan var ensamma aktieägare, för grusleveranser m. m. till staden å 300 000 kr ävensom bolaget tillhandahållet förlagskapital å 80 000 kr för möjliggörande av bolagets verksamhet. Över beslutet anfördes besvär, varvid klg sammanfattningsvis anförde: Staden hade tillsammans med AB Gröngatan hittills satsat 565 000 kr i Rosseröds AB. Genom feldispositioner hade förlusterna för sistnämnda bolag uppgått till höga belopp. Det måste anses oriktigt att på sätt som skett med allmänna medel understödja ett företag av sådan förlustbringande karaktär, särskilt som förlusten syntes ha uppkommit genom affärer, som borde vara främmande för ett kommunägt företag av detta slag. Klg ansåg att klandrade beslutet kränkte hans enskilda rätt och vilade på orättvis grund. *LSt:* Med hänsyn till arten av Rosseröds AB:s verksamhet och bolagets karaktär av kommunägt företag finner LSt, att fm:s beslut om stöd åt bolaget avsett en stadens angelägenhet. Vid sådant förhållande är de omständigheter, klg åberopat, icke av beskaffenhet att jämlikt 76 § KL föranleda upphävande av beslutet, såvitt nu är i fråga. LSt lämnar därför besvären utan bifall. *RegR:* Ej ändring.

R 1964 I 133

Kfm i Broby kn beslöt att i knen uppföra en fabriksbyggnad för högst 540 000 kr, att utarrendera fabriksbyggnaden och den kommunägda tomten till ett enskilt industriföretag med förbindelse för företaget att överflytta hela sin verksamhet till Broby, samt att bestämma arrendesumman till 8 % per år av totala kostnaden för byggnad, tomt och anslutningar. Vidare beslöts att företaget skulle ha rätt att när som helst överta fastigheten till bokförda värdet samt att företaget skulle erhålla kommunalt bidrag med 100 000 kr till omskolning av lokal arbetskraft. Beslutet vann laga kraft och avtal kom till stånd mellan knen och företaget.

Senare kalkyler visade att fabriksbyggnaden skulle kosta ca 800 000 kr. Fm beslöt då att bevilja tilläggsanslag med 260 000 kr samt godkände ett förslag till tilläggsavtal enligt vilket hyran för fastigheten skulle vara 48 000 kr per år. Över detta beslut anfördes besvär med yrkande att beslutet måtte upphävas enär det kränkte enskild rätt och var kompetensöverskridande. I besvären framhölls att den senast bestämda hyran innefattade avsevärd subvention till företaget. Orsaken till att fm inte ville anpassa hyran efter den högre kostnaden påstods vara att företaget hotat att inte flytta till knen om hyran höjdes.

LSt upphävde klandrade beslutet, enär uppförandet av ifrågavarande fabriksanläggning ävensom anläggningens upplåtande i anslutning härtill åt annan, vare sig genom uthyrning eller med äganderätt, inte kunde anses

utgöra sådana angelägenheter som Broby kn ägde att handha enligt 3 § KL samt fm således – oavsett att det första beslutet vunnit laga kraft – genom klandrade beslutet överskridit sin befogenhet. *RegR:* Ej ändring.

R 1964 I 151

Stfm i Kristinehamn beslöt *att* av ett enskilt aktiebolag köpa två stadsägor i staden för 400 000 kr, *att* där uppföra vissa fabriks- och kontorsbyggnader för beräknade 1 300 000 kr, *att* verkställa viss upprustning av på fastigheterna befintliga byggnader för en kostnad av högst 75 000 kr *samt att* för en tid av tio år till bolaget uthyra byggnaderna på stadsägorna mot en hyra, som med 2 % skulle överstiga räntan för stadens lån för ändamålet och utgå på dels ett belopp om 300 000 kr och dels produktionskostnaderna för nybyggnader och kostnader för upprustning av befintliga byggnader. Bolaget skulle härjämte till staden erlägga 10 000 kr per år under tio år, motsvarande en avskrivning om 100 000 kr på köpeskillingen för fastigheterna. Staden skulle svara för försäkring och yttre underhåll av byggnaderna och för fastighetsskatt. – Över beslutet anfördes besvär med yrkande att beslutet måtte undanröjas såsom kompetensöverskridande. Klg androg: Genom beslutet lämnade staden enskilt företag en subvention. Till stöd härför hade icke anförts arbetslöshet eller andra motiv, som kunde medföra att beslutet föll inom ramen för den kommunala kompetensen.

LSt: Stfm:s beslut att förvärva här ifrågavarande stadsägor samt att därå uppföra vissa nybyggnader och verkställa viss upprustning av den på fastigheterna befintliga anläggningen måste bedömas få sådan betydelse för motverkande av arbetslöshet i staden att detsamma kan anses avse en stadens angelägenhet. På grund härav och då i målet ej visats att beslutet eljest är ogiltigt i något av de hänseenden som omförmälas i 76 § KL, prövar LSt skäligt lämna besvären utan bifall. *RegR:* Ej ändring. – En skiljaktig ledamot: Av utredningen i målet framgår icke, att de med klandrade beslutet avsedda åtgärderna skulle äga sådan betydelse till förekommande av arbetslöshet inom staden, att beslutet för den skull kan anses avse en stadens angelägenhet. Ej heller i övrigt har förebragts någon omständighet, som giver beslutet dylik innebörd. Som fm följaktligen genom klandrade beslutet överskridit sin befogenhet, prövar jag lagligt att, med ändring av LSt:s utslag, upphäva sagda beslut.

R 1965 ref. 17 Stfmbeslut att bilda en kommunal stiftelse med huvudsakligt ändamål att driva vinstgivande kioskhandel och i rörelsen sysselsätta partiellt arbetsföra personer har ansetts icke avse en stadens angelägenhet (Jfr R 1973 I 107)

På initiativ av socialvårdschefen i Södertälje beslöt fm i staden att bilda en stiftelse, benämnd "Allmännyttiga kioskföretag i Södertälje", att antaga upprättat förslag till stadgar för stiftelsen, att till stiftelsen med äganderätt överlåta i stadens ägo befintliga kiosker samt att till stiftelsens grundfond anvisa 50 000 kr att täckas av uttaxerade medel i nästföljande årets stat. – Ifrågavarande stadgar innehöll bl. a. följande. § 2. Stiftelsen har till syfte

att bereda utkomstmöjligheter åt partiellt arbetsföra genom deras sysselsättande i kioskhandel och annan rörelse samt har för sådant ändamål att inom Södertälje äga, förvärva eller uppföra försäljningskiosker samt driva kioskhandel och därmed jämförlig verksamhet. § 3. Stiftelsens verksamhet handhaves av en styrelse som har sitt säte i Södertälje. Styrelsen utgöres av socialnämnden ordf. och v. ordf. samt ytterligare en ledamot av nämnden jämte dk:s ordf. eller annan ledamot av dk. Suppleanter skola vara tre, varav två väljas av socialnämnden och en av dk. § 13. Ersättning till styrelseledamot och anställd må ej utgå med större belopp än vad som kan anses utgöra skälig ersättning för utfört arbete. § 15. Stiftelsen äger att själv anställa erforderlig personal för den direkta ledningen av stiftelsens affärsverksamhet och förvaltningen av stiftelsens verksamhet i övrigt. § 16. Stiftelsens grundfond är 50 000 kr. § 17. Av stiftelsens årsvinst efter avdrag av vad som åtgår till täckande av möjligen förefintlig förlust från föregående år skall minst 10 % årligen avsättas till reservfond, vars behållning icke utan medgivande av socialnämnden må användas för annat ändamål än täckning av uppkommet underskott. Sedan reservfonden uppgått till ett belopp av 25 000 kr må vidare avsättning till fonden upphöra; nedgår fonden under det sålunda stadgade beloppet skall avsättning därtill ånyo vidtagas. Återstoden av årsvinsten skall överlämnas till socialnämnden att användas till befrämjande av partiellt arbetsföras intressen. § 21. Ändring av dessa stadgar får ske endast efter godkännande av fm i Södertälje. § 22. Upplöses stiftelsen, skola dess tillgångar överlämnas till fm i Södertälje att användas till befrämjande av de partiellt arbetsföras intressen.

Över beslutet anfördes besvär med yrkande att beslutet måtte upphävas. Klg (ett flertal) androg i huvudsak följande. Klg, som drev kioskhandel i staden, kunde ej finna det riktigt, att staden på sätt som skett bildade en stiftelse, som – jämte AB Svenska pressbyrån – skulle få ensamrätt att bedriva sådan rörelse i staden. Fm:s beslut, som innebar en kommunal monopolisering av kioskhandeln, stod i strid mot gällande allmän lag och författning. I vart fall överensstämde beslutet ej med näringsfrihetsförordningen. Drivande av kioskrörelse kunde inte anses vara en kommunal angelägenhet.

Dk genmälde bl. a.: Fm:s beslut innebar, att äganderätten till stadens kiosker övergått till stiftelsen, som i samband därmed övertagit de rättigheter och skyldigheter, som enligt kontrakten åvilade staden. Stiftelsen hade därmed möjlighet att uppsäga kontrakten samt att därefter förfoga över kioskerna enligt styrelsens gottfinnande. Sannolikt kom stiftelsen därvid att som avlönade biträden i kioskerna anställa antingen hittillsvarande arrendatorer eller andra partiellt arbtsföra och för sådant arbete lämpliga personer. Stiftelsen hade vidare möjlighet att efter prövning i varje särskilt förekommande fall söka förvärva privatägda, på allmän mark befintliga kiosker för att även i dessa anställa partiellt arbetsföra såsom biträden. Till sist torde stiftelsen komma att med anslag av staden uppföra och på samma sätt driva nya kiosker i staden, där sådana prövades erforderliga och lämpliga. – Fm hemställde, att besvären måtte lämnas utan avseende.

LSt: Enär fm genom klandrade beslutet icke kunna anses hava överskridit sin befogenhet samt klg icke visat, att beslutet eljest är olagligt i något av de hänseenden, varom förmäles i 76 § KL, prövar LSt lagligt lämna besvären utan bifall.

I RegR anförde klg bl. a.: Fm ville enligt klg:s mening inlåta sig på företaget i spekulativt syfte. De partiellt arbetsföra var genom gällande nyttjanderättsavtal med staden fullt tillgodosedda med arbetstillfällen inom kioskhandeln. Dessa arbetstillfällen kunde inte bli flera eller bättre genom att en kommunal stiftelse bildades för kioskhandeln. Nuvarande nyttjanderättshavare hade hänvänt sig till arbetsförmedlingen i staden för att få lämplig personal, men förmedlingen hade icke kunnat anvisa någon partiellt arbetsför. Klg och hans organisation, Svenska Kioskhandlareförbundet, kunde inte godta kommunernas intrång på kioskhandelns område i spekulativt och inkomstfördelande syfte.

Fm och LSt hemställde att klg:s talan i RegR måtte ogillas.

RegR: Av handlingarna framgår väl, att fm med sitt klandrade beslut åsyftat att bereda partiellt arbetsföra personer i staden utkomst genom lämpligt arbete, men enär i målet icke visats, att det för detta syfte erfordrats att, såsom skett, bilda en kommunal stiftelse med ändamål att driva vinstgivande affärsrörelser, samt klandrade beslutet förty icke kan anses avse en stadens angelägenhet, prövar RegR lagligt att, med ändring av LSt:s utslag, upphäva fm:s beslut.

R 1965 ref. 43 Stfm har icke ansetts överskrida sin befogenhet genom beslut att inrätta kommunal körskola i stadens regi (Jfr SOU 1965:42 s. 120–123)

Stfm i Borlänge beslöt att inrätta en körskola, vilken skulle administreras av skolstyrelsen i staden, samt att ställa 50 000 kr till skolstyrelsens förfogande för ändamålet. Skolstyrelsen bemyndigades vidare att hos LSt söka vederbörligt tillstånd för verksamheten. – Över beslutet anfördes besvär med yrkande att beslutet såsom bl. a. befogenhetsöverskridande måtte upphävas. Klg anförde: Körskoleutbildning kunde inte betraktas som en generell yrkesutbildning. Flertalet personer skaffade sig körkort endast för sitt privata nöje och endast ett fåtal blev yrkeschaufförer eller hade omedelbar nytta av sina körkunskaper vid utförandet av sitt dagliga arbete. Det kommunala anslaget kom således att ur nyttosynpunkt falla ojämnt och vilade därför på orättvis grund. – Fm genmälde bl. a.: Den allmänna ekonomiska och sociala utvecklingen samt de tekniska framstegen kunde framkalla behov av kommunala åtgärder på verksamhetsfält, som tidigare helt eller huvudsakligen varit förbehållna den enskilda företagsamheten. Klandrade beslutet var inte avsett att medföra någon som helst ekonomisk vinst för staden utan var endast avsett att gagna allmänheten.

LSt: Enär inrättande av körskola icke kan anses vara en sådan stadens angelägenhet, varom fm enligt 3 § KL äger besluta, samt fm genom klandrade beslutet således överskridit sin befogenhet, prövar LSt jämlikt 76 § samma lag lagligt upphäva klandrade beslutet. – *RegR:* Enär fm genom beslutet att inrätta kommunal körskola icke kunna anses hava överskridit sin befogenhet, samt ej heller i övrigt visats, att klandrade beslutet är olagligt i något av de hänseenden, som omförmälas i 76 § 1 mom. KL, prövar RegR lagligt att, med ändring av LSt:s utslag, ogilla den mot fm:s beslut förda talan. – En ledamot var skiljaktig och fann ej skäl göra ändring i LSt:s utslag.

R 1965 I 52

Mellan Häverö kn och ett enskilt verkstadsbolag träffades överenskommelse av följande innebörd. Bolaget sålde två fastigheter till knen för viss köpeskilling. Knen å sin sida sålde till bolaget en industritomt för viss köpeskilling med optionsrätt för bolaget till ytterligare tomtmark för samma pris. Ett villkor för bolagets tomtköp var att knen till tomtgränsen framdrog till knens rörnät anslutna vatten- och avloppsledningar samt serviceledningar för elförsörjning, ombesörjde att tomten fick tillfredsställande anslutning till allmän väg samt garanterade att den av bolaget köpta marken jämte optionsmarken skulle förbli industrimark under överskådlig framtid. I besvär över fm:s beslut anfördes att köpeskillingen för de av bolaget till knen sålda fastigheterna var alltför hög medan däremot köpeskillingen för till bolaget såld tomtmark var för låg. I sistnämnda hänseende hänvisades till att knen åtagit sig att framdra ledningar för vatten, avlopp och elektricitet till tomtgränsen och att ombesörja att tomten fick anslutning till allmän väg. Upplåtelse av optionsrätt framhölls vidare överskrida fm:s kompetens. Detsamma påstods beträffande garantin att tomtmarken inom överskådlig tid skulle förbli industrimark. *LSt* lämnade besvären utan bifall, enär det icke kunde anses framgå, att fm genom klandrade beslutet överskridit sin befogenhet, samt klg icke i övrigt anfört skäl av beskaffenhet att föranleda upphävande av eller ändring i beslutet. *RegR:* Ej ändring.

R 1965 I 70

Kfm i Stensele kn beslöt, *att* medverka till uppkomsten av ett helkommunalt aktiebolag med uppgift att uppföra, köpa, sälja och förvalta fastigheter för beredande av lokaler för hantverk och småindustri inom knen samt att bedriva annan därmed förenlig verksamhet, *att* bemyndiga kommunalnämnden att för ändamålet teckna och förvärva samtliga aktier i det tilltänkta bolaget, *att* ur allmänna investeringsfonden anvisa 300 000 kr för betalning av tecknade och köpta aktier ävensom 6 000 kr ur vissa andra medel för täckande av kostnader för bolagets bildande, *samt att* bestämma, att fm själva eller av dem utsedda representanter skulle företräda knen på bolagsstämmor i bolaget. I besvär över beslutet anfördes att det tillämnade bolaget skulle uppföra en bilverkstad, avsedd för ett enskilt företag i orten, att fm vid två tidigare tillfällen i olika förklädnader beslutat i samma sak, vilka beslut efter besvär blivit undanröjda av KM:t, samt att föreliggande beslut innebar att knens medlemmar frånhänts möjlighet att med stöd av KL:s bestämmelser hävda rätt till handlingars offentlighet, ämbetsmannaansvar för besluts verkställighet samt besvärsrätt för enskild kommunmedlem.

LSt: Fm:s klandrade beslut åsyftar att bereda lokaler för hantverket och småindustrin inom knen. På grund härav och då det får anses vara en knens angelägenhet att vidtaga dylika för det enskilda näringslivet allmänt stödjande åtgärder samt beslutet ej heller eljest är olagligt i något av de hänseenden, varom i 76 § KL sägs, lämnar LSt besvären utan bifall. *RegR:* (3 ledamöter) Ej ändring. En av dessa ledamöter anförde: Den verksamhet, vars ändamål bolaget avser att tjäna – att bereda lokaler åt hantverket och småindustrin inom knen – faller inom området för den kommunala kom-

petensen. På grund härav och då hinder ej möter för knen att bedriva verksamheten genom ett kommunalt bolag instämmer jag i beslutet att ej göra ändring i LSt:s utslag. – En skiljaktig ledamot: Varken den omständigheten, att det må tillkomma knen att förvärva fastigheter för att tillgodose inom knen eventuellt förefintligt behov av arbetslokaler för hantverk och småindustri, eller vad eljest förekommit i målet kan grunda befogenhet för knen att bilda ett aktiebolag med ändamål att förvärva och förvalta sådana fastigheter. Jag prövar därför lagligt att, med ändring av LSt:s utslag, upphäva fm:s klandrade beslut.

R 1965 I 78

I samverkan med AMS beslöt fm i Jörns kn bl. a. *att* kostnadsfritt arrendera en tomt, som ägdes av enskilt hyvleribolag, *att* på tomten uppföra två industribyggnader för beräknad kostnad av 560 000 kr (statskommunalt beredskapsarbete), *att* uthyra byggnaderna till bolaget för belopp motsvarande 8 % av knens utgifter för byggnaderna, varav 5 % skulle utgöra ränta på knens i anläggningen nedlagda kapital och 3 % skulle avse kostnader för förnyelser av byggnaderna, *samt att* bolaget skulle ha rätt att efter fem köpa byggnaderna till knens självkostnadspris, sedan därifrån avräknats statsbidrag samt det belopp som i form av hyra erlagts för förnyelse av byggnaderna. Kostnaderna skulle täckas med 183 000 kr i statsbidrag, 130 000 kr ur anslaget för arbetslöshetens bekämpande och 150 000 kr ur allmänna investeringsfonden, varjämte 97 000 kr skulle anvisas i nästkommande års stat. Över beslutet anfördes besvär varvid klg androg i huvudsak följande. Föreskriften om hyra var så utformad, att uthyrning till bolaget av lokalerna – i vilka bolaget avsåg att bedriva tillverkning av monteringsfärdiga trähus – syntes, med hänsyn till gällande intecknings- och borgenslåneräntor, innefatta en icke föraktlig kommunal subvention. Vidare hade fm, som tidigare avslagit framställningar från andra sågverksföretag om kommunalt stöd, genom klandrade beslutet otvivelaktigt gynnat enskilt företag. Ett kommunalt arrangemang av förevarande art, som innefattade kommunal subvention, utgjorde inte någon kommunal angelägenhet. Fm hade därför genom beslutet överskridit sin befogenhet, och beslutet syntes även, med hänsyn till sin art, vila på orättvis grund.

LSt: Enär det ifrågavarande byggnadsföretaget med hänsyn till upplysta förhållanden får anses bli av sådan betydelse för sysselsättningen inom knen, att företaget kan anses utgöra en knens angelägenhet, samt anläggningen enligt klandrade beslutet skall uthyras på affärsmässiga grunder, finner LSt fm icke genom beslutet ha överskridit sina befogenheter. På grund härav prövar LSt lagligt lämna besvären utan bifall. *RegR:* Ej ändring.

R 1965 I 89

Fm i Rydaholms kn beslöt att till ett enskilt industribolag sälja en industrifastighet för 510 000 kr. Över detta beslut anfördes besvär varvid klg i huvudsak anförde. Det hade kostat knen närmare 1 milj. kr att uppföra fabriksbyggnaden. Försäljningen innefattade således en avsevärd subvention. Arbetslöshet eller andra motiv, som kunde medföra att beslutet föll

inom ramen för den kommunala kompetensen, hade inte åberopats. Fm hade således genom beslutet överskridit sin befogenhet.

LSt: Av utredningen framgår, att ifrågavarande fastighet sålts till ett pris, som något överstigit taxeringsvärdet. Med hänsyn härtill och till att försäljningen även får anses tillföra knen indirekta värden kan beslutet om densamma uppenbarligen icke anses överskrida fm:s befogenhet. Vid sådant förhållande och då ej heller eljest vad klg anfört till stöd för besvären är av beskaffenhet att jämlikt 76 § KL kunna föranleda till klandrade beslutets upphävande, lämnar LSt besvären utan bifall. *RegR:* Av handlingarna framgår, att knen tidigare uppfört ifrågavarande byggnader åt bolaget mot viss årlig ersättning innefattande jämväl amortering. Fm har uppgivit att byggnadskostnaden uppgått till 847 000 kr och taxeringsvärdet för hela den fasta egendomen till 499 000 kr. Genom klandrade beslutet har fm beslutat sälja den fasta egendomen till bolaget för 510 000 kr, på villkor bl. a. att köpeskillingen skulle erläggas kontant, att viss utbyggnad skulle ske samt att bolaget skulle fram till tillträdesdagen fullgöra sina förpliktelser enligt tidigare avtal. Frågan om lagligheten av det klandrade beslutet måste bedömas mot bakgrund av den situation som uppkommit genom knens tidigare åtaganden, vilkas laglighet nu icke kan komma under bedömande och från vilka knen frigjort sig genom försäljningen. I betraktande härav kan försäljningen med därtill knutna villkor, ehuru synbarligen fördelaktig för bolaget, icke, såvitt visats, anses ha inneburit att fm överskridit sina befogenheter eller eljest handlat i strid mot KL. På grund av vad sålunda anförts – och då av klg hos KM:t påstådd underlåtenhet att indriva fordringar hos bolaget icke kan komma under bedömande i målet – prövar RegR lagligt att lämna besvären utan bifall.

R 1965 I 122

Sedan en fastighet i Ramsele kn vid exekutiv auktion inropats av ombud för knen för 130 500 kr, beslöt fm i knen att godkänna förvärvet samt att till täckning av köpeskillingen anvisa 130 500 kr av vilket belopp 110 000 kr skulle upplånas och 20 500 kr utgå ur skogsinvesteringsfonden. Mot beslutet anfördes besvär, varvid klg i huvudsak androg följande: Knen hade visserligen gått i borgen för ett egnahemslån om 45 000 kr åt den tidigare ägaren av fastigheten men hade inte behövt av denna anledning inropa fastigheten enär Ramsele skogsägareförening vid auktionen avgivit bud, som täckte knens på grund av borgensåtagandet uppkomna fordran hos fastighetsägaren. Knen hade inte något behov av denna fastighet, som var en skogsfastighet. Den skulle inte exploateras och den behövdes inte heller för att motverka arbetslöshet i knen, för vilket ändamål den dessutom inte kunde utnyttjas. Det var inte en kommunal angelägenhet att förvärva mark i spekulations- eller kapitalplaceringssyfte. Enär fm genom beslutet överskridit sin befogenhet, yrkades att detta måtte upphävas.

LSt: Av utredningen i målet framgår, att vid den exekutiva auktionen av annan än knen avgavs så högt bud att knens fordringar enligt borgensförteckningen täcktes. Vid sådant förhållande kan fastighetsköpet ej anses ha skett till skyddande av dessa fordringar. I målet har ej gjorts sannolikt, att fastighetsköpet skulle äga avsevärd betydelse för motverkande av ar-

betslöshet i knen. Ej heller eljest har i målet åberopats omständighet av beskaffenhet att medföra att köpet skulle anses som en knens angelägenhet. Fm måste därför genom att godkänna köpet anses ha överskridit sin befogenhet. På grund härav upphäver LSt klandrade beslutet. *RegR:* Ej ändring.

R 1965 I 144

Stfm i Linköping beslöt, *att* sälja en industritomt till ett enskilt bolag för 20 kr/m^2, inklusive gatumarkskostnad, *att* under förutsättning att bolaget uppförde en fabriksbyggnad på tomten ge bolaget återbäring med 25 % av köpeskillingen, *att* ge bolaget optionsrätt till ytterligare mark på liknande villkor *samt att* av bolaget köpa två fastigheter i staden för 3 milj. kr. Syftet med transaktionerna skulle enligt beslutet vara att möjliggöra för bolaget att genom nybyggnad i staden åstadkomma rationella fabriks- och kontorsutrymmen samt expansionsreserver.

Över beslutet anfördes besvär med yrkande att beslutet såsom kompetensöverskridande måtte undanröjas. Klg anförde sammanfattningsvis följande. Återbäringen innebar 25 % rabatt på stadens självkostnadspris för tomtmarken. Sådan rabatt lämnades inte till alla företag som köpte industrimark av staden. Förmånen var således av individuell karaktär. De fabriksfastigheter staden skulle köpa av bolaget hade uppenbarligen övervärderats. Taxeringsvärdet var 1,5 milj. kr. Den höga köpeskillingen hade av staden motiverats med att köpet var ett led i en större uppgörelse, som syftade till att behålla bolagets verksamhet i Linköping. Rabatten och överpriset utgjorde otillåten subvention. – Stfm genmälde, att återbäring åtnjutits av åtskilliga företag och som regel förekommit vid försäljning av stora tomter. Om återbäringen kunde anses utgöra subvention måste den bedömas som tillåten med hänsyn till sin ringa storlek. Köpet av fabriksfastigheterna hade motiverats av den kommunala uppgiften att tillhandahålla lokaler för t. ex. småindustri och hantverk. Övervärdering av fastigheterna hade inte ägt rum.

LSt lämnade besvären utan bifall.

RegR: Av utredningen i målet framgår, *att* initiativet till de förhandlingar, vilka föregått stfm:s klandrade beslut, tagits av bolaget, som därvid hemställt att av staden få inköpa lämpligt belägen tomtmark, där bolaget skulle kunna genom nybyggnad åstadkomma rationella fabriks- och kontorsutrymmen samt erforderliga expansionsreserver, *att* dk i anledning därav beslutat uttala, att staden borde vidtaga särskilda åtgärder för att kunna behålla bolagets verksamhet i Linköping, *samt att* fm:s klandrade beslut avser sådana särskilda åtgärder. Det framstår redan på grund härav som sannolikt, att fm avsett att genom beslutet bereda bolaget och dess ägare – de senare såsom tillika ägare av de fabriksfastigheter staden beslutat köpa – förmåner utöver dem som staden varit beredd att erbjuda om bolaget ej förklarat sig eljest ämna flytta sin rörelse till annan ort. En förmodan härom vinner ytterligare stöd av bl. a. följande i målet upplysta omständigheter. Beträffande sådan s. k. tomtåterbäring, som erbjudes bolaget genom klandrade beslutet, yttrade dk:s dåvarande arbetsutskott i skrivelse år 1960 bl. a., att staden i princip borde få sina självkostnader täckta för sina exploateringsföretag beträffande industrimark men att en återgång till tidigare subventionspolitik (tomtåter-

bäring) borde kunna övervägas under vissa förutsättningar, vilket innebure, att tomtprissubvention borde kunna komma i fråga efter prövning av stfm i varje särskilt fall. Klg har också i målet oemotsagt uppgivit, att tomtåterbäring utgjort en rabatt, som ingalunda lämnades alla företag vilka förvärvade industrimark av staden. Det samband som uppenbarligen föreligger mellan å ena sidan bolagets önskemål att förvärva tomtmark för överflyttning dit av sin hittills å de båda fabriksfastigheterna bedrivna rörelse och å andra sidan stadens beredvillighet att köpa fabriksfastigheterna, stadens underlåtenhet att mot gjort bestridande styrka något aktuellt behov för staden av lokaler för hantverk och småindustri, det fabriksfastigheterna åsatta priset ävensom det förhållandet, att byggnaden å fabriksfastigheterna icke utan dyrbara ändringar torde vara tjänlig för det av staden uppgivna ändamålet, måste anses utgöra starka belägg för klg:s påstående, att avsikten med köpet av fabriksfastigheterna främst varit att ge ekonomiskt stöd åt ett enskilt företag. Enär vid ovan angivna förhållanden fm:s klandrade beslut icke kan anses gälla en stadens angelägenhet, och fm således genom beslutet överskridit sin befogenhet, prövar RegR lagligt att, med ändring av LSt:s utslag, upphäva sagda beslut.

R 1965 I 148

År 1956 bildades i enlighet med beslut av stfm i Nora Stiftelsen Industri- och Hantverkshus i Nora, varjämte fm avsatte 251 000 kr till stiftelsens grundfond. Enligt stadgarna hade stiftelsen till ändamål att stödja näringslivet i staden bl. a. genom *att* förvärva fastigheter eller tomträtt till tomter för att genom ny-, till- eller ombyggnad inrätta lokaler för industri och hantverk med tillhörande kollektiva anordningar och förvalta denna egendom *och att*, om syftet tillika klart var att förhindra eller lindra arbetslöshet eller att främja sysselsättningsmöjligheterna för stadens ungdom eller omskolning av arbetskraft, eller om andra synnerliga skäl förelåg, befrämja byggande eller förbättringar av industri- och hantverkslokaler, som ägdes och förvaltades av andra. Stiftelsen stod under överinseende av stfm i Nora. Stiftelsens verksamhet handhades av en av fm utsedd styrelse om fem ledamöter, valda för fyra år. Stiftelsen skulle enligt stadgarna sträva efter att tillhandahålla lokaler till lägsta möjliga hyra. Hyrorna skulle så beräknas, att inom stiftelsen kunde bildas en fond för yttre och inre reparationer. Till denna fond skulle årligen avsättas ett belopp, vars storlek bestämdes av styrelsen. Stiftelsen tillhörig fastighet eller tomträtt fick stiftelsen inte avhända sig utan medgivande av fm. Ändring av stadgarna skulle beslutas av fm. – Beslutet synes ha vunnit laga kraft.

År 1964 beslöt fm att anvisa 25 000 kr av medlen till oförutsedda utgifter i 1964 års budget till grundfonden för stiftelsen. Över beslutet anfördes besvär under påstående att beslutet innebar att stiftelsen fick möjlighet att lämna olaga industrisubventioner.

LSt upphävde fm:s beslut, enär det inte kunde anses utgöra en stadens angelägenhet att lämna bidrag till en stiftelse, som hade till ändamål att bedriva i stadgarna angivna verksamhet. *RegR:* Enär det icke kan anses utgöra en stadens angelägenhet att, på sätt som skett genom fm:s beslut år 1964, ställa 25 000 kr till stiftelsens förfogande, alltså och på de av LSt

anförda skälen prövar RegR rättvist fastställa det beslut LSt:s utslag innehåller.

R 1966 ref. 7 Hinder har icke ansetts föreligga för knen att genom kommunalt bolag driva verksamhet för att tillgodose hantverkets och småindustrins behov av arbetslokaler. Plenimål

(Jfr 1963 I 193, 1965 I 70 och 148 samt SOU 1965:40 s. 18–19, 65–72, 191–201, FT 1954 s. 191.)

Stfm i Ängelholm beslöt bemyndiga dk att för stadens räkning teckna aktier intill ett belopp av 200 000 kr i ett under bildande varande bolag, benämnt Ängelholms Småindustrifastigheter AB, i enlighet med de bestämmelser som intagits i ett upprättat förslag till bolagsordning, samt anvisade medel för anslagets täckande m. m. Förslaget till bolagsordning innehöll bl. a. följande: "§ 2. Bolaget har till föremål för sin verksamhet att tillgodose hantverkets och småindustrins behov av arbetslokaler genom anskaffande och iordningställande av särskilda byggnader, där ett flertal verkstäder kan inrymmas. – § 3. Bolagets aktiekapital skall utgöra lägst 200 000 kr och högst 600 000 kr."

Över beslutet anfördes besvär med yrkande att beslutet måtte upphävas. Klg anförde i huvudsak följande: Fm hade genom ett tidigare beslut försökt bilda ett bolag, benämnt Ängelholms Industribyggnads AB, med uppgift att bygga och förvalta industri- och hantverksfastigheter, men detta beslut hade upphävts av KM:t, enär det icke avsåg en stadens angelägenhet (1963 I 193). Staden syntes nu hoppas att nå sitt mål genom att formellt begränsa det planerade bolagets verksamhet till att tillgodose hantverkets och småindustrins behov av arbetslokaler, men i verkligheten kom, om det nu klandrade beslutet blev verkställt, bolagets verksamhet sannolikt att utsträckas även till industrifastigheter för icke-småindustrins behov. Byggande och förvaltande av industrifastigheter kunde icke rymmas inom en kns kompetensområde. Det fanns icke heller behov av sådana åtgärder från stadens sida för att lindra eller förekomma arbetslöshet. KM:t hade i samband med utformningen av riktlinjer för lokaliseringspolitiken framhållit, att knerna icke skulle subventionera industriföretag. Detta uttalande borde lända till efterrättelse. Klandrade beslutet skulle otvivelaktigt medföra orättvist gynnande av vissa näringsidkare till förfång för de övriga. Bolaget skulle i praktiken få okontrollerade möjligheter att disponera stadens medel till subventioner åt privata företag. Den enskilde kommunmedlemmen fick inga möjligheter att besvärsvägen förhindra sådana bolagets åtgöranden. FMs beslut borde därför anses kränka den enskilde kommunmedlemmens rätt.

LSt: Av handlingarna i målet framgår, att fm genom klandrade beslutet avsett att tillgodose hantverkets och småindustrins behov av arbetslokaler genom anskaffande och iordningställande av särskilda byggnader, där ett flertal verkstäder kunna inrymmas. Med hänsyn härtill får fm icke anses hava genom beslutet överskridit sin befogenhet. På grund härav och då klg icke visat något annat förhållande att jämlikt 76 § 1 mom. KL böra medföra upphävande av klandrade beslutet, lämnar LSt besvären utan bifall.

RegR:s utslag (8 ledamöter): Den i den föreslagna bolagsordningen angivna verksamheten utgör en knens angelägenhet, och något hinder kan enligt

gällande författningar icke anses föreligga för att denna verksamhet drives genom kommunalt bolag. Vad som förekommit i målet giver icke vid handen, att bolaget skulle komma att driva annan verksamhet än den i bolagsordningen angivna. Ej heller i övrigt har visats omständighet, som kan föranleda upphävande av fm:s beslut. På grund härav finna vi ej skäl göra ändring i det slut LSt:s utslag innehåller.

6 ledamöter: Att verka för tillgodoseendet av hantverkets och småindustrins behov av arbetslokaler får, såsom LSt funnit, anses utgöra en kommunal angelägenhet. Hinder föreligger ej heller i och för sig för knen att uppdraga åt ett av knen bildat aktiebolag att omhänderha verksamheten. En given förutsättning är därvid, att bolagets verksamhet icke utsträckes över gränserna för den kommunala kompetensen. Vissa garantier för att så ej kommer att ske böra därför vara för handen, i främsta rummet genom att den av bolagsordningen angivna verksamheten är klart begränsad till den kommunala angelägenheten, men lämpligen även genom andra åtgärder, ägnade att förebygga att verksamheten ändras utan att knen i vederbörlig ordning fattat beslut därom. Fm:s klandrade beslut får med hänsyn till föreliggande förhållanden, däribland den begränsade medelsanvisningen, anses i nämnda hänseenden godtagbart. På grund härav och då klg icke heller i övrigt visat omständighet av beskaffenhet att föranleda klandrade beslutets upphävande, finna vi ej skäl göra ändring i det slut, vartill LSt kommit i målet. – *3 ledamöter.* Ehuru 3 § första stycket KL måste så förstås, att det endast är en kn själv som – genom sina egna organ samt under kommunalrättslig reglering och kontroll – äger vårda sådana knens angelägenheter vilkas handhavande icke enligt gällande författningar tillkommer annan, anses dock vissa sådana angelägenheter kunna handhavas av fristående rättssubjekt, åt vilka knen för ändamålet lämnat ekonomiskt stöd. Så bör dock med hänsyn till det ovan först sagda endast kunna ske i fråga om verksamhet, där risken för väsentliga avvikelser i övrigt från kommunalrättsliga principer är ingen eller ringa. Väl anses det vara en angelägenhet enligt 3 § första stycket KL att en kn förvärvar fastigheter för att tillgodose inom knen förefintligt behov av arbetslokaler för hantverk och småindustri. Åtgärder härutinnan kunna dock – särskilt med hänsyn till att, enligt vad erfarenheten visat, åtskilliga kner fattat beslut avseende obehörigt gynnande av industriföretag – på grund av det förut anförda icke anses lagligen ske i den formen, att knen bildar ett bolag för ändamålet och därmed undandrager vårdandet av denna knens angelägenhet kommunalrättslig reglering och kontroll. Vi pröva därför lagligt att, med ändring av LSt:s utslag, upphäva fms beslut.

R 1966 I 15

Fm i Västra Kinda kn beslöt år 1961 – för att motverka avfolkningen och stimulera nylokalisering till knen – att bilda en kommunal industristiftelse med ändamål att inom knen förvärva fastigheter eller tomträtt till fastigheter i syfte att därå uppföra, förvalta och uthyra lokaler för hantverks- och industriändamål. Beslutet vann laga kraft.

År 1964 beslöt fm att av tillgängliga medel tillhandahålla stiftelsen byggnadskreditiv för uppförande av en möbelfabrik i knen. Över beslutet anfördes besvär med yrkande att beslutet måtte undanröjas, enär knen genom beslutet

engagerade sig i privatekonomisk industriell verksamhet, som föll helt utanför den kommunala kompetensen. – Fm genmälde, att avsikten med klandrade beslutet varit att säkerställa uppförandet av en industrilokal, som skulle ägas och uthyras av industristiftelsen. Knens åtgärd var av tillfällig natur och kom att vara endast till dess tomtbildning var klar och fastighetsinteckningar kunde erhållas samt fasta lån kunde placeras i bank.

LSt: LSt finner, att fm:s åtgärd att av tillgängliga medel tillfälligt tillhandahålla industristiftelsen ifrågavarande byggnadskreditiv för tiden fram till dess vederbörande tomtbildning verkställts och fasta lån i bank kan erhållas mot inteckningssäkerhet, icke innebär, att knen överskridit sin befogenhet. LSt lämnar förty besvären utan bifall. *RegR:* Enär det icke kan anses utgöra en knens angelägenhet att, på sätt som skett genom fm:s beslut åt 1964, tillhandahålla stiftelsen byggnadskreditiv för uppförande av möbelfabriken, och fm alltså genom klandrade beslutet överskridit sin befogenhet, prövar RegR lagligt att, med ändring av LSt:s beslut, upphäva samma beslut.

R 1966 I 16

Fm i Västra Kinda kn beslöt år 1964 att under åren 1966 och 1967 utge utbildningsbidrag med 1 000 kr per årsarbetare i en av ett enskilt aktiebolag i knen bedriven sågverksrörelse, samt att godkänna ett mellan knens industristiftelse och bolaget upprättat hyresavtal beträffande vissa industrilokaler, som stiftelsen åtagit sig att uppföra för bolagets räkning. Över beslutet anfördes besvär, varvid klg framhöll att kontantbidraget innebar en klar subvention av ett privat företag samt att hyresavtalet var en civilrättslig handling mellan bolaget och stiftelsen och således inte någon kommunal angelägenhet. – Fm genmälde, att de ansett ytterst viktigt att komma till rätta med de problem beträffande befolkningsutvecklingen och sysselsättningsmöjligheterna som fanns inom knen. Som en följd härav var beslutet att utge utbildningsbidrag till företaget fattat med avsikt att ge företaget möjlighet att under produktionen och inom företagets speciella yrkesområde utbilda arbetskraft som exv. friställdes inom jordbruk och skogsbruk eller som av annan anledning hade sysselsättningssvårigheter i hemorten.

LSt: LSt finner till en början beslutet om utbildningsbidrag vara en kommunal angelägenhet med hänsyn till de på orten rådande arbetsmarknadsförhållandena. Vad därefter angår klg:s utsago, att avtalet var en civilrättslig handling mellan företaget och industristiftelsen och därför icke var någon kommunal angelägenhet, finner LSt denna icke förtjäna avseende. På grund härav och då, såvitt av handlingarna framgår ej heller i övrigt visats att besluten är olagliga i något av de hänseenden, som avses i 76 § KL, lämnar LSt besvären utan bifall. *RegR:* Det såsom utbildningsbidrag betecknade anslaget får, på grund av vad i målet upplysts angående arbetsmarknadssituationen i knen, grunderna för bidragets bestämmande samt övriga omständigheter, anses ha utgjort sådant understöd till enskilt företag, som det icke ankommer på knen att lämna. Fm har därför genom beslutet i denna del överskridit sin befogenhet. Däremot har klg icke visat någon omständighet som kan föranleda upphävande av beslutet att godkänna hyresavtalet. På grund av vad sålunda anförts prövar RegR lagligt på det sätt ändra LSts

utslag, att klandrade beslutet upphäves i vad avser det såsom utbildningsbidrag betecknade anslaget.

R 1966 I 18

Den i 1966 I 15 nämnda kommunala stiftelsen i Västra Kinda kn ägde i knen en fastighet, som var uthyrd till ett enskilt aktiebolag för industriändamål. Stiftelsens förvärv av fastigheten samt om- och tillbyggnadsarbeten på densamma hade delvis finansierats med banklån å 200 000 kr mot kommunal borgen, för vilken borgen KM:t år 1962 givit tillstånd. År 1964 beslöt fm, på hemställan av stiftelsen, att av tillgängliga medel till stiftelsen utlåna 25 000 kr för vissa ändringsarbeten på fastigheten, intill dess ifrågavarande jämte övriga lån för fastigheten slutligen kunde placeras. Över beslutet anfördes besvär, varvid klg huvudsakligen androg: Genom klandrade beslutet lämnade knen det enskilda företaget en subvention. Någon arbetslöshet eller några andra motiv som kunde medföra, att beslutet föll inom ramen för den kommunala kompetensen, hade icke framförts. – Fm genmälde bl. a., att avsikten med beslutet varit att ge stiftelsen möjlighet att snabbt genomföra vissa omändrings- och utbyggnadsarbeten, vilka syftade till att ge bolaget möjlighet till en rationellare produktion och ytterligare ökning av antalet anställda. Den hyra, som bolaget hade att erlägga, reglerades i förhållande till fastighetens produktionskostnad.

LSt: Fm:s beslut 4/5 1961 om bildande av industristiftelsen och dess beslut 30/10 1961 att efter KM:ts medgivande teckna borgen åt stiftelsen för inköp och ombyggnad av industrifastigheten har vunnit laga kraft. På grund härav och enär ändamålet med ifrågavarande lån, som avses vara av tillfällig karaktär och utgå ur knens tillgängliga medel, är att möjliggöra vissa ändringsarbeten å den stiftelsen tillhöriga fastigheten, finner LSt hinder ej kan anses ha mött för fm att bevilja lånet. LSt lämnar förty besvären utan bifall. *RegR:* (3 ledamöter) På av LSt anförda skäl och enär de i målet avsedda byggnadsarbetena få anses ligga inom ramen för normal förvaltning av den kommunala stiftelsens egendom, samt det med hänsyn till vad i målet upplysts om grunderna för hyrans bestämmande saknas anledning till antagande, att klandrade beslutet skulle innebära otillåten subvention av enskilt företag, fastställer RegR det slut, vartill LSt kommit i målet. (2 ledamöter:) Stiftelsen tillgodoser enligt sina stadgar andra ändamål än som knen har att vårda. Att på sätt som skett genom klandrade beslutet ställa medel till förfogande för investering i en stiftelsen tillhörig fastighet kan vid sådant förhållande – oavsett att beslutet om stiftelsens bildande vunnit laga kraft – icke anses utgöra en knens angelägenhet. Enär fm alltså genom klandrade beslutet överskridit sin befogenhet, pröva vi lagligt att, med ändring av LSt:s utslag, upphäva samma beslut.

R 1966 I 25

Fm i Alfta kn beslöt *att* köpa en fastighet på vilken ett enskilt sågverksbolag drev rörelse i fabrikslokaler, *att* upplåta fabriksfastigheten och del av annan fastighet med tomträtt till bolaget, *att* förse fabriksfastigheten m. fl. fastigheter med vatten och avlopp, *att* till bolaget betala 75 000 kr ur allmänna

investeringsfonden mot att bolaget åtog sig planering av industriområdet vid fabriksfastigheten, varvid beloppet skulle "inräknas i det belopp, varå företaget skulle erlägga tomträttsavgäld" samt *att* teckna borgen å 200 000 kr för lån åt bolaget, allt under förutsättning att bolaget förband sig att starta nyproduktion av sådan omfattning att minst så många personer fick helårsanställning som f. n. var anställda i bolagets rörelse. – Över besluten anfördes besvär med yrkande att besluten måtte upphävas. Klg anförde huvudsakligen: Besluten innebar subvention av bolaget och snedvred konkurrensen mellan sågverksföretagen i bygden. Någon arbetslöshet, som kunde motverkas med subventionerna, förelåg inte i knen, och annat motiv, som kunde göra besluten kompetensenliga, hade inte framförts.

LSt fann besluten om utbetalning av 75 000 kr och borgen för 200 000 kr kompetensöverskridande och upphävde samtliga ifrågavarande beslut. – *RegR:* Ej ändring.

R 1966 I 37 (Jfr 1970 C 257)

Fm i Burträsks kn beslöt att för 180 000 kr uppföra en maskinhall i knen att uthyras till en husvagnsfabrikant. I besvär över beslutet hävdades att beslutet var befogenhetsöverskridande och uppgavs att statsmakterna inte funnit skäl lämna bidrag till lokalisering av industri till den ifrågavarande orten. Knen invände att husvagnsfabrikanten sedan några år hyrde en lokal av knen och att denna lokal etappvis måste rivas i samband med omläggning av en länsväg. *LSt* lämnade besvären utan bifall. *RegR:* Enär av handlingarna i målet framgår, att den maskinhall, som knen beslutat låta uppföra, är avsedd att upplåtas till en enskild rörelseidkare, samt uppförande av en dylik byggnad för nämnda ändamål icke kan anses avse en knens angelägenhet, prövar RegR lagligt att, med ändring av LSt:s utslag, upphäva fms beslut.

R 1966 I 57

Knivsta kn beslöt att sälja en obebyggd fastighet till en person som ämnade driva plåtslagerirörelse på fastigheten. Över beslutet anfördes besvär under påstående bl. a., att priset endast motsvarade 1/3 av fastighetens värde och således innebar subvention. *LSt* ogillade besvären. *RegR:* Ej ändring, enär det i målet inte kunde anses tillförlitligen styrkt att beslutet var olagligt i något hänseende som avsågs i 76 § KL.

R 1966 I 101

Stfm i Vadstena beslöt att genom tillhandahållande av mark och anläggningar för en kostnad av 200 000 kr stödja en av enskild person anordnad fritids- och jordbruksutställning i Vadstena. I besvär över beslutet anfördes att fm genom beslutet överskridit sin befogenhet, enär beslutet innebar understöd åt enskilt företag, som inte tillgodosåg något allmänt intresse för staden.

LSt: Mässor och utställningar anordnade i kommunal regi eller med kommunalt stöd förekommer eller har förekommit i en rad svenska städer. Med hänsyn till den betydelse ifrågavarande utställning måste anses ha för de stadens näringar, varom är fråga i målet, och arten av det stöd, varom staden beslutat, finner LSt att staden därigenom icke överskridit sin befogenhet. Då det ej heller i övrigt visats att beslutet är olagligt i något av de hänseenden, varom förmäles i 76 § KL, lämnar LSt besvären utan bifall. *RegR:* Ej ändring.

R 1966 I 102 (Jfr 1967 K 1155)

Stfm i Borlänge beslöt att låta uppföra en fabriksbyggnad i staden att uthyras till en textilindustri mot sedvanlig hyra. I besvär över beslutet anmärktes bl. a. att det inte kunde anses vara en kommunal angelägenhet att på förevarande sätt tillgodose enskilt företags lokalbehov, att det kunde förutsättas att företaget, som redan var verksamt i staden, skulle erhålla de nya lokalerna till subventionerad kostnad samt att industrilokalisering på förevarande sätt stod i strid mot allmän lag. Staden å sin sida framhöll, att subvention i form av låg hyra varken begärts eller utlovats, att staden föreslagit att uthyra byggnaden främst för att behålla bestämmanderätten över byggnaden, som skulle ligga i närheten av bostadsområden, samt att stadens insats avsåg att tillgodose ett allmänt och berättigat önskemål att skapa arbetstillfälle för kvinnor.

LSt lämnade besvären utan bifall på följande skäl: LSt finner av vad i målet förekommit klandrade beslutet ge uttryck åt en strävan från stadens sida att medverka till en ur arbetsmarknadssynpunkt angelägen differentiering av stadens näringsliv, vilket f. n. kännetecknas av den tunga industrin med övervägande manlig arbetskraft. Vad staden sålunda vidtagit torde få anses avse en kommunal angelägenhet. Med hänsyn härtill och då klg ej heller – mot stadens bestridande – visat, att klandrade beslutet skulle innefatta en subvention av ett enskilt företag, har fm genom beslutet i fråga icke överskridit sin befogenhet. – *RegR:* Av vad i målet förekommit framgår, att syftet med fms klandrade beslut är att ställa industrilokaler till förfogande för ett enskilt företag med huvudsakligen kvinnlig arbetskraft. Enbart det förhållandet, att möjligheterna till förvärvsarbete för kvinnor till följd av industrins allmänna struktur i staden är i viss mån begränsade och att därför ökning av sådana möjligheter ansetts önskvärda, kan emellertid icke medföra, att det blir en stadens angelägenhet att bereda företaget tillgång till ifrågavarande lokaler. Annan omständighet till följd varav uppförandet av fabriksbyggnaden kan anses såsom en stadens angelägenhet, har icke förebragts. Fm har följaktligen genom klandrade beslutet överskridit sin befogenhet. RegR prövar därför lagligt att, med ändring av LSt:s utslag, upphäva fms beslut.

R 1966 I 115

Folkunga Industristiftelse har enligt stadgarna till föremål för sin verksamhet att inom Folkunga kn förvärva eller förhyra fastigheter och därå uppföra

samt uthyra lokaler avsedda för småindustri och hantverk. Enligt stadgarna skall hyrorna vara så beräknade, att utrymme kan erhållas såväl för tillfredsställande avskrivningar som för erforderliga reservationer för kommande underhåll. – Fm i knen beslöt att bevilja stiftelsen borgen för lån å 100 000 kr för uppförande av en verkstadsbyggnad i knen samt anslag ur allmänna investeringsfonden med 5 000 kr till stiftelsens grundfond. Över dessa beslut anfördes besvär under påstående att besluten var kompetensöverskridande, varjämte klg yrkade verkställighetsförbud. Yrkandet om verkställighetsförbud lämnades av *LSt* utan bifall, enär klg mot knens bestridande inte gjort sannolikt att besluten skulle vara olagliga. *RegR* fann skäligt att i så måtto bifalla besvären att RegR förordnade, att beslutet att bevilja borgen inte fick verkställas förrän frågan om beslutets giltighet slutligt prövats eller i laga ordning annorledes förordnats.

R 1966 I 129 (Jfr 1967 K 1200)

Kfm i Grästorps kn beslöt att i knen uppföra en industribyggnad för en beräknad kostnad av 1 050 000 kr. Därjämte beslöt fm att godkänna ett avtal mellan knen och ett konfektionsföretag enligt vilket företaget förband sig att på tio år hyra byggnaden för 53 000 kr per år med rätt för företaget att få hyrestiden förlängd på tio år eller inom viss tid få köpa fastigheten mot i avtalet bestämd köpeskilling. För "arrendevillkorens" fullgörande skulle ställas borgen av enskild person. I avtalet skulle intagas bestämmelser att företaget var skyldigt mottaga elever i blivande inbyggd yrkesskola. – Över beslutet anfördes besvär under påstående att beslutet var kompetensöverskridande och kränkte enskild rätt.

LSt upphävde beslutet som kompetensöverskridande, enär omständigheterna i målet inte grundade antagande att det understöd åt enskilt företag som beslutet innebar skulle ha avsevärd betydelse för motverkande av arbetslöshet i knen och inte heller i övrigt åberopats någon omständighet av sådan beskaffenhet att beslutet kunde anses avse en knens angelägenhet. *RegR:* Ej ändring. – En ledamot var skiljaktig: Av handlingarna i målet framgår, att ifrågavarande konfektionsindustri driver sin verksamhet i en av knen ägd fastighet, där lokalerna är otillräckliga för rörelsens nuvarande omfattning, och att, därest det beslutade byggnadsföretaget icke kommer till stånd, risker föreligger för verksamhetens nedläggningssvårigheter för kvinnlig arbetskraft som följd. Med hänsyn till dessa förhållanden och betydelsen ur utbildningssynpunkt av den planerade inbyggda yrkesskolan finner jag ej hinder mot fms beslut i det av LSt anmärkta hänseendet föreligga. Ej heller eljest har beslutet visats vara olagligt i något av de hänseenden, som omförmäles i 76 § 1 mom. KL.

R 1966 I 171

Kfm i Storviks köping beslöt bifalla en av stiftelsen Storviksbostäder gjord framställning om subvention om 300 000 kr till stiftelsen för uppförande av ett affärshus i köpingen. I besvär över beslutet anfördes att affärshuset inte huvudsakligen var avsett för köpingens räkning och att subventionen utgjorde stöd åt privat affärsverksamhet.

LSt lämnade besvären utan bifall och anförde: För köpingens fortsatta utveckling får det anses betydelsefullt att erforderliga anordningar i köpingen stå till förfogande för tillhandahållande av förnödenheter och tjänster. Byggnadsföretaget bör också uppfattas såsom uttryck för en strävan att på längre sikt verka för lokalisering till köpingen av ytterligare företagsamhet. Vid sådant förhållande får klandrade beslutet anses innefatta en köpingens angelägenhet. *RegR* däremot upphävde klandrade beslutet, enär det inte kunde anses utgöra en köpingens angelägenhet att, på sätt som skett genom fms klandrade beslut, anslå medel till uppförande av ifrågavarande affärshus och fm alltså genom klandrade beslutet överskridit sin befogenhet.

R 1967 ref. 35. Kfm har beslutat bilda en kommunal industristiftelse, fastställt stadgar för stiftelsen och anvisat medel till grundfond för denna (ej överklagat). Senare har fm beslutat dels att stiftelsen skulle av ett lokalt industriföretag, gentemot vilket knen iklätt sig vissa engagemang, förvärva en industribyggnad, belägen på en knens fastighet, dels att knen skulle till stiftelsen försälja denna fastighet, vilken därefter jämte byggnaden skulle uthyras till företaget, dels ock att till stiftelsen skulle anslås vissa medel, som erfordrades i samband med nämnda transaktion. Fråga huruvida fm genom de senare besluten överskridit sin kompetens.

(Jfr 1965 ref. 2[1] och I 148.)

Kfm i Svärdsjö kn beslöt 8/6 1965 att bilda Svärdsjö kommunala industristiftelse, att fastställa ett framlagt förslag till stadgar för stiftelsen och att anvisa 5 000 kr till grundfond för stiftelsen. Beslutet vann laga kraft.

Fm beslöt 1/3 1966 dels att sälja fastigheten Borgärdet 43^{10} till stiftelsen dels att stiftelsen skulle förvärva en AB Transform tillhörig industribyggnad på fastigheten enligt ett mellan stiftelsen och bolaget 16/2 1966 upprättat avtal. Enligt detta avtal skulle köpeskillingen för industribyggnaden vara 360 000 kr. Betalning skulle ske på så sätt att stiftelsen övertog en bolagets skuld till knen om motsvarnade belopp. Stiftelsen skulle uthyra mark och industribyggnad till bolaget för tio år med rätt för bolaget att under hyrestiden förvärva hela fastigheten mot en köpeskilling som motsvarade stiftelsens självkostnad.[2]

I besvär över beslutet yrkades att beslutet måtte upphävas. Klg androg följande: Genom besluten engagerade sig kommunen i industriell företagsamhet på ett sätt, som enligt klgs mening inte var förenligt med kommunallagen. Någon arbetslöshet som kunde motivera beslutet förelåg icke. Ej heller hade andra motiv framförts, som skulle kunna medföra att beslutet föll inom ramen för den kommunala kompetensen.

I förklaring över besvären anförde fm bl. a. följande: Transaktionen mellan stiftelsen och bolaget innebar i realiteten, att stiftelsen och knen fick bättre säkerhet för sina engagemang gentemot bolaget, då industribyggnaden med fasta inventarier blev stiftelsens egendom liksom också marken, sedan den förvärvats från knen. Härigenom blev det möjligt för stiftelsen att lagfara fastigheten på sig, varvid hela fastigheten med industribyggnaden blev fast egendom, vilket måste anses ha avgörande betydelse ur säkerhetssynpunkt. Beträffande försäljningen av Borgärdet 43^{10} till stiftelsen framhöll fm, att

[1] Se s. 137.

[2] Beträffande stiftelsens stadgar och det närmare innehållet i avtalet mellan stiftelsen och bolaget: se referatet i regeringsrättens årsbok.

knen ägde rätt att förvärva och avyttra fast egendom, då det ur kommunal synpunkt ansågs lämpligt.

LSt lämnade besvären utan bifall och framhöll därvid sammanfattningsvis att beslutet om stiftelsens förvärv av industribyggnaden måste anses tillkommet i knens och inte i företagets intresse samt att klandrade beslutet, vilket måste ses som en helhet, inte innebar en enligt kommunallagen otillåten förmån för bolaget.

RegR: Det kan icke utan särskilda skäl anses ligga inom en knens kompetens att vare sig direkt eller indirekt genom annan juridisk person förvärva industribyggnad av ifrågavarande slag. I målet har icke ens påståtts, att köpet av byggnaden och därmed sammanhängande åtgärder skulle vara nödvändiga till undvikande av väsentlig ekonomisk förlust för knen i dess mellanhavande med bolaget, och vad som helt allmänt anförts om att åtgärderna skulle vara ägnade att stärka knens ställning gentemot bolaget kan ej anses utgöra sådant särskilt skäl som nyss sagts. Ej heller i övrigt ger utredningen vid handen, att sådana skäl finnes. Enär på grund härav fm genom klandrade besluten, vilka får uppfattas som en enhet, måste anses ha överskridit sin befogenhet, prövar RegR lagligt att, med ändring av LSts utslag, upphäva fm:s ifrågavarande beslut.

R 1967 ref. 37. Kfm:s beslut att – utan närmare direktiv – ställa visst belopp till kommunalnämndens förfogande för åtgärder i syfte att befrämja den kvinnliga sysselsättningen i knen har överklagats under påstående, att anslaget kunde antagas komma till användning för ändamål utanför knens kompetens (otillåten industrisubvention). Enär valet av åtgärder lagts i kommunalnämndens hand, har besvären emellertid ogillats.

(Jfr 1966 ref. 7.)

Kfm i Burträsks kn beslöt 31/3 9166 efter framställning från kommunalnämnden att av medel för arbetslöshetens bekämpande ställa ett belopp av 50 000 kr till nämndens förfogande för vidtagande av åtgärder i syfte att befrämja den kvinnliga sysselsättningen inom knen. Nämnden hade till stöd för sin framställning åberopat, att antalet arbetssökande kvinnor inom knen var stort.

I besvär över beslutet yrkades att beslutet såsom bl. a. kompetensöverskridande måtte upphävas. Klg framhöll att konkret förslag om arbetsprojekt visserligen inte hade redovisats men att det under debatten i ärendet framkommit, att förslaget avsåg att påverka enskild textil- eller sömnadsindustri att etablera sig i knen och att anslaget således avsåg kostnader i samband därmed.

LSt lämnade besvären utan bifall.

RegR: Det i fms beslut angivna syftet med ifrågavarande anslag, dvs. vidtagande av åtgärder för att främja den kvinnliga sysselsättningen inom knen, kan i och för sig falla inom knens kompetensområde. Huruvida så faktiskt blir fallet, blir beroende på arten av de åtgärder som må komma att vidtagas. Såvitt handlingarna utvisar, har anslaget icke av fm förbundits med närmare direktiv rörande användningen. Kommunalnämnden får därför antagas ha fria händer att inom ramen för det angivna syftet fatta beslut

om valet av åtgärder, och frågan, huruvida dessa kommer att ligga inom eller utom knens kompetensområde, blir följaktligen beroende av vad nämnden kan komma att besluta. Vad klg anmärkte rörande överskridande av knens kompetens kan därför icke föranleda upphävande av fms klandrade beslut.

R 1967 I 29

KFm i Torsås kn beslöt köpa 925 aktier i AB Torsås Ångkvarn & Träindustri för 230 kr per aktie (minoritetspost). I besvär över beslutet anfördes följande. Bolaget drev utom elektrisk kraftstation och eldistribution även stor sågverksrörelse. Omsättningen i sågverksrörelsen torde uppgå till minst hälften av bolagets sammanlagda omsättning. I den elektriska rörelsen var 8 personer sysselsatta och i trävarurörelsen 40 personer. Det måste anses strida mot KL att knen investerade medel av denna storlek i en dylik rörelse. Om däremot den elektriska rörelsen avskiljts och försålts för sig hade det kunnat vara en kommunal angelägenhet att förvärva densamma. Fm hade alltså genom beslutet överskridit sin kompetens. Härtill kom att i knen fanns 6 à 7 andra sågverk, som alltså skulle få driva sin rörelse i konkurrens med ett av knen i hög grad subventionerat företag. Då klg själv drev en trävarurörelse, kunde hävdas att beslutet kränkte hans enskilda rätt, och detsamma gällde även övriga företagare inom branschen.

LSt: Av handlingarna i målet framgår, att fm genom klandrade beslutet åsyftat att få insyn i och inflytande över det företag, som ombesörjer eldistribution inom knen. Då nämnda syfte i föreliggande fall icke synes kunna förverkligas på annat sätt än genom förvärv av aktier i distributionsföretaget, finner LSt den omständigheten att ett dotterföretag till distributionsföretaget bedriver industriell verksamhet icke medföra, att fm genom klandrade beslutet kan anses ha överskridit sin befogenhet. På grund härav och då klg icke visat, att beslutet eljest är olagligt i något av de hänseenden, varom förmäles i 76 § KL, prövar LSt lagligt lämna besvären utan bifall. – *RegR* (3 ledamöter): Ej ändring. – En skiljaktig ledamot: Jag – som med hänsyn till det sätt på vilket klg bestämt sin talan hos LSt icke till prövning upptar frågan huruvida det kan anses utgöra en angelägenhet för knen att, på sätt som skett i förevarande fall, genom förvärv av aktiemajoritet i det företag, som ombesörjer eldistribution i knen, skaffa sig insyn i och inflytande på nämnda verksamhet – prövar på de skäl LSt i övrigt anfört i sitt utslag lagligt fastställa det slut samma utslag innehåller.

R 1967 K 767

Stfm i Motala beslöt år 1964 att teckna borgen för byggnadskreditiv om högst 500 000 kr åt Kommunala Industristiftelsen, Motala, avsett för ett stiftelsens fabriksbygge i staden. Beslutet vann laga kraft. I april 1965 beslöt stfm bevilja stiftelsen ett tillfälligt lån på 350 000 kr, avsett att täcka uppkomna merkostnader för fabriksbygget, samt att anmoda stiftelsen att beakta kostnadsstegringen vid hyressättningen för fabriksbyggnaden. Det beviljade lånet skulle löpa med ränta, som med 0,5 % skulle överstiga högsta inlåningsränta i bank. Över detta beslut anfördes besvär varvid klg anförde

i huvudsak följande. Eftersom det inte kunde anses vara en kommunal angelägenhet att via en kommunal industristiftelse bygga och förvalta industrifastigheter, kunde det ej heller ankomma på en kn att ekonomiskt stödja en sådan stiftelse. Det ärende, som klandrade beslutet avsåg, innefattade även hyressubvention till det företag, åt vilket fabriksbyggnaden uthyrts. Klg hemställde att beslutet såsom kompetensöverskridande måtte undanröjas.

Efter att ha antecknat, att industribyggnaden i vart fall sedan våren 1965 var färdigställd och tagen i anspråk för sitt ändamål, utlät sig *LSt:* LSt finner, att, enär ovannämnda beslut (år 1964) att ikläda staden borgen för byggnadskreditiv på 500 000 kr vunnit laga kraft, samt vid sådant förhållande och med hänsyn vad i målet blivit upplyst angående färdigställande av fastigheten, hinder ej kan anses ha mött för stfm att – oavsett huruvida borgensåtagandet ursprungligen varit att anse såsom en kommunal angelägenhet – bevilja ifrågavarande lån på 350 000 kr. Då klg icke heller i övrigt visat att beslutet är olagligt i något av de hänseenden, varom förmäles i 76 § KL, lämnar LSt besvären utan bifall. – *RegR:* Uppförandet av ifrågavarande fabrik åt ett enskilt företag kan icke anses ha varit en kommunal angelägenhet. Ej heller har i målet visats, att staden till följd av sitt tidigare borgensåtagande eller av annan anledning varit nödsakad att för undvikande av en väsentlig ekonomisk förlust för staden stödja stiftelsen genom ifrågavarande lån. Enär vid angivna förhållande stfm:s klandrade beslut icke avser en stadens angelägenhet och fm förty genom beslutet överskridit sin befogenhet, prövar RegR lagligt, att med ändring av LSt:s utslag, upphäva sagda beslut. – En skiljaktig ledamot: Ej ändring.

R 1967 K 769

Stfm i Ängelholm beslöt att till Linköpings Linnefabriks AB sälja en tomt i staden för ca 138 000 kr. I besvär över beslutet androgs huvudsakligen följande. Tomtpriset var bestämt till 10 kr/m^2, inklusive kostnader för gator samt vatten-, avlopps- och el-ledningar. Detta tomtpris hade sedan år 1960 tillämpats i det ifrågavarande området. Priset var givetvis redan då för lågt med hänsyn till stadens beräknade kostnader för gator och ledningar. Sedan hade kostnaderna för gator och ledningar stigit väsentligt. Under dessa år hade penningvärdet sjunkit med 25–30 %. Det förelåg alltså en påtaglig subventionering av industriföretaget, vartill staden saknade laglig rätt. Köpeavtalet stadgade vidare, att halva köpeskillingen skulle erläggas genom avbetalningar under fem år och att 5 % ränta skulle erläggas på obetald del av köpeskillingen. Staden skulle sålunda i realiteten fungera som företagets finansiär och långivare mot en räntegottgörelse, som väsentligt understeg den ränta staden fick erlägga för egna lån. Någon motivering och försvar för subventionering och det obehöriga gynnandet av företaget hade icke presterats från stadens sida. Klg yrkade att beslutet såsom befogenhetsöverskridande måtte upphävas. – I förklaring över besvären anförde fm bl. a., att bolaget förbundit sig att å ogulden del av köpeskillingen erlägga högsta inlåningsränta. – *LSt:* Av utredningen i målet kan ej anses visat att tomtpriset satts så lågt eller att sådana försäljningsvillkor lämnats, att den beslutade försäljningen må anses innebära ett understöd av enskilt fö-

retag. Enär fm alltså icke genom klandrade beslutet överskridit sina befogenheter, samt ej heller eljest visats någon omständighet som jämlikt 76 § KL kan föranleda beslutets upphävande, lämnar LSt besvären utan bifall. – *RegR:* Ej ändring.

R 1967 K 821

Kfm i Södra Sotenäs kn beslöt att anordna en fastlandsförbindelse till två holmar vid Kungshamns samhälle i knen, av vilka holmar knen ägde mer än hälften. Anläggningskostnaden beräknades till 900 000 kr, varav 550 000 kr belöpte på en bro från fastlandet till en av holmarna och återstoden avsåg vänd- och lastplats, tillfartsväg på fastlandet, vatten- och avloppsledningar samt administration och projektering m. m. Byggnadsföretaget skulle finansieras genom bidrag med 450 000 kr från ett konservföretag som drev fabriksrörelse på en av holmarna och i övrigt med anlitande av kommunala medel. I besvären över beslutet yrkades att beslutet såsom innefattande olaga industrisubvention måtte upphävas.

LSt: Gravarne kommunblock, bestående av södra Sotenäs, Smögens och Tossene kner, utvisar för de senaste 10 åren vikande befolkningssiffror. Bl. a. med hänsyn härtill måste det anses vara ett betydande kommunalt intresse att lokaliseringsfrågorna rörande industriella anläggningar inom kommunblocket noggrant uppmärksammas. För den industriella utvecklingen inom södra Sotenäs kn äro möjligheterna att förlägga industriområden i nära anslutning till sjön och befintliga hamnområden av stor betydelse. Ifrågavarande ögrupp, bestående av Rösholmen, Kristins holme m. fl. småöar, är genom sitt läge i nära anslutning till Kungshamn ett naturligt komplement till samhällets hamnområde. Klandrade beslutet är därför ägnat att förbättra möjligheterna till en utveckling av ortens industri. ABBA – Fyrtornet AB har en av sina fabriker belägen på Rösholmen i Kungshamn. Enligt av knen lämnad uppgift är ifrågavarande industri den största i Kungshamn och av mycket stor betydelse för orten. Knen äger på Rösholmen ett betydande markområde, som av knen avses bli utnyttjat till industriområde, om fastlandsförbindelse kan ordnas. På grund härav får i målet anses utrett, att knen genom klandrade beslutet både befrämjar ortens industriella verksamhet och därjämte tillvaratager ett knens eget intresse av betydande styrka. LSt finner därför, att fm genom klandrade beslutet icke överskridit sin befogenhet.

RegR: Fm har i målet gjort gällande att knen har behov av industritomter i anslutning till hamnområdet och att den har för avsikt att utnyttja sitt markinnehav på Rösholmen till industriområde, om fastlandsförbindelse med ön kommer till stånd. Närmare upplysningar om det avsedda utnyttjandet av nämnda markinnehav har emellertid icke lämnats. Ej heller föreligger i målet utredning om förutsättningarna i övrigt för att inom rimlig tid åstadkomma ett sådant utnyttjande av markinnehavet. Utredningen får fastmera anses ge vid handen, att klandrade beslutet huvudsakligen innebär ett understödjande av det företag som redan etablerats på Rösholmen. Enär på grund härav fm genom klandrade beslutet överskridit sin befogenhet, prövar RegR lagligt att med ändring av LSt:s utslag, undanröja nämnda beslut.

R 1967 K 822

Kfm i Rydaholms kn beslöt år 1965 att teckna borgen för lån å 150 000 kr till en person som drev såg- och byggnadsindustri i knen. Lånet skulle användas för uppförande av större lokaler för företagarens industri i knen. Som säkerhet för borgensåtagandet skulle lämnas inteckningar i en fastighet i knen. Beslutet vann laga kraft. År 1966 beslöt fm, efter framställning från företagarens sida, om ändringar i säkerheten för borgensåtagandet, innebärande att inteckningssäkerheten i den förenämnda fastigheten dels uppflyttades, dels minskades samtidigt som företagaren lämnade ytterligare inteckningssäkerhet i annan fast och lös egendom. Detta beslut överklagades såsom kompetensöverskridande. Till stöd för besvären anfördes att knen genom beslutet avsevärt försämrade säkerheten för borgensåtagandet och därmed subventionerade företaget. Någon arbetslöshet eller andra motiv, som kunde medföra att beslutet föll inom ramen för den kommunala kompetensen, hade inte framförts. Klg framhöll vidare, att anledningen till att säkerheten så försämrats inte uppgivits men att av en till handlingarna fogad skrift framgick, att den ändrade säkerheten gjorde det möjligt för såväl en affärsbank som för Rydaholms jordbrukskassa att erhålla inteckningar med bättre förmånsrätt än knen. Det klandrade beslutet hade således den verkan att företagaren fick bättre lånemöjligheter. Därmed kunde också fastslås att beslutet hade uppenbar karaktär av subvention.

LSt: Fms beslut (år 1965) om borgensåtagandet har vunnit laga kraft. Vidare var enligt vad i målet upplysts den aktuella industrianläggningen färdigställd vid tiden för klandrade beslutets fattande. Med hänsyn härtill och då beslutet (år 1966) syftat till att bereda industrianläggningens ägare möjlighet att ordna krediterna för företaget och föra detta till en slutlig lösning samt det på grund av vad i målet upplysts om pantfastigheternas värde icke kan anses klarlagt att det klandrade utbytet av säkerheten såsom sådant skulle innebära otillåten subvention av enskilt företag, kan hinder icke anses ha mött för fm att utbyta säkerheten på sätt klandrade beslutet innehåller: På grund härav lämnar LSt besvären utan bifall.

RegR: Av den i målet förebragda utredningen framgår, att fms klandrade beslut icke avser någon knens angelägenhet utan allenast har till syfte att – utöver vad som skett genom beslutet (år 1965) – bereda stöd åt visst enskilt företag. Fm har således genom klandrade beslutet överskridit sin befogenhet. RegR prövar därför lagligt, att med ändring av LSt:s utslag, upphäva fms klandrade beslut.

R 1967 K 1109

Kfm i Mörarps kn beslöt att köpa vissa fastigheter av A för 1 487 500 kr, att sälja ett område av nämnda fastigheter med byggnader till A för 250 000 kr, att till A utarrendera 45 har mark utan byggnader för en årlig avgift av 400 kr/har samt att anhålla om KM:ts medgivande att för ändamålet låna 1 300 000 kr. Fm beslöt samtidigt att köpa vissa fastigheter av P för 340 000 kr samt att anhålla om KM:ts medgivande att för ändamålet låna 300 000 kr. Över dessa beslut anfördes besvär med yrkande att besluten måtte upphävas. Klg androg i huvudsak följande. Knen hade inte under

överskådlig tid behov av mera tomtmark. Den årliga avgiften för knens tomtmark ökades från 100 000 till 300 000 kr. Arrendeavgiften 400 kr/har var för låg. Knen fick 800 kr/har för annan likvärdig egendom som knen ägde, varför i förevarande fall förelåg en subvention av 18 000 kr per år. Att betala med reverser och inte invänta KM:ts tillstånd var att undanhålla berörd myndighet insyn i knens ekonomi. Denna var hårt ansträngd och nödvändiga andra investeringar skulle äventyras, om köpen kom till stånd. Om inte beslutet tolkades som olagligt, ansåg klg att fm överskridit sin befogenhet och att beslutet vilade på orättvis grund. – *LSt:* Ej bifall. *RegR:* Ej ändring.

R 1967 K 1155 (Jfr 1966 I 102)

Stfm i Borlänge beslöt att, sedan vissa angivna förutsättningar uppfyllts, uppföra en fabriksbyggnad för uthyrning till ett textilföretag samt att av tillgängliga medel förskottera 480 000 kr för byggnadens uppförande. Beslutet klandrades och upphävdes (1966 I 102).

Textilföretaget, som sedan fabriksbyggnaden uppförts hyrde denna, meddelade sedermera till knen att företaget för sin verksamhet behövde väsentligt större lokaler. Fm beslöt härefter att projektera en tillbyggnad av fabriksbyggnaden samt att för täckande av kostnaderna härför anvisa 40 000 kr. I besvär över detta beslut anfördes i huvudsak följande. Klg hade den största förståelse för fms olika åtgärder att stimulera ortens näringsliv, men dessa åtgärder måste ovillkorligen vara förankrade i gällande kommunallagar. Att nu trotsa KM:ts utslag och fortsätta utbyggnaden av fabrikslokal, som uppförts olagligt, torde vara en för vårt land vidkommande i kommunala sammanhang helt unik form av efterlevnad av de beslut som KM:t meddelar. Klg yrkade därför inhibition och upphävande av klandrade beslutet. – *LSt:* Inhibition. – *RegR:* Ej ändring.

R 1967 K 1200 (Jfr 1966 I 129)

Kfm i Grästorps kn beslöt 22/1 1965 att för en beräknad kostnad av ca 1 milj. kr. uppföra en industribyggnad i knen i huvudsaklig överenskommelse med upprättade ritningar. Byggnaden skulle uthyras till ett konfektionsföretag. Sedan besvär anförts mot beslutet blev beslutet av LSt genom utslag 12/5 1965 upphävt såsom befogenhetsöverskridande. Klg fullföljde talan till RegR, som 15/9 1966 fastställde LSt:s utslag (1966 I 129).

Den 26/5 1966, innan förenämnda mål avgjorts av RegR, beslöt fm att ställa ca 6 000 kr till kommunalnämndens förfogande för betalning av en räkning för utförda arbeten med ritningar till den planerade fabrikslokalen. I besvär över detta beslut androg klg i huvudsak följande. De ifrågavarande ritningarna utgjorde en högst väsentlig del av byggnadsföretaget. Om LSt:s utslag 12/5 1965 skulle bli fastställt av KM:t borde även det nu klandrade beslutet upphävas. Klg anförde ytterligare att han vid ett telefonsamtal med en hos konfektionsföretaget anställd person fått uppfattningen att ritningarna beställts av konfektionsföretaget. Det borde då i första hand vara konfektionsföretaget som skulle stå för kostnaden. Om det skulle föreligga ett

avtal med någon representant för knen var detta i sak ovidkommande. Det föreföll följdriktigt att den eller de, som gett sig in på denna chansning, också fick stå för kostnaderna.

LSt: Fms nu klandrade beslut 26/5 1966 avser att lämna likvid till ingenjörsbyrån för ritningsuppdrag som lämnades denna före det fm 22/1 1965 fattade sitt tidigare klandrade beslut att uppföra ifrågavarande industribyggnad. Klg har inte visat att beslutet 26/5 1966 som sådant är olagligt i något av de hänseenden som avses i 76 § KL. LSt lämnar därför besvären över detta beslut utan bifall.

RegR: Av vad som förekommit i målet kan icke anses framgå annat än att ritningarna beställts för knens räkning samt att knen är skyldig att bekosta dem. Enär därför fm genom beslutet 26/5 1966 icke överskridit sin befogenhet och beslutet ej heller i övrigt visats vara olagligt i något av de hänseenden, som sägs i 76 § KL, lämnar RegR besvären utan bifall.

R 1967 K 1471

Kfm i Dorotea kn beslöt att till AB Dorotea kns Industribyggnader för dess verksamhet utlåna 170 000 kr mot gällande bankränta samt att på visst sätt ändra bolagsordningen och bolagets firma. Över dessa beslut anfördes besvär varvid klg beträffande lånebeslutet anförde att det saknades godtagbar säkerhet eller amorteringsplan för det beviljade lånet samt att det enligt rättspraxis inte var en kommunal angelägenhet att bilda ett aktiebolag med ändamål att bygga och förvalta industribyggnader. Efter besvärstidens utgång anförde klg ytterligare bl. a. att bolagsordningen innefattade en verksamhet som inte var förenlig med kommunallagen samt att besluten därför var kompetensöverskridande.

LSt: Fm har 28/12 1964 beslutat bilda ifrågavarande bolag, vilket enligt bolagsordningen har till föremål för sin verksamhet att inom Dorotea kn förvärva, sälja och utarrendera fastigheter samt uppföra och förvalta byggnader för industriellt ändamål ävensom bedriva annan därmed sammanhängande verksamhet. Bolaget skall sålunda främja ortens försörjning med industrilokaler. Enligt bolagsordningen skall ändring i densamma för att bliva gällande godkännas av fm. Samtidigt har fm beslutat anslå medel till aktiekapital. Beslutet har vunnit laga kraft. – Överklagade beslutet att ändra bolagsordningen avser allenast att ersätta ordet "kommun" med ordet "socken". Knen och socknen omfattar samma geografiska område. LSt finner visserligen uppenbart, att den verksamhet som bolaget bedriver, icke utgör någon knens angelägenhet. Beslutet, som får anses innebära godkännande av befintligt eller kommande beslut i vederbörlig ordning om ändring av bolagsordningen i nämnda avseende, kan dock icke i och för sig innebära överskridande av kfm:s befogenhet. Vad beträffar beslutet att bevilja bolaget lån har klg inom besvärstiden icke anfört något av beskaffenhet att föranleda upphävande av nu ifrågavarande beslut. LSt ogillar förty besvären. – *RegR* uphävde klandrade lånebeslutet enär det icke varit en knens angelägenhet att besluta om bildande av ett aktiebolag med det ändamål bolagsordningen för AB Dorotea kns Industribyggnader innefattade samt att det därför icke var knens angelägenhet att bevilja bolaget lån till dess verksamhet.

R 1967 K 1474

Stfm i Örebro beslöt att förvärva ett antal stadsägor för 185 000 kr att därå uppföra en fabriksbyggnad om ca 4 000 m^2 för ett uppskattat belopp av 2,5 milj. kr samt att uthyra densamma till ett industriföretag mot en hyra som helt motsvarade kapital- och driftskostnader. Industriföretaget ifråga var redan etablerat i staden men behövde ytterligare fabrikslokaler. Fm beslöt samtidigt att företaget, utöver hyra, skulle erlägga en årlig amortering av 1/20 av hela fastighetsvärdet. Avsikten var att staden efter fem år eller i vart fall efter tio år skulle överlåta fastigheten till bolaget, varvid amorteringarna skulle avräknas på köpeskillingen.

I besvär över beslutet anfördes bl. a. Det var uppenbart att fm genom klandrade beslutet lämnade bolaget ett ekonomiskt stöd som inte kunde vara förenligt med KL. De allmänna formuleringar, som låg till grund för fms beslut, gav möjlighet för stadens representanter att senare träffa avtal med bolaget, som gav bolaget förmåner av subventionskaraktär. Det framgick t. ex. inte av beslutet vilken ränta som skulle uttas, hur man skulle förfara om bolaget nedlades eller flyttades, eller vad som innefattades i uttrycket driftskostnader. Det var också oklart om och när bolaget skulle förvärva fastigheten. I rättspraxis hade också fastslagits, att uppförande av industribyggnad för ett visst företag och uthyrning av byggnaden till detta inte var en kommunal angelägenhet.

LSt: Enligt 3 § KL äger kn att själv, efter vad i nämnda lag närmare bestämmes, vårda sina angelägenheter, såvitt icke handhavandet därav enligt gällande författningar tillkommer annan. Med en sådan avfattning av bestämmelsen för den kommunala kompetensen äger enligt vederbörande departementschefs uttalande i prop. till nyssnämnda lag knerna frihet att med beaktande av de lokala förhållandena och tidslägets växlingar taga egna initiativ och göra självständiga insatser på olika verksamhetsområden. På grund av vad sålunda anförts och då bolaget enligt klandrade beslutet för fabriksbyggnaden skall erlägga en hyra, som helt motsvarar kapital- och driftskostnaderna och därjämte erlägga viss amortering samt staden för den skull icke kan anses hava lämnat bolaget en otillåten subvention, alltså och då bolagets verksamhet redan tidigare är förlagd till Örebro och den av fm beslutade medverkan för att tillgodose bolagets ytterligare behov av fabrikslokaler därför icke kan anses utgöra ett hinder mot en ur hela rikets synpunkt ändamålsenlig lokalisering av näringslivet, samt klg icke heller i övrigt visat, att beslutet är olagligt i något av de hänseenden, varom omförmäles i 76 § KL, lämnar LSt besvären utan bifall. – *RegR:* Enär fms klandrade beslut icke avser en stadens angelägenhet, prövar RegR lagligt, att med ändring av LSt:s utslag upphäva fms beslut.

R 1967 K 1476

Kfm i Västra Kinda kn beslöt i december 1965 med anledning av föreliggande avtal med Skogsägarnas Industri AB att omedelbart börja projektering av väg och industrispår till bolagets fastighet Karleby 5^1 i knen samt att för ändamålet anvisa 15 000 kr. Fm beslöt något senare att anvisa ytterligare 35 000 kr för projekteringsarbeten för anläggning av väg, industrispår jämte

vatten- och avloppsledningar till fastigheten samt att anvisa 30 000 kr för betalning av intrångsersättning och disposition av mark m. m. för väg och industrispår till fastigheten.

I besvär över besluten anfördes sammanfattningsvis att det inte låg inom den kommunala kompetensen att bygga bilväg eller järnväg åt ett visst industriföretag. En dylik stödåtgärd hade karaktären av subvention och gav vederbörande företag ett försteg i konkurrensen, ett övertag som företaget inte uppnått av egen kraft.

Fm avgav skriftligt yttrande i målet och lämnade därutöver vissa upplysningar under hand. Därvid framkom i huvudsak följande. Med utgångspunkt från AMS lokaliseringsutredning för Östergötlands län och länsarbetsnämndens utredning rörande befolkningsutvecklingen och arbetskraftsförhållanden inom Kindaknerna hade fm bedömt läget så att det var ytterst angeläget att knen genom olika åtgärder sökte stödja och stimulera möjligheterna till ökad sysselsättning inom knen. Fm hade emellertid genom besluten inte endast avsett att öka sysselsättningen utan också syftat till att tillgodose ett behov för ett industriområde. De beslutade åtgärderna berörde nämligen inte bara bolagets fastighet. Även andra industrifastigheter skulle få användning för den planerade nya vägen som tillfartsväg. Industrispåret och vatten- och avloppsledningarna skulle komma att betjäna också Karleby tegelbruk. Avtalet beträffande intrångsersättning och disposition av mark innebar bl. a. visst markbyte, och delar av det område knen förvärvade avsåg man att i framtiden nyttja såsom område för industri. Även områdena norr och söder om bolagets fastighet var väl lämpade för fortsatt utbyggnad av det aktuella industriområdet, varför knen hade för avsikt att framdeles hänvisa nya industriföretag dit. Då sådana åtgärder som att förse industriområden med vägar, stickspår och vatten- och avloppsledningar på grund av sin allmänna natur kunde anses falla inom knens kompetens, ansåg sig fm inte ha överskridit sin befogenhet genom klandrade besluten.

LSt antecknade, att AMS medgivit att knen fick såsom statskommunalt beredskapsarbete för en preliminärt beräknad kostnad av ca 1,8 milj. kr utföra vägar, järnväg, väg- och järnvägsbro samt vatten- och avloppsledningar till planerat industriområde öster om Kisasjön inom bolagets fastighet samt att statsbidrag fick utgå med 40 % av styrkta kostnader härför. Vidare antecknades, att antalet anmälningar av arbetslösa i Kindaknerna under tiden 1960–1966 stigit från 287 till 432, att i en av skogsvårdsstyrelsen i länet upprättad promemoria angående råvarutillgången för sågverksindustrin i södra länsdelen redovisats ett klart behov av att sågverksindustrin här utbyggdes samt att länsplaneraren i länet i utredning för underlag om översiktsplanering i Kisa kommunblock anfört bl. a.: Befolkningen inom blocket som helhet hade oavbrutet minskat sedan år 1950. Sysselsättningen inom jordbruk och skogsbruk utgjorde tillsammans grunden för näringarna inom blocket. Den pågående rationaliseringen inom jord- och skogsbruk tog sig bl. a. uttryck i minskat behov av arbetskraft. Överflyttningen av arbetskraft från dessa näringsgrenar gjorde sig olika starkt gällande i blockets olika delar. Betydelsefullt för denna omflyttning var i vad mån andra näringsgrenar – främst då i tätorterna – förmådde suga upp den arbetskraft som friställdes.

LSt: Av de omständigheter knen åberopat till stöd för sina beslut finner LSt till en början framgå, att även andra industriföretag än det i målet

aktuella kommer att få nytta av de beslutade åtgärderna. Därjämte har knen med framsynthet sörjt för att nyetablerade industriers behov lättare kommer att tillgodoses. Härutöver finner LSt emellertid att det – med hänsyn till vad ovan anförts om arbetskraft – och sysselsättningsförhållandena i knen – föreligger väl underbyggda skäl för knen att på alla sätt söka motverka den arbetslöshet, som med tilltagande styrka gör sig gällande i regionen. Det framgår att knen med de klandrade besluten åsyftat att bekämpa den fara, som denna raskt stigande arbetslöshet medför. Nödvändigheten härav bekräftas genom det ovannämnda beslutet av AMS. LSt finner därför att den av knen beslutade aktiviteten måste anses vara en i hög grad nödvändig form av kommunal hjälpverksamhet. Lämpligheten av att sågverksindustrin utbyggs i knen framgår av den PM som upprättas av skogsvårdsstyrelsen i länet. På grund av vad sålunda anförts och då det ej heller i övrigt visats att klandrade besluten är olagliga i något av de hänseenden, varom förmäles i 76 § KL, lämnar LSt besvären utan bifall.

RegR: I målet har uppgivits, att det råder betydande arbetslöshet och avsevärda sysselsättningssvårigheter inom Kindabygden. Dessa uppgifter vinner stöd av att AMS genom sitt ovannämnda beslut medgivit, att de med klandrade besluten avsedda anläggningsarbetena finge utföras såsom statskommunala beredskapsarbeten liksom även av att KM:t genom beslut 25/8 1967 med stöd av KK 23/4 1965 (nr 101) om statligt lokaliseringsstöd beviljat Skogsägarnas Industri AB lokaliseringslån vid utförande av den planerade industrianläggningen på fastigheten Karleby 5[1]. De av knen beslutade anläggningsarbetena är av den art, att de kan antagas få avsevärd betydelse för bekämpande av arbetslöshet i knen. De avser också sådana verksamhetsområden – trafikomläggningar samt anläggningar för vattenförsörjning och avlopp – som det får anses ankomma på knen att svara för. Vid här angivna förhållanden kan den omständigheten, att knens åtaganden därjämte får antagas ha bidragit till bolagets beslut att förlägga industriföretaget till knen, icke medföra, att åtagandet måste bedömas såsom otillåten industrisubvention. Fast mera har arbetena i viss mån karaktär av långsiktiga planeringsåtgärder ägnade att underlätta nyetablering på platsen jämväl av andra industriföretag. På grund av ovan angivna omständigheter kan det icke anses, att fm genom klandrade besluten överskridit sin befogenhet. Enär besluten ej heller eljest visats vara olagliga i något av de hänseenden varom förmäles i 76 § KL, fastställer RegR det slut vartill LSt kommit till målet.

R 1967 K 1477

Sedan kfm i Västra Kinda kn beslutat att – för att motverka avfolkningen och stimulera nylokalisering till knen – bilda en kommunal industristiftelse med ändamål att inom knen förvärva fastigheter eller tomträtt till fastigheter i syfte att därå uppföra, förvalta och/eller uthyra lokaler för hantverks- och industriändamål, vilket beslut vunnit laga kraft, beslöt fm i oktober 1965 att anslå 50 000 kr till stiftelsen.

I besvär över beslutet anfördes i huvudsak följande. Stiftelsens verksamhet föll enligt fast praxis utanför den kommunala kompetensen. Eftersom redan tillkomsten av stiftelsen stod i strid med KL:s regler borde även kommunala

beslut att förse stiftelsen med kapital m. m. falla utanför den kommunala kompetensen.

Fm anförde i målet att klandrade beslutet var ett följdbeslut till ett tidigare numera lagakraftvunnet beslut varigenom ett industriföretag, som hyrt lokal av stiftelsen, i samband med lokaliseringen till knen erhållit befrielse från att betala hyra under en tid av åtta månader. Fm hade därför med nu beviljade anslag avsett att kompensera stiftelsen för detta hyresbortfall. Om stiftelsen inte erhöll denna kompensation, kunde den inte sköta sina ekonomiska förpliktelser och måste då träda i likvidation, vilket skulle innebära stora värdeförluster.

LSt antecknade att AMS medgivit att i knen fick som statskommunalt beredskapsarbete utföras vissa angivna arbeten vartill statsbidrag fick utgå med 40 % av styrkta kostnader. Vidare gjordes samma anteckningar angående arbetslöshet i Kindabygden och om länsplanerarens bedömningar som återfinns i fallet 9167 K 1476. *LSt:* Med hänsyn till vad i målet anförts om arbetskrafts- och sysselsättningsförhållandena i knen finner LSt att starka skäl föreligga för knen att på alla sätt söka motverka den arbetslöshet, som med tilltagande styrka gör sig gällande i knen. Det framgår att fm genom det klandrade beslutet åsfytat att bekämpa den fara för knen, som den stigande arbetslösheten medför. Behovet härav understrykes också genom det ovannämnda beslutet av AMS. LSt finner därför att beslutet innefattar åtgärder av sådan allmän natur att knen ägt besluta härom. Enär det icke heller i övrigt visats att klandrade beslutet är olagligt i något av de hänseenden varom förmäles i 76 § KL, lämnar LSt förty besvären utan bifall.

RegR: Enär det icke visats föreligga sådana omständigheter att det kan anses utgöra en knens angelägenhet att på sätt som skett genom klandrade beslutet, gottgöra stiftelsen det hyresbortfall som uppkommit genom att ett enskilt företag befriats från att erlägga hyra för lokaler som företaget hyr av stiftelsen, och fm alltså genom klandrade beslutet överskridit sin befogenhet, prövar RegR lagligt, att med ändring av LSt:s utslag, upphäva samma beslut.

R 1968 ref. 18 (Fallet refererat på fråga huruvida beslut tillkommit i laga ordning)

Stfm i Vadstena beslöt bemyndiga dk att för ett pris av 2 kr/m^2 till "Vadstena affärstryck" sälja en viss tomt i staden. Samtidigt beslöt fm anvisa 7 150 kr av anslaget till fm:s förfogande för oförutsedda utgifter "till täckande av köpeskillingen". I besvär över beslutet anfördes i huvudsak följande. Anslagsärendet hade inte upptagits i kungörelse. Staden var inte lagfaren ägare till fastigheten. Härigenom måste beredningen anses bristfällig. Dessutom hade fm genom beslutet i realiteten lämnat företaget understöd i form av en gåva. Ett dylikt understöd var inte en stadens angelägenhet. *LSt:* Ej bifall till besvären. *RegR:* Av utredningen i målet framgår att i kungörelsen rörande stfm:s sammanträde den 24 februari 1966 ärendet rörande tomten i kvarteret Cisternen betecknats såsom en försäljning och att i kungörelsen uppgift ej intagits att fråga var om ett anslag, motsvarande köpeskillingen för tomten. Då kungörelsen sålunda i förevarande hänseende varit missledande och ofullständig, kan beslutet i fråga – oavsett vad i målet invänts

om att fm:s ledamöter på annat sätt bibragts kännedom om det tilltänkta beslutets innebörd – ej anses ha tillkommit i laga ordning. Vad därefter angår beslutet i sak får anses, att stfm genom att utan vederlag överlåta tomten lämnat sådant stöd till enskilt företag, vartill knen icke ägt befogenhet. På grund av det anförda och utan avseende på vad klg i övrigt mot beslutet invänt, prövar KM:t lagligt att, med ändring av överklagade beslutet, upphäva stfm:s klandrade beslut.

R 1968 ref. 77 Kn har ansetts oförhindrad att ansluta sig till kooperativ skogsägarförenings skogsbruksområde, oaktat detta förutsätter inträde som medlem i föreningen

(Jfr R 1964 E 25[1])

Kfm i Alfta kn beslöt 15/12 1966, att knen skulle ingå som medlem i Alfta skogsbruksområde. Beslutet grundades på ett förslag av vissa fmledamöter, vilka som argument åberopat att anslutningen dels skulle medverka till full och jämn sysselsättning inom skogsbruksområdet, dels skulle innebära ekonomiska och förvaltningstekniska fördelar för knen. Klandrade beslutet förutsatte att knen blev medlem i en regional skogsägareförening. Föreningen hade enligt sina stadgar till ändamål bl. a. att främja medlemmarnas ekonomiska intressen genom att driva handel med och förädling av skogsprodukter, som medlemmarna levererade till föreningen, söka befordra skogsproduktionens tekniska och ekonomiska utveckling hos medlemmarna samt främja jordbrukets ekonomiska föreningsrörelse. För bl. a. kn utgjorde medlemsinsatsen 15 kr/100 kr taxerat skogsvärde. Medlem var inte skyldig att delta med mer än 700 insatser. Uppsägning till utträde fick i princip inte ske förrän två år efter inträde. Rätt att utfå insats förelåg i huvudsak endast då avgången berott på att medlem uppsagt sig till utträde och uppsägningen föranletts av att medlemmen på grund av överlåtelse av fastighet varaktigt upphört med skogsproduktion för avsalu.

I besvär över beslutet yrkades att beslutet måtte undanröjas, varvid klg androg följande. Beslutet innebar, att knen blev medlem i en ekonomisk förening, som var uppbyggd på det sätt som var brukligt inom jordbrukets ekonomiska föreningsrörelse. Varje medlem hade en röst. Produkterna i fråga måste säljas till föreningen till det pris denna bestämde. Medlemmarna betalade insatser i förhållande till sitt skogsinnehav. Det var mycket svårt att lämna föreningen. I princip kunde medlem utträda ur föreningen endast om han varaktigt upphörde med sin verksamhet. I annat fall förlorade han hela insatskapitalet. Det var inte förenligt med bestämmelsen i KL att ansluta en kn till en ekonomisk förening av angivet slag. Fm hade därför genom beslutet överskridit sin befogenhet.

LSt: Ej bifall. *RegR:* Ej ändring.

[1] Pastoratsskog har i princip ansetts kunna anslutas till skogsbruksområde.

R 1968 K 61

Stfm i Uddevalla beslöt att stadsträdgårdens försäljning av plantskoleväxter till allmänheten skulle återupptas. I besvär över beslutet anfördes att försäljningen inte kunde ske utan att skattemedel togs i anspråk, att försäljningen lika lite som tillverkning av skor eller försäljning av livsmedel var ett på samboendet grundat gemensamhetsintresse, att verksamheten endast skulle komma dem till godo som hade egna trädgårdar, att det inte var tillåtet för knen att inlåta sig på spekulativa företag, att det drivande motivet för försäljningen var vinstintresset samt att stadens invånare inte hade något behov av den ifrågasatta servicen. – *LSt:* Ej bifall till besvären. – *RegR:* Enär den av staden beslutade försäljningen av plantskoleväxter får anses ha naturligt samband med hållandet av ifrågavarande stadsträdgård samt sådana omständigheter ej visats att försäljningen det oaktat skulle gå utöver fm:s befogenhet, lämnar KM:t besvären utan bifall.

R 1968 K 63

Stfm i Haparanda och sammanläggningsdelegerade i Haparanda vidgade stad beslöt att teckna nya aktier för 35 000 kr i Norrbottens Frys AB, Haparanda. I besvär över besluten anfördes sammanfattningsvis: Besluten gällde inte någon kommunal angelägenhet. Genom att teckna aktier i ett enskilt bolag hade staden engagerat sig i en verksamhet som föll utanför den kommunala kompetensen. Besluten medförde dessutom ett orättvist gynnande av ett enskilt företag till förfång för andra. Besluten måste därför även anses kränka den enskilde knmedlemmens rätt och vila på orättvis grund. Slutligen kunde ärendet inte anses vara tillräckligt berett. – *LSt:* Enär stadens understödjande av ifrågavarande verksamhet med hänsyn till upplysta förhållanden får anses vara av sådan arbetsmarknadsmässig och samhällsnyttig betydelse, att stfm och sammanläggningsdelegerade genom klandrade besluten icke kan anses ha överskridit sin befogenhet, prövar LSt lagligt lämna besvären utan bifall. – *RegR:* På av LSt angivet skäl och enär i målen icke heller förebragts annan omständighet som jämlikt 76 § KL gör klandrade besluten olagliga, lämnar KM:t besvären utan bifall.

R 1968 K 101

Stfm i Linköping beslöt att köpa dels ett antal fastigheter för cirka 2,7 milj. kr, dels samtliga aktier i ett AB för cirka 1 milj. kr. Kostnaderna skulle bestridas av tomtfondens medel och av ett anslag för förvärv av gatumark. I besvär över beslutet anfördes i huvudsak följande. I avtalet med en av säljarna av fastigheterna hade denne tillförsäkrats 60 000 kr i arbetskraftsomställning. Därigenom hade stfm överskridit sin befogenhet. Beslutet om aktieförvärvet var enligt fastighetsdirektörens yttrande i ärendet nödvändigt för att staden skulle kunna förvärva en tomt i staden. Då inte säljarbolaget utan ett annat bolag hade lagfart på tomten var det för en utomstående obegripligt varför inte staden köpt tomten direkt av detta andra bolag. Av den företedda utredningen torde inte stfm ha kunnat skapa sig en nöjaktig uppfattning av denna affärstransaktion. – *LSt:* Vad först gäller beslutet om

fastighetsförvärven finner LSt att förvärven måste anses ha skett för att möjliggöra realiserandet av bl. a. byggnadsnämndens intentioner såsom framgår av dispositionsplanen. Mot bakgrund av vad som framkommit om byggnadsnämndens åtgöranden i föreliggande ärende kan därför icke ärendet befinnas vara bristfälligt berett innan det upptagits till avgörande. På grund härav och då det heller icke i övrigt visats att detta beslut, beslutet om aktieförvärvet och besluten att anlita tomtfonden är olagliga i något av de hänseenden, varom förmäles i 76 § KL, lämnar LSt besvären utan bifall. – *RegR:* Ej ändring.

R 1968 K 283

Fm i Högsjö kn beslöt att bevilja B ett kommunalt lån å 25 000 kr för förvärv av halva andelen i Högsjö taxi. Amortering skulle ske med 500 kr/mån. Ränta skulle debiteras enligt "gällande regler härför". Säkerhet skulle ställas i form av fastighetsinteckning. Beslutet överklagades under påstående att beslutet var komptensöverskridande. – *LSt:* Enär fms beslut icke kan anses avse en knens angelägenhet och fm sålunda genom beslutet överskridit sin befogenhet, prövar LSt lagligt upphäva detsamma. – *RegR:* Även om det må ligga i knens intresse att ifrågavarande taxirörelse upprätthålles, framgår likväl icke av utredningen i målet, att det ekonomiska stöd, som enligt klandrade beslutet skulle lämnas B, utgör en förutsättning för taxirörelsens fortbestånd. Beslutet måste därför anses innebära ett ur kommunalrättslig synpunkt obehörigt understödjande av enskild. Enär fm följaktligen, såsom LSt funnit, genom beslutet överskridit sin befogenhet, lämnar KM:t besvären utan bifall.

R 1968 K 393

Fm i Junsele kn beslöt 23/1 68 att av medel för arbetslöshetens bekämpande utbetala hyresersättning till AB Polarvagnen med 40 000 kr/år retroaktivt för tiden 1/1–31/10 1967 samt därefter för två månader i sänder i efterskott så länge driften vid husvagnsfabriken i knen uppehölls, dock längst till slutet av år 1968, på villkor att bolaget varje månad till arbetsförmedlingen i Junsele redovisade antalet anställda vid fabriken. I besvären hävdades att beslutet var kompetensöverskridande. Klg yrkade samtidigt interimistiskt förbud för knen att verkställa den ifrågavarande utbetalningen. – *LSt* fann ej skäl bifalla yrkandet om verkställighetsförbud. Detta beslut överklagades. – *RegR:* Ej ändring.

R 1968 K 497

Fm i Ljusdals köping beslöt att teckna aktier i Ljusdals Skogs AB för 1 milj. kr att tagas ur allmänna investeringsfonden. Aktieteckningen avsåg att skapa möjligheter för bolaget att överta Östenäs sågverk i Ljusdal, vilket företag hotades av nedläggning på grund av konkurs. Över beslutet anfördes besvär med yrkande att beslutet måtte undanröjas, enär beslutet inte hade sådan betydelse för motverkande av arbetslöshet att beslutet föll inom den

kommunala kompetensen. *LSt:* Fm:s beslut att förvärva ifrågavarande aktier och därmed trygga den fortsatta driften vid Östenäs sågverk måste bedömas vara av sådan betydelse för motverkande av arbetslöshet i köpingen att detsamma kan anses avse en köpingens angelägenhet. På grund härav och då klg ej visat att beslutet eljest är ogiltigt i något av de hänseenden, varom förmäles i 76 § KL, lämnar LSt besvären utan bifall. *RegR:* Ej ändring.

R 1968 K 726

Stfm i Borås beslöt att genom anlitande av ett kommunalt bolag tillskapa en hotell- och restaurangfastighet i staden samt att uthyra anläggningen till Varabolaget mot en hyra, som under 20 år avsevärt understeg stadens verkliga kostnader för anläggningen. – I besvär över beslutet anfördes i huvudsak följande. Det var uppenbart att fm genom klandrade beslutet avsåg att lämna ett affärsföretag subventioner. Hyran skulle under de första fem åren av hyrestiden med 450 000 kr understiga stadens kostnader för hotell- och restaurangfastigheten. Beslutet innebar att fm totalt skänkte närmare 6 milj. kr till bolaget. Härigenom missgynnades konkurrerande hotellföretag. Klg bestred riktigheten av dk:s i ärendet gjorda påstående, att knappast någon mera betydande hotellenhet kunnat komma till stånd utan ekonomisk medverkan av vederbörande kn. Att i rättspraxis godkänts stöd åt hotellrörelser i mindre städer, som annars inte kunnat få något hotell jämte restaurang med utskänkningsrättigheter, borde inte kunna åberopas som skäl för sådant stöd åt ett hotell i Borås. Klg yrkade att beslutet såsom kompetensöverskridande måtte undanröjas.

LSt lämnade besvären utan bifall och anförde: I målet är utrett, att en ny hotell- och restauranganläggning i Borås är erforderlig främst för att tillgodose stadens industri- och handelsföretags uppenbara behov av service på förevarande områden samt för att större konferenser, kongresser eller andra sammankomster skall kunna förläggas till staden. Vidare är styrkt, att en dylik anläggning icke kan komma till stånd utan den medverkan från stadens sida, som genom klandrade beslutet skulle lämnas, varför beslutet får anses avse en kommunal angelägenhet.

RegR: Borås prägel av industri- och handelscentrum medför ett starkt behov av sådana anordningar som hotell- och restauranger, avsedda som serviceorgan icke blott för industrins och handelns företrädare utan även för föreningslivet i staden och för medborgarna i gemen. Av handlingarna får anses framgå, att detta behov icke tillräckligt tillgodosågs av de i staden befintliga hotellen och restaurangerna. Detta förhållande styrkes särskilt av innehållet av de yttranden, som i målet avgivits av representanter för ett stort antal organisationer, föreningar och företag i staden. Såsom LSt funnit har behovet av hotell och restauranger av tillfredsställande omfattning och standard icke kunnat tillgodoses genom insatser av enskilda företag och personer. Med hänsyn härtill har skäl funnits för staden att besluta om inrättande av ett hotell av det slag, varom i målet är fråga, och stadens beslut får därför anses avse en stadens angelägenhet. På grund härav prövar KM:t lagligt ogilla besvären.

R 1968 K 728

Stfm i Kramfors beslöt *att* medge stiftelsen Kramfors Hyreshus att för en beräknad kostnad av 6,3 milj. kr som beredskapsarbete upföra en hotell- och restaurangbyggnad, *att* föreskriva att i beredskapsarbetet skulle ske utbildning av arbetskraft inom byggnadsbranschen, *att* mottaga ett av AMS beviljat statsbidrag å ca 2,3 milj. kr, *att* bemyndiga dk att träffa avtal mellan staden och stiftelsen beträffande anläggningens uppförande och drift, *att* för finansiering av byggandet dels till stiftelsens grundfond avsätta 2 milj. kr och dels till stiftelsen utlåna 2 milj. kr, som under de första fem åren skulle vara räntefritt och därefter förräntas och amorteras på de villkor som fm senare kom att fastställa, *att* genom utdebitering fem år finansiera avsättningen till stiftelsens grundfond och beviljade lånet till stiftelsen, *att* för stiftelsen teckna borgen å ett byggnadskreditiv om högst 6 milj. kr samt *att* i princip uttala att staden var beredd att senare pröva frågan om kommunalt stöd till hotellverksamheten, i det fall influtna arrendeavgifter inte täckte drift- och kapitalkostnaderna för denna verksamhet.

I besvär över beslutet anfördes i huvudsak följande. Det fanns inte något verkligt behov av det planerade hotellet. Det redan befintliga hotellet var tillräckligt. Inte heller förelåg något behov av ytterligare restaurang. Stadens industriella utveckling tedde sig inte alltför ljus. Den i ärendet presenterade utredningen om de ekonomiska förpliktelserna för staden var ofullständig. Uppgifter saknades om hotellverksamhetens ekonomiska konsekvenser för staden i framtiden. Det var tvivelaktigt om det kunde vara ett kommunalt intresse att indirekt driva hotell- och restaurangverksamhet. Erbjudandet om kommunalt stöd vid eventuella driftsförluster kunde under inga förhållanden anses som ett kommunalt intresse. Med hänsyn till rådande ovisshet om befolkningsunderlaget och antalet skattekronor under kommande år föreföll det förhastat att belasta skattebetalarna med i det närmaste 1 milj. kr om året i fem år. Staden hade underlåtit att underrätta övriga kner i kommunblocket.

LSt: Ej bifall.

Hos KM:t tillade klg att stiftelsen, som enligt sina stadgar hade till föremål för sin verksamhet att förvärva fastigheter eller tomträtt till tomter för att därå uppföra och förvalta bostadshus med tillhörande affärslägenheter och kollektiva anordningar samt att uppföra småhus för försäljning, inte hade att bygga lyxhotell och svara för dess underhåll samt betala uppkomna förluster. – *RegR:* Av handlingarna i målet framgår, att i Kramfors finns behov av hotellrum av god standard, och det har icke gjorts gällande, att behovet kan väntas bli tillgodosett genom enskilda initiativ. Med hänsyn härtill har skäl funnits för staden att besluta om inrättande av ett hotell av det slag, varom i målet är fråga, och stadens beslut får därför anses avse en stadens angelägenhet. På grund härav prövar KM:t, som ej till prövning upptager vad först i de underdåniga besvären anmärkts mot beslutet, lagligt ogilla besvären.

R 1968 K 831 (Jfr 1969 C 113)

Kfm i Götene köping beslöt att teckna fem "andelar" à 1 000 kr i West Expo AB. Enligt bolagsordningen hade bolaget till föremål för sin verk-

samhet att driva utställnings- och konsultverksamhet samt idka annan i samband därmed stående rörelse.

I besvär över beslutet anfördes huvudsakligen följande. Bolaget hade bildats för att ge industriföretagen i området möjlighet att på bolagets permanenta utställningslokal i Skara ställa ut sina produkter. Det var bolagets uppgift att genom expoverksamheten förmedla kontakt mellan köpare och säljare, varför expon sålunda för de företag som ställde ut sina varor där kunde sägas tjänstgöra som en del av försäljningsorganisationen. En subvention till bolaget medförde att utställarnas kostnader för utrymme på expon kunde i motsvarande mån sänkas. Subventionen gick sålunda vidare till utställarna. Enligt klg:s mening kunde det inte vara riktigt att köpingen på detta sätt subventionerade företag som ställde ut sina produkter på expon. Denna försäljning blev härigenom obehörigt gynnad jämfört med andra försäljningsmetoder och de företag som inte kunde eller ville använda sig av expon i sin försäljningsverksamhet missgynnades. En permanent utställning av typ West Expo AB kunde i och för sig betraktas som ett självständigt företag som borde bära sina egna kostnader. Om nu stöd lämnades från landsting och kn kunde nya expoföretag växa fram snabbt och planlöst utan att de ekonomiska förutsättningarna förelåg. Också i strävandena att länka in expokonkurrensen på sunda banor var det angeläget att subventioner från kner och landsting förhindrades. Under åberopande av det anförda hemställde klg att LSt måtte undanröja klandrade beslutet såsom befogenhetsöverskridande.

LSt: Ej bifall.

RegR: Den verksamhet som avses skola utövas av ifrågavarande bolag kan icke anses vara av sådan natur, att förvärvet av andelar i bolaget kan bedömas såsom en köpingens angelägenhet. Då fm genom klandrade beslutet överskridit sin befogenhet, prövar KM:t lagligt, att med ändring av LSt:s utslag, upphäva fm:s beslut.

R 1968 K 1198

Stfm i Avesta beslöt år 1965 att bevilja Stiftelsen Allmännyttiga Kioskföretag i Avesta ett tioårigt amorteringslån på 60 000 kr mot ränta som med 1 % översteg sparbankernas vid varje tidpunkt gällande högsta inlåningsränta. Syftet med detta lån var enligt beslutet att bereda stiftelsen möjlighet att uppföra ytterligare en försäljningskiosk och att anskaffa erforderliga inventarier och varulager till kiosken. Stiftelsens stadgar innehöll bl. a. följande. Stiftelsen hade till syfte att bereda utkomstmöjligheter åt partiellt arbetsföra genom deras sysselsättning i kioskhandeln eller annan därmed jämförlig rörelse och hade för sådant ändamål att äga, förvärva eller uppföra försäljningskiosker samt driva kioskhandel och annan dylik rörelse ävensom utöva förvaltande verksamhet. Stiftelsen ägde att själv anställa erforderlig personal för den direkta ledningen av stiftelsens affärsverksamhet och förvaltningen av stiftelsens verksamhet i övrigt. Stiftelsens grundfond var 15 000 kr. Av stiftelsens årsvinst efter avdrag av vad som åtgick till täckande av möjligen förefintlig förlust från föregående år skulle minst 10 % årligen avsättas till en reservfond, vars behållning inte fick användas för annat ändamål än täckning av uppkommet underskott. Sedan reservfonden uppgått

till ett belopp av 10 000 kr, fick vidare avsättning till fonden inte ske. Nedgick fonden under 10 000 kr skulle avsättningen därtill ånyo ske. Återstoden av årsvinsten skulle överlämnas till stfm att användas för allmännyttiga ändamål. Ändring av stadgarna fick ske endast efter godkännande av stfm. Upplöstes stiftelsen, skulle dess tillgångar överlämnas till stfm att användas för allmännyttiga ändamål.

I besvär över beslutet yrkades att beslutet måtte upphävas varjämte anfördes i huvudsak följande. Det var inte en stadens angelägenhet att vare sig i egen regi eller i stiftelseform driva affärsmässig kioskrörelse. Stiftelsen ägde enligt uppgift fyra kiosker men i endast en av dessa fanns partiellt arbetsför person anställd. Det hade inte från stadens sida gjorts gällande, att det skulle råda någon efterfrågan på ytterligare kiosker för partiellt arbetsföras räkning.

LSt: Med hänsyn till stiftelsens ändamål innebär klandrade beslutet att stiftelsen bereds möjlighet att utvidga en vinstgivande affärsrörelse. Att anslå medel till sådant ändamål kan icke anses vara en stadens angelägenhet. Vid sådant förhållande har stfm genom klandrade beslutet överskridit sina befogenheter. På grund härav prövar LSt jämlikt 76 § KL lagligt upphäva detsamma. – *RegR:* Visserligen får det anses vara en stadens angelägenhet att bereda utkomstmöjligheter för partiellt arbetsföra, men det är icke tillåtet för staden att för detta ändamål själv eller genom särskilt bildad stiftelse driva kioskhandel. På grund härav kan det icke heller vara en stadens angelägenhet att, såsom skett genom klandrade beslutet, bereda stiftelsen möjlighet att utvidga denna affärsrörelse. Enär stfm därför genom klandrade beslutet överskridit sin befogenhet, prövar KM:t lagligt fastställa det slut, överklagade utslaget innehåller.

R 1968 K 1300

Kfm i Burträsks kn beslöt 30/6 1967 *att* bilda ett aktiebolag, benämnt Burträsks industriaktiebolag, *att* fastställa aktiekapitalet till 450 000 kr, *att* anvisa aktiekapitalet samt 1 000 kr till registreringskostnader ur investeringsfonden, *att* fastställa upprättat förslag till bolagsordning, *att* knens företrädare vid bolagsstämma årligen skulle utses av kfm, samt *att* uppdra åt kommunalnämnden och kfm:s ordförande att gemensamt företräda knen vid den första bolagsstämman. Enligt bolagsordningen hade aktiebolaget till föremål för sin verksamhet att bedriva företagsplanering i knen, uppföra och uthyra lokaler för hantverk och småindustri inom knen, biträda företagare med råd och anvisningar samt i övrigt praktiskt verka för en sund utveckling av industri och hantverk inom knen.

Klg androg i huvudsak följande. Det kunde inte anses utgöra en kommunal angelägenhet att uppföra och uthyra lokaler för hantverk och småindustri, i vart fall inte i annan form än som hittills accepterats inom kommunalrättslig praxis, t. ex. kommunalt engagemang i form av uppförande av hantverkshus, i vilket lokaler för ett flertal utövare av småindustri och hantverk kunde inrymmas. Detta syntes inte vara avsikten med klandrade beslutet och bolagsordningen begränsade ej heller verksamheten till sådana former. Kfm hade tidigare behandlat frågan om bildande av ett kommunalt industriaktiebolag. Då förelåg också förslag till bolagsordning, enligt vilket

det tilltänkta bolaget skulle ha till föremål för sin verksamhet att bl. a. "uppföra och uthyra industrihus inom knen". Efter återremiss till kommunalnämnden hade bolagsordningen på denna punkt ändrats till "lokaler för hantverk och småindustri". Under handläggningen av ärendet hade det klart uttryckts, att förändringen tillkommit i avsikt att närma bolagsordningen till vad som accepteras kommunalrättsligt. I sak torde någon ändring inte ha varit åsyftad. Den nu antagna bolagsordningen hindrade uppenbarligen inte att inom bolagets verksamhetsområde också rymdes uppförande och uthyrning av separata rörelselokaler för hantverk och småindustri, dvs. just det individuella stöd som enligt en fast kommunalrättslig praxis var otillåtet. Det hade inte i något annat sammanhang lämnats garantier för att en verksamhet, som knen avsåg att bedriva genom bolaget, skulle rymmas inom de gränser, som KL uppdrog för kommunal aktivitet

LSt: Kfm:s klandrade beslut åsyftade att bereda lokaler för hantverket och småindustrin inom knen. Vad som förekommit i målet giver icke vid handen, att bolaget skulle komma att driva annan verksamhet än den i bolagsordningen angivna. På grund härav och då det får anses vara en knens angelägenhet att vidtaga dylika för det enskilda näringslivet allmänt stödjande åtgärder samt beslutet ej heller eljest är olagligt i något av de hänseenden, varmed i 76 § KL sägs, lämnar LSt besvären utan bifall.

RegR: Ej ändring. – En ledamot var skiljaktig och anförde: Att anskaffa och iordningställa lokaler för att tillgodose behovet av arbetslokaler för hantverket och småindustrin inom en kn får anses som en knens angelägenhet, under förutsättning dock att det sker i form av en allmän åtgärd för att tillgodose ett dylikt lokalbehov, t. ex. genom uppförande av ett s. k. hantverkshus med plats för ett flertal verkstäder. Däremot kan det icke anses falla inom en kns kompetens att ge stöd åt vissa individuella företag genom att anskaffa lokaler enbart för deras behov. Ifrågavarande aktiebolag skall enligt den fastställda bolagsordningen ha till uppgift bl. a. att "uppföra och uthyra lokaler för hantverk och småindustri inom knen". Ändamålet är således så allmänt formulerat, att det måste anses ge utrymme jämväl för sådana individuella stödåtgärder, vilka enligt vad ovan sagts icke kan anses falla inom den kommunala kompetensen. Att bilda ett kommunalt bolag med så vidsträckta befogenheter kan icke anses vara en knens angelägenhet. Enär kfm följaktligen genom sitt klandrade beslut måste anses ha överskridit sin befogenhet, prövar jag lagligt att, med ändring av LSt:s beslut, upphäva kfm:s klandrade beslut.

R 1968 K 1523

Kfm i Häverö kn beslöt att uppföra en verkstadsbyggnad för en beräknad kostnad av ca 900 000 kr samt att uthyra byggnaden till ett textilföretag.

Över beslutet anfördes besvär med yrkande att beslutet måtte undanröjas. Klg anförde i huvudsak följande. Kommunalt stöd till enskilda företag var ägnat att snedvrida konkurrensförhållandena mellan olika företag och inbjöd till osund konkurrens mellan olika kner om företagen. Detta drog ofta förluster över skattebetalarna. I förevarande fall räknade knen vid hyressättningen med så låg förräntning som 6 %. Marknadsräntan vid ett riskfyllt

engagemang, som det här var frågan om, låg avsevärt högre. Det var därför uppenbarligen fråga om subvention. Någon arbetslöshet som skulle kunna motivera stödåtgärden förelåg inte. Snarare syntes det föreligga brist på arbetskraft.

I förklaring över besvären anförde fm i huvudsak följande. Den vid hyressättningen kalkylerade räntan överensstämde med de rekommendationer som utfärdats av stadsförbundet och kommunförbundet avseende beräkning av ränteersättningar i 1968 års budget. Någon subvention förelåg således inte. Lokalerna i fråga var projekterade så att de skulle kunna användas även för andra ändamål – såsom mekanisk verkstadsindustri, eller i sista hand som lagerlokaler – och av två olika företag samtidigt. Knens näringsliv dominerades av ett pappersbruk, som huvudsakligen sysselsatte manlig arbetskraft, och länsarbetsnämnden hade funnit arbetsmarknadsläget i området sådant att aktiva sysselsättningsfrämjande åtgärder var motiverade. Ifrågavarande företag, som sysselsatte 50 kvinnor, hade meddelat att verksamheten måste omlokaliseras till annan ort om inte mera ändamålsenliga lokaler kunde ställas till företagets förfogande. Flera erbjudanden om lämpliga lokaler förelåg. Den kvinnliga yrkesverksamhetsgraden var mycket låg i knen. En flyttning av företaget skulle ytterligare försämra kvinnornas möjligheter att erhålla arbete i knen och medföra en skärpning av en redan förut ansträngd arbetsmarknad, där arbetslöshet kunde inträffa. Dessutom skulle de sociala problem i övrigt som sammanhängde med överrepresentationen av män förvärras. Överklagade beslutet fick anses utgöra ett led i knens strävan att undvika arbetslöshet. Någon osund konkurrens mellan kner om ett attraktivt lokaliseringsobjekt förelåg inte, eftersom företaget redan fanns i knen. Knens erfarenheter av företaget och företagaren var goda. Kommunens åtaganden var från kommunala synpunkter acceptabla.

LSt: Fms åtgärd att för angivet ändamål låta uppföra en verkstadsbyggnad har särskilt motiverats av ett starkt uttalat behov av sysselsättningsmöjligheter för kvinnor inom knen och i nuvarande arbetsmarknadsläge föreliggande fara för arbetslöshet. Åtgärden får anses ingå som ett led i fms allmänna medverkan till upprätthållande av sysselsättningen inom knen och ett fullföljande av fms beslut måste antas äga avsevärd betydelse för de inom knen bosatta kvinnornas möjligheter att erhålla sysselsättning. LSt finner därför överklagade beslutet avse en knens angelägenhet.

RegR: Enbart det förhållandet, att möjligheterna till förvärvsarbete för kvinnor till följd av industrins allmänna struktur i knen är i viss mån begränsade och att därför ökning av sådana möjligheter ansetts önskvärd, kan icke medföra, att det blir en knens angelägenhet att bereda företaget tillgång till ifrågavarande lokaler. Utredningen i målet visar icke, att uppförande av fabriksbyggnaden skulle äga sådan betydelse för att lindra eller motverka arbetslösheten i knen, att klandrade beslutet för den skull kan anses avse en knens angelägenhet. Ej heller i övrigt har förebragts omständighet, som ger beslutet sådan innebörd. Fm har följaktligen genom klandrade besluten överskridit sin befogenhet. KM:t upphäver därför, med ändring av LSt:s beslut fm:s beslut.

R 1968 K 1587

Kfm i Korpilombolo kn beslöt 11/3 1968 att teckna borgen åt en åkare för ett 25-årigt amorteringslån å 150 000 kr. I besvär över beslutet yrkades att beslutet såsom kompetensöverskridande måtte upphävas. *LSt* lämnade besvären utan bifall. *RegR:* Fm har efter beslut 14/8 1967, vilket vunnit laga kraft, ansökt hos KM:t om tillstånd att ingå bl. a. den borgensförbindelse, som besvären avser. KM:t har 2/2 1968 bifallit ansökan i denna del. På grund härav och då i målet icke visats att fms överklagade beslut icke tillkommit i laga ordning, lämnar KM:t besvären utan bifall.

Anmärkning: Av finansdepartementets akt i tillståndsärendet och LSt:s akt i besvärsmålet framgår att ifrågavarande lån skulle användas för finansiering av en lastbilscentral eller lastbilsterminal som skulle betjäna ett flertal åkare i området. Anläggningen var ett led i rationaliseringen av systemet med lastbilscentraler i länet enligt en plan av Norrbottens Åkeriförening. Bortsett från byggnadsarbetet synes anläggningen ha haft ringa omedelbar betydelse för sysselsättningen i knen. Antalet anställda skulle öka från 18 till 21–22. Fm uppgav i ärendet att företaget var ett av knens ledande företag och framhöll att det måste vara en kommunal angelägenhet av stor vikt att den företagsamhet som redan var etablerad fick möjlighet att genom en rationellare drift leva vidare och verka till gagn för knen och dess invånare.

R 1968 K 1770 (Jfr R 1965 ref. 43)

Stfm i Helsingborg beslöt 22/9 1966 att anordna kommunal skola för körkortsutbildning samt att för denna utbildning uttaga elevavgifter av en sådan storlek att stadens kostnader för verksamheten helt täcktes av inflytande avgifter. Över beslutet anfördes besvär med yrkande att beslutet såsom kompetensöverskridande och vilande på otillräckligt utredningsunderlag måtte upphävas. Klg anförde bl. a. följande. Utbildningen av bilförare hade sedan decennier varit förbehållen det privata initiativet, varvid personer efter länsstyrelsens noggranna prövning av deras kvalifikationer fått särskilt tillstånd att driva körskola. Allt efter trafikens utveckling hade myndigheterna skärpt kraven på dem som får ägna sig åt utbildning av bilförare och bilskolornas egen organisation hade nedlagt ett omfattande och dyrbart arbete på att ge alla inom branschen sysselsatta en utbildning som motsvarade alla rimliga krav. Det skulle från bilskolornas synpunkt strida mot hävdvunnen praxis, om allt detta utbildningsarbete och alla investeringar helt plötsligt skulle kunna raseras genom att en kn trängde sig in på detta område. Det klandrade beslutet innebar även att staden iklädde sig icke oväsentliga kostnader för anskaffning av bilar samt för driften. Innan staden beslutade om en sådan kommunal verksamhet borde ha framlagts en tillförlitlig kalkyl över inkomster och utgifter. Sådan utredning hade emellertid inte funnits då beslutet fattades. – I yttrande över besvären åberopade stfm RÅ 1965 ref. 43.

LSt lämnade besvären utan bifall. *RegR:* I dagens samhälle framstår behovet av körkort för medborgarna i gemen såsom särskilt starkt med hänsyn till yrkesutövning och fritidsverksamhet. Mot bakgrunden härav får det

anses falla inom den kommunala kompetensen att aktivt engagera sig i utbildningen av motorförare. På grund härav och då klg ej heller i övrigt visat fog för sin talan, lämnar KM:t besvären utan bifall.

R 1968 K 1822

Kfm i Öckerö kn beslöt 7/5 66 att av ägarna till AB Hönö Hembageri inköpa ett antal fastigheter i knen med därå befintliga byggnader för 345 000 kr. Fm beslöt härefter 29/10 66 att godkänna upprättade handlingar rörande förvärv av fastigheterna, innebärande bl. a. att köpeskillingen nedsattes med 120 000 kr och att motsvarande belopp i stället skulle tillfalla bolaget som ersättning för mistad hyresrätt m. m.

Över beslutet 29/10 66 anfördes besvär med yrkande att beslutet måtte upphävas. Till stöd för sin talan anförde klg bl. a.: Den av bolaget bedrivna rörelsen hade nedlagts redan i maj månad 1966. Det torde inte rimligen böra komma i fråga att fm, såsom dock skett genom klandrade beslutet, skulle betala ersättning för denna redan verkställda nedläggning av bolagets rörelse. Fms godkännande av klausulen om vederlag till bolaget torde innebära, att knen beviljade bolaget en otillåten ekonomisk favör. Även om mot förmodan ersättningen till bolaget skulle anses utgöra ett i och för sig naturligt led i förvärvet av den fasta egendomen, innebar klausulens godkännande ett överskridande av fms befogenhet. Vid oktobersammanträdet hade en advokat, som knen konsulterat i förvärvsärendet, inför fmledamöterna föredragit ärendet. Enär därvid ajournering för övergång till enskild sammankomst inte skett, hade beslutet inte tillkommit i laga ordning. Byggnader på fastigheterna skulle användas för skoländamål. Knen hade emellertid underlåtit att söka statsbidrag till anordnandet av ifrågavarande skollokaler, varför fm:s beslut även till följd härav stod i strid mot KL. *LSt* lämnade besvären utan bifall. – *RegR:* Ej ändring.

R 1968 K 1897

Kfm i Junsele kn beslöt att köpa en fastighet i knen. I besvär över beslutet yrkades att beslutet måtte undanröjas, enär det inte var en kommunal angelägenhet att inköpa skogsfastigheter.

LSt: Fastigheten har en areal av 163 har, varav 133 har skogsmark. Oavsett fastighetens ringa areal får den med hänsyn till sitt läge i anslutning till knens tidigare skogsmarksinnehav anses äga betydelse för motverkan av arbetslöshet i knen. Med hänsyn härtill och till det gagn för friluftslivet i knen, som förvärvet med hänsyn till upplysta förhållanden torde innebära, får klandrade beslutet anses innefatta en angelägenhet, som det tillkommer knen att vårda. På grund härav och då klg i övrigt icke anfört någon omständighet, som föranleder att klandrade beslutet skall anses olagligt i något av de i 76 § KL angivna hänseendena, lämnar LSt besvären utan bifall.

RegR: Fm har i främsta rummet motiverat fastighetsförvärvet med att det gåve knen ökade möjligheter att bereda skogligt beredskapsarbete åt sådan äldre arbetskraft, som friställts genom skogsbolagens rationaliseringsåtgärder och som för varje år ökat i antal. Emellertid har klg i målet uppgivit,

att de beräknade skogsvårdsarbetena på fastigheten, vilka vore lämpliga för partiellt arbetsföra, uppginge till endast ett ringa antal dagsverken per år samt att med hänsyn därtill och till fastighetens belägenhet på ett avstånd av 35 km från knens centralort fastighetsförvärvet skulle bli av ringa betydelse för att bereda arbetstillfällen åt dylik arbetskraft. De av klg sålunda lämnade faktiska uppgifterna har ej bestritts av fm. På grund av vad sålunda i målet förekommit kan ej antagas, att fastighetsköpet äger nämnvärd betydelse för motverkande av arbetslöshet i knen. Till följd härav och då fm icke gjort sannolikt, att köpet, på sätt fm anfört i målet, skulle vara påkallat vare sig för en yttre rationalisering av knens skogsbruk eller för att främja turistväsendet inom knen, samt ej heller eljest åberopats omständighet av beskaffenhet att medföra, att förvärvet av fastigheten skulle kunna anses såsom en knens angelägenhet, upphäver RegR, med ändring av LSt:s beslut, fms klandrade beslut.

R 1969 ref. 26 Kfm:s beslut att teckna borgen för finansiering av en kombinerad flyg- och motorbana ansågs med hänsyn till föreliggande omständigheter falla inom området för den kommunala kompetensen

Kfm i Gislaveds köping beslöt att teckna borgen för ett lån om 500 000 kr som A-Ringen AB i Anderstorp ämnade uppta för anläggande av kombinerad flyg- och motorbana i Anderstorp. Över beslutet anfördes besvär med yrkande att LSt måtte pröva huruvida beslutet avsåg en köpingens angelägenhet.

LSt: Av handlingarna i målet får anses framgå att huvudsyftet med anläggningen är att å orten få till stånd ett flygfält, som särskilt kan betjäna Anderstorps och Gislaveds köpingar och kringliggande kner och som är beläget inom Anderstorp men endast på kort avstånd från Gislaved. Motorbanan utgör allenast en mindre del av projektet och har tillkommit i ändamål att genom intäkter bidraga till att ekonomiskt säkerställa företaget. På grund härav och då utbyggandet av flygfältet, varigenom ökade kommunikationsmöjligheter för orten tillskapas, får anses utgöra en angelägenhet, som köpingen äger vårda, har fm icke genom klandrade beslutet överskridit sin befogenhet. LSt lämnar därför besvären utan bifall.

RegR: Att genom ekonomiskt stöd främja anläggandet av ett flygfält i syfte att tillskapa ökade kommunikationsmöjligheter för orten får anses utgöra en kommunal angelägenhet. I föreliggande fall skall anläggningen emellertid utformas som en kombination av flygfält och motorbana, därvid intäkter från motorbanan är avsedda att bidraga till företagets finansiering. Vid bedömandet huruvida detta förhållande kan innebära hinder för knen att genom borgensåtagande ekonomiskt stödja företaget bör hänsyn tagas till följande omständigheter. Av handlingarna i målet framgår att av den beräknade totalkostnaden 2 milj. kr är 1 400 000 kr att hänföra till byggnadskostnader enligt fast anbud. Härav belöper 1 200 000 kr på flygfältet och därmed sammanhängande arbeten samt 200 000 kr på motorbanan. Hur stor del av återstående belopp, 600 000 kr, som avser flygfältet respektive motorbanan har icke närmare angivits. Av företedd investeringskalkyl fram-

går att i beloppet ingår kostnader för markområde, bro, vägar, staket och stängselanordningar med sammanlagt 253 000 kr. Dessa kostnader torde vara gemensamma för hela anläggningen. Det kan alltså konstateras, att investeringen i flygfältet är av en sådan storleksordning att en till 500 000 kr begränsad kommunal borgen får anses i och för sig godtagbar. Det bör vidare beaktas, att flygfältet är en i den meningen självständig markanläggning att det kan användas för sitt ändamål oavsett om motorbanan i framtiden bibehålles eller ej och oavsett det ekonomiska utfallet av denna. Fms beslut att teckna ifrågavarande borgen får med hänsyn till föreliggande omständigheter anses falla inom området för den kommunala kompetensen. På grund av det anförda fastställer KM:t det slut LSt:s beslut innehåller.

R 1969 ref. 35 Kommunalfullmäktigebeslut om anslag till fåravelsförening för inköp av bl. a. stängsel för hållande av får har ansetts lagligt såsom ägnat att främja landskapsvården i knen (2 § naturvårdslagen)

Kfm i Ytterlännäs kn beslöt att anvisa 10 000 kr att ställas till Västernorrlands fåravelsförenings förfogande för fördelning till fårägare i Ytterlännäs kn för inköp av bl. a. fårstängsel, varvid vid fördelning av anslaget skulle prövas ej enbart fåravelns intressen, utan även vilken betydelse respektive bidrag skulle få för landskapsvården inom området. Föreningen skulle till knen redovisa medlens användning. Beslutet överklagades såsom kompetensöverskridande och vilande på orättvis grund.

LSt: Det av fm beslutade anslaget till fåravelsföreningen avses allenast komma en mindre grupp av jordbrukare inom knen till godo. Enär beviljande av anslag för detta begränsade ändamål icke kan anses utgöra en knens angelägenhet, har fm härigenom överskridit sin befogenhet. LSt upphäver överklagade beslutet.

RegR fann klandrade beslutet kompetensenligt och anförde: Enligt 2 § naturvårdslagen den 11 december 1964 är naturvården en såväl statlig som kommunal angelägenhet. Av handlingarna i målet framgår att fm med sitt klandrade beslut velat främja landskapsvården inom knen. Fm kan därför inte genom beslutet anses ha överskridit sin befogenhet.

R 1969 K 673

Kfm i Hammerdals kn beslöt att i Hammerdals samhälle uppföra en byggnad inrymmande affärs- och kontorslokal, lokaler för postens behov i nedre planet samt serveringslokaler och lägenheter i övre planet.

I besvär över beslutet anförde klg sammanfattningsvis följande. Fm hade genom beslutet överskridit sina befogenheter. Det tillkom ej en kommunal myndighet att med skattemedel bygga lokaler för enskilt affärsföretag och matservering. Beslutet byggde på synnerligen bristfällig utredning. Vid sammanträdet uttalades klart och tydligt, att serveringslokalerna årligen skulle komma att kräva subventionering av kommunala skattemedel. I den preliminära kostnadskalkylen hade ej upptagits kostnader för tomtmark, projektering, inredning och utrustning till serveringslokalerna m. m. Behovet av en ytterligare matservering i Hammerdal hade ej undersökts. Ett uttalande

vid sammanträdet av en av fmledamöterna gav belägg för att det ej förelåg något behov av flera näringsställen. Under år 1967 hade en barservering i samhällt tvingats upphöra på grund av bristande kundunderlag. De två nu befintliga matserveringarna fyllde helt behovet av sådana serveringar. Det fanns ej någon anledning för knen att uppföra lokaler för postverket. Verket hyrde sedan många år utrymmen i klg:s fastighet. Klg var villig att tillgodose postverkets behov av utökade lokaler i fastigheten.

LSt: Enär uppförandet av ifrågavarande byggnad, avsedd att inrymma – förutom fyra bostadslägenheter – kontorslokaler för post och arbetsförmedling samt livsmedelsbutik och barservering, icke kan anses utgöra en kommunal angelägenhet samt fm således genom klandrade beslutet överskridit sina befogenheter, prövar LSt lagligt undanröja beslutet. – RegR gjorde ej ändring i överklagade beslutet.

R 1969 K 677

Kfm i Fjällsjö kn beslöt att till direktören H i Stockholm utbetala 25 146 kr, utgörande knens del i kostnader för utredning till bedömning av lokaliseringsstöd för ett verkstadsbolag i knen, *att* godkänna ett mellan knen och bolaget träffat avtal om betalning av vissa kostnader för byggplanering, *att* anbefalla kommunalnämnden att med omedelbar verkställighet slutbetala knens enligt nämnda avtal åvilande kostnader, *att* anvisa härför erforderliga medel 107 022 kr ur fms anslag till oförutsedda behov i årets budget, samt *att* till bolaget utlämna ett fem-årigt lån 150 000 kr med 7 % ränta mot inteckningssäkerhet i en fastighet i knen. I besvär över beslutet yrkades att beslutet såsom kompetensöverskridande måtte undanröjas.

LSt: LSt finner att – såsom länsarbetsnämnden anfört – en nedläggning av företaget skulle innebära stora svårigheter i orten ur sysselsättningssynpunkt. Det måste därför anses ha varit en knens angelägenhet att – i avvaktan på resultatet av enligt handlingarna pågående utredning om tillförande av kapital till företaget – till förekommande av arbetslöshet i den omfattning som skett stödja företaget. Vad angår beslutet att anbefalla omedelbar verkställighet av beslutet om slutbetalning av knens kostnader enligt avtalet mellan knen och företaget finner LSt att, såvitt handlingarna utmärka, sådana omständigheter ej förelegat att fm ägt ge kommunalnämnden sådant direktiv. Enär emellertid enligt vad fm upplyst beslutet verkställts redan omedelbart efter protokollets justering föranleder besvären i denna del icke någon länsstyrelsens åtgärd. På grund härav och då klg i övrigt ej anfört någon omständighet på grundval att klandrade besluten är olagliga i något av de hänseenden som omförmäles i 76 § KL, lämnar länsstyrelsen besvären utan bifall.

I RegR yrkade klg ändring i LSt:s beslut, såvitt avsåg fms beslut att svara för beloppen 25 146 kr och 107 022 kr. *RegR* gjorde ej ändring i överklagade beslutet.

R 1969 K 806

Kfm i Burträsks kn beslöt 30/4 1965 att bevilja N, som drev en såg- och hyvlerirörelse i knen, borgen för ett banklån om 150 000 kr för uppförande

av sorteringshus och spikhall. Vid samma tillfälle beslöts att kommunalt investeringsbidrag skulle utgå till N med belopp och på villkor som skulle fastställas sedan en av fm tillsatt kommitté för utarbetande av grunder för kommunalt industristöd redovisat sitt uppdrag. Beslutet vann laga kraft.

Fm fastställde i juni och oktober 1965 grunder för kommunalt industristöd. Även dessa beslut vann laga kraft. Under åberopande av beslutet 30/4 1965 och de sedermera fastställda grunderna för industristöd beslöt fm 15/12 1967 att fastställa investeringsbidraget till 50 000 kr samt att bevilja N ett fem-årigt investeringslån om 50 000 kr. Investeringsbidraget, som synes ha varit förenat med någon slags återbetalningsskyldighet, skulle enligt beslutet avskrivas efter vissa fastställda grunder som bl. a. berodde på antalet årsarbetare vid företaget. Till protokollet antecknades "att det lån på 150 000 kr som beviljats med knens borgen skall i sin helhet inlösas i samband med utbetalning av beviljat investeringslån och bidrag varvid företaget har att svara för den återstående tredjedelen av borgenslånet".

I besvär över beslutet yrkades att beslutet måtte undanröjas såsom kompetensöverskridande. Klg framhöll att det inte visats att arbetslöshet eller andra godtagbara sysselsättningspolitiska skäl motiverade att beslutet avsåg en kommunal angelägenhet. Härjämte yrkades särskilt verkställighetsförbud.

LSt, som i särskilt beslut ej fann skäl bifalla framställningen om verkställighetsförbud, yttrade i sitt utslag: Den omständigheten att fm år 1965 tillerkänt företaget ett till storleken icke bestämt bidrag och att besvär ej anförts över beslutet härom kan i och för sig icke medföra att frågan om tillåtligheten att utge sådant bidrag icke måste bedömas även med hänsyn till förhållandena vid det nu överklagade beslutets tillkomst. Av handlingarna i målet framgår att viss arbetslöshet råder i knen. Denna arbetslöshet kan icke anses som obetydlig. Fms beslut innebär bl. a. att företaget utöver nämnda investeringsbidrag om 50 000 kr beviljats ett lån på samma belopp. Vidare framgår att det ekonomiska stöd företaget beviljats skall användas för inlösen av det lån på 150 000 kr för vilket knen åtagit sig borgensansvar genom beslutet 30/4 1965. Emellertid har icke visats att det nu klandrade beslutet skulle motverka den rådande arbetslösheten inom knen. Sådana omständigheter synes därför icke ha förelegat att det varit en knens angelägenhet att lämna företaget ekonomiskt stöd. Då fm på grund härav måste anses ha överskridit sin befogenhet, prövar LSt skäligt att med bifall till besvären upphäva beslutet.

RegR: Väl får samband anses föreligga mellan fms klandrade beslut och det av fm 30/4 1965 fattade beslutet om borgensåtagande m. m. I målet är emellertid icke visat, att det ekonomiska stöd som nu beviljats företaget skulle vara erforderligt för företagets bestånd och därigenom ha sådan betydelse för att motverka arbetslöshet i knen, att det är att anse såsom en knens angelägenhet. På grund härav fastställer KM:t det slut vartill LSt kommit i målet.

R 1969 K 836 (Jfr R 1967 K 1471)

Sedan kfm i Dorotea kn 30/6 1966 beslutat bl. a. att till AB Dorotea Kommuns Industribyggnader för dess verksamhet utlåna 170 000 kr, förklarade RegR genom utslag 19/10 1967 (1967 K 1471), att det icke varit en knens

angelägenhet att besluta om bildande av ett aktiebolag med det ändamål bolagsordningen för bolaget innefattade och att det därför icke var en knens angelägenhet att bevilja bolaget lån till dess verksamhet, samt upphävde därför nämnda lånebeslut med den motiveringen att fm genom beslutet överskridit sin befogenhet.

Fm beslöt 3/2 1968 att till bolaget utlämna ett lån om 600 000 kr. Över beslutet anfördes besvär varvid klg åbeopade RegR:s ovannämnda utslag.

LSt lämnade besvären utan bifall av processuella skäl.

RegR: Enär vad i nu förevarande mål förekommit icke ger anledning till annat bedömande än i det av KM:t 19/10 1967 avgjorda målet, samt fm alltså även genom nu klandrade beslutet överskridit sin befogenhet, prövar KM:t lagligt att, med ändring av LSt:s beslut, upphäva jämväl fms beslut 3/2 1968.

R 1969 K 837

Kfm i Övertorneå kn beslöt i mars 1968 att av Norrbottens Timmerhus AB förvärva fastighet, maskiner, inventarier och verktyg för ca 600 000 kr samt lager av färdiga timmerhus och råvaror för pris beräknat efter vissa angivna grunder. Medel för förvärven anvisades ur fonden för främjande av näringslivet i knen. Fm uppdrog samtidigt åt kommunalnämnden att handha verkställigheten av rörelsens försäljning eller utarrendering, dock att försäljningen skulle underställas fm.

I besvär över beslutet yrkades att beslutet såsom kompetensöverskridande måtte upphävas, varvid klg anförde: Kommunalt stöd till enskilda företag i form av borgen, lån, nedsatt hyra, gåvor m. m. var ägnat att snedvrida konkurrensförhållandena mellan olika företag, inbjöd till osund konkurrens mellan olika kner om företagen och drog ofta förluster över skattebetalarna. I detta fall var det kommunala engagemanget särskilt vittgående, eftersom knen skulle gå in som förvärvare av företagets rörelse, en ställning som förpliktade till fortsatta stödåtgärder. Risken för att knen skulle lida ekonomiska förluster måste också bedömas som stor. Företaget hade hittills gått med förlust och det fanns inga övertygande bevis för att en förbättring kunde väntas.

I förklaring över besvären anförde kfm bl. a.: Syftet med beslutet hade varit att temporärt överta rörelsen för att senare överlåta den till köpare som hade förutsättningar att utbygga rörelsen till minst den sysselsättningseffekt, som man planerat vid rörelsens projektering, nämligen 10–15 helårsarbetare. Genom äldre, lagakraftvunna beslut hade knen beslutat dels att teckna aktier i bolaget för 50 000 kr, dels att teckna borgen för ett byggnadskreditiv å 200 000 kr. Aktieteckningen och knens fordran hos bolaget för tomtmark hade senare, också genom ett lagakraftvunnet beslut, ändrats till ett lån å 100 000 kr. Bolaget hade beviljats lokaliseringsstöd från AMS och ett lån om 190 000 kr från Norrlandsfonden. Det allmännas finansieringsstöd till företaget uppgick till sammanlagt 993 000 kr varav 290 000 kr såsom lokaliseringsbidrag, 453 000 kr som lån och 200 000 kr såsom borgen. Genom knens köp av företaget och senare försäljning av detta till seriösa köpare hade huvuddelen av det allmännas satsning säkrats. Dessutom hade man grundad anledning tro att man härigenom skulle kom-

ma att få en betydande ökning av sysselsättningseffekten på företaget. Knen åsamkades visserligen en "förlust" på ca 87 000 kr men återfick i gengäld äganderätten till tomten, som upplåtits till nye ägaren med tomträtt, samt blev fri från borgensåtagandet.

I målet upplystes, att köpekontrakt rörande knens förvärv av ovannämnda egendom upprättades i april 1968 och köpekontrakt rörande den av fm omnämnda överlåtelsen i maj 1968.

LSt lämnade besvären utan bifall, enär knens understödjande av ifrågavarande verksamhet med hänsyn till upplysta förhållanden fick anses vara av sådan arbetsmarknadsmässig och samhällsnyttig betydelse, att kfm genom klandrade beslutet icke kunde anses ha överskridit sin befogenhet.

RegR: Ifrågavarande bolag, vari knen hade ett betydande ekonomiskt engagemang, befann sig, enligt vad utredningen i målet ger vid handen, vid tidpunkten för kfm:s klandrade beslut i ekonomiskt krisläge och nedläggning av rörelsen kunde befaras. För knen framstod situationen uppenbarligen som ett hot om ökning av sysselsättningssvårigheterna för knens befolkning och en avsevärd ekonomisk förlust för knen själv. De ekonomiska transaktioner, som inleddes med att knen i enlighet med klandrade beslutet temporärt själv övertog rörelsen och som efterföljdes av rörelsens överlåtande till ny ägare kort tid därefter, syftade, enligt vad kfm uppgivit, till att avvärja detta hot. Med hänsyn härtill och med beaktande av övriga upplysta omständigheter får det anses försvarligt att knen påtog sig de ekonomiska risker som övertagandet av rörelsen innebar. På grund av vad sålunda anförts kan kfm icke anses ha genom klandrade beslutet överskridit sin befogenhet. – RegR fastställde därför det slut vartill LSt kommit i målet.

En ledamot var skiljaktig och anförde: Som motiv för kfm:s klandrade beslut har anförts i huvudsak, att knens övertagande av ifrågavarande industri avsåg dels att möjliggöra rörelsens fortbestånd och även en utbyggnad därav, ägnad att främja sysselsättningen i knen, dels ock att skydda vissa ekonomiska intressen, som knen redan hade i företaget till följd av tidigare beviljade lån och borgen. Väl kan det vara en kommunal angelägenhet att till ett enskilt företag i knen lämna visst stöd, om detta har avsevärd betydelse för att motverka arbetslöshet inom knen. Klandrade beslutet gäller emellertid en så vittgående åtgärd som ett fullständigt övertagande av rörelsen – låt vara med avsikt att senare överlåta den. I målet har ej visats, att knens tillfälliga övertagande av rörelsen varit nödvändigt för att trygga rörelsens fortbestånd eller att eljest särskilda bärande skäl förelegat för beslutet. Därtill kommer, att beslutet, såvitt framgår av handlingarna, kunnat få endast en ganska begränsad betydelse för motverkan av arbetslöshet inom knen. I målet åberopade arbetsmarknadsskäl kan därför icke medföra, att beslutet kan anses som en knens angelägenhet. Vad knen anfört därom, att klandrade beslutet skulle vara påkallat för att skydda tidigare gjorda ekonomiska engagemang i företaget, kan icke anses styrkt och utgör därför ej tillräckligt skäl för så vittgående åtaganden som beslutet innefattar. Jag finner på grund av det anförda, att kfm genom klandrade beslutet överskridit sin befogenhet, och prövar därför lagligt att med ändring av LSt:s beslut upphäva kfm:s beslut.

R 1969 K 963

Kfm i Himledalens kn beslöt att "10 000 kr skulle placeras i industribevis i Skogsägarnas Väröfabrik". I besvär över beslutet påstods att beslutet var kompetensöverskridande samt orättvist mot befintliga företag inom knen, vilka trots ansökning härom inte vid något tillfälle fått lån eller bidrag.

I yttrande över besvären anförde fm, att skogsarealen inom knen var så betydande att det borde anses som en kommunal angelägenhet att den ifrågavarande industrin kom till stånd, att en del av virkesöverskottet i Västsverige på ett bättre sätt kunde tillvaratas genom fabriken, att ökade arbetstillfällen skapades inom knen, att knens skatteunderlag ökades samt att industribevisen inte utgjorde någon subvention utan en omplacering av kapital, som gav bättre utdelning än bankränta.

I målet upplystes att skogsarealen inom knen uppgick till omkring 10 000 har, vilken areal motsvarade 50 % av knens landareal. Skogen innehöll omkring 25 % lövskog. Härtill kom betydande arealer av tall i gallringsstadiet. LSt antecknade att av 1965 års folkräkning framgick, att antalet sysselsatta inom knen år 1965 uppgick till 1 337 personer, varav 763 personer inom jordbruk och skogsbruk.

LSt: Anläggandet av ifrågavarande skogsindustri är av ett sådant allmänt och betydelsefullt intresse för invånarna i Himledalens kn, att den beslutade teckningen av industribevis till ett belopp om 10 000 kr får anses utgöra en knens angelägenhet. Fm har därför inte överskridit sin befogenhet genom teckningen. På grund härav och då beslutet inte heller i övrigt är olagligt i något av de hänseenden, varom förmäles i 76 § KL, lämnar LSt besvären utan bifall. *RegR:* Tecknande av industribevis i ifrågavarande fabrik har icke visats äga sådan betydelse för att motverka arbetslöshet i Himledalens kn, att klandrade beslutet för den skull kan anses avse en knens angelägenhet. Ej heller i övrigt har förebragts omständighet, som ger beslutet sådan innebörd. Fm har följaktligen genom klandrade beslutet överskridit sin befogenhet. KM:t upphäver därför, med ändring av LSt:s beslut, fms beslut.

R 1969 K 1018

Kfm i Hjortseds kn beslöt att bevilja ett anslag å 15 000 kr till Blankaholms såg som bidrag till kostnaderna för anordnande av fyrbelysning av farleden St. Bergö–Blankaholms hamn. I besvär över beslutet yrkades att beslutet måtte upphävas.

LSt: Enär anordnandet av fyrbelysning i ifrågavarande farled, såvitt utredningen utvisar, icke kan anses utgöra en kommunal angelägenhet samt fm igenom klandrade besltuet sålunda överskridit sin befogenhet, prövar LSt lagligt upphäva detsamma.

RegR: Ej ändring.

R 1969 C 113 (Jfr R 1968 K 831)

Kopparbergs läns landsting beslöt 9/6 1969 att bevilja Dala Marknad, ekonomisk förening, mot inteckningssäkerhet ett räntefritt lån å 1 500 000 kr

såsom stöd för finansieringen av ett föreningens utställningsprojekt, innefattande uppförande av utställningsbyggnad, vilket lån skulle amorteras under 20 år med början år 1975.

I besvär över beslutet anfördes i huvudsak följande. Ärendet hade inte beretts på sådant sätt, att landstingets ledamöter kunnat skapa sig en objektiv uppfattning angående värdet av det ifrågavarande projektet. Varken handelskammaren eller länets företagareförening hade hörts i ärendet. Genom att lånet skulle vara räntefritt band sig landstinget för en väsentlig årlig utgift, utan att täckning förelåg för denna kostnad. Landstingets beslut hade därför inte tillkommit i laga ordning och landstinget hade samtidigt genom beslutet överskridit sin befogenhet. Inom landstingsområdet fanns mer än 1 000 enskilda företag, som sysslade med framställning av olika produkter. Från dessas sida hade hittills inte förelegat något intresse för en sådan marknadsföring som den Dala Marknad tillämpat. Intresse hade endast visats från 56 eller 57 utställare, varav 14 utgjort städer, kner eller distributionsföretag, vilka utställare icke representerade produktionsledet. Bland de ca 40 återstående fanns även sådana som deltog i utställningen mera av artighetsskäl än av eget intresse. Genom beslutet erhöll sålunda ett fåtal industrier och verkstäder i länet stöd på de andras bekostnad. Även av detta skäl hade landstinget genom beslutet överskridit sin befogenhet. Beslutet vilade jämväl i övrigt på orättvis grund. Genom beslutet ansåg klg, såsom aktieägare i en cykelfabrik i Falun och som skattebetalare, att hans enskilda rätt också hade kränkts.

RegR: Enär beslutet avser att främja näringarnas utveckling inom landstingsområdet och klg ej heller i övrigt visat, att beslutet är olagligt i något av de hänseenden som i 78 § landstingslagen sägs, lämnar KM:t besvären utan bifall.

R 1969 C 130

Kfm i Traryds köping beslöt att teckna ytterligare borgen å 40 000 kr för ett industriföretag och att godta ändrade säkerhetsförhållanden för tidigare borgensteckning å 100 000 kr.

Beslutet överklagades såsom kompetensöverskridande varvid klg anförde: Kommunalt stöd åt enskilda i form av borgen, låg hyra, gåvor m. m. var ägnat att snedvrida konkurrensförhållandena mellan olika företag, inbjöd till osund konkurrens mellan olika kner om företagen och drog ofta förluster över skattebetalarna. Endast om stödet lämnades för att motverka arbetslöshet eller fick en mera generell utformning syntes det vara förenligt med grunderna för kommunallagens bestämmelser om den kommunala kompetensen. Klg ansåg det uppenbart att det ökade risktagande, som knen i det aktuella fallet hade iklätts, utgjorde ett överskridande av den kommunala kompetensen.

LSt: Av utredningen i målet framgår icke att det stöd åt bolaget, som det överklagade beslutet innebär, äger sådan betydelse med avseende å arbetslöshetsläget i knen, att beslutet för den skull kan anses avse en köpingens angelägenhet. Ej heller i övrigt har förebragts omständigheter, som giver beslutet dylik innebörd. Enär fm följaktligen gneom klandrade beslutet överskridit sin befogenhet, prövar LSt lagligt upphäva sagda beslut.

RegR: Ej ändring.

R 1969 C 131

Stfm i Nora beslöt att teckna borgen för ett byggnadskreditiv å 600 000 kr till ett aktiebolag för nybyggnad av ett flerfamiljshus i knen.

I besvär över beslutet yrkades att beslutet måtte upphävas, varvid klg anförde: Det kunde inte anses vara en stadens angelägenhet att bevilja ett privat industribolag borgen för byggnadskreditiv. Fm hade överskridit sin befogenhet och gynnat privatintressen på det allmännas bekostnad.

I yttrande över besvären anförde länsarbetsnämnden, att läget på arbetsmarknaden i Nora och trakten däromkring sedan relativt lång tid tillbaka varit synnerligen besvärligt. Särskilt erinrades om nedläggning av viss gruvdrift i trakten. Byggnadsbranschen redovisade mycket begränsade arbetstillfällen och för Noras del stort överskott på arbetskraft. Någon förbättring i läget väntades inte heller under det kommande kvartalet. Ur sysselsättningssynpunkt bedömde länsarbetsnämnden ifrågavarande arbete som angeläget.

LSt: Enär med hänsyn till den arbetslöshet, som är rådande inom Nora stad och trakten däromkring, samt till att – såsom av länsarbetsnämndens yttrade framgår – byggnadsbranschen redovisar mycket begränsade arbetstillfällen, fm genom klandrade beslutet icke kunna anses hava överskridit sin befogenhet, alltså och då klg i övrigt icke förebragt någon omständighet på grund varav beslutet är olagligt i något av de hänseenden, som omförmäles i 76 § KL, lämnar LSt besvären utan bifall.

RegR: Ej ändring.

R 1969 C 132

Stfm i Nora beslöt att för 200 000 kr och på de villkor i övrigt, som dk fann skäliga, av ett aktiebolag – samman bolag som det i fallet R 1969 C 131 nämnda – förvärva ett antal tomter i staden. Samtidigt beslöt fm att ersätta bolaget för vissa kostnader och förluster med 20 000 kr.

I besvär över ersättningsbeslutet yrkades att beslutet såsom kompetensöverskridande måtte upphävas.

I förklaring över besvären anförde fm bl. a. att bolaget under den tid förhandlingar om köp pågått mellan bolaget och staden anpassat sina uthyrningsåtgärder så att dessa inte skulle hindra stadens planering, att bolaget begärt ersättning utöver den egentliga köpeskillingen med ca 29 000 kr, avseende kostnader för lagfarter, inteckningar, reparationer enligt fakturor samt kostnader för ritningar och utredningar i samråd med staden, samt att staden i detta hänseende medgett att utge 20 000 kr.

LSt lämnade besvären utan bifall. *RegR:* Ej ändring.

R 1970 C 48 Teckning av industrilån hos Norrlands skogsägares cellulosa AB

Färila kn beslöt att teckna industrilån hos Norrlands skogsägares cellulosa AB (Ncb) för 100 000 kr.

Beslutet överklagades. Som skäl för sin talan uppgav klgdna att beslutet var av privatekonomisk natur och ägnat att tjäna enbart skogsägarnas vinst-

intressen. Klgdna menade också att den beslutade åtgärden inte var av sådan betydelse för knen att den kunde anses vara en kommunal angelägenhet och att beslutet tillkommit efter felaktiga bedömningar.

LSt: I målet är upplyst att Ncb med upptagande av lån avser att anskaffa kapital för inköp och utbyggnad av en skogsindustri i Vallvik, att antalet arbetssökande inom Färila kn under det senaste året varit i genomsnitt 90 samt att Färila kn huvudsakligen är en "skogskommun". LSt finner, att knens eget innehav av skogsmark inte kan motivera tecknade av det lån som fm beslutat. Ncb:s förvärv och utbyggnad av redan befintlig industri i Vallvik i Söderdala kn torde inte nämnvärt påverka arbetsmarknadssituationen inom Färila kn. LSt finner det osannolikt att knens lån till Ncb kan medföra större behov av arbetskraft vid ett inom knen befintligt sågverk. Det har inte visats att lån från Färila kn är en förutsättning för det planerade projektets genomförande. Med stöd av vad sålunda anförts finner LSt att den beslutade åtgärden inte kan beräknas få sådana konsekvenser för arbetsmarknadsläget inom knen att åtgärden på denna grund kan anses vara en knens angelägenhet. Annan grund för beslutet har ej åberopats. LSt finner att knen genom överklagade besltuet överskridit sin befogenhet. Beslutet upphäves.

RegR: Ej ändring.

R 1970 C 108

Kfm i Rätans kn beslöt att införskaffa skissritning till en varuhall i Rätansbyn, inrymmande lokaler för livsmedelsaffär och bank, samt anvisa 10 000 kr till kostnaderna härför.

I besvär över beslutet yrkade klg att beslutet måtte upphävas, enär det inte kunde anses vara en kommunal angelägenhet att bygga varuhall för Hakonbolagets och Jämtlands sparbanks räkning och den beslutade utgiften därför måste anses vara onödig.

LSt: Enär uppförandet av en byggnad avsedd att inrymma huvudsakligen en varuhall icke kan anses utgöra en kommunal angelägenhet, har fm genom sitt beslut att införskaffa skissritningar till en sådan hall överskridit sin befogenhet. På grund härav prövar LSt lagligt upphäva beslutet, såvitt detsamma klandrats.

RegR: Ej ändring.

R 1970 C 189

Kfm i Ockelbo kn beslöt att knen skulle teckna industribevis i Norrlands skogsägares cellulosa AB för ett belopp av 30 000 kr och att likvid skulle erläggas genom avräkning å virkesleveranser under en tid av tre år. Som motiv för beslutet angavs bl. a., att förvärvet av fabriken och dess utbyggnad skulle innebära större avsättningsmöjligheter för skogsägarna inom knen och att detta skulle få stor betydelse i fråga om arbetstillfällen och bättre inkomstmöjligheter för ett stort antal människor.

I besvär över beslutet yrkades att beslutet såsom kompetensöverskridande måtte undanröjas.

Fm framhöll i avgivet yttrande bl. a., att knen var medlem i skogsägareförening och ägare till 500 har skogsmark. Länsarbetsnämnden anförde i infordrat yttrande, att det fanns behov av ytterligare arbetstillfällen inom knen.

LSt: Ifrågavarande industribevis har utgivits för anskaffande av kapital för utbyggnad av skogsindustri i Vallvik, Söderdala kn. Ockelbo kns medlemskap i skogsägareförening och knens eget innehav av skog utgör i och för sig icke något skäl för knen att teckna industribevis. På grund av avståndet från Ockelbo till Vallvik är det osannolikt att ett ökat behov av arbetskraft i Vallvik kan påverka marknadsläget inom Ockelbo kn. Det är icke visat, att en utbyggnad av skogsindustrin i Vallvik kommer att medföra någon större ökning av efterfrågan på skogsarbetskraft inom Ockelbo. Det är därför knappast att förmoda att den av fm beslutade åtgärden kan förbättra arbetsmarknadsläget inom knen. LSt finner att tecknande av ifrågavarande industribevis icke utgör någon kommunal angelägenhet. Fm har därför genom överklagade beslutet överskridit sin befogenhet. LSt upphäver med stöd av 76 § KL fms beslut.

RegR: Ej ändring.

R 1970 C 231

Kfm i Korpilombolo kn beslöt att teckna borgen för lån om 100 000 kr till ett aktiebolag som drev en plastfabrik i knen. Åtagandet skedde under förutsättning att knen fick insyn i företaget på i beslutet angivet sätt.

Över beslutet anfördes besvär med yrkande att beslutet måtte upphävas. Klg anförde bl. a. att ett visst företag inte borde få favoriseras genom ett kommunalt beslut. Även andra företag hade anhållit om borgen från knens sida men hade förbigåtts.

LSt: Enär knens understödjande av ifrågavarande verksamhet med hänsyn till upplysta förhållanden får anses ha sådan arbetsmarknadsmässig och samhällsnyttig betydelse, att fm genom klandrade beslutet icke kan anses ha överskridit sin befogenhet, lämnar LSt besvären utan bifall.

RegR: Av utredningen i målet framgår icke, att det stöd åt det ifrågavarande företaget, som den beslutade kommunala borgen innebär, äger sådan betydelse för motverkande av arbetslöshet i knen, att klandrade beslutet för den skull kan anses avse en knens angelägenhet. Ej heller i övrigt har förebragts omständighet, som giver beslutet dylik innebörd. Enär fm följaktligen genom klandrade beslutet överskridit sin befogenhet, upphäver RegR, med ändring av LSt:s beslut, fms klandrade beslut.

R 1970 C 236

Stfm i Flen beslöt att av ett aktiebolag förvärva en tomt för 450 000 kr.

I besvär över beslutet yrkades att beslutet måtte upphävas, enär köpeskillingen var så hög att den kunde anses innefatta en subventionering av företaget, som sålde tomten.

LSt: Fm kan icke genom överklagade beslutet anses ha överskridit sin befogenhet. På grund härav och då beslutet, såvitt visats, ej heller i övrigt

är olagligt i något av de hänseenden, varom förmäles i 76 § KL, lämnar LSt besvären utan bifall.

RegR: Det pris som fm beslutat erlägga för fastigheten överstiger avsevärt taxeringsvärdet och framstår även i betraktande av andra, av klg åberopade omständigheter som högt. Utredningen ger emellertid icke tillräckligt stöd för att antaga att priset satts så högt, att fm härigenom kan anses ha otillbörligt gynnat säljaren. På grund härav och på de av LSt i övrigt anförda skälen fastställer RegR det slut vartill LSt kommit i målet.

R 1970 C 239

Dk i Nynäshamn beslöt att till Nynäshamns stads stiftelse för partiellt arbetsföra upplåta mark för en kioskbyggnad.

I besvär över beslutet yrkades att beslutet såsom ett obefogat ingrepp i det enskilda näringslivet måtte upphävas. Sedermera hemställde klg även om verkställighetsförbud för klandrade beslutet.

LSt: LSt har ej funnit skäl meddela förbud mot verkställighet av klandrade beslutet i avvaktan på slutlig prövning av besvären. Av handlingarna i målet får anses framgå att stiftelsen driver affärsverksamhet för att förverkliga sitt syfte att bereda utkomstmöjligheter åt partiellt arbetsföra. Vidare framgår av handlingarna att stiftelsen planerat att utvidga sin verksamhet genom att inom kv Nornan uppsätta en kombinerad konfektyr- och korvkiosk. Dk har genom klandrade beslutet möjliggjort för stiftelsen att kunna fullfölja sina planer att driva kioskrörelse inom området och sålunda utvidga sin verksamhet. Enär det icke är en stadens angelägenhet att själv eller genom särskilt bildad stiftelse driva kioskhandel, kan det icke heller vara en stadens angelägenhet att bereda stiftelsen möjlighet att utvidga en sådan affärsrörelse. Dk har därför genom klandrade beslutet överskridit sin befogenhet. LSt upphäver dk:s klandrade beslut.

RegR: Ej ändring.

R 1970 C 240

Kalmar stad innehade 1 965 aktier i Kalmar Verkstads AB. I samband med nyemission erhöll staden företrädesrätt till nyteckning av 5 895 aktier i bolaget. Stfm i Kalmar beslöt bemyndiga dk i staden att nyteckna och inköpa sistnämnda antal aktier till ett nominellt värde av 100 kr per aktie efter en kurs av 120 kr.

I besvär över beslutet yrkades att beslutet måtte undanröjas såsom utgörande ett obefogat kommunalt engagemang i näringslivet.

LSt fann i målet utrett, att den av fm beslutade "penningplaceringen" tillkommit i syfte att motverka en till följd av nyemissionen förväntad reduktion av de äldre aktiernas värde. Med hänsyn härtill och då fm fick anses äga befogenhet att såsom ett led i förmögenhetsförvaltningen vidtaga åtgärder för att förhindra förmögenhetsförluster samt annan åtgärd i sådant syfte – vid tidpunkten för beslutets tillkomst – ej stod fm till buds, kunde klandrade beslutet icke anses överskrida denna befogenhet. I följd härav och med beaktande av övriga i målet föreliggande omständigheter fann

LSt tillräcklig grund föreligga att med tillämpning av 61 § KL lämna sitt medgivande till den av fm beslutade åtgärden. Med denna utgång i "tillståndsfrågan" lämnade LSt besvären utan bifall.

RegR: Klandrade beslutet avser ett anslag av 707 400 kr för ifrågavarande aktieteckning, vartill jämlikt 52 § KL medel anvisats ur allmänna investeringsfonden. Teckning av aktier i ett industriföretag kan icke vara en kommunal angelägenhet annat än i vissa undantagsfall, då särskilda omständigheter kan åberopas till stöd för en sådan åtgärd. Att staden, som varit oförhindrad att sälja teckningsrätterna, skulle ha lidit väsentlig ekonomisk förlust genom att icke teckna de nya aktierna är icke visat. Ej heller i övrigt har staden visat, att några särskilda omständigheter föreligger, som kan medföra, att aktieteckningarna må kunna anses som en stadens angelägenhet. Enär fm vid angivna förhållanden genom klandrade beslutet överskridit sin befogenhet, upphäver RegR, med ändring av LSt:s utslag, fms beslut.

R 1970 C 257 (Jfr R 1966 I 37)

Genom beslut år 1967 av kfm i Burträsks kn bildades Burträsks Industri AB, som enligt bolagsordningen hade till föremål för sin verksamhet att bedriva företagsplanering i Burträsks kn, uppföra och uthyra lokaler för hantverk och småindustri inom knen, biträda företagare med råd och anvisningar samt i övrigt praktiskt verka för en sund utveckling av industri och hantverk inom Burträsks kn. Detta beslut synes ha vunnit laga kraft.

År 1969 beslöt fm att knen skulle till bolaget överföra åtta fastigheter, däribland Bygdsiljum 8:20, till en kostnad motsvarande 70 % av fastigheternas sammanlagda bokförda värde. Över detta beslut, såvitt avsåg att i bolagets ägo överföra fastigheten Bygdsiljum, anfördes besvär med yrkan att beslutet måtte upphävas. Klg åberopade följande: Beslutet var uppenbarligen ett försök att med kringgående av KL:s bestämmelser möjliggöra en sedan länge planerad överlåtelse av fastigheten till fabrikör S, som drev en husvagnsfabrik på fastigheten, och således på ett otillåtet sätt subventionera S rörelse. På fastigheten hade med stöd av ett fullmäktigebeslut uppförts en industribyggnad att nyttjas av S. Det beslutet hade upphävts av RegR (R 1966 I 37) eftersom det inte var någon kommunal angelägenhet att låta uppföra en industribyggnad, avsedd att upplåtas till enskild rörelseidkare. Syftet med det kommunala industribolaget var bl. a. att skaffa lokaler för hantverk och småindustri. Mot denna bakgrund torde det vara svårt att hävda att det skulle vara en kommunal angelägenhet att låta bolaget förvärva denna industrifastighet.

Fm anförde i yttrande över besvären, att påståendet att avsikten med överföringen av fastigheten skulle vara att möjliggöra en försäljning av fastigheten till S, som skulle erhålla ekonomisk förmån, saknade all grund.

LSt: Knen har rätt att till sitt industriaktiebolag överföra fastigheter som redan har lokaler för hantverk och småindustri eller som lämpligen kan bebyggas med sådana. Den ifrågavarande fastigheten disponeras av S för hans industriellt bedrivna husvagnstillverkning och är bebyggd med lokaler särskilt utformade för den verksamhetens bedrivande. Något annat har inte sagts i målet än att S också i fortsättningen kommer att förfoga över lokalerna

i sin rörelse. Man kan alltså inte räkna med att lokalerna blir fria att upplåtas till hantverk och småindustri. Av det sagda framgår att fastigheten inte är en sådan fastighet som knen har rätt att överföra till bolaget. Fm har alltså överskridit sin befogenhet genom beslutet, i den del det överklagats. Med bifall till besvären upphäver LSt därför fms beslut, i vad det avser att överföra ifrågavarande fastighet till bolaget.

RegR: Kn äger själv eller genom kommunalt bolag att såsom en för det enskilda näringslivet allmänt stödjande åtgärd anskaffa och iordningställa lokaler för hantverk och småindustrin inom knen, t. ex. genom att uppföra s. k. hantverkshus med plats för flera verkstäder. På ifrågavarande fastighet har knen låtit uppföra en industribyggnad, som därefter upplåtits till en enskild rörelseidkare. RegR har genom utslag (R 1966 I 37) funnit ett uppförande av byggnaden icke kunna anses avse en knens angelägenhet. Av handlingarna i målet framgår ej annat än att lokalerna avses komma att även i fortsättningen disponeras av samme rörelseidkare. Mot bakgrunden av nu angivna förhållanden har knen genom att överlåta ifrågavarande fastighet på industriaktiebolaget överskridit sin befogenhet. På grund härav lämnar RegR besvären utan bifall.

R 1970 C 260

Kfm i GustavAdolfs kn beslöt bevilja N kommunal borgen för 40 000 kr för uppförande av en affärsfastighet i Gustafsfors m. m.

I besvär över beslutet yrkades bl. a. att LSt måtte pröva huruvida beslutet kunde anses vara en kommunal angelägenhet.

LSt: Av handlingarna i målet framgår att det i Gustafsfors samhälle numera saknas fast affär för dagligvaror. Genom tillkomsten av här ifrågavarande rörelse skulle ca 1/3 av befolkningen i knen beredas tillgång till en sådan fast affär. Enär fm måste anses ha befogenhet att som skett teckna borgen för att möjliggöra ifrågavarande affärsrörelse och då det inte i övrigt visats att klandrade beslutet är olagligt i något av de avseenden, varom omförmäles i 76 § KL, lämnar LSt besvären utan bifall.

RegR (3 ledamöter): I målet är upplyst att de i Gustafsfors tidigare verksamma affärsrörelserna numera upphört och att ortsbefolkningen för sin varuförsörjning är i huvudsak hänvisad till livsmedelsbussar samt till affärer i Geijersholm och Hagfors. Det får vid sådant förhållande anses i och för sig falla inom ramen för knens uppgifter att vidtaga lämpliga åtgärder för att främja varuförsörjningen i orten. Den åtgärd, som vidtagits genom klandrade beslutet, består emellertid i att knen ingått borgensförbindelse till förmån för viss näringsidkare och således lämnat denne ekonomiskt stöd. Den i KL angivna begränsningen av de uppgifter, som det ankommer på knen att fullgöra, utesluter i allmänhet att knen lämnar ekonomiskt stöd åt enskild person i vidare mån än befogenhet därtill föreligger i anledning av särskild föreskrift i lag eller författning eller på därmed jämförlig grund. I förevarande fall kan, såvitt utredningen i målet givit vid handen, till stöd för åtgärden icke åberopas någon särskild föreskrift. Vidare är att beakta, att varuförsörjningen i orten, ehuru icke helt tillfredsställande, dock är ordnad i den omfattning, som numera anses från ekonomisk synpunkt försvarlig inom landsbygdsområden i allmänhet. Det klandrade beslutet kan med hänsyn

härtill icke anses förestavat av ett så betydande allmänintresse, att dess karaktär av stödåtgärd till förmån för enskild person vid sidan därav framstår som oväsentlig. Fm har således genom beslutet överskridit sin befogenhet. RegR upphäver därför, med ändring av LSt:s beslut, fms klandrade beslut.

En skiljaktig ledamot: I Gustafsfors samhälle bor omkring 350 personer utgörande ungefär 1/3 av knens befolkning. Samhället, som tidigare haft två livsmedelsbutiker, är sedan år 1969 utan sådan butik; avståndet till närmaste samhälle med livsmedelsaffär är 14 km. Knen har under senare år gjort betydande investeringar för samhällets bevarande. I betraktande av samhällets storlek och förhållandena i övrigt får det anses som ett allmänt kommunalt intresse att i samhället finnes tillgång till en livsmedelsbutik. Kommunalt stöd påkallas för tillgodoseende av detta intresse. Knen får därför anses ha ägt befogenhet att besluta om ifrågavarande borgensåtagande. Med hänsyn härtill och då fms klandrade beslut icke visats ha tillkommit i olaga ordning, fastställer jag det beslut vartill LSt kommit i målet.

R 1970 C 311

Ett företag, som tillverkade elarmatur i Lessebo, hemställde hos Lessebo köping om ett lån om 100 000 kr under åberopande av likviditetssvårigheter i anledning av rådande kreditrestriktioner. Kommunalnämnden beslöt 1/6 1970 "placera 100 000 kr av köpingens likvida medel i bank. För lånet skulle erläggas 10 % ränta. Lånetid högst ett år. Som säkerhet för lånet skulle lämnas i fastigheten Skomakaren nr 2 i Lessebo köping inskriven inteckning i förmånsläge mellan 525 000–625 000 kr".

Över beslutet anfördes besvär varvid klg hemställde att LSt omedelbart måtte förbjuda överklagade beslutets verkställighet.

LSt förordnade 16/6 1970 att kommunalnämndens beslut inte – såvida inte annorledes i laga ordning förordnades – fick verkställas så länge beslutets giltighet var beroende av LSt:s prövning.

RegR: Enär i målet upplysts att knens klandrade beslut verkställts 4/6 1970, föranleder besvären icke något RegR:s vidare yttrande.

R 1970 C 383 (Jfr R 1966 I 37, R 1970 C 257)

Kfm i Burträsks kn beslöt 29/3 1968 *att* till fabrikören S sälja fastigheten Bygdsiljum 8:20 med där uppförda byggnader, *att* köpeskillingen skulle utgöra 296 000 kr, *att* köpeskillingen skulle erläggas genom årliga annuiteter med 8,65 %, varvid räntan skulle beräknas efter 6 %, samt *att* till säkerhet för knens fordran skulle lämnas inteckning i fastigheten, i förmånsläge omedelbart efter den bottenineckning som kunde belånas i bank, dock högst i förmånsläge från 200 000 kr.

Kfm beslöt vidare samma dag att knens lån på 100 000 kr till S – vilket lån uppkommit genom ianspråktagande av ett av knen ingånget borgensåtagande till förmån för S – skulle vara amorteringsfritt under en tid av tre år och att frågan om återbetalning av lånet skulle upptagas till behandling sedan den amorteringsfria tiden utlöpt.

Över båda besluten anfördes besvär med yrkande att besluten måtte undanröjas såsom kompetensöverskridande och vilande på orättvis grund.

Beträffande försäljningsbeslutet åberopade klg bl. a. att knens godtagande av säkerhet för köpeskillingen i form av inteckning i förmånsläge över 200 000 kr innebar att knen tillhandahöll S säkerheter, som denne behövde för upptagande av lån i kapitalförstärkningssyfte, och var att jämställa med ett lån till S på 200 000 kr. I yttrande över besvären anförde fm beträffande försäljningen: Fm beslöt 30/4 1965 att uppföra en maskinhall i Bygdsiljum i anslutning till befintliga industrilokaler samt att uthyra denna till S för en tid av minst fem år. Detta beslut blev upphävt av RegR (RÅ 1966 I 37). Knens möjligheter att ställa sig RegR:s beslut till efterrättelse bestod i att sälja fastigheten. Så hade nu skett. Vid fastställande av amorteringarna av köpeskillingen hade en avvägning skett så att dessa inte skulle komma att belasta företagets ekonomi i sådan omfattning att företaget tvingades att helt inställa sin verksamhet eller kraftigt begränsa denna.

Beträffande lånebeslutet anförde klg bl. a. att beslutet måste anses ha självständig karaktär och innebära en förnyad kreditgivning till S. I denna del yttrade kfm med anledning av besvären: År 1964 beviljade fm S borgen för ett kortfristigt banklån på 100 000 kr. Genom lagakraftvunna beslut utsträcktes borgenstiden till 30/6 1967. I september 1967 löste knen lånet i egenskap av borgensman för S. Det nu klandrade beslutet innebar ett uppskjutande av tidpunkten för ett slutgiltigt ställningstagande till frågan hur knen skulle återfå sitt kapital utan att äventyra företagets existens. Knens ekonomiska intressen hade bäst tillgodosetts genom det fattade beslutet.

LSt, som fann att försäljningsvillkoren och lånet innefattade ett ekonomiskt stöd till S för vilket knen inte åberopat någon hållbar grund, upphävde beslutet såsom kompetensöverskridande.

Fm fullföljde talan mot LSt:s utslag endast såvitt avsåg beslut om lån till S.

RegR: Av handlingarna i målet framgår, att företagets ifrågavarande skuld uppkommit genom att knen nödgats infria ett borgensåtagande på grund av ett tidigare, laga kraft vunnet beslut av fm. Enligt utredning av företagareföreningen skulle företagets existens ha äventyrats på grund av pressad lönsamhet och kapitalbrist, om knen vid tiden för klandrade beslutet hade krävt, att skulden omedelbart skulle betalas. Fog synes även finnas för påståendet, att knens ekonomiska intressen bäst tillgodosågs genom att uppskjuta frågan om skuldens återbetalning.

Vid nu angivna förhållanden får knen skäligen anses ha varit behörig att fatta det klandrade beslutet.

KM:t prövar därför lagligt att, med ändring av LSt:s beslut, ogilla den mot fms beslut förda talan.

R 1970 C 456 Byggande av skyddsrum åt bl. a. enskilt industriföretag som var skyldigt att självt anordna skyddsrum

Hudiksvalls kn beslöt att på ett industriområde uppföra en skyddsrumsbyggnad. Under fredstid skulle byggnaden hyras ut som lagerlokal till Telefon AB LM Ericsson på de villkor knen bestämde. För byggnadsföretaget anvisades 148 000 kr.

Beslutet överklagades såsom kompetensöverskridande.

Knen anförde: Eftersom skyddsrummet är avsett att uppföras på mark

som tillhör knen, är det att anse såsom allmänt skyddsrum för östra delen av industriområdet. Företagets hyra är så beräknad att byggnadsprojektet helt kan avskrivas på 25 år med skälig ränta under denna tid. Om det blir krig skall hyresavtalet omedelbart upphöra att gälla. Företaget och andra inom området boende och verksamma, som inte är skyldiga att anordna skyddsrum, har då rätt att i mån av utrymme få använda skyddsrummet. *LSt* konstaterade att det inte förelåg någon skyldighet för knen att uppföra skyddsrummet. Däremot förelåg denna skyldighet för företaget. LSt fann emellertid att knen var oförhindrad att bekosta uppförandet av skyddsrummet då detta var avsett att användas även av "icke skyddsrumsbyggnadsskyldiga". LSt betraktade inte uthyrningen som en subvention åt företaget. Besvären lämnades utan bifall.

RegR: I målet är upplyst, att skyldighet inte föreligger för knen att å ifrågavarande plats anordna allmänt skyddsrum. Det kan icke vara en knens angelägenhet att fullgöra för bolaget föreliggande skyldighet att å platsen anordna skyddsrum, även om skyddsrummet kommer att vid krigsfall kunna nyttjas jämväl av andra än vid företaget anställda. Enär knen följaktligen genom klandrade beslutet överskridit sin befogenhet, upphäver RegR, med ändring av LSt:s beslut, knens klandrade beslut.

R 1970 C 500 Stöd åt industriföretag

Hogdals kn, som ägde hälften av aktierna i ett snickeriföretag, beslöt våren 1969 att bygga ut företaget för en kostnad av 140 000 kr. Därjämte beslöts att företaget skulle befrias från skyldigheten att betala förfallen hyra för viss tid med 316 000 kr.

I besvär över beslutet uppgav klg att det kostat knen omkring 1 600 000 kr att bygga fabriken och att kommuninvånarna genom beslut gick miste om "ränte- och avskrivningskostnaderna" på närmare 500 000 kr. Till detta kom att företaget genom tidigare beslut av knen erhållit 230 000 kr i gåva, 440 000 kr i lån och borgen på 200 000 kr.

Knen anförde: Fabriksbyggnaden hade ursprungligen uppförts som ett statskommunalt beredskapsarbete för att tillgodose företagets lokalbehov. Beslutet att efterskänka hyresskulden fattades inför hotet att företaget skulle begäras i likvidation. Företaget var knens största industri och sysselsatte vid den aktuella tidpunkten ett 60-tal personer, av vilkas inkomster ytterligare ett 70-tal personer var beroende för sin försörjning. Knen hade omkring 2 100 invånare och saknade arbetstillfällen att täcka efterfrågan på arbete.

Länsarbetsnämnden yttrade: Hogdals kn har under en följd av år fått vidkännas en successiv minskning av antalet sysselsättningstillfällen främst inom jord- och skogsbruk. Någon etablering av nya företag av betydelse för arbetsmarknaden har, med undantag för snickeriföretaget, inte förekommit. En avsevärd utflyttning av arbetskraft har skett under senare år. Därtill kommer att omkring 70 personer har anställning i andra delar av landet men bor kvar med sina familjer i knen. Antalet arbetslösa under vintern 1969 uppgick till i genomsnitt 20 samtidigt som omkring 35 personer var sysselsatta i beredskapsarbete. Det föreligger behov av åtgärder, som är ägnade att förbättra sysselsättningssituationen för knens invånare.

LSt ansåg att det av utredningen framgick, att åtgärderna hade sådan betydelse för motverkande av arbetslöshet i knen att beslutet var en kommunal angelägenhet.

RegR: Ej ändring.

R 1970 C 501 Lån åt industriföretag

Tössbo kn beslöt i december 1969 att låna ut 300 000 kr till ett enskilt företag. Beloppet skulle återbetalas inom sex månader.

Sedan besvär anförts yttrade knen bl. a.: Vid nedläggningen i april 1965 av en pappersfabrik i knen blev ett stort antal personer arbetslösa. För att bereda sysselsättning åt dessa beslöt knen att köpa fabriksanläggningen och att hyra ut den dels till ett företag för trähustillverkning, dels till det företag som nu beviljats lånet. Detta företag hade återupptagit delar av den nedlagda papperstillverkningen. För att tillförsäkra företaget rörelsekapital hade knen – med utnyttjande av hela sina underställningsfria låne- och borgensrätt – tecknat borgen för lån på 1 100 000 kr. Då rörelsekapitalet fortfarande var alltför knappt beslutade knen om den aktuella utlåningen. Genom sitt tidigare engagemang hade knen ett väsentligt ekonomiskt intresse av att företaget kunde drivas.

LSt fann av utredningen att företaget vid tidpunkten för det överklagade beslutet befann sig i ett från ekonomisk synpunkt bekymmersamt läge. LSt konstaterade också att knen hade ett betydande ekonomiskt engagemang i företaget. För knen hade situationen framstått som ett hot om driftsnedläggning vid företaget, medförande ökade sysselsättningssvårigheter för befolkningen i knen. Utlåningen hade syftat till att avvärja hotet om arbetslöshet. Med hänsyn därtill och då åtgärden bara inneburit en uppföljning av tidigare vidtagna åtgärder för att motverka en nedläggning av företaget, ansåg LSt åtgärden kompetensenlig. Besvären lämnades utan bifall.

RegR: Ej ändring.

R 1970 C 544 Borgen åt bolag, som avsåg att börja verksamhet i knen, för inköp av maskiner

Alsens kn beslöt att ställa underborgen på 150 000 kr åt ett Stockholmsföretag för inköp av maskiner. Det anfördes besvär över beslutet med åberopande av att åtgärden inte var kompetensenlig.

Från knens sida anfördes: Knen uppförde ett hantverkshus. Till hyresgäst i huset hade bl. a. antagits Stockholmsföretaget. Detta ämnade i startskedet anställa omkring tolv personer, varav åtta kvinnor. Enligt företagsledningen skulle antalet anställda, med hänsyn till det intresse som visats för företagets produkter, komma att utökas. Bolaget hade ansökt om banklån på 150 000 kr för anskaffning av maskiner. Som borgensmän stod två personer, vilka enligt tillgänglig kreditupplysning hade ekonomisk täckning för borgenssumman. Banken hade emellertid krävt underborgen av knen på grund av att borgensmännen inte var bosatta inom bankens verksamhetsområde. Knen hade i sin bedömning av ärendet funnit arbetsmarknadspolitiska skäl föreligga. Sådana skäl hade också föranlett beslutet att uppföra hantverkshuset. I den del av knen där hantverkshuset uppfördes hade industrier lagts

ned och även annan sysselsättande verksamhet upphört. Likartad utveckling hade också ägt rum i ett närliggande samhälle. Detta hade resulterat i en för bygden kännbar friställning av såväl kvinnlig som manlig arbetskraft. Denna arbetskraft hade under den tid den beretts fast sysselsättning skaffat sig egna hem och var därmed bunden till bygden på ett fastare sätt. Knen ansåg sig därför ha skyldigheter att medverka till att skapa sysselsättning.

Från länsarbetsnämnden inhämtades att arbetsmarknadsstyrelsen beviljat knen statsbidrag med 529 000 kr för att som beredskapsarbete uppföra hantverkshuset. Detta beräknades totalt kosta 1 057 000 kr. I byggnaden skulle bl. a. inrymmas den verksamhet, som Stockholmsföretaget ämnade bedriva. I Alsens kn liksom i flertalet av länets kner, hade sysselsättningsmöjligheterna successivt minskat till följd av skogsbrukets och jordbrukets rationalisering. Även andra omständigheter – industrinedläggningar m. m. – hade bidragit till en minskning av arbetstillfällena i knen. Arbetslösheten i området var av betydande omfattning.

LSt ansåg, med hänsyn till vad som upplysts i målet, att borgensåtagandet hade sådan betydelse för att motverka arbetslöshet inom knen, att beslutet avsåg en kommunal angelägenhet. Besvären lämnades därför utan bifall.

RegR: Att teckna borgen för maskinköp åt ett enskilt företag, som ämnar börja verksamhet i knen och för den skull tänkt sig hyra lokaler i knens hantverkshus, är icke i och för sig en knens angelägenhet. Vad i målet anförts rörande företagets möjliga betydelse för att motverka arbetslösheten i knen kan – i betraktande även av beloppets storlek och med borgensåtagandet förenad risk – icke anses utgöra tillräckligt skäl att i detta särskilda fall ge industristöd. Då knen alltså genom borgensbeslutet överskridit sin befogenhet, prövar RegR lagligt att, med ändring av LSt:s beslut, upphäva borgensbeslutet.

En ledamot var skiljaktig och fastställde det slut LSt:s beslut innehöll. Ledamoten ansåg att borgensteckningen inte kunde anses vara befogenhetsöverskridande med hänsyn till sambandet med de av staten vidtagna åtgärderna för motverkande av arbetslöshet inom knen.

R 1971 C 127 Borgensåtagande för industriföretag, fråga huruvida beslutet innebar endast fullföljande av tidigare beslut

Levene kn beslöt i oktober 1966 att gå i borgen för byggnadskostnaderna för en planerad industrilokal. Denna skulle uppföras av en kommunal stiftelse och var kostnadsberäknad till omkring 675 000 kr. Den skulle när den blev färdig hyras ut till Levene Träförädling, Inge Samuelsson. Knen beslöt samtidigt att gå i borgen för ett industrilån på 250 000 kr, som Levene Såg AB skulle ta upp för att bygga en virkestork. I december 1966 beslöt knen att bevilja Samuelsson en kortfristig kommunal borgen under fem år till ett belopp av 70 000 kr för lån till maskinanskaffning i samband med att han hyrde den planerade industribyggnaden. Besluten vann laga kraft.

Sedan Levene kn lagts samman med Vara kn beslöt knen att godkänna ett finansieringsförslag som innefattade bl. a. anvisning av medel till stiftelsen. Enligt förslaget skulle stiftelsens kostnad för industrifastigheten, 675 000 kr, finansieras med inteckningslån, lån med beslutad borgen av Levene kn och skatter. Knen beslöt också att bifalla en framställning från

Levene Såg AB att den borgen på 250 000 kr, som Levene kn beviljat bolaget, skulle skrivas om så att den gällde för banklån i stället för byggnadskreditiv. Därjämte beslöts att den borgen som Levene kn hade tecknat för 70 000 kr skulle övergå att gälla för Levene Träförädling AB, som skulle hyra industrilokalen i Samuelssons ställe. Över dessa beslut anfördes besvär.

LSt: Beslutet angående finansiering av stiftelsens industribyggnad innebär bara, att köpingen fullföljer ett åtagande vid vilket Levene kn bundit sig genom tidigare beslut. Beslutet beträffande den borgen, som Levene kn tidigare beslutat teckna för Levene Såg AB, innebär inte någon ny eller vidgad förpliktelse för köpingen. Det överklagade beslutet beträffande den borgen som Levene kn tidigare beviljat Samuelsson, får med hänsyn till vad som blivit upplyst anses innebära en omskrivning av i huvudsak formell natur av Levene kns borgensåtagande. LSt finner, mot bakgrunden av Levene kns laga kraft vunna beslut i de aktuella frågorna att Vara kn inte genom de fattade besluten överskridit sin befogenhet. Besvären lämnades utan bifall.

Klg yrkade ändring av besluten om borgensåtagandena för Levene Träförädling AB och Levene Såg AB.

RegR: Beviljandet av borgen för Levene Träförädling AB är liksom omskrivningen av borgensförbindelsen för Levene Såg AB att hänföra till angelägenheter som i allmänhet faller utanför den kommunala kompetensen. Knen har icke visat att dess ifrågavarande åtaganden varit nödvändiga för att undvika ekonomisk förlust för knen eller att knen av andra särskilda skäl ägt besluta om dem. Knen får därför anses ha genom klandrade besluten överskridit sin befogenhet. RegR prövar på grund av det anförda lagligt att, med ändring av LSt:s utslag, upphäva sagda beslut.

En ledamot var skiljaktig och lämnade besvären utan bifall.

R 1971 C 142 Beslut om förvärv av industrifastighet i påstådd avsikt att anskaffa lokaler för småindustri och hantverk

Heby kn beslöt att en kommunal industristiftelse, med uppgift bl. a. att förvärva, förvalta och hyra ut lokaler för småindustri och hantverk, skulle inköpa en industrifastighet av ett enskilt företag. Köpeskillingen bestämdes till 1,9 milj. kr. För finansieringen förband sig knen att låna ut 1,1 milj. kr. Resten skulle lånas på annat håll. Fastigheten skulle betalas och tillträdas först när det enskilda företaget flyttat in i nya lokaler, som var belägna på fastigheten.

I besvär över beslutet gjordes det gällande att beslutet innefattade individuellt stöd åt enskild näringsidkare.

LSt ansåg att utredningen visade att avsikten med köpet var att anskaffa lokaler för småindustri och hantverk och fastslog att detta var en knens angelägenhet. Besvären lämnas på grund därav utan bifall.

RegR: Knen har uppgett att fastigheten med därå uppförda byggnader avses skola användas för småindustri och hantverk. Klg har icke visat att behov av lokaler för sådant ändamål icke föreligger inom knen. Utredningen ger ej heller vid handen att köpevillkoren bestämts så att säljaren därigenom obehörigen gynnats eller att knen genom klandrade beslutet eljest överskridit sin befogenhet. På grund härav lämnar RegR besvären utan bifall.

R 1971 C 242 Beslut av Stockholms stads gatunämnds upplåtelsedelegerade angående upplåtelse av plats för kiosk

En person, som hade till yrke att driva kioskrörelser, ansökte hos polismyndigheten om tillstånd att få använda allmän plats för en kioskbyggnad. Från knens sida avstyrktes ansökningen och polismyndigheten kunde på grund därav inte bifalla densamma.

Sökanden besvärade sig hos LSt över knens beslut att avstyrka ansökan och uppgav som stöd för besvären att affärskedjor och enskilda fortlöpande "erhåller" allmän mark för nya rörelser samt att den aktuella kiosken varit uppställd på samma plats i många år och ingenting tydde på att kiosken inte skulle få stå kvar.

Från knens sida hävdades det att det i knen, sedan många år, tillämpades den principen att kioskplatserna, med undantag för vissa speciella kiosker s. k. trafikkiosker och kioskkabinett, förbehölls partiellt arbetsföra personer.

LSt fann det ostridigt att enligt de allmänna bestämmelser som tillämpades i knen var upplåtelser av allmänna platser för kioskbyggnader förbehållna partiellt arbetsföra. Undantag gällde för trafikkiosker och s. k. kioskkabinett. Denna åtskillnad befanns inte befogenhetsöverskridande eller vila på orättvis grund. Besvären lämnades därför utan bifall.

RegR: Ej ändring.

R 1971 C 316 Fastighetsbyte såsom stöd åt enskilt företag

Örkelljunga kn beslöt att godkänna en överenskommelse mellan knen och M om ett fastighetsbyte för vilket knen skulle betala 550 000 kr i mellanskillnad.

Klg yrkade att beslutet skulle upphävas och uppgav därvid att värdet av vad knen skulle överta, uppgick till högst 200 000 kr. Det ifrågasattes om knen hade något legalt behov av att förvärva mark och det gjordes gällande att beslutet innebar ett olagligt stöd åt ett enskilt företag.

LSt ansåg att det som förekommit i målet inte gav stöd för påståndet att ett enskilt företag obehörigen gynnats och lämnade besvären utan bifall.

RegR: Knen har i målet bl. a. uppgett, att med förvärvet av ifrågavarande industrifastighet avsågs att tillgodose behov inom knen av lokaler för småindustri och hantverk. Trots att förekomsten av sådant behov mött bestridande, har emellertid uppgiften icke närmare utvecklats. Ej heller i övrigt har förebragts utredning om något legitimt behov för knen av att förvärva anläggningen. Avtalet får i stället ses helt mot bakgrund av att M önskat förvärva mark för nybygge i sin rörelse och att hans långivare såsom villkor för finansiering härav krävt, att den nuvarande byggnaden skall försäljas. Även med beaktande av det värde som anläggningen kan ha vid fullt utnyttjande, måste vid angivna förhållanden transaktionen anses ha tillkommit för att bereda stöd åt enskilt företag, och knen har således genom klandrade beslutet överskridit sin befogenhet. RegR prövar därför lagligt att, med ändring av LSt:s beslut, upphäva knens klandrade beslut.

R 1972 ref. 27 Fråga om befogenhet för landstingskommun att lämna stöd åt näringslivet i form av penningbidrag

Norrbottens läns landsting beslöt att bevilja penningbidrag varierande mellan 2 500 och 30 000 kr till ett antal företag som var spridda över länet och till en försäljningsorganisation för näringsidkare.

I besvär över besluten gjordes det gällande bl. a. att stöd av det här slaget skapade snedvridna konkurrensförhållanden och att arbetslöshetsbekämpande åtgärder åvilade staten och primärkommunerna men inte landstingskommunerna.

Från landstingets sida framhölls att besluten avsett arbetslöshetsbekämpande åtgärder, som landstingskommunen varit tvungen att engagera sig i på grund av att länet arbetsmarknadsmässigt hade ett utsatt läge och att statens och primärkommunernas insatser på området blivit otillräckliga. Det betonades att de beviljade bidragen i samtliga fall haft till syfte att bevara eller öka sysselsättningen i de aktuella företagen och att bidragen hade utgått enbart till produktutveckling, marknadsundersökning och marknadsföring. Besluten hade således avsett näringars utveckling, vilket enligt 4 § då gällande landstingslagen var en landstingskommunens angelägenhet. Slutligen lämnades en närmare redogörelse för de olika besluten. Av redogörelsen framgick följande:

Tre företag med 10–12 anställda hade fått bidrag till företagets marknadsföring av sina produkter med respektive 10 000 kr, 5 000 kr och 4 000 kr. I det förstnämnda fallet hade bidraget varit avsett för framställning av reklamtryck medan de båda sistnämnda bidragen skulle användas för tryckning av varukatalog. Vidare hade bidrag med 30 000 kr utgått till Norrbottens Snickericentral för broschyrer och annan reklam. Snickericentralen är en försäljningsorganisation för länets snickeriföretag, och de flesta av dessa företag var anslutna till centralen.

För marknadsundersökning beträffande nya tillverkningsobjekt hade bidrag lämnats två företag. Det ena företaget, som hade 35–45 anställda, fick 15 000 kr, varav 10 000 kr med villkorlig återbetalningsskyldighet. Det andra med två anställda fick 5 000 kr, vilket belopp även skulle avse viss provtillverkning av produkten i fråga.

Slutligen hade fem företag och en enskild person fått bidrag till produktutveckling. Två av företagen med respektive 130 och 40–50 anställda hade fått vardera 30 000 kr, varav 20 000 kr med återbetalningsskyldighet. Till ytterligare två av företagen med respektive 28 och 10 anställda hade utgått respektive 12 000 kr och 15 000 kr, i båda fallen med viss återbetalningsskyldighet. Genom stödet beräknades företagen kunna öka antalet anställda med respektive 2 och 10 personer. Det femte företaget i gruppen erhöll 10 000 kr i bidrag till en produktanpassning, som skulle göra det möjligt för företaget att sysselsätta hemmafruar i Norrbottens glesbygder med tillverkning av virkade och stickade produkter. Bidraget till den enskilda personen uppgick till 2 500 kr, som skulle användas till vidareutveckling av en idé till en massprodukt.

Företagen var belägna på skilda orter, i flertalet fall med särskilt besvärligt sysselsättningsläge.

RegR: Enligt de överklagade besluten har närings- och planeringsnämndens arbetsutskott beviljat penningbidrag i elva fall till enskilda näringsidkare och i ett fall, under § 94, till en försäljningsorganisation för näringsidkare.

Nämnden har uppgett följande. Bidragen hade utgått enbart till produktutveckling, marknadsundersökning och marknadsföring. Besluten hade således avsett näringars utveckling, vilket enligt 4 § landstingslagen var en

landstingskommuns angelägenhet. Härtill kom, att bidragen lämnats för att i en allvarlig arbetsmarknadssituation bevara eller öka sysselsättningen i de mottagande företagen, något som också gjorde besluten kompetensenliga.

Klga har anfört, att det icke ligger inom landstingskommuns kompetensområde att ge subventioner till enskilda företag i syfte att motverka arbetslöshet eller driva lokaliseringspolitik.

Den i 4 § landstingslagen angivna befogenheten för landstingskommun att vårda sina angelägenheter avseende näringars utveckling innebär endast rätt att vidta åtgärder med allmän inriktning. Däremot innefattar icke nämnda befogenhet någon rätt att bevilja bidrag till enskilda näringsidkare på sätt som skett enligt överklagade besluten. Ej heller kan de beviljade bidragen ha ägt sådan betydelse för motverkande av arbetslöshet i länet, att besluten för den skull kan anses avse en landstingskommunens angelägenhet.

På grund av det anförda finner RegR, att arbetsutskottet genom överklagade besluten har överskridit sin befogenhet. RegR upphäver därför dessa beslut.

R 1972 A 65 Bidrag till marknadsföring av skyddad verkstads produkter

Ströms kn beslöt att ge ett bidrag på 30 000 kr till ett enskilt försäljningsbolag. Pengarna skulle användas till att betala en del av kostnaderna för marknadsföringen av produkter från en skyddad verkstad. Beloppet fick disponeras av verkstadsstyrelsen och kommunstyrelsen gemensamt.

I besvären anmärktes att det i beslutet inte angetts något skäl till att knen skulle bidra till bolagets kostnader för marknadsföringen av verkstadens produkter. Klg pekade på att formuleringen av beslutet närmast tydde på att det var fråga om ett ekonomiskt tillskott, "bidrag", som inte motiverades av någon förpliktelse från knens sida.

LSt noterade att anslaget avsåg att täcka kostnaderna för den marknadsföring av den skyddade verkstadens artiklar som försäljningsbolaget hade hand om och att medlen disponerades av verkstadsstyrelsen och kommunstyrelsen gemensamt. Med hänvisning härtill lämnade LSt besvären utan bifall.

RegR: Ej ändring.

En av RegR:s ledamöter anförde till utveckling av sin mening bl. a. att knen två gånger haft besvären för yttrande men att knen vid dessa tillfällen inte på något sätt bidragit till att belysa karaktären av anslaget utan bara påstått att knen inte överskridit sin befogenhet när beslutet fattades. Om anmärkningar mot ett kommunalt beslut framstår som trovärdiga och är av den art att de kan leda till att beslutet upphävs, måste knen vara skyldig att vid remiss yttra sig om de förhållanden anmärkningen avsåg. I det aktuella fallet kunde besvären lämnas utan bifall med tillämpning av de vanliga bevisbördereglerna. Klg hade inte bevisat att anslaget hade bidragskaraktär. Härtill kom att de beslut, som kommunstyrelsen och verkstadsstyrelsen kunde fatta om utbetalning av bidraget till försäljningsbolaget, fick anses vara överklagbara.

R 1972 C 56 Bidrag till länets hemslöjdsförenings jubileumsfond

Mjölby kn beslöt att anvisa 5 000 kr som bidrag till länets hemslöjdsförening.

I besvären över beslutet gjordes gällande att knen överskridit sin befogenhet, då hemslöjdsföreningen inte hade någon officiell avläggare i knen och inte heller bedrev någon verksamhet inom knen.

Knen anförde bl. a.: Hemslöjdsföreningens verksamhet var ett kommunalt intresse på så sätt, att många personer i olika delar av länet – speciellt många handikappade – utförde beställningsarbeten åt föreningen. Det skulle vara beklagligt både för länet och knerna i allmänhet om de kulturella värden som föreningen representerade inte skulle hållas vid liv och vidareutvecklas.

LSt fann beslutet kompetensenligt och anförde sammanfattningsvis följande: Inför hemslöjdsföreningens jubileumshögtidlighet hade en insamling skett i länet för att bilda hemslöjdsföreningens jubileumsfond. Denna skulle användas till att ekonomiskt stödja föreningens verksamhet. Insamlingen hade bedrivits på så sätt, att ett upprop om att stödja insamlingen sänts ut till kner, företag, enskilda m. fl. presumtiva givare. Hemslöjdsföreningen bedrev – förutom kommersiell verksamhet – en omfattande idéell verksamhet inom hela länet i form av kurser, demonstrationer, allmän upplysningsverksamhet och undervisning. Slöjdare i olika kner, bl. a. inom Mjölby kn, producerade och levererade sina alster till hemslöjdsföreningen. Hemslöjdsföreningen vårdade sig företrädesvis om länets kulturtraditioner, såsom de kom till uttryck inom föreningens verksamhet.

RegR: Vad i målet förekommit får anses ge vid handen att föreningens verksamhet i form av kurser, demonstrationer, allmän upplysningsverksamhet och undervisning omfattar hela länet och således också avser Mjölby kn ävensom att slöjdare inom knen framställer hemslöjdsalter och levererar dem till föreningen. Vid nu angivna förhållanden och med hänsyn till i övrigt upplysta omständigheter fastställer RegR det slut, LSt:s överklagade beslut innehåller.

Två av RegR:s ledamöter var skiljaktiga och upphävde beslutet på den grunden att klg inte styrkt att knens beslut avsåg en kommunal angelägenhet.

R 1972 C 76 Nyteckning av aktier i bolag för hantverkets och småindustrins behov, vilken haft omedelbart samband med uthyrning av fabrikslokaler till ett större industriföretag

Ängelholms kn beslöt ett år att teckna aktier för 200 000 kr i ett kommunalt bolag som enligt sin bolagsordning skulle tillgodose hantverkets och småindustrins behov av arbetslokaler genom anskaffande och iordningställande av särskilda byggnader, där ett flertal verkstäder kunde inrymmas. Över det beslutet anfördes besvär utan framgång (R 1966 ref. 7).

I september 1970 beslöt knen att för 200 000 kr teckna nya aktier i bolaget. I besvären över detta beslut uppgavs att bolaget tidigare under året köpt ett enskilt företags fabriksfastigheter för drygt 1,1 milj. kr och därefter hyrt ut dem till Förenade fabriksverken. Härigenom hade bolaget flagrant åsidosatt bestämmelserna i bolagsordningen. Under sådana förhållanden kunde det inte anses stå i överensstämmelse med KL:s bestämmelser m. m. att knen tecknade nya aktier i bolaget.

LSt ansåg inte att klg anfört någon omständighet, som kunde föranleda att beslutet upphävdes.

RegR: I målet har icke visats föreligga sådana omständigheter att inköpet av ifrågavarande fabriksfastighet i och för sig skulle vara oförenligt med det kommunala fastighetsbolagets bolagsordning och för den skull falla utom ramen för sådana ändamål som knen äger vårda. Av vad klg oemotsagt uppgett i målet får emellertid anses framgå, att fastighetsköpet stått i omedelbart samband med uthyrandet av fabrikslokalerna till ett industriföretag, Förenade fabriksverken, vilket icke kan anses hänförligt till vare sig hantverk eller småindustri. Genom att på angivet sätt tillhandahålla fabrikslokaler åt Förenade fabriksverken får fastighetsbolaget anses i väsentlig mån tillgodose ändamål som knen icke äger vårda. Det kan följaktligen icke anses vara en kommunal angelägenhet att teckna nya aktier i bolaget. Enär knen således genom klandrade beslutet överskridit sin befogenhet, prövar RegR lagligt att, med ändring av LSt:s utslag, upphäva knens ifrågavarande beslut.

R 1972 C 83 Beslut om täckning av underskott i knens kapitalbudget har ansetts utgöra led i subventionering av enskilt industriföretag

Loshults kn beslöt den 17 mars 1969 att till R sälja en industritomt på ca 10 000 m^2. Tomten överläts i grovplanterat skick och på vissa i övrigt angivna villkor. Köpeskillingen bestämdes till en krona per m^2. Beslutet vann laga kraft.

Vid behandling i december samma år av frågan om anslag för täckning av underskott som uppkommit i knens budget redovisades på kapitalbudgeten bl. a. ett underskott på 59 000 kr. Underskottet avsåg grovplaneringen av den aktuella industritomten. Knen beslöt att täcka underskottet med anslag från investeringsfonden. Över detta beslut anfördes besvär.

LSt fann inte visat att underskottet avsett annat än kostnader som var hänförliga till grovplaneringen av tomten. Detta kunde emellertid enligt LSt:s mening inte leda till bifall till besvären.

RegR: Av handlingarna i målet inhämtas att den av knen den 17 mars 1969 beslutade försäljningen till R skett i syfte att denna på markområdet skulle uppföra en industribyggnad samt att beslutet gjorts beroende av ett av knen samma dag fattat beslut, enligt vilken knen av R för en köpeskilling av 100 000 kr förvärvat en denne tillhörig industritomt om 3 600 m^2 jämte vissa därå efter brand kvarstående anläggningar att av knen användas som bostadsområde. Omständigheterna i målet – bl. a. de för överlåtelserna bestämda vederlagen samt vad beträffande det till R försålda markområdet sedermera åtgjorts i form av grovplanering m. m. – visar att med de båda besluten främst avsetts att ge ekonomiskt stöd åt R såsom enskild företagare. Besluten kan således icke anses ha gällt en knens angelägenhet. Knens båda beslut den 17 mars 1969 har vunnit laga kraft. Knens nu klandrade beslut att täcka ifrågavarande i kapitalbudgeten uppkomna underskott å 59 000 kr med anslag från investeringsfonden – ett underskott som föranletts av att man vid grovplaneringen gått vida utöver vad som rimligen bör förstås med sådan planering – får ses som ett nytt och i förhållande till besluten den 17 mars 1969 fristående led i subventioneringen av R:s verksamhet. Vid sådant förhållande måste knen genom klandrade beslutet anses

ha överskridit sin befogenhet. RegR prövar därför lagligt att, med ändring av LSt:s beslut, upphäva knens klandrade beslut.

R 1972 C143 Borgensåtagande

Lima kn beslöt att gå i borgen för ett sågverks checkräkningskredit på 100 000 kr. Sågverket var beläget utanför det egna kommunområdet.

I besvären över beslutet anfördes bl. a. att de angelägenheter, som kan bli föremål för knens omvårdnad, måste vara lokaliserade till knen. Det gjordes gällande att beslutet inte tillgodosåg ett allmänt, till knen knutet intresse.

Knen försvarade beslutet med att hänvisa till att åtgärden skulle möjliggöra säkrare avsättning för sågtimmer från såväl Lima kns egna skogar som från andra skogar i knen och att sågverket sysselsatte 15–20 arbetare från knen. Klg invände, att antalet arbetslösa i knen var ytterst begränsat och att antalet fast anställda limabor vid sågverket var något färre än knen angett.

LSt fann att beslutet inte avsåg en kns angelägenhet och upphävde beslutet.

RegR: Enär av utredningen i målet icke framgår att det understöd till bolaget, som borgensåtagandet innebär, skulle äga sådan betydelse för motverkande av arbetslöshet inom knen, att knens beslut därför kan anses avse en knens angelägenhet samt ej heller i övrigt visats någon omständighet som kan ge beslutet sådan innebörd, lämnar RegR besvären utan bifall.

R 1972 C 151 Ifrågasatt subvention genom försäljning av markområden och ändring av befintlig väg

Hjärsås kn beslöt att sälja ett markområde på omrking 24 000 m^2 till ett företag i knen för en köpeskilling av 49 000 kr. I köpet skulle ingå en rivningsfastighet. Vidare beslöts att inom området ändra sträckningen av en väg och fördjupa ett mindre vattendrag.

I besvären över besluten angavs att dessa innebar att ett enskilt företag subventionerades. Såväl *LSt* som *RegR* lämnade besvären utan bifall. RegR:s dom innehåller endast konstaterandet att vad i målet förekommit inte ger vid handen att knen överskridit sin befogenhet.

R 1972 C 157 Subvention till enskilt företag har med hänsyn till arbetsmarknadsläget i knen ansetts ej innebära kompetensöverskridande

Sedan S med firma Norrlandsvagnar inställt sina betalningar, men företagets drift fortsatt under ledning av en särskild förvaltare, meddelades statlig garanti för lån på högst 505 000 kr till AB Norrlandsvagnar. Såsom förutsättning för garantin gällde att ett ackord om 50 % genomfördes och att S rörelse överfördes till bolaget samt att bolagets aktiekapital ökades till lägst 300 000 kr, varav 150 000 kr genom kontant inbetalning.

Burträsks kn beslöt att teckna aktier för 150 000 kr i bolaget. Vidare beslöts att 97 000 kr skulle anvisas ur investeringsfonden och 53 000 kr skulle kvittas mot en fordran som knen hade på företaget. I besvär över beslutet anförde klg att knen tog på sig ett avsevärt företagaransvar och att arbetsmark-

nadsläget i knen inte motiverade ett så långtgående engagemang i ett enskilt företag.

Från knens sida anfördes bl. a. följande: Företaget sysselsatte minst 28–30 egna anställda och 6 anställda i angränsande företag. Samtliga skulle troligen bli friställda om inte villkoren för den statliga garantin kunde uppfyllas. Många av de anställda var överåriga med vacklande hälsa. Efter en friställelse blev de sannolikt beroende av arbete i skyddad verkstad. Många av övriga friställda skulle inte kunna ges annan sysselsättning än beredskapsarbete. Nedläggningen av företaget skulle avsevärt förvärra den arbetslöshet som rådde i knen. Det var omöjligt för bolaget att få nytt aktiekapital från annan än knen.

LSt lämnade besvären utan bifall. Som skäl anfördes att nedläggning av företaget skulle avsevärt förvärra arbetslösheten i knen. Det antecknades att de som skulle friställas utgjorde till stor del äldre svårplacerad arbetskraft och att gjorda utredningar utvisade att företagets fortsatta drift kunde säkras endast genom de förenade åtgärder som beslutats av staten och knen.

RegR: Ej ändring.

R 1972 C 158 Tillskott av ytterligare aktiekapital i kommunägt bolag som bedrev företagsplanering i knen

Burträsks kn ägde ett aktiebolag, vars aktiekapital skulle vara lägst 450 000 och högst 1 350 000 kr. Bolaget hade till syfte att bedriva företagsplanering i knen, uppföra och uthyra lokaler för hantverk och småindustri inom knen, biträda företagare med råd och anvisningar samt i övrigt praktiskt verka för en sund utveckling av industri och hantverk i knen. Vid tidpunkten för det i fallet aktuella beslutet uppgick aktiekapitalet till 450 000 kr. Knen beslöt tillskjuta ytterligare 550 000 kr. I besvär över detta beslut gjordes gällande att det inte för knen presenterats några planer som visade vad bolaget avsåg att göra med pengarna. Det uppgavs också att man hade anledning att räkna med att bolaget skulle komma att använda kapitaltillskottet till stöd för ett bestämt företag inom knen, på ett sätt som inte var kompetensenligt.

Såväl *LSt* som *RegR* lämnade besvären utan bifall. Någon närmare motivering angavs inte.

R 1972 C 176 Borgensåtagande för enskilt företags inköp av bogser- och bärgningsfartyg

Gotlands kn beslöt att gå i borgen för ett bärgningsbolags lån på 112 500 kr. Lånet var avsett att finansiera inköp av ett bogser- och bärgningsfartyg. Beslutet avsåg endast att lämna kommunstyrelsen bemyndigande att fullfölja en borgensteckning som en i kommunblocket ingående kn före kommunsammanslagningen beslutat men inte fullföljt.

LSt inhämtade bl. a. att bärgningsbolaget bärgat ett 60-tal fartyg under sin tidigare verksamhet och att bolaget i viss omfattning utfört oljesanering. Med det nya fartyget avsåg bolaget att även kunna genomföra isbrytning i de gotländska hamnarna. Enligt LSt var bolagets verksamhet inte av obe-

tydligt värde för knens medlemmar. Av den anledningen ansågs beslutet vara en knens angelägenhet och besvären lämnades utan bifall.

RegR fann att det som förekommit i målet inte föranledde att borgensåtagandet föll inom området för den kommunala kompetensen och beslutet upphävdes.

R 1972 C 255 Beslut om bidrag till länets mejeriförbund för genomförande av ostmässa

Skara kn beslöt att bevilja länets mejeriförbund ett bidrag om 30 000 kr till genomförande av en ostmässa i Skara.

I besvär över beslutet uppgavs att ostmässan var en försäljnings- och PR-drive för mejeriförbundet och att stödet var helt jämförbart med subventioner till enskilda industriföretag.

Från knens sida anfördes följande: Mejeriförbundet hade ansvaret för ostprovningarna i länet. Dessa hade blivit mycket uppmärksammade i hela landet och hade efterhand rönt ett stort intresse även från allmänhetens sida. I samband med ostprovningarna hade vidtagits en del sidoarrangemang, bl. a. en gammaldags ostmarknad för allmänheten. Ostprovningarna hade efter hand delvis fått en annan karaktär än från början var tänkt. Omkring 3/4 av landets totala svenska ostproduktion var representerad vid mässan. Geografiskt sett innebar detta hela landet utom Skåne och Norrland. Endast en mindre del av de mejerier, som varit representerade, kom från det egna länet. Förbundet bedrev inte någon egen försäljning av ost.

LSt inhämtade ett mejeriförbundet inte hade någon egen tillverkning eller försäljning av ost. – Det antecknades i LSt:s beslut att det som upplysts om syftet med ostmässan och arrangemangen kring denna visade att den, främst ur publicitetssynpunkt, tillgodosåg ett allmänt, samhälleligt intresse inom knen. Av den anledningen var beslutet en angelägenhet som knen fick besluta om.

RegR: Ej ändring.

R 1972 C 272 Fastighetsbyte såsom stöd åt enskilt företag

Örkelljunga kn beslöt efter kommunsammanslagningen att godkänna den överenskommelse mellan knen och M som RegR fann kompetensöverskridande i rättsfallet R 1971 C 316.

Till stöd för besvären anfördes i huvudsak samma skäl som i det tidigare rättsfallet.

Under hänvisning till utgången i 1971 års fall upphävde *LSt* beslutet.

RegR: Knen har i förevarande mål utförligt utvecklat det till stöd för beslutets laglighet åberopade skälet att fastighetsförvärvet var avsett att tillgodose behovet av lokaler för småindustri och hantverk. Vad härutinnan förekommit har dock en så allmän karaktär, att det förenämnda motivet icke kan antas ha varit bestämmande för knens nu klandrade åtgärd att ånyo besluta om fastighetsförvärvet. På grund härav samt med hänsyn till vad handlingarna utvisar rörande industrifastighetens marknadsvärde och övriga omständigheter saknas anledning till annan slutsats i fråga om knens

befogenhet än den som framgår av KM:ts utslag 29 juli 1971. RegR lämnar därför besvären utan bifall.

Två ledamöter konstaterade att knen uppgett att fastigheterna skulle användas till lokaler för småindustri och hantverk. De ansåg att vad knen till utvecklande av sin talan uppgett om behovet av sådana lokaler borde godtas. De pekade också på att taxeringsvärdet på den fastighet som M överlät var 575 000 kr. Med hänsyn härtill ansåg de att värdet av de å ömse sidor tillhandahållna prestationerna inte var så avvägt att enskilda intressen obehörigen gynnades. Beslutet var följaktligen enligt de skiljaktigas mening kompetensenligt.

R 1973 ref. 72 Kn behörig att lämna lån till hotell som tidigare erhållit knens stöd (se R 1968 K 726 och 728)

Eslövs kn beslöt att låna ut 150 000 kr till AB Eslövs stadshotell.

I besvären hävdades sammanfattningsvis följande: Beslutet avsåg inte en kommunal angelägenhet. I Eslöv fanns, förutom Eslövs stadshotell, ytterligare ett hotell med restaurang samt Medborgarhuset med lokaler, som var lämpade för konferenser och festliga tillställningar. Överklagade beslutet gynnade en företagare i branschen medan andra inte fick liknande förmåner.

Av utredningen i målet framgick att Eslövs kn tidigare gått i borgen för bolagets amorteringslån på sammanlagt 600 000 kr. Det framgick vidare att lånet på 150 000 kr skulle användas till reparationer på hotellfastigheten (100 000 kr) och för betalning av räntor och amorteringar (50 000 kr).

LSt fann att det med hänsyn till knens betydande ekonomiska engagemang i hotellrörelsen var försvarligt att knen stödde hotellföretaget och lämnade besvären utan bifall.

RegR: Ej ändring.

En ledamot var skiljaktig och upphävde LSt:s beslut såsom kompetensöverskridande. Som skäl härför angavs: Det ekonomiska stöd Eslövs kn åren 1968–1970 gett AB Eslövs stadshotell har lämnats för att tillgodose ett då i knen förefintligt behov av en hotell- och restauranganläggning av viss standard. Även om det legat inom knens kompetens att företa dessa stödåtgärder, har förhållandena sedermera ändrats, i och med att ett nytt hotell tillkommit i Eslöv. Knen har icke visat att det för tillgodoseende av behovet av hotell- och restaurangrörelse i Eslöv erfordras att knen genom kommunala subventioner stödjer Eslövs stadshotells fortsatta verksamhet. Den omständigheten att knen genom tidigare åtaganden fått betydande ekonomiska engagemang i bolaget utgör icke tillräcklig grund för att tillägga knen befogenhet att tillskjuta ytterligare medel till bolaget på sätt skett genom klandrade beslutet.

R 1973 A 52 Kommunalt bolag har efter ökning av aktiekapitalet inköpt enskilt företags fastighet som därefter uthyrts till företaget; aktieteckningen i det kommunala bolaget har ansetts innebära kompetensöverskridande

I januari 1971 beslöt Ljungby kn att kommunstyrelsen skulle få teckna borgen för företagare till ett sammanlagt belopp av högst 2 milj. kr i varje

särskilt fall. Beslutet överklagades och upphävdes i juni samma år. I augusti 1971 beviljade knen ett kommunalt bolag, i fortsättningen benämnt Industrilokaler, ett tillfälligt lån på 165 000 kr. Sedan också detta beslut överklagats och LSt förordnat om förbud mot verkställighet av beslutet upphävde kommunstyrelsen självmant beslutet. I september 1971 köpte Industrilokaler en fastighet av ett enskilt företag nedan kallat Snickerifabriken. Köpeskillingen uppgick till 600 000 kr. I samband med köpet övertog Industrilokaler betalningsansvaret för låneskulder i fastigheten på sammanlagt omkring 450 000 kr. Återstoden av köpeskillingen täcktes genom banklån mot säkerhet i överhypotek, lån mot accept och inflytande hyresinkomster. Industrilokaler hade enligt bolagsordningen till föremål för sin verksamhet att inom knen uppföra, köpa, sälja och förvalta fastigheter för beredande av lokaler för hantverk och småindustri samt bedriva annan därmed förenlig verksamhet. Sedan köpet blivit klart hyrde Industrilokaler ut lokalerna på fastigheten till säljaren (Snickerifabriken).

I oktober 1971 beslöt knen att i staten för täckning genom femårig uttaxering med början år 1972 uppta bl. a. 250 000 kr för att teckna ytterligare aktier i Industrilokaler.

I besvären gjordes gällande att beslutet i oktober avsåg att kringgå det i juni upphävda beslutet och det beslut i augusti som LSt förordnat verkställighetsförbud för.

Knen anförde bl. a. följande.

Överklagade beslutet har icke tillkommit för att ge ekonomiskt stöd till ett enskilt bolag utan har sin bakgrund i de rådande besvärliga arbetsmarknadsförhållandena inom knen. Genom ökningen av aktiekapitalet får Industrilokaler en nödvändig förstärkning av det egna kapitalet för att kunna fullfölja påbörjade och planerade industribyggen. Detta sker i samverkan med arbetsmarknadsstyrelsen. Industrilokaler har på bolagsstämma 5 juni 1972 beslutat öka sitt aktiekapital till 2 milj. kr och knen har genom beslut 29 juni 1972 bemyndigat kommunstyrelsen att teckna aktier i Industrilokaler för 1 700 000 kr, vilket beslut ej överklagats.

LSt noterade att den i bolagsordningen angivna verksamheten utgör en kommunal angelägenhet och att det inte föreligger något hinder för ett kommunalt bolag att driva sådan verksamhet. LSt fann det inte styrkt att Industrilokaler kom att använda de medel, som gjorts disponibla genom aktieteckningen, till annan verksamhet än den bolagsordningen angav. LSt ansåg också att det förelåg väl underbyggda skäl för knen att teckna de aktuella aktierna med hänsyn till arbetskrafts- och sysselsättningsförhållandena i knen. Med hänvisning till dessa omständigheter lämnades besvären utan bifall.

Efter att ha redogjort för vad som förekommit i målet anförde *RegR* i sin dom: Av det sagda framgår att Snickerifabriken genom försäljningen av fastigheten dels befriats från stora låneskulder, dels tillförts avsevärda kontantbelopp samt att Snickerifabriken trots försäljningen av fastigheten fått disponera densamma på samma sätt som tidigare. Vid nu angivna förhållanden samt med hänsyn till vad som, enligt vad ovan antecknats, förekommit från såväl knens som Industrilokalers sida före fastighetsförvärvet, måste det hållas för visst att det reella syftet med förvärvet varit att lämna Snickerifabriken ekonomiskt stöd. Av vad som upplysts i målet om In-

dustrilokalers ekonomiska situation vid tiden för fastighetsförvärvet får vidare anses framgå att en förutsättning för förvärvets genomförande varit att knen skulle lämna bolaget ett kapitaltillskott genom aktieteckning. Med hänsyn härtill får klandrade beslutet anses ha tillkommit för att möjliggöra fastighetsköpet. I målet har ej visats att Industrilokalers förvärv av Snickerifabrikens fastighet haft sådan betydelse för att motverka arbetslöshet att knens medverkan till förvärvet därför kan anses vara en kommunal angelägenhet. Enär knen därför genom klandrade beslutet överträtt sin befogenhet upphäver RegR, med ändring av LSt:s beslut, knens klandrade beslut.

R 1973 A 81 Fråga huruvida fastighetsförvärv för industriändamål inneburit subvention av enskilt företag

Västerviks kn beslöt att anslå 589 000 kr till iordningställande av industrimark. Samtidigt beslöts att inteckningssäkerheten för ett kommunalt lån i fastigheten Varvet 5 fick flyttas upp, varvid lånet fick löpa ränte- och amorteringsfritt under en femårsperiod samt att ett kommunalt bolags avräkningsskuld till knen kortfristigt fick ökas med 650 000 kr i samband med att bolaget förvärvade Varvet 5.

I besvären påpekades att det av handlingarna inte framgick, att knen hade något behov av Varvet 5 och att fastighetsköpet bara avsåg att hjälpa säljaren som var ett enskilt företag. Dessutom ifrågasattes om fastigheten verkligen var värd köpesumman.

LSt ansåg i sitt beslut att utredningen i ärendet visade, att beslutet innehöll ett knippe av stödåtgärder i förhållande till det enskilda företaget. Beträffande fastighetsförvärvet menade LSt att detta främst hade åsyftat att skapa förutsättningar för en omlokalisering och en utvidgning av den industriella verksamhet, som det enskilda företaget bedrev. LSt ansåg inte, att stödåtgärderna skulle ha sådan betydelse för motverkande av arbetslöshet i knen, att de på grund därav skulle vara en kommunal angelägenhet. På dessa grunder upphävde LSt beslutet.

RegR: Beträffande knens behov av fastigheten har från knens sida bl. a. upplysts att föreliggande saneringsplaner nödvändiggör för knen att kunna anvisa hyresgäster som är mindre rörelseidkare likvärdiga lokaler. Knen har vidare framhållit att fastigheten har ett sådant centralt läge i anslutning till Västerviks hamn, att det från plan- och markanvändningssynpunkt måste framstå som ett kommunalt önskemål att inneha fastigheten. Den motivering knen sålunda lämnat rörande behovet av fastigheten och avsett användningssätt bör godtas vid en prövning av frågan om beslutets laglighet. Med hänsyn härtill och då det icke visats att det för fastigheten erlagda priset inneburit en form av subvention till säljaren, kan knen genom klandrade beslutet – i vad beslutet avser godkännande av vissa åtgärder beträffande förvärvet av fastigheten Varvet 5 – icke anses ha överskridit sin befogenhet. Ej heller beträffande beslutet i övrigt har förebragts någon omständighet som ger beslutet dylik innebörd. RegR prövar därför lagligt att, med ändring av LSt:s beslut, ogilla den mot knens beslut förda talan.

En ledamot var skiljaktig och ansåg att det av utredningen framgick att beslutet att köpa Varvet 5 var förestavat av knens intresse att stödja det

enskilda företagets omlokalisering inför risken att företaget lämnade knen. Vad knen anfört övertygade inte om att förvärvet var kompetensenligt. Den skiljaktige ledamoten var emellertid överens med majoriteten i fråga om beslutet i övrigt.

R 1973 A 129 Fråga huruvida överpris vid fastighetsköp inneburit subvention

Ludvika kn beslöt att köpa Ludvika Byggnadsförenings upa fastighet för 4 625 000 kr. I köpet ingick en del inventarier.

I besvären påstods att det vid de förhandlingar som förekommit angående köpet huvudsakligen varit fråga om hur man skulle uppnå en köpeskilling som räddade föreningen från konkurs och räckte till att täcka av olika fackföreningar gjorda insatser. Det angavs att det inte fanns någon utredning som visade att fastigheten hade ett värde av 4 625 000 kr.

Knen uppgav att taxeringsvärdet för fastigheten var 4 660 000 kr och att byggnadskostnaderna uppgått till 4 800 000 kr. Det erinrades också om att det ingick inventarier i köpet.

I påminnelser tillade klga att föreningens revisorer i de senaste årens revisionsberättelser uttalat att värdet av fastigheten och inventarierna som var bokförda till 4 milj. kr kunde ifrågasättas.

LSt fann att det framgick att viss del av köpeskillingen skulle användas för täckande av andelskapital och avvecklingskostnader. Detta förhållande ansåg LSt dock inte visa att köpeskillingen översteg tillgångarnas verkliga värde. Besvären ogillades följaktligen.

RegR: Ej ändring.

R 1973 A 302 Stöd åt enskild företagare

Angående de närmare omständigheterna, i fallet, se R 1972 C 83. Efter prövningen hos LSt men före RegR:s dom i det målet beslöt knen dels att anslå 10 000 kr för återstående grovplanering av den aktuella fastigheten, dels att bevilja tilläggsanslag på 12 000 kr till täckande av återstående del av kostnaderna för redan utförda arbeten vid grovplaneringen enligt avgiven räkning.

Över dessa beslut anfördes besvär på samma grund som tidigare.

Vid prövningen hos *LSt* förelåg RegR:s dom i det tidigare målet. LSt hänvisade till utgången i det målet och upphävde besluten.

RegR konstaterade att det inte förekommit något som gav anledning till annan slutsats i fråga om befogenheten än den som framgick av tidigare dom och RegR fastställde den utgång LSt kommit till.

R 1973 A 306 Förvärv av industrifastighet, upphävt

Hogdahls kn beslöt att av ett företag inom plastindustrin köpa en fastighet för en köpeskilling av 166 000 kr jämte "förfallna räntekostnader". I beslutet antecknades att köpeskillingen skulle täckas genom övertagande av befintliga lån och med medel ur allmänna investeringsfonden. Som villkor upptogs

att fastigheten skulle övertas i befintligt skick men att byggnaden på fastigheten skulle rustas upp så att yrkesinspektionen kunde godkänna den som industrilokal. Det antecknades också i beslutet att fastigheten, så snart tillfälle härtill fanns, skulle utbjudas till försäljning samt att knen behövde industrilokalen för den fortsatta industriella utbyggnaden. Beslutet innehöll därjämte ett godkännande av ett köpekontrakt, som upprättats mellan knen och säljaren.

I besvären påpekades att det i köpekontraktet angetts att köpare var knen/företaget och att fördelning av äganderätten inte hade skett mellan knen och företaget. Vidare ansåg klg att knen inte uppgett något godtagbart skäl för förvärvet.

Från knens sida anfördes: Säljaren hade köpt fastigheten för 166 000 kr. Detta hade skett genom att säljaren övertagit inteckningsskulder, däribland ett kommunalt lån på 50 000 kr. Säljarens industriella verksamhet upphörde strax efter knens beslut om fastighetsköpet. Sedan knen förvärvat fastigheten kom industrilokalerna att disponeras av ett nytt företag, som tog upp säljarens nedlagda produktion. Dessutom kom vissa lokaler att hyras ut till ytterligare ett företag. Det var angeläget för knen att köpa fastigheten dels för att få full säkerhet för det lämnade lånet, dels för att kunna anvisa industrilokaler åt det nya plastföretaget. Härigenom skapades sysselsättning åt tidigare anställda vid säljarens företag.

LSt: Knen har fattat beslut om fastighetsköpet och är således köpare av fastigheten. Av utredningen i målet framgår att knen – som mot inteckningssäkerhet innehar fordran på 50 000 kr hos säljaren – genom fastighetsförvärvet avsett att skydda sig mot förmögenhetsförlust. Vidare framgår att knen med beslutet avsett att tillhandahålla lokal för industriell verksamhet. Enligt beslutet skall fastigheten, så snart tillfälle härtill finns, utbjudas till försäljning. – Med hänvisning till dessa förhållanden ansåg LSt att beslutet var kompetensenligt.

RegR: Det kan inte anses ligga inom en kns kompetens att förvärva en industrifastighet av här ifrågavarande slag på den allmänna grund, som anförts i knens beslut, att knen för den fortsatta industriella utbyggnaden är i behov av ytterligare industrilokaler. För att förvärvet skall kunna anses utgöra en knens angelägenhet erfordras att till stöd för förvärvet föreligger särskilda skäl. Såsom sådana skäl har knen främst anfört, att fastighetsförvärvet varit angeläget för knen dels för att denna skulle få full säkerhet för ett av knen utlämnat lån om 50 000 kr, dels för att den skulle kunna anvisa industrilokaler och härigenom skapa sysselsättning åt dem, som tidigare varit anställda vid säljarens industri. Emellertid kan handlingarna i målet, särskilt vid det förhållandet att knen till säkerhet för lånet har inteckningen i fastigheten, ej anses ge vid handen att köpet av fastigheten haft betydelse ur förstnämnda synpunkt. Ej heller ger vad som i målet förekommit stöd för antagande att köpet skulle kunna få avsevärd betydelse ur sysselsättningssynpunkt. På grund av vad sålunda förekommit och då i målet icke i övrigt anförts någon omständighet av sådan beskaffenhet att beslutet kan anses avse en knens angelägenhet samt knen därför överskridit sin befogenhet, upphäver RegR, med ändring av LSt:s beslut, knens klandrade beslut.

R 1973 A 343 Ifrågasatt understöd åt enskilt företag

Varbergs kn beslöt att

1. sälja vissa markområden i Bua till en kommunal bostadsstiftelse;
2. godkänna ett avtal mellan stiftelsen och ett enskilt byggnadsföretag om köp av de affärsbyggnader som byggnadsföretaget uppförde på den försålda marken;
3. gå i borgen för byggnadskreditiv;
4. lämna stiftelsen viss garanti mot eventuella hyresförluster för en livsmedelshall i en av affärsbyggnaderna.

I besvär över beslutet gjordes gällande att knen inte hade rätt att genom garantiåtagandet stödja Konsum, som då hyrde livsmedelshallen.

Knen anförde bl. a.: I och för sig hade stiftelsen ingen skyldighet att upplåta lokaler för en livsmedelshall, men gjorde det för att gagna invånarna på orten. Hyresgästen hade garanterat viss hyra under fem år. Om lokalerna därefter inte kunde hyras ut, kunde möjligen hyresförlust uppkomma. Knen stödde inte ett enskilt affärsföretag utan garanterade bara att den kommunala stiftelsen inte skulle drabbas av eventuella hyresförluster. Det var ett allmänt kommunalt intresse att livsmedelshallen kom till Bua. Länsbostadsnämnden hade begärt garantin från knen för att nämnden skulle bevilja stiftelsen lån för affärsbyggnaden.

LSt ansåg att såvitt visats avsåg knens åtgärd en angelägenhet som tillkommer knen att vårda. LSt lämnade följaktligen besvären utan bifall.

RegR: Ej ändring.

R 1973 C 115 Lån till enskilt företag, arbetsmarknadsskäl åberopade

Lessebo kn beslöt att som lån till Lampateljén Sweroma placera 100 000 kr av knens likvida medel i bank. För lånet skulle betalas viss ränta och ställas viss säkerhet. Dessförinnan hade LSt upphävt ett beslut om kommunal borgen till företaget.

I besvär över beslutet hävdades bl. a. att knen inte beaktat LSt:s tidigare beslut, kränkt klgs enskilda rätt genom att engagera sig i icke kommunala intressen och att knen orättvist gynnat företaget.

Knen framhöll att företagets bank lovat företaget lån för om- och tillbyggnad av företagets industrilokaler men sedan inte kunnat lämna lånet på grund av kreditrestriktioner. Företaget stod därför utan likvida rörelsemedel och såg sig nödsakat att inställa driften. Syftet med knens beslut var att förhindra ökning av arbetslösheten bland kvinnor inom knen.

Länsarbetsnämnden i länet anförde: Sedan lång tid tillbaka råder det stor efterfrågan på arbetskraft i länet. Arbetslösheten är låg. Huvudparten av de arbetslösa är äldre eller partiellt arbetsföra. Arbetsmarknaden i Lesseboområdet avviker dock något från länet i övrigt. Här har under senare tid varit vissa svårigheter att finna sysselsättning för äldre arbetskraft och då särskilt för kvinnor. Många av dem som nu är arbetslösa är lokalt bundna till Lesseboområdet. En nedläggning av verksamheten vid företaget skulle ytterligare öka svårigheterna att finna sysselsättning för de lokalt bundna arbetslösa i området.

LSt fann av utredningen i målet att utlåningen av knens medel till företaget inte ägde sådan betydelse för motverkande av arbetslöshet i knen, att för den skull beslutet kunde vara en kommunal angelägenhet. Beslutet upphävdes.

RegR: Ej ändring.

R 1973 C 176 Förvärv av industribyggnad på villkor att den uppläts till säljaren, upphävt trots åberopade arbetsmarknadsskäl

Mariestads kn beslöt i oktober 1970 att köpa en verkstadsfastighet för 900 000 kr. Säljare var en privatperson med enskild firma. Enligt beslutet skulle köpeskillingen betalas genom övertagande av inteckningslån med 687 000 kr medan återstoden skulle betalas kontant. Som villkor för köpet gällde att privatpersonen, eller det bolag vartill privatpersonens rörelse kunde komma att ombildas, hyrde fastigheten mot en av knen bestämd skälig hyra.

I besvären påpekades att det fanns stora möjligheter för knen att fastställa hyran så att företaget årligen kom att subventioneras utan att kommuninvånarna hade någon möjlighet att ingripa mot detta.

Knen anförde: Motivet för beslutet har varit omsorgen om arbetsmarknadssituationen i knen. En konkurs för företaget skulle medföra svåra påfrestningar för näringslivet. Beslutet innebär inte subvention. Knen får full valuta för sin prestation. Med skälig hyra har avsetts en hyra, som helt täcker knens kostnader men inte lämnar nämnvärd vinst.

I yttrande till LSt uppgav länsarbetsnämnden att Mariestadsregionen under år 1970 fick vidkännas en minskning med totalt 200 arbetstillfällen. Under samma tid kom endast en nyetablering av betydelse till stånd. Denna var belägen omkring 4 mil från Mariestads tätort. Under tiden januari 1970 – januari 1971 ökade antalet arbetslösa i regionen från 198 till 225. Antalet anmälda lediga platser på arbetsförmedlingen minskade under samma tid från 124 till 83. Länsarbetsnämnden framhöll att sysselsättningen i Mariestad i hög grad berodde på utvecklingen inom ett par koncernföretag. Sysselsättningen inom den mindre industrin var däremot relativt underdimensionerad, varav följde otillräcklig differentiering av arbetsmöjligheterna.

LSt ansåg klarlagt att knens förvärv och uthyrningen till företaget kunde bedömas få sådan betydelse för att motverka arbetslöshet i knen att åtgärden var kompetensenlig. Alltså lämnades besvären utan bifall.

RegR: Det kan icke utan särskilda skäl anses ligga inom en kns kompetens att förvärva industribyggnad av ifrågavarande slag på villkor att den skall upplåtas till säljaren. Vad i målet visats om arbetsmarknadssituationen i knen utgör icke sådant särskilt skäl. Ej heller i övrigt ger utredningen vid handen, att det klandrade beslutet skulle avse en knens angelägenhet. RegR prövar därför lagligt att, med ändring av LSt:s beslut, upphäva det klandrade beslutet.

R 1973 C 203 Ekonomiskt stöd till glasbruk, arbetsmarknadsskäl godtagna

Ett bolag som drev glasbruk i Uppvidinge kn anhöll hos knen att knen skulle avskriva sin lånefordran hos bolaget på 205 000 kr. Den säkerhet

som ställts för lånet skulle då kunna användas till att ta ett nytt lån på samma belopp.

Knen beslöt år 1971 att på så sätt tillmötesgå företagets begäran om ekonomiskt bistånd att säkerheten fick bytas mot annan säkerhet och att lånet gjordes ränte- och amorteringsfritt under fem år. Som en förutsättning för de kommunala åtgärderna gällde dock dels att det lämnades garantier för att den friställda säkerheten kom att användas för ett lån på minst 205 000 kr, som skulle tillföras bolaget såsom rörelsekapital, dels att ett garantilån på lägst 300 000 kr med en amorteringstid på minst tio år kunde erhållas.

I besvären anfördes bl. a.: Beslutet innebär att knen får en avsevärd försvagning av sin säkerhet, vilket är att anse som en kommunal subvention till företaget. Om den del av svensk glasindustri, som visat sig vara bärkraftig, skall kunna överleva, krävs av kner och statliga myndigheter, att den pågående självsaneringen inom branschen inte förhindras genom upprepad ekonomisk hjälp till glasbruk på fallrepet. Beslutet kan komma att innebära att anställda vid andra glasbruk inom samma område löper risk att bli friställda i stället.

Knen framhöll bl. a. att en nedläggning av företaget med friställning av ett 80-tal arbetstagare som följd, skulle innebära en katastrof för knen.

Länsarbetsnämnden anförde: Industriutvecklingen i knen har varit klart negativ under senare år. Antalet industrisysselsatta i knen har minskat med 324 mellan åren 1966 och 1969. Denna negativa utveckling har fortsatt även under senare år. Enbart vid tre företag har antalet anställda från november 1969 till maj 1971 minskat från 396 till 285. Det föreligger därför ett starkt behov av en nylokalisering av industrier till knen. Om ytterligare driftsinskränkningar eller företagsnedläggelser skulle ske innan man fått fram nya arbetstillfällen inom knen skulle detta medföra uppenbara sysselsättningsproblem. Glasbruket, som har ca 70 anställda, har redan i maj 1971 under hand till länsarbetsnämnden anmält att företaget var i behov av kapitaltillskott för att driften skulle kunna fortsätta.

LSt lämnade besvären utan bifall och anförde sammanfattningsvis: Nedläggning av företaget skulle innebära stora svårigheter i orten ur sysselsättningssynpunkt. Utredningen visade att företaget befann sig i ett från ekonomisk synpunkt bekymmersamt läge vid tiden för beslutet. Knens åtgärd syftade uppenbarligen till att avvärja ett hot om driftsnedläggning. Det måste anses ha varit en knens angelägenhet att till förekommande av arbetslöshet, i den omfattning som skett, stödja företaget.

RegR: Ej ändring.

R 1974 ref. 33 Anslag till rådgivningsverksamhet bland jordbrukare har ansetts som en kommunal angelägenhet kompletterande den statliga verksamheten på området
(R 1969 C 248 och R 1972 ref. 27)

Vindelns kn beslöt år 1972 att en kontrollassistent, som var verksam i knen, på försök under ett år skulle syssla med rådgivningsverksamhet bland knens jordbrukare. Kostnaderna härför beräknades till 24 000 kr.

I besvären anfördes: Rådgivningsverksamheten var inte en kommunal angelägenhet. Behovet av kommunal rådgivning på jordbrukets område var

inte styrkt. Enligt lantbruksnämnden var efterfrågan på sådan rådgivning liten.

LSt fann det inte bevisat att beslutet var olagligt och lämnade besvären utan bifall.

I yttrande till RegR uppgav knen bl. a. att knen sedan gammalt var en utpräglad skogs- och jordbrukskommun med ett i förhållande till knens folkmängd mycket stort antal brukningsdelar. Detta antal hade under de senaste 20 åren kraftigt minskat men var fortfarande betydande. Den minskning i befolkningstalet som skett i knen under denna tid berodde i huvudsak på den avtrappning som förekommit inom skogsbruket och jordbruket. Dessa näringar var dock alltjämt en mycket viktig sysselsättningsfaktor. Rådgivningsverksamhet av det aktuella slaget förekom i åtskilliga av länets inlandskommuner. Samråd hade skett från knens sida med företrädare för både lantbruksnämnden och hushållningssällskapet innan beslutet fattades.

RegR: Knens beslut att anslå medel till en rådgivningsverksamhet bland knens jordbrukare är att anse som en åtgärd av allmän natur i syfte att främja jordbruksnäringen i knen. Den kompletterar härvid den statliga verksamheten på detta område. Beslutet avser sålunda en knens angelägenhet.

På grund härav och då det icke visats att klandrade beslutet eljest är olagligt i något hänseende, som avses i 76 § kommunallagen, lämnar RegR besvären utan bifall.

R 1974 ref. 75 Sedan knen beslutat teckna s. k. industribevis i skogsföretag och beslutet vunnit laga kraft, har fattats nytt beslut, innebärande ändring i sättet för erläggande av likvid för bevisen. Med hänsyn till att förvärvet av industribevis ansetts icke vara en knens angelägenhet samt betalning för dem kunnat erläggas på oförändrat sätt, har knen genom det senare beslutet överskridit sin befogenhet. (Se R 1972 C 83 och 176.)

Svärdsjö kn beslöt den 17 december 1968 att teckna industribevis till ett belopp av 12 000 kr hos Norrlands skogsägares cellulosa AB. Bevisen löpte med ränta och skulle lösas in efter 25 år. Knen skulle betala bevisen under de närmast följande tre åren med 1/3 om året. Likviden skulle enligt beslutet tas av medel, som skulle inflyta till knen i samband med skogsförsäljning. Beslutet vann laga kraft.

Sedan Svärdsjö kn år 1971 uppgått i Falu kn beslöt knen den 9 mars 1972 att anslå 7 000 kr till resterande likvid för industribevisen.

I besvär över beslutet yrkades att beslutet skulle undanröjas eftersom beslutet inte avsåg en kommunal angelägenhet.

Knen genmälde att beslutet bara var en uppföljning av det åtagande, som Svärdsjö kn iklätt sig genom beslutet år 1968.

LSt lämnade besvären utan bifall med motiveringen att Falu kn genom klandrade beslutet bara avsett att fullgöra Svärdsjö kns åtagande.

RegR: Såsom LSt funnit har efter kommunsammanslagningen Falu kn att fullgöra de åtaganden, som förutvarande Svärdsjö kn iklätt sig.

Beslutet den 17 december 1968 innebar, att Svärdsjö kn genom förvärv av s. k. industribevis beviljade Norrlands skogsägares cellulosa AB ett lån å 12 000 kr under 25 år samt att likvid för bevisen skulle erläggas till bolaget

genom avräkning å betalning för virkesleveranser under en tid av tre år. Beslutet vann laga kraft.

Falu kns klandrade beslut den 9 mars 1972 innefattar en ändring av det tidigare beslutet på så sätt, att då ännu ogulden del av likviden – 7 000 kr – skulle erläggas genom ett särskilt anslag av medel ur knens allmänna investeringsfond.

Vad i målet förekommit ger vid handen att förvärvet av industribevisen icke utgjort någon kommunal angelägenhet. I målet är upplyst, att den resterande likviden vid tiden för det klandrade beslutet kunnat bestridas genom avräkning å betalning för virkesleveranser och att medelsanvisningen således icke behövts för att fullgöra knens betalningsförpliktelse.

Vid nu angivna förhållanden har knen genom klandrade beslutet överskridit sin befogenhet.

RegR prövar därför lagligt att, med ändring av LSt:s överklagade beslut, upphäva knens beslut den 9 mars 1972.

En ledamot var skiljaktig och ansåg att industribevisen fick anses vara en anläggningstillgång enligt 50 § KL och att något budgetmässigt hinder för att ta investeringsfonden i anspråk på grund därav inte förelåg. Ledamoten lämnade alltså besvären utan bifall.

R 1974 A 684 Borgensåtagande, arbetsmarknadsskäl ej godtagna

P, som planerade att starta ett företag i Torsås kn och beräknade att kunna sysselsätta fem personer (varav två kvinnliga) efter två månader och nio personer (varav fem kvinnliga) efter något år, anhöll hos knen om bl. a. borgen för ett ettårigt lån på 150 000 kr.

L, som också avsåg att starta ett nytt företag i knen, anhöll om kommunal borgen på ett lån på 175 000 kr. Enligt L:s prognos skulle företaget inom två till tre år kunna ha fem till åtta personer anställda.

Både P och L skulle disponera utrymmen i ett kommunalt industrihotell.

Torsås kn beslöt år 1973 att teckna borgen i båda fallen.

I besvären påstods att stödet var kompetensöverskridande.

I yttrande från knen uppgavs bl. a.: Knen har fått statsbidrag för att uppföra industrihotellet för uthyrning till två eller flera företag. Knen har sedan flera år tillbaka fått vidkännas en årlig folkminskning, bl. a. på grund av att knens industrier inte kunnat suga upp den arbetskraft, som inte längre kunnat beredas sysselsättning inom jordbruk och skogsbruk. Knens stora flyttningsförluster har berott på svårigheter särskilt för ungdom och kvinnor att få sysselsättning inom knen. Under år 1972 varslade ett företag i knen med 17 anställda om nedläggning och friställning av all personal. Denna företagsnedläggning avvärjdes emellertid. Under år 1973 har två företag i knen, det ena ett sågverk med 17 anställda och det andra en syfabrik med fem kvinnliga anställda, lagts ned och samtliga anställda friställts.

Från länsarbetsnämnden inhämtades bl. a. att Torsåsområdet under ett flertal år redovisat ett betydande arbetskraftsöverskott och att beredskapsarbeten blivit ett nästan permanent inslag bland knens sysselsättningstillfällen. Länsarbetsnämnden uppgav också, att antalet arbetslösa i knen i medeltal per månad uppgick under år 1972 till 63 och under första halvåret 1973 till 53. Antalet lediga platser i knen i medeltal per månad uppgick

under år 1972 till 14 och under första halvåret 1973 till 25. Antalet i beredskapsarbete sysselsatta personer uppgick i knen i medeltar per månad under år 1972 till 22 och under första halvåret 1973 till 18.

LSt ansåg att det stöd åt P och L, som borgensåtagandena innebar, inte hade sådan betydelse för motverkande av arbetslöshet i knen, att åtagandena kunde anses vara en kommunal angelägenhet. Inte heller i övrigt ansågs det ha förebragts omständighet, som gav besluten sådan innebörd. Knen hade på grund härav överskridit sin befogenhet och LSt upphävde besluten.

RegR: Ej ändring.

R 1974 A 728 Kns avstående från fordran mot erhållande av en kontorsbyggnad

Mellan Kristianstads kn och ett enskild företag träffades år 1959 ett avtal, som innebar att företaget skulle arrendera en av knens tomter. År 1968 beslöt knen att upphäva avtalet. I samband därmed beslöts också att anvisa 50 000 kr, som skulle användas till att lösa företagets kontorsbyggnad på tomten.

LSt fann inte visat något förhållande som skulle medföra att beslutet upphävdes och lämnade besvären utan bifall.

RegR: Väl har knen genom klandrade beslutet bl. a. avstått från nominellt betydande fordringar mot att knen erhållit den ifrågavarande kontorsbyggnaden vars värde, enligt uppgift från knen, ej oväsentligt understigit fordringsbeloppet. Emellertid kan med hänsyn till omständigheterna i övrigt ej uteslutas att det reella värdet i knens samlade prestationer ej stått i missförhållande till vad knen uppnått genom avtalet. På grund av det anförda och då ej heller visats att bolaget i annat hänseende otillbörligt gynnats genom klandrade beslutet eller att detta på annat sätt är olagligt, lämnar RegR besvären utan bifall.

R 1974 A 877 Bidrag till företagare för utställning i Helsingfors, upphävt

Ett företag i Burträsks kn ämnade delta i en utställning i Helsingfors. Efter framställning från företaget beslöt knen att företaget skulle få ett kommunalt bidrag till kostnaderna för deltagandet.

Sedan det anförts besvär över beslutet uppgav knen att antalet arbetslösa i knen under beslutsåret varierat mellan 150 och 175 personer. Knen ansåg att den, som ett led i försöken att motverka arbetslösheten, borde uppmuntra företag i knen att ställa ut produkter i orter utanför knen. Genom att produkterna blev kända skulle efterfrågan på dessa öka och ytterligare folk kunde anställas vid företag i knen. Knen hade under en följd av år beviljat bidrag till utställningskostnader för enskilda företagare.

LSt ansåg inte att åtgärden kunde bedömas vara en kommunal angelägenhet och upphävde beslutet.

RegR: Knen beslöt den 29 oktober 1970 att förvärva aktier för 150 000 kr i bolaget, vilket innebar att knen blev ägare till halva antalet aktier. Sedan besvär anförts mot beslutet, fann LSt genom beslut den 5 april 1971 att det klandrade beslutet inte innebar något överskridande av den kom-

munala kompetensen, eftersom nedläggning av företaget skulle avsevärt förvärra den arbetslöshet som rådde i knen och bolagets fortsatta drift kunde säkras endast genom de förenade åtgärder som beslutats av kommerskollegium och knen. RegR gjorde ej ändring i LSt:s beslut. Av utredningen i förevarande mål får väl anses framgå att upprätthållandet av bolagets verksamhet alltjämt är av betydelse för att motverka arbetslöshet i knen. Det har emellertid inte ens påståtts att bidraget i fråga skulle vara av avgörande betydelse för att bolaget skulle kunna fortsätta sin verksamhet. Sådana omständigheter föreligger alltså inte av den av knen beslutade åtgärden, som innebär stöd åt enskild näringsidkare, kan anses vara en kommunal angelägenhet. På grund av detta lämnar RegR knens talan utan bifall.

R 1974 A 1044 Borgensåtagande, arbetsmarknadsskäl godtagna

Sorsele kn beslöt att gå i borgen för Sorsele Trä- & Slöjdprodukter AB:s checkräkningskredit på 70 000 kr. Bolaget skulle såsom central förmedla försäljning av hemslöjdsprodukter, som tillverkades av kommuninvånarna.

I besvären över beslutet angavs att det inte var förenligt med KL att ge stöd åt ett industriföretag.

Av *LSt:s* beslut framgår att ett 55-tal personer, bosatta i olika delar av knen, hade förhandstecknats som leverantörer till centralen. Bolagets verksamhet förväntades få sin betydelse för hemslöjdens fortsatta utveckling i knen. LSt fann att det fick anses vara en knens angelägenhet att bistå bolaget på det sätt som skett och lämnade besvären utan bifall.

RegR: I målet har från knens sida uppgetts bl. a. att arbetslösheten i knen är stor, framför allt bland äldre manlig arbetskraft med yrkesskador från skogsarbete och bland kvinnor, samt att genom Sorsele Trä- & Slöjdprodukter AB:s verksamhet ett betydande antal personer beräknas bli sysselsatta i hemslöjd och hemindustrier. Vad knen sålunda anfört har icke vederlagts av utredningen i målet. Enär det stöd knen genom klandrade beslutet lämnar bolaget sålunda är ägnat att i väsentlig mån motverka arbetslösheten i knen samtidigt som det främjar hemslöjden där, avser beslutet en knens angelägenhet. På grund av det anförda lämnar RegR besvären utan bifall.

R 1974 A 1290 Räntefritt lån till maskinförening för inköp av skördetröskor, upphävt

Storumans kn beslöt att bevilja en maskinförening ett tioårigt räntefritt avskrivningslån på 33 000 kr för inköp av en skördetröska.

I besvären uppgavs att knen inte hade rätt att bevilja lån till enskilda företag och att långivningsverksamhet av det här slaget inte var en kommunal angelägenhet.

I yttrande över besvären framhöll knen att det skulle tas ut avgifter enligt hushållningssällskapets taxor av alla som utnyttjade skördetröskan. Det var med andra ord inte meningen att någon enskild ekonomiskt skulle gynnas av beslutet. Vidare ansåg knen att köpet av skördetröskan skulle få viss betydelse ur sysselsättnings- och naturvårdssynpunkt.

LSt fastslog att beslutet innebar stöd åt ett enskilt företag i knen och att sådana omständigheter inte förelåg att åtgärden kunde bedömas vara en kommunal angelägenhet. Beslutet befanns alltså kompetensöverskridande och LSt upphävde beslutet.

RegR: Av handlingarna framgår att det enligt knens klandrade beslut beviljade stödet torde komma endast en mindre grupp av jordbrukare inom knen till godo. Enär det inte är en knens angelägenhet att på detta sätt främja jordbruksnäringen samt vad i målet förekommit inte kan anses utvisa att stödet har sådan betydelse för naturvård eller sysselsättning i knen att det likväl utgör en dylik angelägenhet, har knen överskridit sin befogenhet. RegR gör på grund härav ej ändring i det slut vartill LSt kommit i målet.

R 1974 A 1406 Försäljning av tomter till företag för småhusbebyggelse, fråga om tomtpriset inneburit subvention

Kalmar kn beslöt att till ett enskilt företag sälja 30 småhustomter om vardera högst omkring 800 m^2. Tomtpriset bestämdes till 10 kr per m^2.

I besvär över beslutet uppgavs att gängse pris för tomterna skulle vara omkring 25 kr per m^2 och att det bestämda priset därför innebar en avsevärd subvention till köparen.

Vid behandlingen av ärendet i *LSt* framkom det att tomtpriset 10 kr per m^2 inte inbegrep kostnad för anslutning av tomterna till knens va-nät. LSt fann att tomtpriset inkl. kostnaden för anslutning till va-nätet skulle bli 19 kr per m^2 för tomter med maximiareal. Vid tomtstorleken 700 m^2 skulle priset ligga på ca 21 kr per m^2. Medeltomtpriset inom nyexploateringsområden för småhusbebyggelse i knen var 21 kr per m^2. – Mot bakgrunden av den här utredningen lämnades besvären utan bifall.

RegR: Ej ändring.

R 1974 A 1722 Aktieteckning, upphävt

Ängelholms kn beslöt att för 300 000 kr teckna nya aktier i Hjärnarps Industribyggnads AB.

I besvären uppgavs bl. a. följande: Enligt bolagsordningen skulle bolagets verksamhet bestå i att bygga och förvalta industri-, hantverks- och andra fastigheter och att utöva annan därmed förenlig verksamhet. Att teckna aktier i ett sådant bolag kunde inte vara en kommunal angelägenhet. Klg åberopade RegR:s avgörande den 24.10.1963 som rörde bildandet av Ängelholms Industribyggnads Aktiebolag med i stort sett samma ändamål (R 1963 I 193).

Knen uppgav å sin sida att nyteckningen skett för att möjliggöra bolagets köp av en fastighet, som därefter hyrts ut till knen för undervisningsändamål.

LSt ansåg inte att det var en kommunal angelägenhet att teckna aktier i ett bolag som hade till ändamål att bedriva sådan verksamhet som angavs i Hjärnarps Industribyggnads AB:s bolagsordning. Vidare ansåg LSt att det syfte med nyteckningen, som knen uppgett, skulle kunnat förverkligas på annat sätt. LSt fann alltså att knen överskridit sin befogenhet och upphävde beslutet.

RegR: Hjärnarps Industribyggnads AB har enligt bolagsordningen till föremål för sin verksamhet att bygga och förvalta industri-, hantverks- och andra fastigheter ävensom att utöva annan därmed förenlig verksamhet. Den i bolagsordningen angivna verksamheten är icke begränsad till handhavande av sådana uppgifter, som kan anses utgöra kommunala angelägenheter, och går alltså över gränserna för den kommunala kompetensen. En nyteckning av aktier i bolaget kan icke kringgärdas med sådana villkor, att därmed säkerställs att de inbetalade medlen kommer att uteslutande användas för behov, som knen äger tillgodose. Även om det fastighetsförvärv, som skolat möjliggöras genom nyteckningen, skulle vara en knens angelägenhet, föreligger inte något hinder för bolaget att, om den ifrågavarande fastigheten avyttras, använda de mot nyteckningen svarande medlen inom ramen för bolagsordningen för ändamål, som knen icke äger tillgodose. På grund härav lämnar RegR besvären utan bifall.

R 1974 A 1769 Bolagsbildning för inköp av industrifastighet samt uthyrning av denna till säljaren, arbetsmarknadsskäl ej godtagna

Mullsjö kn beslöt att tillsammans med AB Eiser bilda ett aktiebolag, benämnt Miba AB, vars aktiekapital skulle vara 800 000 kr till en kurs av 125 %. Knen skulle teckna hälften av aktierna. Vidare beslöts att det nybildade bolaget skulle köpa Eisers industrifastighet för 1 000 000 kr och att Eiser skulle hyra fastigheten för en tid av tio år. Slutligen beslöts att godkänna Mibas bolagsordning och ett samarbetsavtal mellan Eiser och knen.

I besvären framhölls att Miba skulle fungera som ett fastighetsbolag, och att Miba skulle hyra ut den av Eiser förvärvade fastigheten till Eiser. Miba skulle också bygga ut fabriksbyggnaden för en beräknad kostnad av 1 750 000 kr.

Från knens sida uppgavs det, förutom att uthyrningen skulle ge full kostnadstäckning för Miba, att knen befarade sysselsättningssvårigheter inom knen och att en nedläggning av Eisers verksamhet i Mullsjö kunde bli följden om utbyggnaden inte kom till stånd.

Länsarbetsnämnden yttrade att en förstärkning av näringslivet i Mullsjö var angelägen mot bakgrunden av dels det bortfall av arbetstillfällen som hade ägt rum under de senare åren, dels den inflyttning, som successivt skedde till Mullsjö.

LSt konstaterade bl. a. att syftet med Mibas verksamhet enligt bolagsordningen var att främja ortens försörjning med industrilokaler. Under hänvisning bl. a. härtill men huvudsakligen till arbetsmarknadssituationen i knen lämnade LSt besvären utan bifall.

RegR: Det bolag vars bildande klandrade beslutet avser skall enligt bolagsordningen ha till föremål för sin verksamhet att inom Mullsjö kn äga, förvärva, sälja och utarrendera fastigheter samt uppföra och förvalta byggnader för industriellt ändamål ävensom bedriva annan därmed sammanhängande verksamhet. Vidare innehåller bolagsordningen att syftet med bolagets verksamhet sålunda är att främja ortens försörjning med industrilokaler. Av det likaledes genom klandrade beslutet godkända samarbetsavtalet framgår att bolaget av ett enskilt industriföretag skall inköpa en fastighet, uthyra denna till samma företag och vidta förändringar på

fastigheten, som är förestavade av industriföretagets behov. Enär således beslutet innefattar stöd åt ett enskilt företag och då, genom vad i målet upplysts om arbetsmarknadsförhållandena i orten, icke gjorts sannolikt att de beslutade åtgärderna haft sådan betydelse för att motverka arbetslösheten i knen, att de ändå kan anses avse en knens angelägenhet, upphäver RegR, med ändring av LSt:s beslut, knens klandrade beslut.

R 1974 A 1770 Aktieförvärv, arbetsmarknadsskäl ej godtagna

Sorsele kn, som år 1971 beslutat att köpa aktier för 200 000 kr i Sorsele kns Industrifastighets AB, beslöt året därpå att köpa aktier för ytterligare 200 000 kr i bolaget.

Klg gjorde gällande att knen inte hade befogenhet att driva verksamhet av det slag bolaget ägnade sig åt.

LSt ansåg att sysselsättningsläget i knen var bekymmersamt och att beslutet var att se såsom en samhällelig åtgärd till hindrande av arbetslöshet. LSt fann detta kompetensenligt och lämnade besvären utan bifall.

RegR: Enligt av klg i målet lämnad, av knen icke bestridd uppgift har Sorsele kns Industrifastighets AB enligt bolagsordningen till ändamål att stödja och etablera företag och förvärva byggnader för industriellt ändamål samt utöva därmed förenlig verksamhet. Det är icke i och för sig en knens angelägenhet att utöva verksamhet som här avses. Av handlingarna i målet framgår icke att knens beslut att teckna nya aktier i bolaget är ägnat att på sådant sätt bidra till motverkande eller lindring av arbetslöshet inom knen, att beslutet ändock kan anses falla inom området för knens kompetens. Ej heller i övrigt har förebragts omständighet, som ger beslutet sådan innebörd. Då knen således överskridit sin befogenhet, upphäver RegR, med ändring av LSt:s beslut, klandrade beslutet.

R 1974 A 1771 Eftergift av hyresfordran, arbetsmarknadsskäl godtagna

Alsens kn beslöt att lokalerna i knens hantverkshus under viss tid skulle upplåtas hyresfritt åt hyresgästen, som var ett enskilt företag.

I besvären påpekades att knen som motivering till beslutet angett att åtgärden hade vidtagits för att göra det lättare för företaget i inkörningsskedet. Klg gjorde gällande att detta innebar otillåtet stöd åt ett enskilt företag. Stödet kunde inte på något sätt ha avsevärd betydelse för att motverka arbetslöshet inom knen.

Knen anförde att beslutet innefattade eftergift av hyra med tillhopa omkring 47 000 kr och att skälen för beslutet var dels att bolaget på grund av fel i vissa maskiner som tillhandahölls av knen haft upprepade driftavbrott, dels att hyreseftergiften var erforderlig för företagets existens. – Knen lämnade också en utförlig redogörelse för arbetsmarknadssituationen i knen. Av denna redogörelse framgick att det i knen bodde omkring 1 300 personer. Under åren närmast före beslutet hade flera företag i knen lagts ned. Bland dessa märktes tre telestationer med tillhopa åtta anställda, ett kalkbruk med ett 30-tal anställda och en textilindustri med omkring sex

anställda. Det fanns inte många arbetsplatser inom knen med ett större antal anställda. Arbetsplatserna utgjordes huvudsakligen av ett sågverk med 12–15 anställda, ett bageri med omkring 20 anställda, en charkuterifabrik med ca 10 anställda och ytterligare ett företag med ett 15-tal anställda. Det företag som hyrde hantverkshuset hade på ett år ökat antalet anställda från 3 till 18 personer (5 yngre män och 13 kvinnor).

Länsarbetsnämnden i länet yttrade: Hantverkshuset har uppförts som kommunalt beredskapsarbete med ett statsbidrag om 50 % av kostnaderna. Ifrågavarande företag har vid två tillfällen sökt lokaliseringsstöd, vilka framställningar tillstyrkts av länsarbetsnämnden, men inte bifallits av arbetsmarknadsstyrelsen. Eftersom företaget är beläget i ett område, som på grund av jord- och skogsbrukets rationalisering fått vidkännas betydande minskning av antalet arbetstillfällen, finner länsarbetsnämnden det angeläget, att varje möjlighet att åstadkomma nya arbetstillfällen tillvaratas.

LSt fann det utrett att eftergiften av hyresfordringen hade gjorts huvudsakligen för att trygga den fortsatta driften vid företaget. Med hänsyn till den utredning som förebringats rörande sysselsättnings- och övriga förhållanden i knen ansåg LSt att beslutet hade sådan betydelse för att minska arbetslösheten i knen att beslutet fick anses avse en knens angelägenhet. På grund därav lämnades besvären utan bifall.

RegR: Ej ändring.

R 1974 A 1882 Bidrag till inköp av tomtmark för uppförande av en möbelfabrik, arbetsmarknadsskäl ej godtagna

Ronneby kn beslöt att lämna ett bidrag på högst 10 000 kr till fabrikören N i Belganet för inköp av tomtmark. N planerade att uppföra en mindre möbelfabrik på tomten.

Klga, ett 60-tal personer, åberopade att beslutet inte var förenligt med reglerna om den kommunala kompetensen och att knen överskridit sin befogenhet.

Knen anförde att bidraget med hänsyn till en betydande arbetslöshet inom knen fick anses ha karaktären av social hjälpverksamhet och att bidraget var mycket ringa i förhållande till de kostnader som annars kunde komma att uppstå för att bereda kvarvarande invånare i orten en rimlig social service.

LSt fann beslutet inte avse en sådan knens angelägenhet, varom knen får besluta och upphävde beslutet såsom kompetensöverskridande.

RegR: Av utredningen i målet framgår ej att det stöd åt ifrågavarande näringsidkare, som det beslutade kommunala bidraget innebär, har sådan betydelse för motverkande av arbetslöshet i knen, att knens beslut för den skull kan anses avse en knens angelägenhet. Vad angår knens avsikt att av sociala skäl bereda den lokalt bundna arbetskraften i Belganet sysselsättning kan det väl falla inom ramen för knens uppgifter att vidta lämpliga åtgärder i sådant hänseende. Det kan dock inte anses vara en kommunal uppgift att främja detta syfte genom sådant ekonomiskt stöd åt enskild näringsidkare varom i målet är fråga. Ej heller i övrigt har i målet visats någon omständighet på grund varav det beslutade bidraget är att anse som en knens angelägenhet. Enär knen sålunda genom klandrade beslutet överskridit sin befogenhet, lämnar RegR besvären utan bifall.

R 1975 ref. 23 Avtal varigenom kn åtagit sig att i anslutning till sitt avloppsreningsverk uppföra kontors- och verkstadslokaler åt ett företag, som sysslar med utveckling och tillverkning av mät- och reglerverktyg för miljövård, har ansetts innefatta angelägenhet, som det inte ankommer på knen att vårda

Kungsbacka kn beslöt att godkänna ett avtal mellan knen och Aktiebolaget Tellusond. Avtalet innefattade bl. a. ett åtagande för knen att tillhandahålla en tomt på ca 10 000 m^2 och att för en beräknad kostnad av 800 000–900 000 kr uppföra och till bolaget hyra ut kontors- och verkstadslokaler i anslutning till knens reningsverk.

I besvären angavs bl. a. att avtalet gav företaget utomordentligt förmånliga villkor och att byggnaderna "skräddarsyddes" för företaget samt att hela risktagandet låg på knen.

Knen anförde: Hyran gav knen full täckning för kostnaderna. Bolaget skulle använda reningsverket som testanläggning för sina produkter vilket skulle ge knen utomordentliga möjligheter att få till stånd en ekonomisk och tekniskt effektiv driftövervakning av verket. Dessutom skulle bolagets etablering i knen få en stimulerande inverkan på näringslivet.

LSt upphävde beslutet som kompetensöverskridande.

RegR: Oavsett att bolaget på visst sätt biträtt med anskaffande av lån för uppförande av de med klandrade beslutet avsedda verkstads- och kontorslokalerna måste knens åtgärder att ställa sig som ägare av anläggningen och åta sig betalningsskyldighet för lånet bedömas så, att knen lämnar bolaget ett icke obetydligt ekonomiskt bistånd. Visserligen har bolagets verksamhet kunnat bli till viss nytta för knen bl. a. genom att underlätta skötseln av knens avloppsreningsverk. Denna nytta står emellertid inte i rimlig proportion till knens nyssnämnda åtaganden. Ej heller kan det antas, att tillkomsten av ifrågavarande lokaler kunnat bli av nämnvärd betydelse för motverkande av arbetslöshet inom knen.

Klandrade beslutet får vid nu angivna förhållanden anses gälla angelägenheter, som det inte ankommer på knen att vårda.

RegR lämnar därför besvären utan bifall.

En ledamot var skiljaktig och anförde:

Aktiebolaget Tellusond är ett helägt dotterbolag till Svenska Utvecklings Aktiebolaget, vilket i sin tur ägs av staten. Bolaget bedriver verksamhet för bl. a. utveckling och tillverkning av mät- och reglerverktyg för miljövård och behöver för detta arbete ha tillgång till ett reningsverk. Det ankommer enligt lag på kn att tillse att behovet av avloppsledningar inom knen tillgodoses och att därvid bl. a. fastställda krav på naturskydd och miljövård uppfylls.

Även om utveckling och tillverkning av de ifrågavarande verktygen inte är att betrakta som en kommunal angelägenhet, har dock den bolagets verksamhet, som omfattas av avtalet mellan knen och bolaget, så nära sammanhang med knens nyssnämnda uppgifter, att ett åtagande från knens sida att vara det helstatliga bolaget behjälpligt i den ifrågavarande verksamheten inte i och för sig innefattar ett kompetensöverskridande av knen.

Avtalets innebörd är, såvitt nu har betydelse, att knen skall tillhandahålla bolaget en för dess verksamhet anpassad kontors- och verkstadsbyggnad och att knen skall garanteras att av hyresinkomsterna under den sjuåriga hyrestiden få tillbaka hälften av de å byggnaderna nedlagda kostnaderna. Det i avtalet ingående momentet av

kommunal subvention till bolaget består främst i att knen iklätt sig risken att efter sju år inneha en blott till hälften avskriven för speciellt syfte uppförd byggnad, som måhända då kan visa sig vara svår att utnyttja för annat kommunalt ändamål. Mot denna risk skall ställas den fördel knen kunnat ha av att nära samverka med ett statsägt företag, sysslande med utvecklingsarbete inom avloppstekniken.

Ledamoten fann att knen inte gått över gränserna för sina befogenheter och upphävde LSt:s beslut.

R 1975 Ab 202 Anskaffande av mark m. m. i samband med planerad omlokalisering av sågverksföretag, arbetsmarknadsskäl ej godtagna

Vännäs kn beslöt i samband med en planerad omlokalisering av ett sågverksföretag att intill ett belopp av 244 000 kr svara för anskaffning av mark, utförande av va-anläggning, anläggande av väg, framdragande av elektrisk kraft och anordnande av stängsel.

I besvären över beslutet angavs att knen överskridit sin befogenhet genom att ge ekonomiskt stöd åt ett enskilt företag.

LSt lämnade besvären utan bifall och anförde: Det är inte någon kommunal angelägenhet att ge ekonomiskt stöd åt ett enskilt företag. Undantagsvis kan sådant stöd emellertid under vissa förutsättningar ligga inom knens kompetensområde. Av vad i målet förevarit framgår att det beslutade stödet är nödvändigt för tryggande av företagets fortsatta drift. Med hänsyn till den arbetslöshet som härigenom undviks, får knen anses ha handlat inom ramen för sin kompetens.

RegR: Av utredningen i målet framgår inte att det beslutade stödet till sågverksföretaget har sådan betydelse för att motverka arbetslöshet i knen att klandrade beslutet av den anledningen kan anses avse en knens angelägenhet. Någon annan omständighet som innebär att beslutet ändock faller inom området för knens kompetens föreligger inte heller. Eftersom knen följaktligen överskridit sin befogenhet, upphäver RegR, med ändring av LSt:s beslut knens klandrade beslut.

R 1975 Ab 312 Driftbidrag till industriföretag, arbetsmarknadsskäl godtagna

Sorsele kn beslöt att lämna ett hemslöjdsföretag driftbidrag med 150 000 kr till täckning av en för två år beräknad förlust i rörelsen.

I besvären anfördes att det – utom i undantagsfall – inte var någon kommunal angelägenhet att ge stöd till industriföretag och att skäl för stöd i förevarande fall inte anförts eller förelåg.

LSt ansåg att arbetslösheten var svår inom Sorsele kn och att det beslutade bidraget framstod som nödvändigt för att trygga företagets drift till dess andra garantier erhållits för denna. Genom beslutet motverkades ytterligare arbetslöshet i knen. På grund därav ansågs knen ha handlat inom ramen för sin kompetens. Besvären lämnades av LSt utan bifall.

RegR: Ej ändring.

R 1976 ref. 47 Kommunalt beslut om ett bidrag till miljövårdande åtgärder inom jordbruket har upphävts såsom befogenhetsöverskridande, då det inte ansågs vara en knens angelägenhet att underlätta för viss grupp av enskilda företagare att fullgöra dem enligt lag åvilande skyldigheter att vidta miljöskyddsåtgärder
(Jfr R 1974 ref. 33)

I en motion till Vindelns kn redogjordes för riksdagens beslut att under femårsperioden 1972–1977 lämna statsbidrag till miljövårdande åtgärder inom jordbruks- och trädgårdsföretag. Det angavs att det i fråga om jordbruk i första hand gällde sådana anläggningar som urinbrunnar, gödselplattor och gödselbassänger. Bidrag beviljades av lantbruksnämnden och utgick med 25 % av kostnaden. Lägre bidrag än 1 000 kr utgick inte. Motionären föreslog att knen skulle besluta att stimulera tillkomsten av nämnda anläggningar genom att lämna ett bidrag av minst samma storlek som staten. Knen beslöt att bifalla motionen.

I besvären hävdades att knen överskridit sin befogenhet, då bara ett fåtal av knens invånare kunde utnyttja bidraget.

LSt ansåg att tillkomsten av anläggningarna – med hänsyn till skyddet mot förorening av grundvattnet och ytvattnet – var av allmänt intresse. Därför borde den omständigheten att bara ett fåtal personer kunde komma i åtnjutande av bidraget inte föranleda att beslutet var kompetensöverskridande. LSt tolkade beslutet så, att bidraget skulle utgå enligt samma grunder som för den statliga bidragsverksamheten och kunde med denna tolkning inte finna att vissa kommunmedlemmar kom att obehörigt gynnas framför andra. Besvären lämnades utan bifall.

RegR: Knen har genom klandrade beslutet infört ett kommunalt bidrag till anordningar främst för uppsamling av urin, pressaft och gödsel. Bidraget synes vara avsett att utgå till sådana jordbrukare som erhåller statligt stöd enligt kungörelsen (1972:293) om statsbidrag till miljövårdande åtgärder inom jordbruks- och trädgårdsföretag. Enligt nämnda kungörelse gäller bl. a. att statligt bidrag utgår för åtgärd som koncessionsnämnden för miljöskydd, statens naturvårdsverk, LSt eller hälsovårdsnämnden funnit nödvändig från miljöskyddssynpunkt, med ett belopp som motsvarar högst 25 % av godkänd kostnad för åtgärden, dock att bidrag ej utgår om bidragsbeloppet skulle understiga 1 000 kr, samt att bidrag lämnas endast i fråga om anläggning eller del av anläggning som tagits i drift före 1 juli 1972 och som kan antas bli nyttjad för sitt ändamål under så lång tid att kostnaden ter sig försvarlig. Enligt klandrade beslutet skall det kommunala bidraget vara av minst samma storlek som statsbidraget.

De miljövårdande anordningar som sålunda åsyftas med det av knen beslutade bidraget får antas väsentligen avse åtgärder som bidragstagarna är skyldiga att utföra enligt miljöskyddslagen eller hälsovårdsstadgan. Knens åliggande till förebyggande av vatten- och luftförorening och andra sanitära olägenheter regleras i första hand genom hälsovårdsstadgan och kommunala renhållningslagen. Även om knens befogenhet när det gäller att främja miljövården inom knen inte är begränsad till kompetensområdet enligt sistnämnda författningar, kan det ej anses utgöra en knens angelägenhet att genom bidrag varom nu är fråga underlätta för en på angivet sätt bestämd

grupp av enskilda företagare att fullgöra dem enligt lag åvilande skyldigheter att vidta miljöskyddsåtgärder. Enär knen sålunda överskridit sina befogenheter, upphäver RegR, med ändring av LSt:s beslut, knens klandrade beslut.

R 1976 Ab 154 Planering och försäljning av industritomt

Älmhults kn beslöt att

1. på ca 110 000 m^2 av ett större industriområde (delar av stadsägorna 508 och 509) göra markplaneringsarbeten i enlighet med en av byggnadskontoret upprättad kostnadssammanställning, dock med undantag av vad sammanställningen redovisade beträffande industristamspår,
2. att för ändamålet anvisa 2 milj. kr ur allmänna investeringsfonden,
3. uppdra åt kommunstyrelsen att så snart som möjligt komma in med förslag till utbyggnad av industristamspår i anslutning till industriområdet,
4. sälja det iordningställda området till AB Ikea Central för det av knen tidigare fastställda kvadratmeterpriset 1 kr 50 öre – 5 kr, dock lägst 4 kr/m^2.

I besvären över beslutet hävdades att beslutet innebar stöd till företaget av sådan art och omfattning att knen därigenom överskridit sin befogenhet. Det pekades på att knen planerade området för 2 149 000 kr och samtidigt sålde det till företaget för 440 000 kr.

LSt: Av utredningen i ärendet framgår att Älmhults kn vid upplåtelse av industrimark tillämpar enhetliga riktlinjer när det gäller markplanering och prissättning. Detta tillvägagångssätt kan anses motsvara det att ett större område färdigställs för industriändamål och därefter ställs till förfogande utan förhandsutfästelse. Även om åtgärderna enligt det överklagade beslutet i och för sig tillgodoser företagets intressen kan därför inte beslutet med hänsyn till av knen uppgivna omständigheter anses innebära att knen lämnat företaget en otillåten subvention.

LSt ansåg således att beslutet var kompetensenligt och lämnade besvären utan bifall.

RegR: Av LSt:s beslut och handlingarna i målet i övrigt framgår bl. a. följande. Stadsägoområdet 508 omfattar i sin helhet ca 280 000 m^2 och gränsar till en av AB Ikea Central ägd och för industriändamål tidigare bebyggd fastighet. Den aktuella industritomten, som upptar ca 110 000 m^2, liksom nämnda fastighet ingår i ett större industriområde, benämnt Södra industriområdet. Frågan om förvärv av stadsägoområdet 508 väcktes redan under år 1972, närmast med anledning av att vissa delar av området behövdes för tillfart och ledningar till knens avloppsreningsverk. I anslutning till att medgivande till tillträde för ledningsarbeten lämnades i oktober 1972 uttalades sålunda att medgivandet lämnats "i avbidan på de förhandlingar om förvärv av hela stadsägoområdet", som avsågs skola upptas snarast. Sådana förhandlingar fördes därefter i allt fall under tiden fram till början av januari 1973. Ärendet rörande förvärv av stadsägoområdet återupptogs i knens arbetsutskott 9 september 1974 och slutfördes genom beslut av kommunstyrelsen 2 december samma år. Vad sålunda upptagits och vad i övrigt förekommit i målet talar för att planeringen av den ifrågavarande

industritomten, såsom knen vill göra gällande, får ses som ett led i en större plan, nämligen att iordningställa byggklara industritomter inom det s. k. Södra industriområdet. I allt fall är ej annat styrkt. Med hänsyn till att planläggning och iordningställande av mark för större industrier enligt sakens natur i allmänhet måste ske med avsevärt hänsynstagande till individuella behov, kan anmärkning ej riktas mot att knens beslut förutsatt att åtgärderna skulle verkställas på sätt som varit ägnat att underlätta tillkomsten av de anordningar bolaget önskat. De särskilda åtgärder som vidtagits i detta syfte – bestående bl. a. i att eljest erforderlig utfyllnad icke skett på vissa delar av tomtområdet – har f. ö. varit ägnade att minska, icke att öka kostnaderna för iordningställandet. Det pris, som enligt klandrade beslutet förutsatts skola erläggas för tomtmarken, understiger visserligen avsevärt knens kostnader för inköp och iordningställande av marken. Från knens sida har emellertid i målet uppgetts, att det sedan länge varit en inom knen tillämpad princip att tillhandahålla planerad industrimark till lågt pris och att priset i förevarande fall ej understiger vad som tidigare brukat utgå. Denna uppgift bestyrks i viss mån av utredningen i målet och kan i allt fall ej anses motbevisad. Det kan icke anses falla utom ramen för knens befogenhet att generellt tillämpa en sådan prispolitik, som nu nämnts. Vad i målet förekommit ger således icke vid handen, att knen skulle genom klandrade beslutet ha överskridit sin befogenhet. Ej heller har visats att beslutet eljest är olagligt i något av de hänseenden, som anges i 76 § KL. RegR lämnar besvären utan bifall.

R 1976 Ab 206 Tomträttsupplåtelse för "Sagopark" m. m.

Ölands-Åkerbo kn beslöt att upplåta ett område om ca 50 000 m^2 med tomträtt att användas för "Sagopark och därmed jämförlig verksamhet, såsom sagomuseum, autodrom, kiosker m. m.". Den årliga tomträttsavgälden skulle vara 5 000 kr för de två första åren och 10 500 kr för tiden därefter.

I besvären angavs att beslutet innebar subventionering av enskild verksamhet.

LSt fann i sitt beslut att det genom utredningen inte kunde anses styrkt att beslutet obehörigen syftade till att gynna enskild person. Besvären lämnades utan bifall.

RegR: Ej ändring.

R 1976 Ab 501 Utbetalningar till industriföretag, arbetsmarknadsskäl ej godtagna

Ronneby kn beslöt år 1973 att köpa en industrifastighet, som efter upprustning skulle säljas till ett industriföretag. Knens nettokostnad – efter avräkning för statsbidrag – beräknades till 100 000 kr. Sedermera kom knen och företaget i stället överens om att företaget skulle köpa fastigheten och att företaget skulle rusta upp den med hjälp av egna anställda. Parterna kom också överens om att knens ekonomiska engagemang skulle begränsas till lagfartskostnad, besiktningskostnad och ansvar gentemot företaget för fastighetens upprustning. Knen beslöt att godkänna det ändrade engagemanget i ärendet intill ett belopp av 400 000 kr. Knens nettokostnad beräknades även enligt detta beslut uppgå till 100 000 kr.

I besvär över det sistnämnda beslutet anfördes att bara sex personer var anställda med tillverkningsarbeten vid företaget och att den administrativa personalen utgjordes av endast en kontorist.

Från knens sida uppgavs det att beslutet tillkommit för att motverka arbetslöshet i den berörda delen av knen och att knen under lång tid försökt intressera företaget för etablering på platsen på grund av den mycket allvarliga bristen på sysselsättning. I knens yttrande angavs också att företaget sysselsatte 18 personer.

LSt: Av utredningen i målet kan inte anses framgå att det stöd åt industriföretaget, som innefattas i det överklagade beslutet, skulle – oavsett om knens eller klgas uppgift om antalet anställda vid företaget är riktig – ha sådan betydelse för motverkande av arbetslöshet i knen, att beslutet för den skull kan anses avse en knens angelägenhet. LSt upphävde följaktligen beslutet.

RegR: Ej ändring.

R 1977 Ab 38 Lån och bidrag till industriföretag för nybyggnad; outhyrda lägenheter i kommunägda fastigheter ej godtagbart skäl

Hallstahammars kn beslöt att upplåta mark med tomträtt (industriområdet Södra Nibble) till Hallsta Industritjänst AB/AB Jovex samt att inhägna det upplåtna området för en kostnad av 75 000 kr. Samtidigt beslöts att knen till företaget skulle lämna ett lån på 600 000 kr och ett bidrag med 629 000 kr för en planerad nybyggnad. Slutligen fattades beslut om vissa villkor för upplåtelsen samt om kostnadstäckningen.

Sedan det anförts besvär över beslutet uppgav knen: I Hallstahammar har knen tillämpat principen att upplåta industrimark till ett enhetligt värde per kvadratmeter inom resp. område och kompensera byggherrarna för de fördyringar som kan uppstå på grund av dåliga markförhållanden. Genom att markförhållandena i Hallstahammar genomsnittligt sett får betraktas som dåliga ur byggnadssynpunkt och varierar såväl mellan olika områden som inom områdena har knen under senare år i utjämningssyfte lämnat bidrag för markkostnaderna vid uppförande av bostäder och industrilokaler. Knen vill särskilt framhålla att mark för den planerade verkstadsbyggnaden upplåts med tomträtt och att det av knen bestämda markpriset 17 kr ligger i paritet med övriga upplåtelser inom det aktuella området, om hänsyn tas till det särskilda pålägget för inhägnaden. På grund av den omständigheten att tomträttsupplåtelse föreligger och att knen således utför sin prestation i egen mark följer att knen vid framtida inlösen skall kunna göra avdrag för sina bidrag. Med hänsyn till denna omständighet kan det närmast betraktas som en lämplighetsfråga, huruvida knens prestation i detta fall skall bedömas som ett bidrag eller som markexploatering. Om knen skulle avstå från utjämnande bidrag av berört slag, skulle detta kunna snedvrida konkurrensförhållandena mellan olika företag. Knen vill framhålla att knens situation med drygt 230 tomma hyreslägenheter och ett vikande befolkningsunderlag inger allvarliga farhågor. Tillskapande av nya arbetstillfällen är den mest näraliggande lösningen på lägenhetsöverskottet och en förbättring av den kommunalekonomiska situationen.

LSt upphävde beslutet såsom befogenhetsöverskridande och antecknade i sitt avgörande att det av rättstillämpningen framgår att knerna i princip inte äger rätt att stödja enskilda företag genom kreditförsörjningsåtgärder eller direkta bidrag såvida inte åtgärderna motiveras av befarad eller rådande arbetslöshet i knen.

RegR: Klandrade beslutet anger att knen stödjer Hallsta Industritjänst AB/AB Jovex i dess planer att uppföra en ny verkstadsbyggnad å knens industriområde Södra Nibble på sätt och på villkor som anges i fyra punkter. Den första avser upplåtelse av marken med tomträtt samt åtagande från knen att inhägna området intill en kostnad av 75 000 kr. Den andra punkten innebär att lån lämnas företaget med 600 000 kr och bidrag med 629 000 kr. Den tredje punkten gäller vissa särskilda villkor för stödet och den fjärde knens kostnadstäckning för beslutet. Det ligger i och för sig inom knens kompetens att iordningställa av knen ägd mark som industriområde för upplåtelse till olika företag med tomträtt. I förevarande fall har knen emellertid i syfte att stödja visst företag genom klandrade beslutet gått utöver vad som i angivet hänseende ligger inom dess kompetens. Knens åtgärder härvidlag liksom den direkta bidrags- och lånegivningen till företaget blir icke tillåtliga, därför att knen genom beslutet härom vill skaffa hyressökande till outhyrda lägenheter i kommunägda fastigheter. RegR lämnar besvären utan bifall.

R 1977 Ab 39 Borgensåtagande, arbetsmarknadsskäl ej godtagna

Höörs kn beslöt att gå i borgen för ett kommunalt bolags åtaganden intill ett belopp av 8 milj. kr i 20 år. De åtaganden som åsyftades var bolagets engagemang i uppförandet av en industribyggnad för ett enskilt företags räkning.

Till stöd för anförda besvär uppgavs: Det kommunala bolaget behöver knens borgen för att finansiera uppförandet av nya industrilokaler för det enskilda företagets räkning. Projektet har tillkommit för att tillfredsställa företagets behov av lokal expansion. Det enskilda företaget skall hyra de nya lokalerna av det kommunala bolaget. Kommunalt stöd i olika former till enskilda företag kan leda till snedvridna konkurrensförhållanden mellan olika företag, inbjuder till osund konkurrens mellan olika kner om företagen och drar inte sällan förluster över skattebetalarna.

Knen yttrade: Enligt stadgarna för det kommunala bolaget har detta till uppgift att uppföra industribyggnader samt uthyra sådana ävensom idka annan därmed förenlig verksamhet. Det klandrade beslutet om borgensteckning är slutledet i en omfattande paketlösning. Det privata företaget har ca 90 anställda och tillverkar maskindelar av olika slag. Företaget har f. n. sina lokaler förlagda inne i tätorten Höör. För några år sedan framställde bolaget önskemål till knen att utvidga sina nuvarande lokaler. För att genomföra denna utvidgning krävdes emellertid en statsplaneändring. I samband med utarbetandet av en sådan framfördes skarpa protester från främst grannarna inom området. Efter kontakt med LSt fann sig knen nödsakad att avstå från att genomföra stadsplaneändringen och att i stället överväga förflyttning av företaget till det nu aktuella industriområdet inom knen. Eftersom företaget krävde en utvidgning av sina nuvarande lokaler som villkor

för att fortsätta sin verksamhet inom knen var en förflyttning av företaget till industriområdet den enda tänkbara lösningen. I annat fall hade företaget kommit att lägga ner sin verksamhet inom knen och flyttat till annan ort. De omkring 90 anställda hos företaget hade då blivit arbetslösa. Efter överläggningar med knen beslöt företaget att till knen sälja sina industrilokaler för 910 000 kr. I detta sammanhang godkändes ett mellan det kommunala bolaget och företaget upprättat avtal enligt vilket det kommunala bolaget åtog sig att uppföra en industribyggnad för företagets räkning inom industriområdet. Det beslöts också att knen skulle sälja det nu aktuella markområdet för uppförande av industribyggnaden till det kommunala bolaget. Det nu aktuella beslutet är slutfasen i knens strävan att skapa förutsättningar för företaget att fortsätta sin verksamhet i knen och därmed förhindra uppkomsten av en omfattande arbetslöshet. Till detta kommer att borgensteckningen varit nödvändig för att undvika väsentliga ekonomiska förluster för knen i dess mellanhavande med företaget. Om borgensteckningen inte kommer till stånd blir följden att köpet av marken inom industriområdet torde komma att återgå.

LSt lämnade besvären utan bifall och anförde: Höörs kn har – liksom andra mindre kner i Mellan- och Sydostskåne – en mycket svag lokal arbetsmarknad i förhållande till knens invånarantal. Till skillnad från många andra mindre kner uppvisar Höörs kn en god sysselsättningssituation för kvinnlig arbetskaft, vilket ställer krav på förstärkt arbetsmarknad för män, om arbetsmarknadens olika delar skall balansera väl mot varandra. LSt har också i länsprogram år 1974 uttalat att regionalpolitiska insatser borde göras för att öka framför allt industrisysselsättningen i Höörs kn. Ett bibehållande och även en förstärkning av den nuvarande industrisysselsättningen i knen är i hög grad angelägen. LSt anser det uppenbart att en nedläggning av företagets verksamhet i Höörs kn skulle innebära stora svårigheter ur sysselsättningssynpunkt. Såvitt utredningen utvisar förelåg vid tiden för överklagade beslutets fattande risk för att – om det beslutade byggnadsföretaget ej kom till stånd – utvecklingen skulle leda till sådan nedläggning.

Knen har ansett sådan risk föreligga och genom överklagade beslutet syftat till att avvärja densamma.

LSt fann på grund av dessa förhållnaden att det var knens angelägenhet att i den omfattning som skett, stödja företaget till förekommande av arbetslöshet och för bibehållande av en för orten betydelsefull industri. Knen hade således enligt LSt inte överskridit sin befogenhet.

RegR: Av utredningen i målet framgår inte, att det stöd till ett visst företag, som den beslutade kommunala borgen innebär, har sådan betydelse för motverkande av arbetslöshet i knen att klandrade beslutet för den skull kan anses avse en knens angelägenhet. Ej heller i övrigt har förebragts omständighet, som kan ge beslutet sådan innebörd. Enär knen vid angivna förhållanden genom klandrade beslutet överskridit sin befogenhet, upphäver RegR, med ändring av LSt:s beslut, knens beslut.

R 1977 Ab 75 Avskrivning av lån

Härjedalens kn beslöt att avskriva ett lån på 50 000 kr jämte upplupna räntor som beviljats Ytterhogdals Produkter AB (YPRO) av förutvarande Hogdals kn.

I besvär över beslutet påstods att beslutet stod i strid mot bestämmelserna i kommunallagen.

Från bolagets sida uppgavs att den inteckning som lösgjordes genom avskrivningen av lånet skulle kunna utnyttjas av YPRO i samband med om- och tillbyggnad av de industrilokaler i vilka YPRO var inhyst.

Enligt uppgift i målet bedrevs i industrilokalerna följande verksamhet: BP, bensin- och servicestation med tre anställda, Conti Invest, skotillverkning med tio anställda och YPRO, plastarbeten med tre anställda.

LSt: Klandrade beslutet innebär att knen lämnar bidrag till YPRO med 50 000 kr. Som skäl för beslutet har knen anfört att knens medverkan till att åstadkomma industrilokaler å ifrågavarande fastighet i hög grad påverkat sysselsättningseffekten i denna del av knen. – Vad i målet förekommit ger emellertid icke stöd för antagande att beslutet skulle kunna få avsevärd betydelse ur sysselsättningssynpunkt. – I målet har icke heller i övrigt framförts någon omständighet av sådan beskaffenhet att beslutet kan anses avse en kommunal angelägenhet. Knen har således överskridit sin befogenhet. – LSt upphäver därför med bifall till besvären det klandrade beslutet.

RegR: Ej ändring.

R 1977 Ab 279 Upplåtelse med tomträtt av kajområde åt industriföretag

Kfm beslöt att godkänna ett avtal mellan knen och AB Karlshamns Oljefabriker (AKO) enligt vilket knen upplät vissa områden utmed Västra kajen, Sojakajen och Oceankajen i Karlshamn till AKO. Upplåtelsen hade föranletts av att AKO avsåg att utöka sin verksamhet med nya fabriksenheter. Dessa investeringar hade beräknats till ungefär 300 milj. kr under den närmaste femårsperioden. Tomträttsavgälden uppgick till 30 000 kr per år och var låst för i första hand en period om 60 år. I avtalet överlät också knen till AKO de fem hamnkranar med tillhörande skopor och annan utrustning som fanns på kajerna. Vidare hade AKO genom avtalet befriats från att erlägga hamnavgifter för varor under den tid tomträttsupplåtelsen gällde. Som ersättning för vad som överlåtits till AKO och befrielsen från hamnvaruavgifter skulle AKO betala 5 milj. kr till knen. Beloppet skulle erläggas med hälften på tillträdesdagen till tomträtten och återstoden senast år 1980.

I besvären över beslutet gjordes gällande att detta innebar ett överskridande av den kommunala kompetensen genom att knen upplät områden med tomträtt och överlät hamnkranar med utrustning till AKO mot ett vederlag som stod i uppenbart missförhållande till det marknadsmässiga värdet hos tillgångarna i fråga och genom att upplåtelsen avsåg kajer, till vilkas utbyggnad statsbidrag utgått. Det gjordes också gällande att knen inte beaktat regeln om skydd för den kommunala förmögenheten och att beslutet vilade på orättvis grund genom att AKO befriats från erläggande av hamnvaruavgifter, vilket innebar orättvisa gentemot övriga hamnkunder.

Knen uppgav i förklaring över besvären bl. a. följande: Knens bokförda värden för de kajer och kranar som avses med avtalet uppgår till 4,7 milj. kr. Eftersom knen erhåller 5 milj. kr i ersättning enligt avtalet, uppkommer inte någon minskning av knens nettoförmögenhet genom denna transaktion.

Frågan om ett eventuellt kompetensöverskridande genom ett påstått missförhållande mellan prestationerna i avtalet har fm belyst genom en räntekalkyl, där man som jämförelse till vad klgna kommit fram till utgått från ett beräknat nuvärde. Enligt denna kalkyl uppkommer ett underskott under arrendetiden på drygt 1,9 milj. kr, vilket belopp jämte av klgna beräknade kostnader vid överlåtelsen uppgår till drygt 5 milj. kr. Denna summa motsvarar i stort sett den engångsersättning som knen erhåller från AKO. Påståendet att överklagade beslutet skulle vila på orättvis grund tillbakavisas eftersom AKO genom avtalet åtagit sig att utföra alla nyinvesteringar samt underhåll och drift av de områden som upplåtits till bolaget. Detta åtagande innebar kostnader för företaget på omkring 25 milj. kr.

LSt: Då det gäller frågan om kompetensöverskridande genom de av klgna påstådda missförhållandena mellan prestationerna i avtalet har fm gjort gällande att med den av fm utförda räntekalkylen, som utgått från ett beräknat nuvärde, något missförhållande inte föreligger. Enligt LSt:s bedömning torde de beräkningar som inryms i fms kalkyl få godtas även om helt naturligt stor osäkerhet råder i fråga om prognoser som sträcker sig över längre tidsperioder. I detta sammanhang måste också beaktas att – även om enskilda delar av det berörda avtalet kan anses innebära ett gynnande av AKO – avtalet måste betraktas som ett "paket" som kräver att det genomförs i sin helhet. Därvid bör särskilt framhållas de åtaganden AKO enligt avtalet iklätt sig. Därtill kommer – såsom också knen framhållit i sitt yttrande över besvären – att AKO:s verksamhet är av stor betydelse såväl marknadsmässigt som beredskapsmässigt. Vad klgna anfört om att statsbidrag utgått till anläggande av de kajer som omfattas av upplåtelsen kan inte innebära att knen för all framtid skulle vara bunden av de villkor som uppställts i samband härmed. De aktuella kajerna uppfördes med statsbidrag under år 1939–1952. Genom att ingå det ifrågavarande avtalet kan fm därför inte anses ha överskridit sin befogenhet. Besvären lämnades därför utan bifall.

RegR lämnade också besvären utan bifall.

R 1977 Ab 463 Ekonomiskt stöd till enskilt företag i form av subventionerad avgift, arbetsmarknadsskäl ej godtagna

Åstorps kn beslöt att godkänna ett avtal mellan knen och ett enskilt företag om företagets användning av den kommunala avloppsanläggningen.

Avtalet innebar följande: För knens åtaganden skulle företaget erlägga dels en anläggningsavgift, dels en brukningsavgift. Anläggningsavgiften var 350 000 kr. Den skulle erläggas sedan det utbyggda reningsverket tagits i bruk. Om företaget skulle lägga ner sin verksamhet i Åstorp inom tio år från det avtalet började tillämpas, skulle företaget som engångsbelopp betala en kompletterande anläggningsavgift. Denna avgift skulle under en period om fem år efter det avtalet trätt i kraft motsvara den del av företagets andel, 2 100 000 kr, i beräknad kostnad för utbyggnad av reningsverket, som återstod efter det att den primära anläggningsavgiften erlagts, således (2 100 000–350 000 kr) 1 750 000 kr. Därefter skulle den kompletterande anläggningsavgiften reduceras på så sätt att beloppet högst 1 750 000 kr, minskades med 1/5 för varje helt år, som förflöt. Brukningsavgift skulle betalas

med ett belopp motsvarande 33 % av 646 000 kr. Den på det sättet framräknade brukningsavgiften skulle – "med hänsyn till att huvudmannen från övriga abonnenter inte erhöll full kostnadstäckning" – reduceras med 25 %.

I besvär över beslutet gjordes gällande att det inte var förenligt med KL att ge enskilda industriföretag kommunalt stöd. Knen hade därför överskridit sin befogenhet.

I yttrande över besvären uppgavs det från knens sida att företaget tidigare planerat att flytta verksamheten från Åstorp. Under 1973 hade knen och företaget enats om förlängning av tidigare va-avtal. För att förhindra nedläggning av företagets verksamhet i Åstorp åtog sig knen, av sysselsättningsskäl, att vid den planerade utbyggnaden av det kommunala reningsverket ta sådan hänsyn till avloppsvattnet från företagets anläggning, att företaget sedermera inte skulle behöva göra väsentliga investeringar för interna skyddsåtgärder. Knen menade att det aktuella avtalet kunde ses som ett fullföljande av knens tidigare åtganden. Knen hade velat förebygga arbetslöshet genom att åstadkomma en fortsättning av företagets verksamhet i knen. – I sistnämnda hänseende åberopas en promemoria som upprättats inom länsarbetsnämnden angående arbetsmarknad och arbetsmarknadsutveckling i Åstorp.

Enligt *LSt:s* bedömning innefattade det överklagade beslutet ekonomiskt stöd till ett enskilt företag. LSt ansåg att stödet hade formen av en kommunalt subventionerad anläggningsavgift till företagets andel av kostnaderna för erforderlig utbyggnad av den kommunala avloppsanläggningen. LSt påpekade att visserligen skulle hela det kommunala bidraget återbetalas till knen om bolaget lade ned sin verksamhet i Åstorp inom en femårsperiod, men ränta skulle inte utgå på det belopp som återbetalades. Vidare pekade LSt på det förhållandet att det efter tio år inte längre förelåg någon återbetalningsskyldighet för företaget utan knen fick då stå för hela skillnaden mellan verklig och subventionerad anläggningskostnad. Handlingarna i ärendet visade också att den avtalade brukningsavgiften var reducerad med 25 %, vilket i övrigt inte gav täckning för knens självkostnader för att driva anläggningen. Av detta följde, enligt LSt, i vart fall att den avtalade brukningsavgiften inte till någon del var avsedd att täcka direkta anläggningskostnader. LSt ansåg att i ärendet inte visats att den kommunala insatsen hade sådan betydelse för att motverka allmän arbetslöshet i knen att åtgärden därigenom var berättigad. Således hade knen överskridit sina befogenheter och LSt upphävde beslutet.

RegR: Ej ändring.

R 1977 Ab 471 Lån till företag, arbetsmarknadsskäl ej godtagna

Åsele kn beslöt den 26 mars 1976 att köpa fastigheten Åsele 2:180 av AB Åsele frakt för 300 000 kr och att till företaget sälja ett område av en annan fastighet för 10 000 kr. Vidare beslöts (§ 56) att knen skulle låna företaget 1 600 000 kr.

I besvär över beslutet gjordes gällande att detta stod i strid mot allmän lag eller författning och att knen hade överskridit sin befogenhet.

LSt konstaterade att klg inte anfört någon omständighet, på grund varav beslutet om köp och försäljning av den fasta egendomen skulle vara olagligt.

I den delen lämnade LSt besvären utan bifall. Beträffande lånet antecknade LSt först att det inte är någon kommunal angelägenhet att ge ekonomiskt stöd till ett enskilt företag men att detta undantagsvis kan vara kompetensenligt, om det framgår att stödet motverkar en sysselsättningskris inom knen. Därefter noterades i LSt:s beslut att det i Åsele kn rådde svår brist på lokaler för hantverk och småindustri och att det genom det överklagade beslutet otvivelaktigt skulle komma att ställas lokaler till förfogande för sådant ändamål. Att detta skulle leda till ökad sysselsättning föreföll klart. Med hänsyn härtill och till den arbetslöshet som fanns i knen ansåg LSt att beslutet om lån föll inom ramen för den kommunala kompetensen. Besvären lämnades utan bifall i denna del också.

RegR: RegR finner lika med LSt att besluten om köp och försäljning av fast egendom inte visats vara olagliga. – Vad angår lånet till AB Åsele frakt gör RegR följande bedömning. – Såsom LSt funnit kan ekonomiskt stöd åt enskilt företag endast under vissa omständigheter anses falla under den kommunala kompetensen. – Knen har åberopat två sådana omständigheter nämligen att lånet skulle möjliggöra att bolagets tidigare lokaler på Åsele 2:180 kunde ställas till förfogande för hantverk och småindustri och därmed tillgodose föreliggande behov av sådana lokaler samt att detta i sin tur skulle förhindra arbetslöshet i knen. – Av utredningen i målet framgår inte att lånet verkligen föranletts av behovet av lokaler för hantverk och småindustri eller att det skulle motverka arbetslöshet. Fastmera framstår det som ett gynnande av ett enskilt företag. Knen har således genom beslutet om lån överskridit sin befogenhet. – På grund härav upphäver RegR, med ändring av LSt:s beslut, knens beslut den 26 mars 1976 § 56.

En ledamot var skiljaktig och antecknade som sin mening: Mot knens uppgift att det klandrade beslutet tillkommit för att förekomma arbetslöshet till följd av lokalbrist för hantverk och småindustri i Åsele tätort, vilket är ett legitimt kommunalt ändamål, finner jag inte utrett att knen genom beslutet överskridit sin befogenhet. Ledamoten lämnade besvären utan bifall.

R 1977 Ab 506 Borgensåtagande för kommunägt bolag

Efter framställning från det kommunägda bolaget Tranås Industrifastigheter beslöt Tranås kn att gå i borgen för bolagets lån på 5 milj. kr. I framställningen hade bolaget uppgett att bolaget på grund av sysselsättningssvårigheter inom knen köpt och låtit uppföra industrifastigheter i knen. Det angavs vidare att upplåning av kapital hade stött på problem och att bolaget fortfarande hade byggnadskreditiv, som inte kunde lyftas av. Detta gällde bl. a. två särskilt angivna fastigheter.

I besvären hävdades det att bolaget uppfört och höll på att uppföra fastigheter för enskilda industriföretag. Syftet med knens borgensåtagande var att möjliggöra finansiering av vissa sådana projekt. Byggnadskreditiven för de båda särskilt angivna fastigheterna avsåg nybyggnad för en mekanisk verkstad resp. en tillbyggnad för ett plastföretag. Enligt klgs uppfattning fick en kn inte gå ett enskilt företag till handa genom att uppföra lokaler avsedda speciellt för detta företags behov. Härav följde att en kn inte heller fick gå i borgen för ett lån till ett av knen ägt industrifastighetsbolag, när lånet i fråga hade till syfte att finansiera projekt av det här slaget. Allvarlig arbetslöshet i knen kunde inte åberopas som skäl för borgensåtagandet.

LSt fann att borgensåtagandet skulle ha sådan betydelse för motverkande av arbetslöshet inom knen att beslutet var kompetensenligt och lämnade besvären utan bifall. Vid bedömningen tog LSt hänsyn till arbetsmarknadssituationen i dess helhet under en följd av år. Vidare beaktades att åtgärden anslöt sig till liknande tidigare godkända kommunala engagemang.

RegR: Tecknandet av borgensförbindelse för det kommunägda AB Tranås Industrifastigheter kan med hänsyn till ändamålet med bolagets verksamhet – att uppföra, äga och förvalta industrifastigheter samt idka annan därmed förenlig verksamhet – inte anses ha varit en knens angelägenhet med mindre särskilda skäl förelegat för åtgärden. Utredningen i målet ger anledning anta att de industribyggnader vilkas finansiering främjas genom knens beslut om borgensteckning har beslutats i ett tidigare skede när byggnationen var av väsentlig betydelse för att motverka arbetslöshet i knen. Knens borgensåtagande avser lån för avlyftning av byggnadskreditiv och för annan finansiering avseende sådana byggnadsobjekt. – Då vid angivna förhållanden knen icke genom klandrade beslutet har överskridit sin befogenhet, fastställer RegR det slut som LSt:s beslut innehåller.

R 1977 Ab 515 Ränte- och amorteringsfritt lån till enskilt företag, arbetsmarknadsskäl ej godtaget

Ängelholms kn beslöt att bevilja ett enskilt företag ett tioårigt ränte- och amorteringsfritt lån på 290 000 kr.

Över beslutet anfördes besvär och därvid uppgavs att beslutet stred mot innehållet i RegR:s dom i målet R 1972 C 76 (kompetensöverskridande aktieteckning i företaget).

LSt fann att beslutet utgjorde stöd till enskilt företag och att det inte visats att den aktuella åtgärden hade sådan betydelse för att motverka arbetslöshet i knen att åtgärden därför var en kommunal angelägenhet. Knen hade följaktligen överträtt sin befogenhet och LSt undanröjde beslutet.

RegR: Ej ändring.

R 1978 Ab 114 Ersättning för flyttningskostnad åt privat företag, vid avflyttning från knens fastighet

Ett dotterföretag till BPA hyrde lokaler i en fastighet, som tillhörde Trollhättans kn. Av en utredning år 1976 om de kommunala förvaltningarnas lokalbehov framgick att knen hade intresse av att disponera företagets lokaler om företaget flyttade. Företaget flyttade under januari 1977. I april 1977 ingicks ett avtal enligt vilket företaget skulle av knen få 75 000 kr i ersättning för flyttningskostnader m. m. Knen beslöt godkänna avtalet.

I besvär över beslutet anmärktes att hyreskontraktet mellan företaget och knen under de senaste åren gällt för ett år åt gången med hänsyn till att fastigheten klassats som rivningsfastighet. Vidare påtalades att företaget avflyttat innan beslutet om flyttningsersättning fattades. Det uppgavs också att lokalerna var otidsenliga och att det var angeläget för företaget att skaffa nya lokaler för sina behov. Eftersom fastigheten var en rivningsfastighet måste företaget förr eller senare räkna med att tvingas flytta. Det gjordes slutligen gällande att reglerna i jordabalken vid hyresförhållandes upphörande skulle tillämpas.

Från knens sida framhölls att knen genom den träffade överenskommelsen fick dispositionsrätten till lokalerna tidigare än annars varit fallet. Detta var av stor betydelse för knen. Om sedvanligt uppsägningsförfarande tillämpats och uppsägning skett under hösten 1976 hade knen fått dispositionsrätt till samtliga lokaler först under år 1978.

LSt antecknade i sitt beslut att det av utredningen framgick att förhandlingar mellan företaget och knen om möjlighet för knen att få disponera lokalerna tidigare än kontraktet medgav, inleddes redan under år 1976. Det noterades också att den beslutade ersättningen angetts vara vederlag dels för ändringsarbeten som utförts av företaget, dels för flyttningskostnader. LSt ansåg inte att knen genom beslutet överskridit sin befogenhet och lämnade besvären utan bifall.

RegR: Ej ändring.

R 1978 Ab 225 Borgen för lån till ombyggnad av affär i glesbygd, otillåtet

En handlande, som ämnade utvidga och renovera sin affär med hjälp av glesbygdsmedel, anhöll hos Strömsunds kn om borgen för ett banklån på 56 000 kr. Knen beslöt bifalla anhållan.

I besvären gjordes gällande att det inte var en kommunal angelägenhet att stödja privat verksamhet av denna karaktär. Klg hade själv investerat 700 000 kr i en fullt modern butik i trakten.

LSt upphävde beslutet sedan den funnit att borgensförbindelsen inneburit ett ekonomiskt stöd åt enskild näringdidkare. LSt beaktade, att varuförsörjningen i orten var ordnad i den omfattning, som från ekonomisk synpunkt kunde vara försvarlig inom landsbygdsområden i allmänhet. LSt antecknade också att beslutet inte kunde anses förestavat av ett så betydande allmänintresse, att dess karaktär av stödåtgärd till förmån för enskild person framstod som oväsentlig.

RegR: Ej ändring.

R 1978 Ab 270 Åtgärd vid bortfall av enskild service

Sorsele kn beslöt att godkänna en överenskommelse mellan kommunstyrelsen och Ammarnäs Diversehandel enligt vilken företaget mot en ersättning av 500 kr per månad skulle ombesörja bensinförsäljningen i Ammarnäs under viss tid.

I besvär över beslutet hävdades det att det stred mot KL att på detta sätt ge bidrag till enskild näringsidkare.

LSt ansåg att det måste vara en kommunal angelägenhet att trygga kommunmedlemmarnas tillgång på drivmedel i glesbygd och att beslutet därför var lagligt.

RegR: Med hänsyn till det stora avståndet från Ammarnäs till närmaste bensinförsäljningsställe – ca 9 mil – må det i och för sig ligga i knens intresse att allmänheten tillförsäkras möjlighet att inköpa bensin i Ammarnäs. Av utredningen i målet kan dock inte anses framgå, att det ekonomiska stöd, som genom klandrade beslutet skulle lämnas en enskild näringsidkare, är en förutsättning för att allmänheten alltjämt skall kunna köpa bensin

i Ammarnäs. Beslutet måste därför anses innebära ett ur kommunalrättslig synpunkt obehörigt understödande av enskild. Enär knen följaktligen genom beslutet överskridit sin befogenhet upphäver RegR, med ändring av LSt:s beslut, knens klandrade beslut.

R 1978 Ab 320 Borgen, arbetsmarknadsskäl godtagna

Strömsunds kn beslöt att lämna behövliga garantier för ett enskilt företags virkesköp på omkring 1 200 000 kr. Som villkor för garantiteckningen föreskrevs att företaget skulle ta behövliga lån och med dessa betala vissa skulder till knen.

I yttrande med anledning av besvären över beslutet anförde knen att beslutet grundade sig på sysselsättningsskäl. Om knen inte tecknade garantin kunde arbetslöshet befaras. Sysselsättningen för 36 personer riskerades i en sysselsättningssvag bygd. Det framhölls också att knen ägde 44 % av företagets aktiekapital.

I sina skäl antecknade *LSt,* förutom att knen var ägare av 44 % av företagets aktiekapital, att det genom utredningen i målet framkommit att sysselsättningssituationen i bygden var ogynnsam, och att företagets verksamhet var av stor betydelse för att motverka arbetslöshet inom knen. LSt fann under dessa förhållanden att beslutet inte var kompetensöverskridande. Besvären lämnades utan bifall.

RegR: Ej ändring.

R 1978 Ab 468 Skydd mot förmögenhetsförlust

Emmaboda kn beslöt år 1974 att, i enlighet med ett upprättat rekonstruktionsförslag, bevilja Hotell Linden AB ett bidrag på 200 000 kr mot att ägaren lämnade ifrån sig aktiemajoriteten till knen. Knen beslöt samtidigt att teckna aktier för ett belopp av högst 468 000 kr vid en nyemission, som förutsattes i rekonstruktionsförslaget. Tillsammans med industriföretagen i orten påtog sig knen att svara för bolagets framtida driftsunderskott, fördelat med 60 % på knen och 40 % på industriföretagen. Det rekonstruerade företaget – benämnt Linden Motorhotell AB – trädde sedermera i likvidation.

Med anledning av likvidationen beslöt knen att förvärva hotellfastigheten för 5 100 kr. Under särskild paragraf beslöt knen också att överta hotellbolagets lån i bank på omkring 260 000 kr, att anvisa 1 022 000 kr för rekonstruktion av bolaget och att anslå 902 000 kr för näringslivsfrämjande åtgärder.

I fråga om beslutet att anslå medel till näringslivsfrämjande åtgärder fann *LSt* att detta inte kunde bedömas som annat än en knens angelägenhet. LSt antecknade i denna del att en kn får vidta näringslivsfrämjande åtgärder av allmän natur och således även får anslå medel för sådant ändamål. LSt tillade att det varken kunde anses framgå av beslutet eller anses ligga i öppen dag att ändamålet med anslaget var ett annat än det som angavs. – Beträffande fastighetsförvärvet och anslaget för rekonstruktion av hotellbolaget fann LSt att dessa åtgärder var att bedöma mot bakgrunden av det ekonomiska engagemang i bolaget, som knen beslöt om år 1974. LSt konstaterade i denna del att knen genom 1974 års beslut blivit bolagets

huvudsakliga ägare och åtagit sig att svara för merparten av uppkommande förlust i bolagets rörelse. Av handlingarna i målet framgick att knen, vid en konkurs för bolaget, skulle bli betalningsskyldig för ett belopp i storleksordningen 620 000–795 000 kr. – LSt fann på dessa grunder, att knen, för att skydda sig mot förmögenhetsförlust, haft rätt att besluta om rekonstruktionsbidraget och haft befogenhet att, såsom en av flera avsedda åtgärder syftande till att nedbringa bolagets omkostnader, förvärva hotellfastigheten. Besvären lämnades därför utan bifall.

RegR: Ej ändring.

R 1978 Ab 486 Bidrag till företagareförening, tillåtet

Marks kn beslöt att lämna länets företagareförening ett bidrag på 20 000 kr till en kampanj, som var avsedd att stimulera till startande av företag inom Marks och övriga kner i Sjuhäradsbygden.

I besvär över beslutet uppgavs att det var företagareföreningen och en konsultfirma som var huvudmän för projektet. Klg ifrågasatte om projektet kom att medföra någon nytta för knen och framhöll att några utfästelser som innebar att någon inom knen bosatt person skulle komma att få delta i projektet inte lämnats.

I sitt beslut antecknade *LSt* att undantag från principen om förbud för knerna att lämna stöd åt näringslivet kan motiveras av befarad eller rådande arbetslöshet av inte obetydlig omfattning. LSt ansåg dock inte att det av utredningen framgick att det aktuella projektet skulle ha någon betydelse för sysselsättningen inom knen. Beslutet kunde därför inte anses avse en kommunal angelägenhet och LSt upphävde detsamma.

RegR: Det anses höra till kns befogenhet att allmänt främja näringslivets utveckling inom knen. Med hänsyn till vad som upplysts i målet om projektet Företagsstartande i Sjuhäradsbygden får detta anses falla inom knens befogenhet i nämnda hänseende. Knens beslut att lämna ett bidrag med 20 000 kr till Älvsborgs läns företagareförening för detta ändamål innebar därför inte att knen överskred sin befogenhet och beslutet är inte olagligt i klandrat hänseende. RegR ogillar med ändring av LSt:s beslut den mot knens beslut förda talan.

R 1979 Ab 12 Bidrag till utländskt rederi

Skellefteå kn beslöt att bevilja det finska rederibolaget Jakob Lines Aktiebolag ett bidrag med 100 000 kr per år för 1978, 1979 och 1980 och att göra vissa ombyggnadsarbeten i hamnen för 83 000 kr. Bolagets huvudaktieägare var Jakobstads stad. Beslutet skulle gälla under förutsättning att Jakobstads stad, som var huvudaktieägare i bolaget, garanterade att färjetrafiken mellan Skellefteå och Jakobstad upprätthölls under minst fyra år och under minst fyra månader per år.

I besvären framhölls att knen inte hade befogenhet att bevilja bidrag till ett utländskt bolag och att detta väntade ett bra resultat för år 1977. Det uppgavs vidare att resultatet skulle förbättras ytterligare genom inköp av ett nytt fartyg, som bolaget beräknade skulle ge ett överskott på 300 000 finska mark även om det kommunala bidraget skulle utebli.

Knen invände att de regelbundna sjöförbindelser som säkerställdes genom bidraget skulle komma att främja bl. a. näringsliv och turism i knen. Till stöd för den uppfattningen åberopade knen vissa effekter av tidigare kommunalt engagemang i färjetrafiken.

LSt fann att klga inte visat att beslutet var olagligt och lämnade besvären utan bifall.

RegR: De i klandrade beslutet bestämda bidragen till Jakob Lines Aktiebolag syftar enligt vad som framgår av handlingarna i målet till att under fyra år säkerställa regelbundna sjöförbindelser fyra månader av året mellan Skellefteå och Jakobstad. Knen anser att dessa förbindelser kommer att främja bl. a. näringsliv och turism inom knen. Till stöd för denna uppfattning har knen åberopat vissa effekter av dess hittillsvarande engagemang i trafiken. – Vad knen anfört får anses ge vid handen att fortsatt stöd till upprätthållandet och utvecklandet av trafiken tjänar ett allmänt intresse som är knutet till knen. På grund härav och då det inte är visat att stödet samtidigt innefattar ett gynnande av trafikföretaget som inte är påkallat av det angivna syftet är det klandrade beslutet förenligt med den kommunala kompetensen. – RegR lämnar besvären utan bifall.

R 1979 Ab 14 Åtgärd vid bortfall av enskild service

Sorsele kn beslöt år 1978 att ersätta Ammarnäs Diversehandel med 500 kr per månad mot att företaget skulle ombesörja bensinförsäljningen i Ammarnäs intill viss tid. Efter besvär över beslutet bedömde LSt åtgärden som kompetensenlig medan RegR fann åtgärden kompetensöverskridande och upphävde det kommunala beslutet (R 1978 Ab 270).

Knen beslöt, bara några veckor efter RegR:s dom, återigen att Ammarnäs Diversehandel skulle ersättas, nu med 700 kr per månad, för att företaget skulle ombesörja bensinförsäljningen intill den 30 juni 1979.

Det anfördes besvär över beslutet med åberopande av RegR:s tidigare dom.

Knen gick i detaljerat svaromål och beskrev ingående alla svårigheter knen hade och alla ansträngningar som gjorts för att behålla bensinförsäljningen i Ammarnäs. Knen förklarade tvärtemot RegR:s bedömning, att den lösning som knen funnit, var en förutsättning för att allmänheten alltjämt skulle kunna köpa bensin i Ammarnäs. Det enda alternativet till beslutet hade varit att knen själv anställde en person som tog hand om bensinförsäljningen. Detta skulle kosta 60 000–70 000 kr per år. Med bidragsmetoden blev kostnaden bara 8 400 kr per år.

LSt konstaterade att bensinförsäljningen i Ammarnäs inte var lönsam och att affärsidkaren, som hade hand om bensinförsäljningen, inte kunde förväntas fortsätta bensinhanteringen om ersättningen skulle utebli. LSt fann att det från knens sida inte fanns någon rimlig alternativ åtgärd att vidta för tiden intill dess frågan under år 1979 kunde få en slutlig lösning. Med hänsyn härtill, och då allmänheten inte kunde lämnas utan tillgång till bensin inom rimligt avstånd från Ammarnäs, ansåg LSt beslutet kompetensenligt och lämnade besvären utan bifall.

RegR: Enligt förordningen (1973:608) om statligt stöd till kommersiell service i glesbygd i dess fr. o. m. den 1 juli 1978 gällande lydelse kan statligt

stöd i form av investerings- och driftstöd utgå till näringsidkare för att i glesbygd upprätthålla en tillfredsställande försörjning med drivmedel. Investerings- och driftstöd söks hos LSt som i samråd med berörda kner verkställer utredning och med eget yttrande överlämnar ärendet till konsumentverket för beslut i saken. Med hänsyn till vad som sålunda har föreskrivits om statligt driftstöd för att trygga drivmedelsförsörjningen i glesbygd får utrymmet för kommunalt driftstöd för samma ändamål i motsvarande mån anses vara begränsat. – I målet är utrett att vid tiden för klandrade beslutet bensinstationen i Ammarnäs stod inför omedelbar nedläggning på grund av bristande lönsamhet och att en nedläggning skulle medföra att bygdens invånare blev hänvisade till en nio mil från Ammarnäs befintlig bensinstation. Knen får därför anses ha varit oförhindrad att under en övergångstid lämna kommunalt stöd till förhindrande av nedläggningen. – Det får numera anses klarlagt att det, såsom LSt uttalat, inte från knens sida funnits någon rimlig alternativ åtgärd till den lösning av bygdens bensinförsörjning som knen har vidtagit.

Denna lösning är i tiden begränsad till den 30 juni 1979 och är f. ö. av jämförelsevis mindre omfattning. Klandrade beslutet kan vid nu angivna förhållanden inte anses olagligt i det hänseende klg har påtalat. – RegR gör ej ändring i det slut vartill LSt har kommit i målet.

R 1979 Ab 126 Begränsning av ekonomisk förlust

Laxå kn hade år 1975 beviljat Laxå Ytbehandling, CU Alsing Handelsbolag, ett lån på 196 000 kr. Handelsbolaget övertog samtidigt till motsvarande belopp utrustning m. m. för ytbehandlingsanläggning i en av knen ägd fastighet. Sedan Alsing avlidit år 1977 hade driften av anläggningen legat nere. I samband med att en spekulant förklarat sig villig att överta anläggningen beslöt Laxå kn att knens fordran på 194 000 kr skulle avskrivas med 166 000 kr under åren 1978–1980 (1/3 per år) och att denna del skulle löpa utan ränta. Återstoden av lånet skulle amorteras och löpa med viss ränta. Det förutsattes också att beviljat statsbidrag på 55 000 kr skulle utbetalas till knen.

Det anfördes besvär över beslutet under framhållande att beslutet stred mot 3 och 50 §§ KL.

LSt fann det framgå av utredningen att knens åtgärd var nödvändig för att begränsa en ekonomisk förlust. Av den anledningen kunde knens beslut inte anses kompentensöverskridande. Besvären lämnades därför utan bifall.

RegR: Ej ändring.

R 1979 Ab 315 Markupplåtelse för hotellverksamhet

Askersunds kn beslöt att sälja ett markområde till Askersunds Hotell AB.

Av besvären över beslutet framgick att det på området skulle uppföras en motellanläggning med tillhörande bensinstation. Denna anläggning skulle drivas av ESSO. Klgn drev själv en rörelse i samma bransch på en intilliggande fastighet. Klgn uppgav att denna rörelse måste läggas ned om beslutet kom att gälla.

LSt: Inom ramen för de kommunala befogenheterna anses kn ha rätt att tillgodose bl. a. tätorters behov av hotell om de befintliga anläggningarna med hänsyn till sin omfattning och standard framstår som otillräckliga och behovet av anläggningar inte kan väntas bli tillgodosett genom insatser av enskilda företag eller personer. – LSt finner därför att knen haft befogenhet att överlåta ifrågavarande fasta egendom till Askersunds Hotell AB, vari knen genom sitt aktieinnehav har ett dominerande inflytande. LSt finner vidare att kfm inte fattat något beslut i frågan om hur och till vem motellanläggningen skall uthyras. – På grund av vad sålunda anförts och då klgn ej heller i övrigt anfört någon omständighet som medför att beslutet är olagligt i något avseende som anges i 7 kap. 1 § KL lämnar LSt besvären utan bifall.

RegR: Ej ändring.

R 1979 Ab 388 Stöd åt hotellverksamhet

Hudiksvalls kn beslöt att teckna borgen för ett lån på 16 milj. kr som bidrag till finansieringen av en tillbyggnad till stadshotellet. Borgensåtagandet skedde till förmån för ett bolag som uppenbarligen inte var ett s. k. kommunalt bolag.

I besvär över beslutet påpekades att knen genom sitt borgensåtagande medverkat till försämrad beläggning och lönsamhet på ett konkurrerande hotell.

LSt ansåg att frågan om ändrade konkurrensförhållanden för hotellnäringen inom knen var en fråga som inte LSt kunde pröva, då denna fråga var en lämplighetsfråga och inte en fråga om laglighet. LSt fann det inte bevisat i målet att beslutet var olagligt och lämnade besvären utan bifall.

RegR: Utredningen i målet ger stöd åt knens bedömning av behovet av ökad tillgång på hotellrum i Hudiksvall. Med hänsyn härtill och till knens betydande tidigare engagemang i hotellanläggningen i fråga ävensom vad i övrigt förekommit i målet får knens klandrade beslut om borgensåtagande rörande en utbyggnad av anläggningen anses angå en knens angelägenhet. – På grund härav och då ej heller eljest visats att klandrade beslutet är olagligt i något av de hänseenden som anges i 7 kap. 1 § KL lämnar RegR besvären utan bifall.

R 1979 Ab 491 Fastighetsförvärv till överpris, arbetsmarknadsskäl ej godtagna

Kristianstads kn beslöt att köpa en fastighet för 600 000 kr av ett fastighetsaktiebolag och en annan fastighet för 2 400 000 kr av ett verkstadsbolag. Båda företagen tycks ha varit privatägda.

I yttrande över besvären anförde knen: Sysselsättningsläget i knen och kringliggande bygd hade utvecklats ogynnsamt under de senaste åren. Enligt alla prognoser kom denna utveckling att bestå, såväl på kort som på lång sikt. Särskilt bekymmersamt var läget inom tillverkningsindustrin. Speciellt gällde detta verkstadsindustrin. Knens enda större företag i denna bransch hade i samband med försäljning reducerat sin personal från ca 600 till ca 250 personer. Denna minskning av sysselsättningen hade varit allvarlig ur

flera synpunkter. Verkstadsindustrin hade alltid varit dåligt representerad i knen, vilket bl. a. medfört att ungdomar som ville arbeta i denna bransch och genomgått verkstadsteknisk utbildning haft små förutsättningar att få arbete på orten. Härtill kom att verkstadsindustrin allmänt ansetts vara en av de industribranscher i vårt land, som på längre sikt har utvecklingsmöjligheter.

LSt förklarade att det inte visats att de ifrågavarande kommunala insatserna hade sådan betydelse för att motverka arbetslöshet i knen att de därför kunde anses vara en kommunal angelägenhet. Beslutet upphävdes av LSt.

RegR: Ej ändring.

Två ledamöter var skiljaktiga. De ansåg att det av utredningen framgick att avsevärda delar av de aktuella fastigheterna inom överskådlig framtid skulle komma att erfordras för genomförande av en omfattande trafikreglering, som skulle innebära en fullständig omreglering av fastighetsgränserna inom området. Till detta kom att förvärvet av fastigheterna kunde förutsättas få en inte helt ringa betydelse till motverkande av arbetslöshet i knen. Med hänsyn härtill ansåg ledmöterna att knen inte överskridit sin befogenhet.

R 1979 Ab 538 Stöd åt taxi

Botkyrka Taxi AB redovisade för år 1977 ett underskott på 420 000 kr. Efter ansökan därom beslöt knen att gå i borgen för ett belopp som motsvarade 315 000 kr av detta underskott.

Skälen för beslutet var följande: Bolagets framtidsutsikter bedömdes som goda. Särskilda kostnader för lokal telefonväxel skulle falla bort genom anslutning till Stockholms Taxi. Bolaget utförde betydande servicetjänster åt knen genom färdtjänst och skolskjutsar. Knen hade en representant i bolagets styrelse.

LSt förklarade att utredningen i målet gav vid handen att det samhälleliga intresset av taxitrafikens bibehållande i föreliggande fall var så starkt att borgensåtagandet inte kunde betraktas som obehörigt. Beslutet innefattade inte sådant obehörigt gynnande eller missgynnande att beslutet vilade på orättvis grund.

RegR: Ej ändring.

R 1980 Ab 56 Hotell; eftergift av hyresfordran

Kristinehamns kn beslöt att efterge en hyresfordran om 68 000 kr på stadshotellet i Kristinehamn AB.

I besvär över beslutet angavs att åtgärden innebar illojal konkurrens i förhållande till andra hotell- och restaurangföretag inom knen. Det gjordes också gällande att eftergiften inte var att betrakta som en kommunal angelägenhet.

LSt fann att Kristinehamns ställning som centralort för östra Värmland medförde ett starkt behov av hotell- och restauranganläggningar som serviceorgan inte bara för industrins och handelns företrädare utan också för föreningslivet inom knen och medborgarna i allmänhet. Av handlingarna i målet ansåg LSt det framgå att behovet av hotell och restauranger av

tillfredsställande omfattning och standard inte kunnat tillgodoses utan att stadshotellet varit i drift samt att restaurangbolaget haft ekonomiska svårigheter och råkat i ekonomisk kris. Det antecknades också att bolaget sedermera försatts i konkurs. LSt ansåg att med hänsyn härtill fanns skäl för knen att efterge knens anspråk på hyra mot stadshotellet. Knens beslut avsåg följaktligen en kommunal angelägenhet och besvären lämnades utan bifall.

RegR: Ej ändring. En ledamot var skiljaktig beträffande motiveringen.

R 1980 Ab 210 Stöd till dagligvaruhandeln

Kumla kn beslöt i juni 1979 att bevilja en Konsumaffär ett hyresbidrag på 30 000 kr till stöd för företagets butik i Kvarntorp. Bidraget beviljades under förutsättning att företaget inte lade ned sin verksamhet före den 1 oktober 1980.

I besvär över beslutet gjordes bl. a. gällande – förutom att beslutet var befogenhetsöverskridande – att beslutet borde ha uppskjutits tills en varuförsörjningsplan för knen upprättats.

LSt: Enligt praxis är en kn oförhindrad att göra ekonomiska insatser för att garantera en viss minimistandard av kommersiell service till hushållen inom knen. – Den standard som kommunmedlemmarna nu tillförsäkras genom att ha tillgång till en livsmedelsaffär bedömer LSt till sin omfattning vara vad man minst bör kunna kräva för en tätort av Kvarntorps storlek. Beslutet om bidrag faller alltså inom den kommunala kompetensen. LSt gör vidare den bedömningen att då beslutet om bidrag fattades förelåg uppenbar fara i dröjsmål, samt att beslutet grundar sig på ett så betydande allmänintresse, att dess karaktär av stödåtgärd till förmån för enskild person vid sidan därav får anses som oväsentlig. – På grund av de anförda omständigheterna lämnade LSt följaktligen besvären utan bifall.

RegR: Ej ändring.

En ledamot var skiljaktig och upphävde beslutet.

R 1980 Ab 262 Subvention i form av rabatt på va-avgift

En undersökning om föroreningar i Örkelljunga kns allmänna vatten- och avloppsanläggning gjordes under åren 1973–1976 vid bl. a. Örkelljunga Andelsmejeri. Därvid upprättades också riktlinjer för avgiftsdebitering för användning av anläggningen.

På ansökan av andelsmejeriet beslöt Örkelljunga kn bl. a. att lämna mejeriet 30 % rabatt på det belopp som vid varje enskilt tillfälle räknades fram enligt en i undersökningen uppställd mall.

I besvär över beslutet gjordes det gällande att andelsmejeriet fick högre rabatt på avgiften än övriga förbrukare. Det anfördes också att nedsättningen av avgiften var ett ekonomiskt stöd till ett enskilt företag.

LSt: Det överklagade beslutet innebär, att kommunstyrelsen medger nedsättning av avgift för vatten och avlopp, vilken beräknats efter verklig förbrukning av vatten och användning av avlopp. Kommunstyrelsen hade motiverat nedsättningen med att andelsmejeriet utnyttjar anläggningen i stor omfattning. Klgn har inte visat, att nedsättningen strider mot 26 §

lagen (1970:244) om allmänna vatten- och avloppsanläggningar eller mot annan föreskrift eller utgör otillåtet stöd till enskilt företag.

LSt lämnade besvären utan bifall.

RegR: Ej ändring.

R 1980 Ab 306 Bidrag till bygdegård

Lunds kn beslöt att anslå 55 000 kr som bidrag till upprustning av en bygdegård. Som förutsättning gällde att staten lämnade bidrag till upprustningen.

I besvär över beslutet gjordes gällande att beslutet innebar stöd till ett enskilt företag.

LSt: Knens beslut att anslå medel till upprustningen av bygdegården har gjorts beroende av att staten lämnar bidrag till upprustningen. Prövning kommer därvid att ske om lokalerna är bidragsberättigade enligt kungörelsen om statligt stöd till allmänna samlingslokaler. Med hänsyn härtill kan knen inte anses ha överskridit sin befogenhet. Besvären lämnas därför utan bifall.

RegR: Av utredningen i målet framgår att i bygdegården huvudsakligen bedrivs restaurangrörelse. Det bidrag föreningen genom beslutet erhållit av knen, oaktat det angetts som villkorat, avser till största delen att täcka kostnader för modernisering och förbättring av restauranglokaliteterna. Det är inte i och för sig orimligt att det i anslutning till samlingslokaler finns någon form av restauration. Emellertid kan det inte, när som i förevarande fall synes vara förhållandet, en till allmänheten riktad restaurangverksamhet blir det väsentliga, anses vara en kns angelägenhet att ekonomiskt stödja denna verksamhet, om inte andra skäl talar härför. Några sådana skäl har inte visats i målet. Under angivna förhållanden upphäver RegR, med ändring av LSt:s beslut, knens beslut.

R 1980 Ab 485 Teckning av industribevis, arbetsmarknadsskäl godtagna

Sedan Norrlands skogsägares cellulosa AB (Ncb) hemställt att skogsägareföreningarnas medlemmar skulle teckna s. k. industribevis i Ncb, beslöt Kramfors kn att teckna sådana för knens räkning till ett belopp av 1 milj. kr. Kapitaltillskottet avsåg att lösa företagets kapitalproblem och att möjliggöra en planerad utvidgning av industrikapaciteten vid företagets industrier i Dynäs-Väja. Knen ägde omkring 2 100 har skogsmark och var i sin egenskap av skogsägare medlem i Ådalarnas skogsägareförening. Som villkor för knens åtgärd att teckna industribevis gällde dels att den planerade utbyggnaden av Ncb:s industrier genomfördes, dels att Ncb tillfördes det kapital som erfordrades, för att från statens sida uppställda krav på en förstärkning av företagets riskvilliga kapital blev tillgodosett.

I besvär över beslutet anfördes bl. a. att det var statens uppgift att stödja Ncb om det var nödvändigt av arbetsmarknadsskäl.

Beträffande arbetsmarknadssituationen fanns följande utredning.

Sedan år 1964 hade åtta skogsindustrier lagt ner verksamheten i Ådalsområdet. Härigenom hade knens arbetsmarknad reducerats med 1 325 årsarbetstillfällen och 300 säsongsarbetstillfällen. Rationaliseringen inom jord-

och skogsbruket hade också medfört ett bortfall av ett stort antal arbetstillfällen. Industrinedläggningarna återspeglades i befolkningsutvecklingen. Mellan åren 1965 och 1978 uppgick befolkningsminskningen till över 4 000 personer. Befolkningsminskningen fortsatte också under år 1978.

I december 1978 fanns hos arbetsförmedlingen sammanlagt 414 arbetssökande. Antalet anmälda lediga platser utgjorde 54, varav huvudparten inom tjänstesektorn. Under hösten 1978 sysselsattes 250 personer i beredskapsarbeten och ytterligare omkring 250 personer var hänvisade till AMU-utbildning. För att särskilt underlätta ungdomarnas sysselsättning ordnade knen 75 beredskapsarbeten år 1978. Knen hade ansökt om statsbidrag för att under första halvåret 1979 anordna ytterligare 100 beredskapsarbeten för ungdom.

Befolkningsminskningen inom knen hade gått så långt, att risk förelåg att underlaget för den kommunala servicen sviktade. Det pågick också en försämring av befolkningens åldersfördelning. Mer än 1/3 av knens invånare var folkpensionärer eller förtidspensionerade personer.

Den av Ncb planerade industriutbyggnaden i Väja avsåg ett journalpappersbruk, varigenom omkring 350 nya industriarbetstillfällen skulle kunna tillskapas.

Den planerade utbyggnaden skulle samordnas med nedläggningen av Ncb:s fabrik i Sandviken. Denna sysselsatte omkring 200 arbetstagare.

LSt: Av utredningen i målet framgår att en inte obetydlig arbetslöshet finns inom Kramfors kn samt att den industri, i vilken knen bemyndigat kommunstyrelsen att teckna industribevis, har stor betydelse för sysselsättningen inom knen. Det stöd ifrågavarande industri erhållit genom överklagade beslutet kan vara ägnat att motverka sysselsättningssvårigheterna inom knen. Överklagade beslutet överskrider därför inte kfm:s befogenhet. På grund härav och då vad klga i övrigt anfört inte är av beskaffenhet att föranleda upphävande av överklagade beslutet, lämnar LSt besvären utan bifall.

RegR lämnade också besvären utan bifall.

En ledamot var skiljaktig och anförde:

Väl framgår av utredningen att det råder en inte obetydligt arbetslöshet inom knen och att en utvidgning av verksamheten vid Norrlands skogsägares cellulosa AB:s anläggningar i knen enligt föreliggande plan skulle ha en gynnsam inverkan på sysselsättningssituationen. I målet är emellertid icke visat att stöd till företaget i form av tecknande av industribevis för 1 milj. kr enligt klandrade beslutet skulle mera verksamt bidraga till den ifrågavarande industriutbyggnaden i Väja. Klandrade beslutet kan icke väntas få sådan betydelse för att motverka arbetslöshet i knen, att det kan anses avse en knens angelägenhet. Enär kfm vid angivna förhållanden överskridit sin befogenhet, upphäver jag, med ändring av LSt:s beslut, fm:s beslut.

R 1980 Ab 497 Bidrag till bageri- och konditorirörelse i anslutning till allmän samlingslokal

Föreningen Folkets Hus i Smedjebacken drev en bageri- och konditorirörelse, som var inrymd i Folkets-Hus-byggnaden. Rörelsen ingick i den service, som föreningen erbjöd lokalt föreningsliv och besökande i Folket Hus. Den drevs enligt affärsmässiga grunder med vinstintresse och konkurrerade med flera privatägda bagerier och konditorier i Smedjebacken.

Smedjebackens kn beslöt att bevilja föreningen ett anslag på 83 000 kr för täckande av förluster hänförliga till bageri- och konditorirörelsen.

LSt konstaterade att bidraget var avsett att täcka en förlust i en rörelse som drevs i vinstsyfte. LSt ansåg på grund därav att beslutet var kompetensöverskridande och upphävde beslutet.

Till stöd för sin talan i RegR angav knen att bageri- och konditorirörelsen inte var en fristående affärsförelse utan utgjorde en integrerad del av Folkets-Hus-föreningens verksamhet. Vidare åberopade knen sysselsättningsskäl till stöd för beslutet. Sålunda sysselsatte rörelsen 13 personer vilkas anställning var i fara om bidraget uteblev.

RegR: RegR finner att bageri- och konditorirörelsen ej har sådan anknytning till föreningens allmännyttiga verksamhet att det – oavsett hur under vinstår från rörelsen uppkomna överskott disponeras – kan vara en knens angelägenhet att på sätt skett genom klandrade beslutet täcka i rörelsen under ett förlustår uppkommande underskott. Vad knen åberopat om sysselsättningsläget i knen kan ej heller utgöra grund för beviljande av täckningsanslaget i fråga. Kfm har därför genom klandrade beslutet överskridit sin befogenhet.

RegR lämnade besvären utan bifall.

R 1981-02-12 Katrineholm Borgen för konkursbos fortsatta drift, arbetsmarknadsskäl godtagna

Katrineholms kn åtog sig att intill ett belopp på 50 000 kr svara för de förluster på kundfordringar, som kunde drabba AB Konfektionsdetaljer i konkurs vid fortsatt drift. Åtagandet var begränsat till drygt en månad och förutsatte att knen skulle beredas full insyn i verksamheten på det sätt knen kunde finna lämpligt. Knens garantiåtagande var avsett att möjliggöra en utredning om förutsättningarna för en rekonstruktion av företaget, som hade ett 20-tal anställda.

LSt ansåg att knen genom åtgärden direkt engagerat sig i konkursboets förvaltning. Med hänsyn härtill och oavsett borgensåtagandets eventuella betydelse för motverkande av arbetslöshet i knen, fann LSt att ett sådant stöd till enskilt företag i dess näringsutövning enligt rättspraxis inte var att anse som en knens angelägenhet. Följaktligen upphävdes beslutet.

I RegR upplystes att det i Katrineholms kn fanns en betydande arbetslöshet. Antalet arbetslösa under år 1978 uppgavs vara 500.

I sina domskäl antecknade *RegR* att garantin gällde under mycket kort tid och att avsikten med åtagandet var att möjliggöra för konkursboet att under fortsatt drift undersöka möjligheterna till rekonstruktion av företaget. Det framhålls också att knen uppgett att en negativ inställning från knens sida i fråga om garantin med största sannolikhet hade inneburit att företaget lagt ned sin tillverkning omedelbart efter konkursbeslutet.

RegR anförde slutligen följande: Det klandrade beslutet syftar till att den i knen rådande arbetslöshetssituationen inte skulle försämras. Med hänsyn härtill kan kfm genom ett begränsat garantiåtagande av förevarande slag icke anses ha överskridit sin befogenhet. Med upphävande av LSt:s beslut ogillar RegR den mot kfm:s förda talan.

R 1981-03-11 Eslöv Uthyrning av en knen tillhörig hotellfastighet

Kommunstyrelsen i Eslövs kn beslöt att godkänna ett förslag till avtal mellan knen och en privatperson angående uthyrning av hotell- och restauranglokaler i en byggnad, som ägdes av knen (Stadshotellet).

I besvär över beslutet uppgavs att den service som hotellet skulle tillhandahålla inte kunde anses förenlig med en förstklassig hotellrörelse vilket avtalet föreskrev. De angivna öppethållandetiderna visade att stadshotellet var avsett att drivas som lunchrestaurang. Genom att hyra ut stadshotellet på de villkor som angetts i avtalet hade kommunstyrelsen i själva verket nästan helt avstått från inkomst. För knen var avtalet klart förlustbringande. Kommunstyrelsen hade genom sitt beslut överskridit sin befogenhet, kränkt enskilds rätt och fattat ett beslut som vilade på orättvis grund.

LSt: Kommunstyrelsen har på grund av bestämmelserna i kommunallagen och det för kommunstyrelsen fastställda reglementet haft befogenhet att uthyra lokalerna. Klgn har ej heller visat att kommunstyrelsen genom att godkänna hyresavtalet på annat sätt överskridit sin befogenhet eller att beslutet är olagligt i något annat hänseende, som anges i 7 kap. 1 § kommunallagen.

RegR gjorde inte ändring i LSt:s beslut.

En ledamot var skiljaktig och menade att hyresavtalet otvivelaktigt innefattade en subvention till hyresgästen. Emellertid hade i målet inte visats att knen kunnat hyra ut lokalerna på för den förmånligare villkor än de som innefattades i avtalet. Dissidenten anförde vidare.

Klandrade beslutet är att se som en fortsättning på tidigare kommunbeslut om ekonomiskt engagemang i Eslövs stadshotell. Dessa har regeringsrätten funnit kompetensenliga trots att de inneburit en icke tillåten medverkan i näringsidkande, därför att de påkallats av kommunens intresse av att skydda tidigare investeringar (se RÅ 1973 ref. 72 och 1975 Ab 153). Såsom jag utvecklat i mitt votum i förutnämnda mål 1973 finns i Eslöv tillfredsställande tillgång till hotell- och restaurangverksamhet utan att kommunen själv driver näring i denna bransch. Kommunens fortsatta subventionerande av Eslövs stadshotell, nu i form av hyresförmåner, utgör därför i sig ett kompetensöverskridande. Det intresse kommunen har av att skydda gjorda investeringar kan inte legitimera ett till synes ändlöst engagemang i hotell- och restaurangnäringen, vilket pågått sedan år 1968. I stället har det ålegat kommunen att inom rimlig tid avveckla det. Genom klandrade beslutet har kommunstyrelsen bundit sig vid en icke kompetensenlig verksamhet för tiden fram till augusti 1983. Beslutet utgör ett kompetensöverskridande och skall upphävas. Mot bakgrund av vad sålunda upptagits undanröjer jag kommunstyrelsens klandrade beslut.

R 1981-06-22 Lomma Uppförande av industrihotell

I den kommunalekonomiska långtidsplaneringen för Lomma kn för åren 1979–1983 hade upptagits 2,9 milj. kr för uppförande av ett s. k. industrihotell. I knens programbudget för år 1980 hade beloppet uppräknats till 3,1 milj. kr. I slutet av december 1979 aktualiserades frågan om nya lokaler för Maskin AB Arno i stället för de av bolaget förhyrda i Lomma centrum, vilka knen behövde disponera i samband med förverkligandet av en ny centrumplan. Knen och bolaget träffade i januari 1980 ett avtal som innehöll bl. a. följande.

Knen skulle åta sig att ombesörja och bekosta uppförande av en industri- och kontorsbyggnad på omkring 3 000 m^2 och att inreda merparten av denna byggnad, omkring 2 100 m^2, efter särskild specifikation och teknisk beskrivning. Detta skulle göras för att bolaget skulle kunna flytta sin verksamhet från de lokaler som var belägna inom området för den blivande centrumplanen. Projektering, konstruktion, upphandling och utförande skulle ske i nära samråd mellan knen och bolaget. Återstoden av byggnaden, omkring 900 m^2, skulle användas av knen eller upplåtas av knen till tredje man. Bolaget skulle tillträda fastigheten före utgången av december 1980. Som kompensation för bolagets flyttningskostnader skulle bolaget utge 75 000 kr. Vidare skulle knen erlägga vite vid försenat färdigställande av byggnaden. Hyran till knen skulle utgöra 200 kr per m^2 golvyta och årligen höjas med ett belopp motsvarande 4 % på bashyran. Avtalet tillförsäkrade också bolaget optionsrätt samt automatisk förlängning av hyrestiden.

I april 1980 beslöt knen att träffa avtal med ett byggnadsbolag om att uppföra industrihotellet. Vidare beslöts att inköpa tomt för nybyggnaden och att utbetala 75 000 kr till Maskin AB Arno i flyttningsbidrag samt att anslå 6,5 milj. kr för uppförande av industrihotellet.

Över beslutet att anslå medel till uppförande av industrihotellet anfördes besvär. Till stöd för besvären anförde klgna (53 personer) att projektets huvudsyfte var att subventionera ett enskilt företag. Knen hade därmed enligt klgnas mening överskridit gränserna för den kommunala kompetensen. Avsikten med industrihotellet var nämligen att bereda lokaler åt Maskin AB Arno för att undvika att företaget skaffade nya lokaler i Malmö. Härigenom stred beslutet mot lagstiftarnas uttalade intresse av en från hela samhällets synpunkt ändamålsenlig lokalisering av näringslivet. Klgna ansåg vidare att det av avtalet framgick att hyran och övriga avtalsvillkor bestämts på ett sätt som innebar en kraftig subventionering av bolaget.

Från knens sida anfördes bl. a.: Avsikten med industrihotellet var att tillhandahålla lokaler för ett flertal företag. Detta syfte kunde inte förtas av att en stor del av golvytan hyrdes ut till ett företag. Näringslivet i knen bestod uteslutande av småindustri. Arno var med sina omkring 40 anställda knens största företag. Företagsstrukturen inom knen var sådan att en stor del av företagen inte behövde mer än en del av den överblivna golvytan. Förhandlingar förekom med flera presumtiva hyresgäster. Frågan om industrihotell hade funnits på dagordningen sedan 1976. Uppförandet av industribyggnaden hade inte något omedelbart samband med frågan om AB Arnos utflyttning från sina lokaler. Dessa var belägna på mark som ingick i den förestående centrumplanen. Knen skulle komma att på ena eller andra sättet tvingas att kompensera Arno för denna utflyttning. Detta skulle kunna komma att bli ganska kostsamt för knen.

Klgna anförde ytterligare bl. a.: Det var allmänt känt att avsikten med knens i hast igångsatta fabriksbygge var att med subventionerad hyra förmå Arno att avstå från en förestående flyttning till Malmö. Bygget hade kommit till stånd på grund av ett avtal med ett speciellt företag och utformats efter detta företags speciella behov. Beteckningen industrihotell hade använts som ett kamouflage för det rätta förhållandet. Några andra hyresgäster eller någon efterfrågan i övrigt på plats i industrihotellet fanns inte. Uttalandet

att knen på grund av "förestående centrumplan" skulle ha behov av Arnos nuvarande fabrikslokaler räckte inte för att avtala om stöd för en hyresgäst. Det existerade inte någon centrumplan och den dag det skulle bli aktuellt att genomföra en sådan skulle det ankomma på knen att ta upp denna fråga med fastighetsägaren.

LSt godtog knens beslut som kompetensenligt och anförde följande.

I december 1978 fattade riksdagen beslut om en omfattande och genomgripande omstrukturering av svensk varvsindustri. För Malmöhus läns del innebar beslutet en kraftig nedskärning av personalstyrkan vid Kockums Varv i Malmö och Öresundsvarvet i Landskrona.

I juni månad 1980 fattade riksdagen ett nytt beslut om den svenska varvsindustrins omfattning och inriktning. Även detta beslut innebar kraftig nedskärning av personalstyrkan vid de båda skånska varven.

Den sammanlagda effekten för Skånevarvens del av riksdagsbeslutet är att personalstyrkan skall skäras ned vid Kockums Varv med 3 000 till 2 400 och vid Öresundsvarvet med 1 400 till 1 800 anställda. Den sammanlagda nedskärningen uppgår sålunda till 4 400 arbetstillfällen. Härtill kommer de indirekta effekterna på främst underleverantörerna – som kan uppskattas till 2 200 arbetstillfällen. Den totala förlusten av arbetstillfällen kan sålunda beräknas till 6 600.

Härtill bör framhållas att enligt uppgift från företagsledningen vid Kockums Varv kommer den beslutade nedskärningen vid detta varv, där sysselsättningsvolymen skall nedbringas till att omfatta högst 2,4 milj. produktionstimmar per år, att medföra att varvet får så höga enhetskostnader och så långa produktionstider att varvet inte blir konkurrenskraftigt i framtiden utan måste helt avvecklas.

Riksdagens beslut i december 1978 innebar att särskilda närings- och sysselsättningspolitiska åtgärder skulle sättas in och särskilda anslagsmedel skulle få disponeras för att bestående företag skulle kunna expandera och nya företag skulle kunna skapas. Sålunda fick Utvecklingsfonden i Malmöhus län en förstärkning på 45 mkr och fonden gavs dessutom befogenhet att bilda ett särskilt investmentbolag. Ett sådant bolag, Malmöhus Invest AB, har också tillskapats. Vidare har särskilda bestämmelser utfärdats och särskilda medel anvisats för lokaliseringsstöd i Malmö- och Landskronaregionerna. Även andra stödåtgärder har satts in.

När det gäller att balansera effekterna av de nedskärningar, som riksdagen fattade beslut om i juni 1980, skall särskilda stödåtgärder övervägas i en proposition till höstriksdagen.

Med anledning av 1978 års riksdagsbeslut har regeringen utfärdat särskilda föreskrifter, vari angivits vilka kommuner som skall ingå i Malmö respektive Landskrona varvsregion. Detta innebär att de näringspolitiska och sysselsättningspolitiska åtgärder, varom 1978 års riksdag fattade beslut, skall sättas in i bl. a. Lomma kommun. Denna kommun har därmed – jämte vissa andra – angetts vara en "kriskommun", som enligt statsmakternas beslut skall åtnjuta särskilt stöd för näringslivets utveckling.

I detta sammanhang bör också framhållas att länsstyrelsen med stöd av statsmakternas beslut och anvisade medel, tillsatt en särskild Näringslivsdelegation med uppgift att främja länets näringsliv. Omfattande insatser görs också för att få till stånd en nyetablering av företag i länet främst för att balansera effekterna av varvskrisen i Malmö- och Landskronaregionerna.

Utvecklingsfonden bedriver en aktiv kursverksamhet under temat "Bli din egen" och Trygghetsrådet SAF/PTK genomför ett brett upplagt projekt för att få friställda tjänstemän att starta egna företag. En förutsättning för att dessa satsningar på att få till stånd ny företagsamhet i länet skall bli framgångsrika är givetvis att de nya företagen kan få tillgång till lämpliga industrilokaler.

Industristrukturen i Lomma kommun är mycket speciell i jämförelse med övriga kommuner i länet. Samtliga industriföretag i kommunen har färre än 50 anställda. Kommunen förlorade under slutet av 1970-talet ett stort antal arbetstillfällen bl. a. genom nedläggningen av Skandinaviska Eternit AB med närmare 250 anställda.

Verkstadsföretaget Maskin AB Arno är numera kommunens största industriföretag med drygt 40 anställda. Bolaget tillverkar nitningsmaskiner i huvudsak för export. Resultatutvecklingen i företaget är tillfredsställande och bolaget har stora expansionsplaner. En väsentlig anledning till att företaget måste skaffa nya lokaler är att företaget nu ligger på mark som kommunen avser att ta i anspråk för centrumbebyggelse. Flyttningen av företaget är således i stor utsträckning beroende av åtgärder från kommunens sida. Från denna synpunkt framstår då som rimligt att kommunen även medverkar till att företaget får tillgång till nya lokaler som ersättning för de gamla.

Mot bakgrund av det anförda synes kommunens beslut om uppförande av ett industrihotell, vari Maskin AB Arno jämte andra företag – skall erhålla lokaler, ligga i linje med statsmakternas ställningstagande att särskilda närings- och sysselsättningspolitiska åtgärder bör vidtas i de kommuner, som ingår i de s. k. varvsregionerna och som därför kan betecknas som kriskommuner. Om inte sådana åtgärder vidtas och dessa leder till resultat, blir följden en successivt ökande arbetslöshet i dessa kommuner, i den takt som nedskärningen av sysselsättningsvolymen genomföres vid berörda varv. I föreliggande fall synes statens och kommunens insatser bygga på samma grundinställning, nämligen att undvika en eljest negativ utveckling av arbetsmarknaden i kommunen. Det av kommunen fattade beslutet om uppförande av ett industrihotell med lokaler bl. a. för Maskin AB Arno synes inte strida mot statsmakternas beslut och intentioner.

Kommunens beslut är ägnat att i väsentlig mån motverka de av bl. a. varvskrisen förorsakade sysselsättningssvårigheterna i kommunen. Beslutet får också anses stå i rimlig proportion till dessa svårigheter. Eftersom beslutet även kan anses försvarligt till sin omfattning måste det anses ligga inom kommunens kompetens. Med hänsyn härtill och då någon annan omständighet ej visats föreligga, som kan göra beslutet olagligt enligt någon av de grunder som sägs i 7 kap. 1 § kommunallagen, lämnar länsstyrelsen besvären utan bifall.

Klgna fullföljde sin talan till *RegR* som beslutade följande.

Beslutet om att uppföra industrihotellet och utformningen av lokalerna har uppenbarligen haft till huvudsakligt syfte att tillgodose Maskin AB Arnos behov av ändamålsenliga lokaler. Den omständigheten att en blivande reglering av centrumbebyggelsen i Lomma kan komma att påkalla åtgärder från knens sida för att bereda bolaget ersättning för dess nuvarande lokaler kan inte f. n. motivera ekonomiska insatser från knens sida av den omfattning som nu är i fråga. Ej heller kan det antas att åtgärderna kommer att få nämnvärd betydelse till motverkande av arbetslöshet.

Vid här anmärkta förhållanden måste det klandrade beslutet bedömas innefatta ett sådant ekonomiskt stöd till enskilt företag, som inte utgör en uppgift för knen. Oavsett det förhållandet, att besvär inte anförts över fm:s beslut den 14 februari 1980 om att godkänna avtalet mellan knen och bolaget, har således fm genom det klandrade beslutet överskridit sin befogenhet.

Med ändring av LSt:s beslut upphävde RegR följaktligen det klandrade beslutet.

R 1981-06-24 Oskarshamn Förvärv av industriföretag m. m.

Oskarshamns kn beslöt den 10 november 1980 att lägga en anmälan från AB Oskarshamns Industrilokaler om förvärv av Emsfors bruk från Södra Skogsägarna AB till handlingarna. Därjämte beslöt knen att ikläda sig borgen såsom för egen skuld för AB Oskarshamns Industrilokalers lån på 15 milj. kr.

Beslutet överklagades. Som grund för besvärstalan angavs bl. a. att beslutet var kompetensöverskridande.

I målet införskaffades särskilt yttrande från länsarbetsnämnden i länet rörande sysselsättningsutvecklingen i Oskarshamns kn.

LSt: Av utredningen i målet får anses framgå att Emsfors bruk är den dominerande industrin och arbetsplatsen i knens södra del. Vid månadsskiftet september–oktober 1980 fanns vid bruket ca 160 anställda varav huvuddelen bofasta i Oskarshamns kn. Företagets ägare, Södra Skogsägarna AB, fattade i mars 1980 beslut om nedläggning av bruket under hösten samma år. I anledning härav uppsades all personal vid bruket. Emsfors bruk befann sig sålunda i ett krisläge och verksamheten var nedläggningshotad. Det är därför uppenbart, att knens åtgärd att genom sitt bolag, AB Oskarshamns Industrilokaler, förvärva företaget tillkommit i syfte att avvärja detta nedläggningshot. Knen har därjämte klart deklarerat sin avsikt att med det snaraste överlåta företaget till lämplig intressent.

Klgna fullföljde sin talan till *RegR* som anförde huvudsakligen följande.

Genom köpeavtal den 31 oktober 1980 har det av Oskarshamns kn ägda aktiebolaget Oskarshamns Industrilokaler, här nedan kallat Industrilokaler, av Södra Skogsägarna AB förvärvat Emsfors bruk för en köpeskilling av 20,5 milj. kr; utöver nämnda köpeskilling skall ersättning utges för råvarulager enligt särskild värdering. Driften av bruket avses tills vidare skola ske genom ett av Industrilokaler ägt dotterbolag AB Emsfors bruk. I sin anmälan till knen om förvärvet av bruket har Industrilokaler redovisat en finansieringsplan för brukets inköp och drift utvisande en investering på 33,5 milj. kr. Härav utgör en halv miljon kr Industrilokalers egna medel. Återstående 33 milj. kr är upplånade medel. Bland dessa senare ingår ett banklån på 15 milj. kr mot säkerhet av den borgen knen iklätt sig genom klandrade beslutet. I sin anmälan förutskickar Industrilokaler att ytterligare kommunala åtgärder kan bli aktuella i samband med slutlikvid för bruket och upptagande av krediter för aktiebolaget Emsfors bruk.

Knens åtagande får anses ha skett i syfte att trygga sysselsättningen för ett drygt hundratal anställda vid det av nedläggning hotade bruket och för att motverka arbetslöshet inom regionen. Knen har för avsikt att sälja bruket så snart förutsättningar föreligger.

Emsfors bruk har under de senaste åren trots genomgripande ombyggnad och modernisering gått med betydande förlust, för åren 1978–1979 tillhopa 78 milj. kr. I köpeavtalet mellan Södra Skogsägarna AB och Industrilokaler uppges att resultatet med vissa ytterligare investeringar och rationaliseringar kan förbättras något men dock långtifrån tillräckligt för att säkerställa brukets överlevnad på sikt. Osäkerheten om brukets framtid understryks av Industrilokalers ovannämnda anmälan om ytterligare kommunala åtaganden i samband med upptagande av nya krediter.

Genom klandrade beslutet har knen åtagit sig att tills vidare genom sina bolag handha skötseln av ett pappersbruk samt bära ett omfattande och riskfyllt ekonomiskt ansvar för verksamheten. Knens engagemang kan komma att bestå under överskådlig tid. Med hänsyn till den osäkerhet som råder rörande brukets möjligheter att överleva är det tveksamt om knens åtagande kommer att annat än tillfälligt få någon betydelse för sysselsättningen. Det kan inte anses vara en knens angelägenhet att till hindrande eller motverkande av arbetslöshet göra insatser av det slag det här är fråga om. Kfm:s klndrade beslut kan på grund härav ej anses kompetensenligt.

Med ändring av LSt:s beslut upphäver RegR kfm:s klandrade beslut.

En ledamot var skiljaktig och anförde:

Vad angår själva saken är i målet upplyst att det i Oskarshamns kommun finns en betydande arbetslöshet. Sålunda har antalet arbetslösa under november 1980 uppgått till över 800 medan antalet lediga platser angetts till 346. Länsarbetsnämnden har i yttrande uppgivit att arbetsmarknadsläget präglas av minskad efterfrågan på arbetskraft inom tillverkningsindustrin. För att motverka arbetslösheten har kommunen sedan början av 1960-talet via sitt bolag förvärvat fastigheter från företag som hamnat i ekonomiska svårigheter, ordnat sysselsättning i dessa lokaler och sedan så snart förutsättningar förelegat försålt fastigheterna.

Genom det överklagade beslutet har kommunen gått i borgen för lån till bolaget med 15 miljoner kronor för att möjliggöra bolagets förvärv av det nedläggningshotade Emsforsbruket och för dess långfristiga finansiering av den fortsatta verksamheten vid bruket. Därigenom skulle sysselsättningen för de 110 kvarvarande vid bruket tryggas. Kommunen har förklarat att borgensåtagandet icke skall kvarstå efter det att bruket överlåtits till annan ägare.

Med hänsyn till vad kommunen uppgivit angående arbetsmarknadsläget i kommunen och till att en nedläggning av bruket avsevärt skulle förvärra den arbetslöshet som råder får fullmäktiges beslut att bevilja borgen anses avse en kommunens angelägenhet.

R 1981-10-15 Tranås Förvärv av industrifastighet

Tranås kn beslöt att av ett transportföretag i knen förvärva företagets fastighet. Köpeskillingen bestämdes till 5 394 000 kr. Knen hade i tidigare beslut erbjudit sig att köpa fastigheten efter tre år räknat från den 1 januari 1976 till ett pris motsvarande produktionskostnaden om bolaget så påfordrade.

I besvär över beslutet angavs att knen varken i det klandrade beslutet eller i det tidigare beslutet uppgett något kommunalt ändamål som skulle motivera köpet. Beslutet måste uppfattas som ett stöd till företaget och som sådant oförenligt med KL.

Knen anförde bl. a. följande:

Fastigheten har en tomtyta på 40 215 m^2. På fastigheten har en industribyggnad på 7 240 m^2 med en höjd av 7,5 m uppförts. Anslutning till industrispår finns. Fastigheten har ett centralt läge inom Västra Industriområdet. Inom detta område kostar iordningställandet av industrimarken på grund av dåliga markförhållanden minst 100 kr m^2. Urgrävning och uppfyllnad måste ske. På det nya industriområdet på Hjälmaryd har kostnaden ännu inte framräknats men på grund av stora massaomflyttningar inom området kommer kostnaden att uppgå till betydande belopp.

– Fastigheten har bestått av en bergklack. Denna har av bolaget sprängts och schaktats ut på tomten. Så gott som hela tomten består i dag av fast berggrund. På tomten finns utrymme för flera industribyggnader som kan placeras direkt på fasta berget. Att tomtkostnaden beräknades år 1975 så lågt som till 1 milj. kr beror på att bolaget utfört all sprängning, schaktning, transport och tomtplanering med egen personal och med egen maskinpark. – Tomten plus byggnaden har uppskattningsvis ett värde snarare överstigande än understigande 11 milj. kr i 1979 års prisläge. Knen har övertagit befintligt hyreskontrakt vilket ger knen full täckning för drifts- och underhållskostnaderna. När industribyggnaden blir ledig kan knen använda den till industrihotell eller liknande. Ett stort behov av ytterligare ett sådant finns i knen. – Det var ytterst angeläget för knen att ur sysselsättningssynpunkt behålla transportföretagets verksamhet i knen.

LSt fann med hänsyn till dels vad knen uppgett om vikten av att från sysselsättningssynpunkt behålla företaget på orten och den därav föranledda utfästelsen att förvärva fastigheten, dels knens uppgift om behovet av ytterligare ett industrihotell, att förvärvet var att anse som en knens angelägenhet. Besvären lämnades därför utan bifall.

RegR: Kfms klandrade beslut avser inköp av en fastighet bestående av ett markområde om 40 215 m^2 och en därpå belägen industribyggnad för ett pris av 5 394 000 kr. Av handlingarna framgår att knens huvudsakliga skäl för inköpet varit att förmå det transportföretag, som ägde fastigheten och står som säljare av denna, att inte flytta sin rörelse från knen. Det är inte en angelägenhet för knen att göra åtaganden av ekonomisk natur av den storleksordning varom är fråga i detta mål till förmån för ett enskilt företag för att påverka dess lokalisering. Vad knen invänt rörande arbetslösheten inom knen och framtida behov av industrihotell har inte visats vara av den art att fastighetsförvärvet på sådan grund blir kompetensenligt.

Fm har genom inköpet av fastigheten överträtt sin kompetens.

Med ändring av LSt:s överklagade beslut upphäver RegR fms klandrade beslut.

R 1981-11-20 Alvesta Stöd åt hotellverksamhet

Kfm i Alvesta kn beslöt att godkänna ett uppdragsavtal mellan ett kommunalt bolag och Esso Motor Hotell AB. Genom avtalet fick Esso nyttja lokaler på fastigheten Rådmannen 9 och inventarier som behövdes för att driva hotell-, restaurang- och konferensverksamhet. I beslutet tillförsäkrades vidare den kommunala stiftelsen full ersättning för uppkommande förluster vid förvaltningen av fastigheterna Rådmannen 9 och 10. I sådan ersättning skulle också ingå samtliga kostnader och underskott som kunde uppkomma till följd av avtalet med Esso.

I besvär över beslutet gjordes gällande att knen genom beslutet subventionerat ett enskilt företag.

I yttrande över besvären uppgav knen att den planerade hotell- och restaurangrörelsen behövdes både för knens invånare och för gästande turister.

LSt konstaterade att rättspraxis tillerkänner knerna rätt att vid behov engagera sig i hotell- och restaurangrörelser. Ett sådant engagemang kan innebära betydande ekonomiska åtaganden för knen, bl. a. i form av subventioner till ett enskilt företag i branschen. Med hänsyn till vad knen

uppgett om behovet av en hotell- och restaurangrörelse i Alvesta ansåg LSt att den subvention till Esso som knens godkännande av avtalet innebar inte kunde anses vara olaglig.

RegR: Knens engagemang i den hotell- och restaurangrörelse varom i målet är fråga får mot bakgrunden av vad handlingarna innehåller anses vara en knens angelägenhet. Klandrade beslutet faller således inom knens kompetens. Omständigheterna i målet har inte visats vara sådana att den subvention till enskilt företag som kfms godkännande av det s. k. uppdragsavtalet innebär kan anses vara olaglig. På grund härav och då ej heller i övrigt visats att klandrade beslutet är olagligt i något av de hänseenden som anges i 7 kap. 1 § KL, lämnar RegR besvären utan bifall.

En ledamot var skiljaktig beträffande motiveringen.

R 1981-12-11 Emmaboda Borgensåtagande; tillåtet på grund av rådande arbetslöshet och övriga omständigheter

Emmaboda kn beslöt att gå i borgen åt Gransjöverken AB för ett banklån på 500 000 kr. Borgensåtagandet förutsatte aktieägarnas borgen på samma belopp.

I besvär över beslutet uppgavs bl. a. följande. Emmaboda kn har sju sågverk som är i drift. Ett kommunalt stöd i form av borgen för att hjälpa till att starta ett nytt sågverksföretag kan medföra minskade möjligheter för övriga sågverksföretag inom och utom Emmaboda kn att fortleva. Vad som eventuellt vinnes i sysselsättning i Gransjöverken kan komma att förloras inom knen eftersom råvarutillgången är begränsad.

I yttrande över besvären anförde knen i huvudsak följande:

Emmaboda kommun har alltsedan 1971 haft en negativ befolkningsutveckling. Antalet invånare var 1971 11 904 och vid årsskiftet 1980/81 11 324. Således har befolkningen under nämnda tioårsperiod minskat med 580 personer. Självfallet har den vikande sysselsättningen i kommunen varit den stora orsaken till befolkningsutvecklingen. För att ge en antydan om sysselsättningsproblemens storlek kan nämnas att för närvarande finns i kommunen cirka 130 anställda som varslats om avsked. 86 av dessa har sina arbetsplatser i kommunens norra del. Vidare har 260 anställda korttidsvecka t. o. m. vecka 18. Per den 1 april 1981 finns 103 arbetslösa med omedelbar placering. Ca 50 personer genomgår arbetsmarknadsutbildning. Vidare finns med stor sannolikhet en omfattande dold arbetslöshet som tröttnat på att besöka arbetsförmedlingen eller som inte anser det meningsfullt att söka sig ut på arbetsmarknaden i ett försämrat konjunkturläge. Ungdomsarbetslösheten ökar också vid vårterminens slut. Arbetsmarknadsutsikterna är således bekymmersamma för kommunens del och inverkar menligt på befolkningsutvecklingen, som i sin tur bidrar till minskat serviceutbud till kommuninvånarna såväl offentligt som privat samt ett försämrat resursutnyttjande. Ca 10 % av kommunens bostadslägenheter står outnyttjade. Vid Gransjö såg, som är belägen i kommunens norra del, sysselsattes vid konkurstillfället i april 1980 60 personer. Arbetet med att rekonstruera företaget har hållit på under ett helt års tid. Ett intensivt arbete, uppslutning av tidigare anställd personal vid sågverket och skogsägare i Algutsboda med omnejd, konkursförvaltarens intresse och tålamod samt kommunens överklagade insats har gjort att rekonstruktionen av företaget nu lyckats och att 24 personer kommer att återanställas. Beträffande Gransjöverkens råvaruanskaffning konstateras att timmerförbrukningen endast kommer att utgöra 1/3 jämfört med tidigare samt att större satsning avses göras på vidareförädling. Det har erfordrats ett kapital på 8,5 milj. kr för drift av rörelsen enligt planerna.

Kammarrätten fann att knens borgensåtagande innebar stöd till ett enskilt företag, och att utredningen i målet inte visade att åtagandet hade sådan betydelse för motverkande av arbetslöshet i knen att det därför kunde vara kompetensenligt. Inte heller förelåg andra omständigheter som gjorde beslutet kompetensenligt. Kammarrätten upphävde därför beslutet såsom kompetensöverskridande.

RegR: Med hänsyn till vad knen anfört om sysselsättningssvårigheterna i knen och om det antal personer som kan återanställas vid en rekonstruktion av företget får det antagas att en sådan rekonstruktion är ägnad att i icke obetydlig omfattning motverka arbetslösheten i knen. På grund härav och då knens beslutade ekonomiska engagemang i företagets rekonstruktion ter sig försvarligt jämväl med beaktande av övriga omständigheter kan kfm genom klandrade beslutet inte anses ha överskridit sin befogenhet. Inte heller är beslutet, såvitt visats, olagligt i något annat i 7 kap. 1 § KL angivet hänseende.

På grund av det anförda ogillar RegR, med ändring av kammarrättens dom, den mot kfms beslut förda talan.

KUNGL. BIB
1982-04-13
STOCKHOLM

Statens offentliga utredningar 1982

Kronologisk förteckning

1. Real beskattning. B.
2. Real beskattning. Bilaga 1–3. B.
3. Real beskattning. Bilaga 4–6. B.
4. Tandvården under 80-talet. S.
5. De förtroendevalda i kommuner och landstingskommuner. Kn.
6. Sockernäringen. Jo.
7. Talböcker-utgivning och spridning. U.
8. Videoreklamfrågan. Ju.
9. Ny plan- och bygglag. Remissammanställning. Bo.
10. Sanering efter industrinedläggningar. Bo.
11. Den långsiktiga tillgången och efterfrågan på läkararbetskraft. S.
12. Statlig fondförvaltning m. m. E.
13. Kommunalföretaget. Kn.
14. Tillväxt eller stagnation. E.
15. Internationella företag i svensk industri. I.
16. Skatt på energi. B.
17. Skatt på energi. Bilagor. B.
18. Förvärvsarbete och föräldraskap. A.
19. Handikappade elever i det allmänna skolväsendet. U.
20. Kommunerna och näringslivet. Kn.

Statens offentliga utredningar 1982

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet
Videoreklamfrågan. [8]

Socialdepartementet
Tandvården under 80-talet. [4]
Den långsiktiga tillgången och efterfrågan på läkararbetskraft. [11]

Ekonomidepartementet
Statlig fondförvaltning m. m. [12]
Tillväxt eller stagnation. [14]

Budgetdepartementet
Realbeskattningsutredningen. 1. Real beskattning. [1] 2. Real beskattning. Bilaga 1–3. [2] 3. Real beskattning. Bilaga 4–6. [3]
Energiskattekommittén. 1. Skatt på energi. [16]2. Skatt på energi. Bilagor. [17]

Utbildningsdepartementet
Talböcker-utgivning och spridning. [7]
Handikappade elever i det allmänna skolväsendet. [19]

Jordbruksdepartementet
Sockernäringen. [6]

Arbetsmarknadsdepartementet
Förvärvsarbete och föräldraskap. [18]

Bostadsdepartementet
Ny plan- och bygglag. Remissammanställning. [9]
Sanering efter industrinedläggningar. [10]

Industridepartementet
Internationella företag i svensk industri. [15]

Kommundepartementet
De förtroendevalda i kommuner och landstingskommuner. [5]
Kommunalföretaget. [13]
Kommunerna och näringslivet. [20]

Anm. Siffrorna inom klammer betecknar utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.

LiberFörlag
Allmänna Förlaget

ISBN 91-38-06770-6
ISSN 0375-250X